Dr Maksimilijan Lah
sveuč. prof.

BIBLIJSKI PRIRUČNIK

ZA PROPOVJEDNIKE

KATOLIČKE POSLANICE I APOKALIPSA

Zagreb 1962

Imprimatur:

Broj: 32o6/61.

Zagreb, 6. prosinca 1961.

Nadbiskup:

Dr. Franjo Šeper

....

Izdavač: Nadbiskupsko bogoslovsko sjemenište - Zagreb, Kaptol 29.

Umnoženo vlastitim ciklostilom.

Odgovara: Ferdinand Vražić - Zagreb, Kaptol 29.

Zagreb 1962

P r e d g o v o r

Ovim prvim sveskom započinjemo izdavanje Biblijskog priručnika za čitavo Sv.Pismo.

Što nas je potaklo na izdavanje tako opširnog priručnika?

Sama pomisao, da ćemo naskoro nastupiti kao propovjednici Kraljevstva Božjeg, da smo poslani ljudima da im propovijedamo veselu vijest spasenja, da im otkrivamo nedokučive tajne Božje, te da pomognemo svojoj subraći svećenicima, koji troše svoje sile u vinogradu Gospodnjem, potaklo nas je da izdamo takav priručnik.

Zar današnje nepoznavanje Krista nema svoj duboki razlog u nepoznavanju Sv.Pisma, te žive riječi živoga Boga? Zar Duh Sveti nije mislio i na ljude dvadesetoga, interplanetarnog atomskog doba, kad je nadahnjivao svete pisce? Da, na to pitanje postoji samo jedan odgovor: povratak današnjeg čovjeka k Bogu treba da bude povratak k Sv.Pismu! To je nepresušivi izvor za svakoga kršćanina - tu u toj živoj riječi Božjoj naći će današnji čovjek sebe, svoj mir i svoju sreću. A "kako će zazivati onoga, u koga nisu vjerovali? Kako li vjerovati u onoga, za koga nisu čuli? Kako li čuti bez propovjednika?" A da ta živa riječ Sv.Pisma ne bude mrtvo slovo koje ubija, već slovo koje donosi život, moramo ga dobro poznavati i provoditi u život, a onda to blago, to bogatstvo prenositi na druge, voditi ih na izvore života i istine, otkrivati im ljepotu i bogatstvo Riječi Božje.

Zato će priručnik veoma dobro poslužiti propovjednicima kod izradjivanja biblijskih dijelova propovjedi bilo tematske bilo homiletske naravi. Poslužit će dobro vjeroučiteljima, da lakše podaju djeci biblijsku novozavjetnu gradju: naročito odrasliju mladež upoznati sa novozavjetnim poslanicama u njima pristupačnom obliku.

Exhortatori, vodje duhovnih vježbi, misionari kao i ostali svećenici u pastvi naći će ovdje obilno gradje za održavanje biblijskih nagovora, razmatranja i eventualnog biblijskog štiva. Napokon će svoj braći svećenicima poslužiti kao gradja za svakodnevno razmatranje i duhovno štivo.

Posve je pučki prijevod, dakle - koliko je više moguće - razumljiv, stilski gladak, da se lako čita, a opet vjeran, da se nigdje bez stvarne potrebe ne udaljuje odviše od grčkog izvornika. Ipak su gdjekoja mjesta ostavljena u prijevodu onako, kako ih shvaćaju stariji egzegete, a noviji način prevodjenja iznosi se u tumačenju.

Prijevod je stilski prilagodjen hrvatskom jeziku i zato su često ispušteni veznici na početku rečenice, skraćene su neke nama tudje jezične fraze, a mjesto jednog te istog glagola koji dolazi nekoliko puta u jednoj ili dvije najbliže rečenice, stavljaju se njihovi sinonimi, i t.d.

Ako se ovim egzegetskim priručnikom bar donekle bude pomoglo braći svećenicima kao i svećeničkim kandidatima u njihovoj želji i nastojanju da shvate što bolje Riječ Božju, da ta riječ postane blago vlastite duše, učinjeno je dosta i svrha je polučena. Quod Deus Omnipotens et Optimus det!

U Zagrebu, na blagdan Svijećnice, godine 1962.

Z a g r e b a č k i b o g o s l o v i

Addenda

Jak 1, 1: glede pozdrava vidi dap 15,23; 23, 26.
Jak 1, 4: cf Job 36, 1-16; crkv 2, 1-6; mt 5, 4.10-12; lk 6, 20-23.
Jak 1,13: Već Platon kaže: krivac je onaj koji učini zlodjelo; Bog je nedužan. A Filon veli: samo u nama ima mjesta za zlo, a u Bogu samo za dobro.
Jak 1,17: I u Mojsijevoj Apokalipsi kaže se: Bog je Otac svjetla.
Jak 1,19: Rabin Akiba (2.stolj.posl.Kr.) veli: šutljivost je čuvar mudrosti. Grč. filozof Zenon veli: Imamo dva uha a jedna usta da mnogo slušamo, a malo govorimo. Lukijan kaže: valja se ne srditi, malo govoriti ali mnogo slušati.
Jak 1,22: Rabin Simeon, gotovo suvremenik Jakovljev, kaže: nije glavna stvar proučavanje Mojsijeva zakona nego njegovo vršenje.
Jak 1,25: bila je rabinska izreka: slobodan je samo onaj koji se bavi proučavanjem Božjega zakona.
Jak 1,27: na jednom egipatskom grobnom natpisu koji pripada 12.dinastiji stoji: bio sam otac sirotinji i kao muž udovicama. I starozavjetni proroci iznose slične misli ovima u r 27, cf izaj 1 11-17, 58 3-7 jer. 7 21-23, ozej 6 6 mihej 6 6-8. Vidi i mt 25 35-45.
Jak 3, 1: učitelji vjere bili su u ono doba veoma ugledni. U Didahe se kaže: učitelji vjere, apostoli i proroci treba da budu primljeni kao sam Gospodin. Slično se govori i u Barnabinoj poslanici. Osim toga bila je rabinska izreka: vi koji ste mudri, budite oprezni u svojoj pouci da ne navučete na sebe kakvu krivnju.
Jak 3, 2: Hesiod kaže: jedno od najljepših dobara na zemlji je ipak jezik; ukroti ga, i mnogi bit će ti zahvalni za umjereni govor.
Jak 3, 3: stara je istina: tko vlada ustima, vlada čitavim tijelom.
Jak 3,11-12: istina je doduše da je tu i tamo u pracrkvi došlo do povrede bratske ljubavi, ali je ta pojava bila svakako rijetka. Jakov se ovdje služi živahnim poredbama slično kao i rabini, iako se ne bi moglo govoriti o nekoj literarnoj ovisnosti.
Jak 4, 1: i ovdje upotrebljava apostol snažne izraze: "ratovi" i "borbe", ali ustvari misli na obične svadje i prepirke.
Jak 4, 2: grčki glagol foneuete ne treba mijenjati u fthoneuete, t.j.mjesto ubijate staviti: zavidjate, cf 4 1. Vidi jak 4,1.
Jak 4, 5: neki tumači drže da je ova izreka zbog heksametarskog oblika vjerojatno uzeta iz neke izgubljene židovsko-helenističke pjesme. Ondje je ta izreka u kontekstu možda bila razumljivija.
Jak 4,12: i u ovom odlomku treba pripaziti na Jakovljev stil: riječi su snažne, ali stvarne prilike crkvene zajednice neće biti tako crne.
Jak 4,15: i stari su pogani znali za izreku: ako Bog da , ili: ako Bog hoće.
Jak 5,12: u staroj Crkvi velika se važnost polagala na to da kršćanin uopće ne prisiže, osim možda u najvećoj nuždi. Dakako da se uvijek znalo da prisega nije u sebi neko zlo, nego je često jedino sredstvo pomoću kojega istina dolazi do izražaja.
Jak 5,16: Židovi su već odavno imali običaj da pokorničkim načinom javno priznaju svoje grijehe, cf mt 3 6, mk 1 5. Isto su činili i prvi kršćani u Efezu, dap 19 18, cf 1 iv 1 9. U Didahe se kaže: kršćani neka svake nedjelje slave euharistijsku službu Božju pošto javno priznaju svoje grijehe. Još i danas svećenik i vjernici mole Confiteor gotovo u istom smislu. Prema starijim tumačima sakramentalna ispovijed je ovdje uključena, ili bar nije isključena.

Jak 5,17-18: "tri i po" kao polovina od sedam je šematski broj za nesretna vremena.

Jak 5, 2o : i u Klementovoj poslanici nalazimo izreku: ljubav pokriva mnoštvo grijeha, cf psal 85 3, crkv 5 6, ezek 28 17, prič 1o 12. Ta je izreka u pracrkvi možda postala poslovična.

Jud 1: nekatolički tumači tvrde da Judina poslanica na potječe od Kristova rodjaka Jude, jer govori o "predanoj" vjeri. No oni zaboravljaju da se već Pavao poziva na apostolsku predaju, rim 15,17, 1 kor 11 2.23, 15 3-7, gal 1 6-9.

Jud 12: Sv. Ignacije piše Smirnjanima: bez biskupa ne smije se krstiti niti prisustvovati agapi.

Jud 13: Teofil kaže: zvijezde, t.zv. planeti što neprestano odlaze s jednog mjesta na drugo, slika su čovjeka koji je otpao od Boga i napustio njegove zapovijedi. Stara židovska legenda kaže da zli andjeli vrše pokoru na takvim zvijezdama.

Jud [illegible]: Kasno-židovska legenda kaže da je Henoh imao mnoga vidjenja i izrekao mnoga proroštva. Veća i starija Henohova knjiga bila je vrlo dobro poznata u kasnijem židovstvu i staroj Crkvi. Odavle možda uzima Juda svoj citat.

[illegible]: u Didahe se kaže: ne smiješ nikoga mrziti, nego jedne opomeni, za druge se moli, a opet druge ljubi više nego svoj život.

&°&°&°&°&

I

Uvod

O katoličkim poslanicama općenito

U kanonu NZ imamo sedam poslanica koje nisu Pavlove. Već odavna nazivaju se katoličke ili kanonske da bude neka razlika od Pavlovih. To su: poslanica Jakovljeva, dvije Petrove, tri Ivanove i Judina.

O poslanici Jakovljevoj

Jakovu, rodjaku Gospodinovu i biskupu jeruzalemske crkve jednodušno se pripisuje ova poslanica. Taj je Jakov vjerojatno istovetan sa Jakovom Mladjim.

Prije Origena nitko tu poslanicu izričnο ne pripisuje Jakovu, ali imamo dosta posrednih svjedočanstava za njenu autenciju, jer se najstariji crkveni pisci njome služe.

Apostol Jakov malo govori o Kristu u svoj poslanici, jer njegovi čitaoci vjeruju u Krista ali ne žive prema njegovoj nauci...

Nema nadalje protuslovlja izmedju Pavla i Jakova: Pavao uči da se čovjek opravdava vjerom "bez djela" Mojsijeva zakona, a Jakov opet govori o tome kako opravdan čovjek mora svoju vjeru pokazati "djelima ljubavi i milosrdja", inače mu je "vjera mrtva". A to isto uči i Pavao, samo drugim riječima...

Priznajemo da je Jakovljeva poslanica pisana dosta čistim jezikom, ali kad Jakov ne bi znao tako dobro grčki, mogao se poslužiti pisarom helenistom...

Napisana je ova poslanica za judeokršćane u Diaspori. Vjerojatno je pisana oko g.5o., jamačno prije apostolskog sabora.

O Judinoj poslanici

Juda je bio brat Jákoba mladjega i rodjak Gospodinov; vjerojatno je jedan od dvanaestorice apostola. Nadimak mu je Lebej ili Tadej, što znači hrabar, srčan. Sv.Ivan dobro ga luči od Jude Iskariota.

Za Judinu poslanicu imamo svjedočanstva najstarije predaje. Adresati ove poslanice po svoj prilici su isti kao i oni Jakovljeve poslanice. Povod je poslanici pojava mnogih zavodnika. Pisana je vjerojatno izmedju g. 62. i 66., prije velikog židovskog rata sa Rimljanima.

Život sv. Petra

Petar se prije zvao Simon ili Simeon. Rodio se u Betsaidi Galilejskoj kao sin Ivana ili Jone. Zajedno sa bratom Andrijom bio je najprije učenik sv.Ivana Krstitelja, a kad je pošao za Isusom, dobio je ime Kefas ili Petros.

Za vrijeme javne Kristove djelatnosti Petar se ističe iznad ostalih učenika i Krist ga poslije svoga uskrsnuća svečano proglašuje apostolskim prvakom... Petar postaje "stijena" na kojoj Krist gradi svoju Crkvu i prima od Krista vrhovnu vlast u Crkvi.

Poslije Kristova uzašašća na nebo, Petar upravlja crkvom u Jeruzalemu i u Palestini. Stara je predaja da je Petar za cara Klaudija došao u Rim, i to druge godine njegova vladanja. Tako se naime tumače riječi u dap 12 17: ode na drugo mjesto.

Mnogi noviji auktori poriču ovaj prvi Petrov boravak u Rimu, ali gotovo svi dopuštaju da je Petar došao u Rim za cara Nerona, i da je ondje podnio mučeničku smrt na križu. Ovu nam činjenicu svjedoče mnogi sveti oci i crkveni pisci.

Petar je podnio mučeničku smrt ili godine 64. ili godine 67. Obje su godine gotovo jednako vjerojatne. O danu Petrove smrti nemamo sigurnih podataka. Blagdan apostola Petra i Pavla slavi Crkva 29. lipnja.

O prvoj poslanici Petrovoj

Ova je poslanica upravljena na kršćane u Maloj Aziji. Petar im piše tu poslanicu vjerojatno kao vrhovni poglavar Crkve. Vjernici tih pokrajina mnogo su trpjeli zbog židovskih i poganskih kleveta. Zato im Petar stavlja pred oči njihovo dostojanstvo i divan plod njihova trpljenja. Poslanica je pisana u Rimu, jer riječ "Babilon" je stari sinonim za Rim. Pisana je vjerojatno oko godine 63.

Svi katolički pa i mnogi nekatolički autori odlučno brane autenciju ove poslanice. Za nju imamo dovoljno jasnih svjedočanstava iz predaje. I nutarnji kriteriji nam dokazuju da je Petar pisac ove poslanice. Stil poslanice je čist, a to zato jer se Petar poslužio helenistički izobraženim pisarom Silvanom.

O drugoj poslanici Petrovoj

Adresati ove poslanice su isti kao i prve. Petar ponovno stavlja pred oči vjernicima uzvišeno kršćansko zvanje. Antinomisti apostolskog doba bili su tadašnji zavodnici vjernika, i Petar ih je upoznao djelomično iz Judine poslanice; zato slično o njima govori...

Ova poslanica nije pisana prije godine 63., ali svakako prije g. 7o. Autencija ove poslanice teže se dokazuje zbog nedostatka vanjskih i nutarnjih kriterija. Većina akatoličkih autora zabacuje tu poslanicu. Ipak imamo vanjskih svjedočanstava iz drugog, trećeg i četvrtog vijeka za autenciju ove poslanice, koja - uzeta sva zajedno - dokazuju da je Petar pisac ove poslanice. To priznaju i nekoji nekatolički biblicisti. Imamo nadalje i nutarnjih kriterija za pravost ove poslanice. Izvjesne stilske razlike, obzirom na prvu poslanicu, mogu se protumačiti različnim sadržajem kao i ovisnošću te poslanice od Judine.

III

O prvoj poslanici Ivanovoj

Prvi čitaoci te poslanice bili su jamačno etnikokršćani koji su se već davno obratili na kršćansku vjeru. U ovoj poslanici Ivan napada one iste lažne učitelje, što ih pobija u svojem evandjelju. Njihove zablude znače početak gnosticizma...

O autenciji ove poslanice ne može se sumnjati, jer sva predaja za nju jednodušno svjedoči. Tu predaju potvrdjuju i nutarnji kriteriji: tolika je sličnost izmedju četvrtog evandjelja i ove poslanice, da nema nikakve sumnje o jednom te istom piscu... Drži se pače da je ova poslanica kao neki "uvod" u Ivanovo evandjelje...

O drugoj i trećoj poslanici Ivanovoj

Ove dvije poslanice nisu bile jednodušno priznate u prvim kršćanskim vremenima. Ipak imamo vrlo starih svjedočanstava za njihovu autenciju i kanonicitet.

Apokalipsa sv. Ivana

Najstarija predaja koja siže sve do polovine trećega vijeka, jasno dokazuje apostolsko podrijetlo Apokalipse.

Polovinom trećega vijeka posumnjao je u njenu autenciju Dionizije Aleksandrijski, ali on je to učinio iz želje da pobije hilijazam koji se u ono doba pojavio...

Medjutim, u samoj Apokalipsi nalazimo dokaza da je Ivan apostol njezin pisac. Ne smeta ništa što se Ivan ne naziva "apostolom", jer niti Pavao u svojim poslanicama toga svagda ne čini. Ivan se naziva "sluga Kristov", jer je bio vrlo dobro poznat crkvama kojima piše.

Apokalipsa je proročka knjiga i zato Ivan odmah na početku, poput starozavjetnih proroka, stavlja svoje ime.

Apokalipsa se jezično dosta razlikuje od evandjelja i poslanica Ivanovih, ali to je uvjetovano i samim sadržajem kao i vanjskim prilikama Ivanovim; jer on na otoku Patmosu nije imao kraj sebe učenika, koji bi mu pomagao pri pisanju knjige...

Najstarija predaja veli da je Ivan napisao Apokalipsu potkraj Domicijanove vlade. Domicijan je ubijen mjeseca rujna g. 96.

Apokalipsa je upravljena na "sedam crkvi" prokonzularne Azije. Povod je knjizi objava o sudbini kraljevstva Božjega na zemlji, koju je Ivan primio na pomenutom otoku. Razlog toj objavi bile su teške prilike Crkve tadašnjega vremena. No Apokalipsa je ujedno knjiga utjehe vjernicima sviju vremena... Iz Apokalipse se naime razabire konačna pobjeda kraljevstva Božjega i njegov triumfalan prelaz u vječnost...

Sva tumačenja što su se javljala u povijesti crkve, mogu se svesti na tri glavna smjera: suvremeno-povijesni, crkveno-povijesni, i eshatološki.

Prvo tumačenje tvrdi da se u Apokalipsi opisuje suvremena povijest tadašnje Crkve; drugo tumačenje veli da je Apokalipsa kronološki prikaz cijele crkvene povijesti. Eshatološko tumačenje napokon tvrdi da se u Apokalipsi najvećim dijelom iznosi samo sudbina Crkve posljednjega vremena.

Od sva tri tumačenja najvjerojatnije je eshatološko, ali su i druga dva tumačenja donekle uključena. Ivan naime sastavlja proročke slike vjerojatno na osnovu suvremenih dogadjaja... Stari Rim nastupa kao tip protivnika kraljevstva Božjega. Osim toga, u proročkom smislu "posljednje" je doba sve vrijeme od utjelovljenja Sina Božjega pa do sudnjega dana... Sadržaj Apokalipse u svemu se podudara s Kristovim eshatološkim govorima kako ih iznose sinoptici.

U izvjesnom smislu Apokalipsa prikazuje svu povijest Crkve, ali ne po epohama kako su stari mislili.

Ima nekih vizija u Apokalipsi koje treba shvatiti isključivo eshatološki. Tako na pr. tisućgodišnje kraljevstvo nije izvjestan historijski period u kome bi Crkva uživala neku materijalnu ili spiritualnu sreću, nego je zapravo to sama Crkva u svome postojanju od početka do sudnjeg dana. Neki moderni autori vide u tom kraljevstvu samo slikoviti prikaz specijalne nagrade Kristovih mučenika, ili ga shvaćaju u smislu sjajnog perioda Crkve, koji bi trajao duže vremena prije sudnjeg dana... U tom slučaju broj "tisuću" ima samo simboličko značenje... Eshatološki treba shvatiti, nadalje, i pojam "druge smrti"; to je vječna propast duše i tijela u paklu. "Prvo uskrsnuće" je opravdanje čovjeka po milosti i vječno blaženstvo prije uskrsnuća tijela. "Drugo uskrsnuće" je prema tome vječno blaženstvo duše i tijela poslije sudnjeg dana.

Već od godine 1895. započelo je t.zv. tradicionalno-povijesno tumačenje Apokalipse. Ovo tumačenje tvrdi da se apokaliptičke vizije osnivaju na prastarim mitološkim i drugim tradicijama. U obzir dolaze babilonski miti, mandejski spisi, helenistička astrologija i astralna mitologija. Po tom tumačenju zaista se bolje razumije podrijetlo apokaliptičkih vizija, ali ne i njihovo značenje; t.j. mi ipak ne doznajemo - bar ne posve sigurno - što Ivan svojim vizijama konkretno hoće da kaže.

==========

POSLANICA SVETOGA JAKOBA APOSTOLA

Pozdrav i Uvod 1, 1-8

1 Jakob sluga Boga i Gospodina Isusa Krista, pozdravlja dvanaest
plemena koja su rasijana (u Dijaspori).
2 Za samu radost smatrajte, braćo moja, kad upadnete u razne nevo-
lje; 3 znajte da kušanje vaše vjere stvara ustrajnost, 4 a ustrajnost ne-
ka usavrši (svako vaše) djelo da budete savršeni i besprikorni, bez ika-
kva nedostatka. 5 Akoli komu od vas nedostaje mudrosti, neka traži u Bo-
ga koji daje svima obilato i ne predbacuje, i dat će mu se. 6 Ali neka
ište s vjerom ništa ne sumnjajući. Jer koji sumnja, sličan je morskom va-
lu što ga vjetar podiže i razmeće. 7 Takav čovjek neka ne misli da će
primiti što od Gospodina. (To je) 8 čovjek s dvije duše i nestalan u svim
svojim putevima.

Tumač 1,1-8 Stari su pisci običavali u pismima najprije kazati svoje ime i zvanje. Jakob je bio jedan od praapostola, te je kod judeokršćana uživao velik ugled. Bilo je dakle dosta da kaže svoje ime. Ne kaže da je "brat" odnosno rodjak Gospodinov, jer su to svi dobro znali pošto je bio sin Alfejev. Naziva se "slugom" u onom smislu kao što su to činili starozavjetni proroci. I sam Mesija naziva se "sluga" Božji u izai 53. "Dvanaest plemena" u "diaspori" su judeokršćani kao cjelina. Pod riječju "napasti" Jakov razumijeva jamačno vanjske patnje kršćana, a ne unutarnje napasti. "Kušanje" znači ovdje "sredstvo" kušnje, dakle nevolje, a to opet radja strpljivošću uz pretpostavku da se za to molimo. Onaj koji ustraje u dobru treba da se konačno odlikuje savršenim kršćanskim životom. Treba da bude bez ikakvog nedostatka. cf mt 5 48, ef 4 13.

Tko hoće da bude savršen, mora prema r 5-8 imati "pravu mudrost", t.j. praktičnu životnu mudrost koja čovjeka vodi u svemu životu i radu. O toj mudrosti govori Jakov u čitavoj poslanici. Njoj je protivna "zemaljska" i Bogu neprijateljska mudrost. Pravu mudrost daje Bog po molitvi, i to daje "jednostavno", bez nekog računa ili predbacivanja, cf mt 7 7, crkv 2o 14, 41 22. Čovjek treba da se moli "s vjerom", t.j. s pouzdanjem. Tko nema pouzdanja sličan je morskom valu, i kao da ima dvije duše: jednom prilazi Bogu, a drugom odlazi od njega; zato nema uspjeha.

O prolaznosti zemaljskih dobara 1,9-21

9 Neznatni brat neka se hvali svojom visinom (pred Bogom), 1o a bo-
gataš svojom niskoćom, jer će proći kao cvijet trave: 11 sunce granu s
vrućinom, osuši travu i cvijet njezin uvenu te izgubi svoje lijepo lice.
Tako će i bogataš uvenuti na putovima svojim.
12 Blago čovjeku koji pretrpi napast, jer će pošto bude prokušan pri-
miti vijenac života, koji je Gospodin obećao onima koji ga ljube.

13 Nitko - kad bude napastovan - neka ne kaže: Bog me napastuje, jer
Bog (ne samo da) ne može biti napastovan na zlo (nego) i on sam ne napa-
stuje nikoga. 14 Svakoga naime napastuje (njegova) vlastita požuda koja
ga vuče i mami na zlo. 15 A kada požuda začne, radja grijeh i grijeh kad
dodje dokraja, radja smrt.

16 Ne varajte se, braćo moja ljubljena! 17 Svaki dobri dar i svaki
savršeni poklon odozgor je i silazi od Oca zvijezda, u koga nema promjene
ni sjene promjenljivosti. 18 On nas dragovoljno porodi riječju (evandje-
oske) istine da budemo neka prvina njegovih stvorenja.

19 Znajte, moja braćo ljubljena, neka bude svaki čovjek brz da sluša
a spor da govori i spor da se srdi; 2o jer srdžba čovječja ne čini Božje
pravde. 21 Zato odbacite svaku nečistoću i svu zloću te krotko primite
usadjenu riječ (evandjelja) koja može spasiti vaše duše.

O pravoj pobožnosti 1,22-27

22 Budite vršioci riječi (Božje) a ne samo slušači koji varaju sami
sebe. 23 Jer ako tko sluša riječ (Božju), a ne vrši je, sličan je čovjeku
koji promatra svoje lice u ogledalu: 24 ogleda se, otidje i odmah zabora-
vi kakav je bio. 25 Ali tko pomno zaviri u savršeni zakon (evandjeoske)
slobode i ostane u njemu, neće biti samo zaboravni slušač nego i vršilac
djela; takav će biti blažen u djelima svojim.

26 Ako tko misli da je pobožan, a ne zauzdava svoga jezika nego vara
svoje srce, njegova je pobožnost isprazna. 27 Čista i neokaljana pobožnost
pred Bogom i Ocem nebeskim je ova: zauzimati se za sirote i udovice u nji-
hovoj nevolji, a sebe držati neokaljana od ovoga svijeta.

Tumač 1,9-21 Kršćani prvih vremena bili su većinom nižeg i srednjeg staleža. Zato Jakov naglasuje vrijednost i uzvišenost kršćanstva. Po kršćanstvu postaju ljudi pred Bogom uzvišeni, cf 1 kor 1 26-31. Bogataš neka se hvali svojom "niskoćom", što je rečeno ironično, jer je bogatstvo, osobito ako je nepravedno stečeno, u stvari siromaštvo. Poredba bogataša sa "cvijetom trave" je tipično starozavjetna, cf job 14 1-2, izai 4o 6, psla 9o 5-6. "Put" stoji ovdje u smislu djelatnosti, planova, osnova i t.d., o čemu se više govori u 4 13-17. Blago onome koji ustraje u svojim nevoljama, cf psal 1 1, mt 5 3. "Vijenac života" je vječno blaženstvo, apk 2 1o, 2 tim 4 7, 1 petr 5 4.

U 1 13-18 dokazuje apostol da nas požuda vodi u propast, dok nam od Boga dolazi svako dobro. Napast ne dolazi od Boga ukoliko se govori o napasti na grijeh. Poticaj na grijeh dolazi od grješne požude koja je u čovjeku. Napast dolazi i od svijeta i od djavla, ali je ipak pravi uzrok grijeha zla požuda. Bog nikoga ne napastuje i on sam ne može biti napastovan na grijeh. Zla požuda čovjeka vuče i primamljuje poput žene zavodnice. Grijeh dotjeran do okorjelosti radja duhovnu smrt kao što trudna žena radja u svoje vrijeme dijete. Duhovna smrt je ovdje ne samo gubitak posvetne milosti nego i vječna propast čovjeka. U heksametru iznosi Jakov novu misao:

sve dobro dolazi od Boga. Bog nas "porodi riječju istine" t.j. pozvao nas u svijetlo evandjelja, da budemo "prvina" njegovih stvorenja, t.j. da budemo najvrednijí stvorovi Božji, cf rim 8 23, 1 kor 16 15. U r 17 nema astrološke spekulacije, nego se s obzirom na predivno zvjezdano nebo istočnih krajeva hoće reći: unatoč svojoj ljepoti nebo ipak prolazi kroz promjene jer je stvoreno, dok u Bogu, stvoritelju zvijezda, ne može biti promjene.

U 1 19 - 2 26 opominje nas apostol da svoju vjeru i kršćanstvo dokažemo pravednim djelima.

Tumač 1,22-27 — U 1,22-25 kaže nam apostol da ne smijemo biti samo slušači nego i tvorci riječi Božje.

Evandjelje treba "slušati" t.j. vjerovati. Ovdje Jakov općenito (nekih) govori o brbljavosti, ali se pod time razumijeva pretjerana težnja judeokršćana da poučavaju etnikokršćane. Židovi su u tom poslu bili fanatici i lako su se uzrujavali što svakako nije koristilo istini. O tome govori i Pavao u rim 2 17. "Riječ istine" naziva se ovdje "usadjena" riječ, što opet znači evandjelje. I Isus je u svojim parabolama prikazao evandjelje kao "sjeme što raste". Riječ Božju treba ne samo primiti nego i u životu ostvariti, mt 7 24, lk 8 21. Ova se istina osvjetljuje poredbom: čovjek gleda svoje lice u ogledalu. "Usadjena riječ" naziva se sada "savršenim zakonom slobode", koji nam jasno pokazuje volju Božju. Tko tu volju vrši, siguran je za svoje spasenje. Svi ovi izrazi: "riječ istine", "usadjena riječ", "kraljevski zakon", znače evandjelje, t.j. oni su samo kršćansko produbljivanje starozavjetnog shvaćanja Božjeg zakona. Slično produbljivanje nalazimo osobito u kasnijem židovstvu pa i kod stoičkih filozofa. Božja volja savršeno se nalazi izražena u evandjelju, a evandjelje je ispunjenje odnosno usavršenje zakona SZ, cf mt 5 17. Tko je doista prožet kršćanskim duhom, slobodan je od obveze zakona Mojsijeva i vrši sav moralni zakon bez vanjskog pritiska, cf jer 31 33, gal 5 1, rim 8 2. Jakov je doduše vršio starozavjetne propise i smatrao ih svetinjom svojih predja, ali nije ni od koga zahtijevao da ga u tome slijedi. U njegovo doba "evandjeoska sloboda" nije još došla u sukob sa židovskim ritualizmom. Tek sv.Pavao ulazi u borbu sa judaizantima, jer je počeo isticati neobvezatnost propisa SZ.

U r 26 i 27 kaže Jakov da se troje zahtijeva za kršćansku pobožnost: treba obuzdavati jezik, brinuti se za nevoljne i bježati od grješnoga svijeta. Ovdje govori apostol o pobožnosti s obzirom na njezinu moralnu, praktičnu stranu. Time dakako nije iscrpljen pojam pobožnosti uopće. Ovo što apostol piše, od osobite je važnosti za vjersko-ćudoredni život kršćana.

Vladanje prema siromasima 2, 1-13

1 Braćo moja, imate li vjeru u slavnoga Gospodina našega Isusa Krista, ako gledate tko je tko? 2 Ako (na primjer) udje u vašu skupštinu čovjek sa zlatnim prstenom i u sjajnoj haljini, a udje i siromah u kukavnoj haljini, 3 i vi pogledate na onoga koji nosi sjajnu haljinu i rečete mu: ti lijepo sjedni ovdje, a siromahu rečete: ti stani tamo ili

sjedni ispod moga podnožja, 4 niste li pristrano postupili i zlo sudili?

5 Čujte, ljubezna moja braćo, ne izabra li Bog sebi siromahe pred
svijetom, da budu bogati vjerom i baštinici kraljevstva koje Bog obeća
onima koji ga ljube. 6 A vi osramotiste siromaha.

Nisu li bogataši oni koji vas tlače, i ne vuku li vas oni na sudove?
7 Zar ne psuju oni lijepo ime (Isusovo) koje je (prigodom krštenja)
zazvano na vas?

8 Ako zaista vršite kraljevski zakon ljubavi prema (Sv.) Pismu:
ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe, onda dobro činite. 9 Ali ako gledate
(tko) je tko, činite grijeh a i sam zakon vam dokazuje da ste prestupnici.
lo Jer tko god vrši sav zakon a u jednome (propisu) posrne, ruši sve(t.j. sav zakon kao cjelinu).
11 Jer onaj koji reče: ne čini preljube, reče i (ovo) ne ubij! Ako dakle ne činiš preljube a ubijaš, prestupio si (sav) zakon.

12 Tako se vladajte riječju i djelom kao oni koji će biti sudjeni
po (evandjeoskom) zakonu slobode. 13 A onome će biti sud bez milosrdja
koji ne čini milosrdja, ali milosrdje je jače od suda.

Vjera bez djela je mrtva 2,14-26

14 Kakva je korist od toga, moja braćo, ako tko kaže da ima vjeru a
nema (dobrih) djela? Zar ga može (sama) vjera spasiti? 15 Ako (na primjer) tvoj brat ili sestra budu goli ili bez svagdanje hrane,
16 i reče
im netko od vas: idite s mirom, grijte se i nasitite se, a ne date im
što im je potrebno za tijelo, kakva (im) korist (od toga)?

17 Tako i vjera, ako nema (dobrih) djela, mrtva je sama u sebi.

18 No reći će netko: ti imaš vjeru, a ja imam (dobra) djela (t.j.
jedan se osobito ističe jakom vjerom, a drugi većma dobrim djelima).
(Odgovaram): Pokaži mi (pravu) vjeru bez (dobrih) djela,[x]
19 Ti (na primjer) vjeruješ da je jedan Bog? Dobro činiš, (ali) i djavli vjeruju pa
(ipak) aršću (pred Bogom)

2o Hoćeš li (već jednom) uvidjeti, da je vjera bez (dobrih) djela
besplodna? 21 Otac naš Abraham ne opravda li se djelima prinesavši sina
svoga Izaka na oltar? 22 Zar ne vidiš da je vjera pomagala njegovim djelima
i da se (njegova) vjera djelima usavršila. 23 Ispunilo se (Sveto)
Pismo koje kaže: Abraham povjerova Bogu i uračuna mu se (to) u pravdu, i
nazva se Božjim prijateljem.

24 Vidite, dakle, da se čovjek opravdava (dobrim) djelima a ne samo
vjerom. 25 Jednako i bludnica Rahaba zar se ne opravda svojim djelima,
kad je primila glasnike i izvela ih drugim putem? 26 Da, kao što je tijelo
bez duše mrtvo, tako je i vjera bez (dobrih) djela mrtva.

---

x a ja ću ti (lako) pokazati (pravu) vjeru iz svojih (dobrih) djela.

Tumač 2,1-13 U 2,1-11 upozoruje nas Jakov da ne smijemo biti pristrani,t.j. ne smijemo gledati na ugled osobe kada iskazujemo bližnjemu ljubav. Iz r 1 vidi se da je prva Crkva čvrsto vjerovala u Kristovo božanstvo. Iza riječi "Krista" valja ponoviti riječ "Gospodina".

Kršćanski bogoštovni sastanak naziva se u r 2 u izvorniku "sinagoga". Tu se ne misli na židovsku sinagogu kao zgradu, niti se išta tvrdi o karakteru same skupštine.Ipak s pravom zaključujemo da su članovi crkvene zajednice bili judeokršćani. Bogataš i siromah koji dolaze na sastanak nepozvani, vjerojatno su nekršćani odnosno Židovi. Kao što su pogani često dolazili u židovske sinagoge, tako su i nekršćani dolazili na kršćanske sastanke, cf 1 kor 14 23. Pristrani postupak sa bogatašem i siromahom tako je nekršćanski da je jednak samoj "sumnji o vjeri",t.j. koji tako postupa, djelom dokazuje da nema prave vjere. Takav je djelom izrekao i "sud" o tome, i očitovao svoje nekršćanske "misli". Prema r 6 bogataši su tlačili kršćane i na taj način pokazivali im svoju socijalnu premoć. Vukli su ih pred sudove vjerojatno zbog dugova i sličnih obveza. Ipak u to doba nije bilo organiziranih progona kršćana. "Lijepo ime" Isusovo zazvano je nad kršćane u krštenju. U tadašnje doba uopće se mnogo spominjalo "ime" i smatralo se naročito moćnim. Ime Isusovo je "lijepo" obzirom na svoga nosioca i na svoje značenje. Ovdje se govori o izravnoj huli imena Isusova, a ne o neizravnoj kao što je grješan život. U r 8-9 navodi Jakov iz Sv.Pisma zapovijed ljubavi i naziva je "kraljevskom" zapovijedi, lev 19 18, cf mt 22 37, gal 5 14. Ta je zapovijed "kraljevska" po svome podrijetlu i svrsi, i treba je "kraljevskom slobodom" vršiti, 1 petr 2 9. Sam zakon nas "kori", ako je prekršaj zakona odviše grub i očit. U r lo je "zakon" isto što i evandjelje koje je "punina" zakona SZ.

Šesta zapovijed Božja spominje se u r 11 prije pete, cf lk 18 2o. Ovo je tim prirodnije što Jakov iznosi petu zapovijed u njezinoj novozavjetnoj koncepciji, te prikazuje pristranost kao grijeh protiv ove zapovijedi. U r 11b ne misli Jakov reći da nema razlike medju smrtnim i lakim grijehom niti da su svi grijesi jednaki, već samo ovo: svaki grijeh uperen je protiv čitavog moralnog reda, i tko se grubo ogriješi u jednoj stvari, ne može se ispričati eventualnom revnošću u vršenju drugih moralnih propisa.

U r 12-26 govori apostol o vršenju dobrih djela.

"Milosrdje i sud" u r 12-13 su personificirani i stoje u antitezi, cf mt 5 7. Smisao 13b je ovaj: tko je milosrdan, ne treba se bojati suda Božjega.

Tumač 2,14-26 U r 14-17 nalazi se važan odlomak poslanice jer sadrži dogmatski nauk o vjeri, zaslužnim djelima i opravdanju čovjeka. Apostol dokazuje potrebu dobrih djela, jer čisto teoretsko priznavanje vjerskih istina nema samo po sebi vrijednosti za spasenje čovjeka. Tko bi tako mislio, morao bi izrično reći da posjeduje vjeru, jer inače za nju ne bismo mogli znati. Apostol govori kršćanima, dakle predpostavlja "prvo opravdanje" što ga dobivamo po krštenju.

U r 15-17 dokazuje apostol bezvrijednost čisto teoretskog vjerovanja. Ako tko kaže da ima vjeru u istine evandjelja, a ne živi prema nauci vjere, takva ga vjera ne može spasiti.

R 18 se razmoliko tumači, čak su neki pomišljali na to da je tekst

pokvaren. Evo nekih tumačenja: 1)reći će tkogod: nije potrebno spajati vjeru sa djelima ljubavi. Svako za sebe je dobro i može odjelito postojati. Ne treba se pravdati o potrebi vjere i djela. Odgovaram: teoretska vjera nije podesna za spasenje. A kad netko čini dobra djela, nije "bez vjere". Teško će netko dokazati svoju vjeru bez dobrih djela, dok dobra djela samą sobom sadržavaju i vjeru. Dobra naime djela, izvršena iz ljubavi prema Bogu, pretpostavljaju vjeru. Ne može se dakle rastaviti prava vjera od djela kršćanske ljubavi i milosrdja. – 2)Drugo je tumačenje: ti, Jakove, većma ističeš nauk evandjelja, a manje se obazireš na propise Mojsijeva zakona; a ja, judeokršćanin, ističe obdržavanje Mojsijeva zakona, a tek potom dolazi nauk evandjelja. Odgovaram: dokaži mi da si dobar kršćanin, premda stavljaš Mojsijev zakon na prvo mjesto – to će ti jedva uspjeti –, dok ću ja lako dokazati, da sam dobar kršćanin vršenjem evandjeoskih propisa t.j. vršenjem djela ljubavi i milosrdja u prvom redu, a tek potom dolazi obdržavanje Mojsijeva zakona. – 3)Treće je tumačenje: jedan se većma odlikuje vjerom, a drugi karitativnom djelatnošću. Dobro je jedno i drugo. Odgovaram: nema prave vjere bez karitativne akcije, dok ova ukoliko ima vrhunaravni karakter, dokazuje savršenu vjeru.

Kod r 19 napominjemo da su rabini na osnovu psal 32 2 tvrdili, da se grijesi "ne računaju" onomu tko prizna da je jedan Bog. Dakako da se djavolska vjera ne može u svemu isporediti sa kršćanskim priznavanjem Boga. Djavli su naime svladani evidentnošću opstojnosti Božje te je nužno priznaju, ali im to priznanje ne donosi blaženstva, već samo povećava njihovu muku i pokazuje uzrok njihove propasti. Zato i "dršću od straha".

U r 2o i dalje nalazimo pojam opravdanja. Ne govori se ovdje o opravdanju nekršćanina; to nalazimo u poslanici Rimljanima. U r 14 naime nalazimo kao sinonim opravdanja pojam spasenja. Osim toga, Abraham je u času Izakove žrtve već bio opravdan; stoga bismo izraz "bi opravdan" mogli prevesti po smislu: postiže svoje konačno spasenje. Ali da se tu radi doista o "djelu iz vjere", vidi se osobito iz r 22: vjera je suradjivala s njegovim djelima. Tek po djelima došla je herojska vjera Abrahamova do svoga savršenstva. O Abrahamu kao "prijatelju" Božjem govori se tek u kasnijim spisima SZ, a ne u Genezi, cf izai 41 8, 2 kron 2o 7. U r 25 i dalje navodi Jakov još jedan primjer iz SZ da osvijetli ovu istinu. Poganka Rahaba sakrila je Jozuine uhode na krovu svoje kuće, kad ih je kralj htio ubiti. Noću pusti ih na užetu kroz prozor i tako izmakoše smrti, Jozua 2 1. Kada su Židovi kasnije zauzeli Jerihon, poštediše Rahabu i učiniše je članom izraelskog naroda; ona čak postade pramajkom Mesije, mt 1 5. Tako je svojim dobrim djelom postigla spasenje. Dakako da je imala i vjeru u Boga i znala za odabranje izraelskog naroda, jozua 2 9.11. Jakov ne spominje izrično tu misao jer želi istaknuti "djela". U r 26 hoće Jakov reći: život kršćanina koji vrijedi za vječnost nastaje spajanjem vjere i dobrih djela, kao što spajanjem duše i tijela nastaje zemaljski život. Rastavljanje u oba slučaja znači smrt.

Obuzdavanje jezika 3, 1-12

1 Braćo moja, ne nastupajte mnogi kao učitelji; znajte da ćemo (ra-
di toga) biti strože sudjeni. 2 Svi dakako grješimo u mnogome. Ako tko
u riječi ne pogriješi, savršen je čovjek i može obuzdati sve (ostale
slabosti) tijela. 3 Evo i konjima stavljamo uzde u usta da nam se poko-
ravaju i tako sve njihovo tijelo ravnamo. 4 Pa i ladje, premda su veli-
ke i silni ih vjetrovi gone, okreću se posve malim kormilom kuda hoće
volja kormilareva.

5 Tako je i jezik malen ud, ali se hvali velikim stvarima (t.j.mo-
že prouzročiti veliko zlo). Gle mala vatra, a koliku šumu sažeže! 6 I
jezik je vatra, svijet nepravde. Jezik je medju našim udovima sila koja
kalja sve tijelo i pali životno naše kolo (t.j. izopačuje svega čovje-
ka) a sam (je često) zapaljen od pakla. 7 Sav rod zvijeri i ptica i gma-
zova i riba može se ukrotiti i čovjek ga je ukrotio; 8 ali jezika (goto-
vo) nitko od ljudi ne može (posve) ukrotiti; to je nemirno zlo, puno
smrtonosna otrova.

9 Jezikom blagosiljamo Boga i Oca, i njime kunemo ljude koji su
stvoreni na sliku Božju. 10 Tako iz istih usta izlazi blagoslov i klet-
va!

Ne valja, braćo moja, da ovo tako biva. 11 Zar izvor iz istoga otvo-
ra daje slatku i gorku vodu? 12 Može li, braćo moja, smokva radjati ma-
sline ili trs smokve? Tako ne može slani izvor dati slatku vodu.

O svadljivosti 3,13-18

13 Tko je medju vama mudar i pametan? neka kreposnim životom poka-
že da svoja djela (vrši) u blagoj mudrosti.

14 Ako imate gorku zavist i svadljivost u svojem srcu, ne hvalite
se lažno protiv (stvarne) istine, 15 jer ovo nije mudrost što dolazi
odozgor nego mudrost zemaljska, putena, djavolska. 16 Gdje je zavist i
svadja, ondje vlada nered i svako zlo.

17 Mudrost odozgo je ponajprije čista, zatim mirotvorna, čedna, po-
korna, puna milosrdja i dobrih djela, nepristrana, nelicemjerna.

18 A plod pravde (t.j. vječni život) sije se (t.j. sprema se) miro-
tvorcima u miru.

Tumač 3,1-12 Pravdaštvo bilo je tipično židovska mana. Isto tako i neobuzdana želja za poučavanjem. Jakov opominje judeokršćane da od-više ne teže za tim da budu učitelji. U r 2 ne misli apostol reći da svu kršćansku savršenost posjeduje onaj koji je svladao jezik. No nema sumnje da se težnja za savršenstvom znatno unapredjuje gdje se jezik drži na uzdi. U r 3 nalazi se slika, poznata u starini, kojom se osvjetljuje moć jezika; drugi je primjer uzet iz pomorstva. Imamo dokaza da su i stari narodi gradili velike brodove. Na ladji, kojom je plovio Pavao u Rim, bilo je osim velikog tereta još i 276 momaka posade,

dap 27 37. Jezik se "diči" velikim stvarima t.j. proizvodi djela koja nisu u razmjeru s njegovom fizičkom veličinom. Daljnja slika pokazuje zlo što ga jezik može prouzročiti. U Bibliji NZ često se spominje "oganj" kao dobra sila u slici svijetla i topline. Ovdje se promatra oganj sa zle strane. I sam jezik naziva se "vatrom". Jezik je vatra zbog svoje razorne snage; on je "svijet nepravde" t.j. počinja brojne nepravde; jezik "kalja" čitavo tijelo t.j. grijesima riječju obično krši čovjek i ostale moralne propise. Jezik "pali kotač rodjenja", t.j. od koljevke do groba prate nas grijesi jezika. Život je ovdje prikazan u slici "kola" što se okreće "od rodjenja do smrti". Ovdje dakako nije govor o "kolanju duša" što nalazimo u grčkoj filozofiji kao i u orfijskoj mistici. Jezik je "zapaljen od pakla", t.j. podstrekavan na grijeh od djavla kao oca laži. Nova poredba upozoruje na opasnost što dolazi od jezika: prema antiknom shvaćanju prirode dijele se životinje u četiri razreda: sisavce, ptice, gmazove i ribe. Čovjek je, manje više, "ukrotio" t.j. stavio u svoju službu gotovo sve životinje, dok jezika ne može nitko ukrotiti; to naime uspijeva teško i rijetko. Jezik je "nemirno" odnosno "neukrotivo" zlo, jer radja nemirom medju ljudima; on je pun smrtonosna otrova poput zmijskog jezika.

Prema r 9-lo prava je karikatura pobožnosti ako se ustima Boga slavi a bližnjega vrijedja; to ne znači da su zapovijedi ljubavi Boga i bližnjega jednako vrijedne. Slike što ih nalazimo u r 11-12 poznate su stoičkim filozofima, a u palestinskom kraju su posve shvatljive. Smokve, maslina i vinova loza su naime biljke što ih nalazimo u Palestini.

Tumač 3,13-18

U r 13-18 ponovno je govor o praktičnoj životnoj mudrosti. Misao je ova: tko je medju vama "mudar" po spoznaji božanskih istina i "razborit" u njihovoj primjeni na praktičan život, taj neka to dokaže krepośnim svojim životom. Neka pokaže valjanost svojih djela blagim vladanjem i strpljivošću mudraca. Tek po "blagoj mudrosti" postaje čovjek sposoban druge poučavati. U r 14 kaže Jakov: oni koji su zavidni, sumnjičavi i svadljivi, ne mogu kazati da su u posjedu vrhunaravne mudrosti. Njihova je mudrost "zemaljska", vodjena interesima ovoga života; ona je "sjetilna", putena, naravska jer izlazi iz urodjene sebičnosti i želje za uživanjem; ona je upravo "demonska" jer se djavao gotovo uvijek miješa u jače manifestacije ljudske pokvarenosti i otpada od Boga. U r 16 se kaže: po zavisti i svadljivosti nastaje trajni nemir. Taj se očituje u ljudskoj nepostojanosti, neredu i bunama. Tako nastaje svakovrsno zlo. Prema r 17 nebeska t.j. vrhunaravna mudrost je sveta i čista te čuva čovjeka od moralne ljage; ona je miroljubiva odnosno mirotvorna, jer se lako dade nagovoriti na svako dobro: popustljiva je i blaga u saobraćaju; jer je poslušna i čedna, rado se povodi za svakom dobrom stvari; puna je milosrdja t.j. smilovanja i dobrih djela; ne sumnja o vrijednosti bližnjega, sudi nepristrano i nije licemjerna. Pristrani naime postupak prema bližnjemu znači praktičnu "sumnju" odnosno "nijekanje" evandjeoske nauke o ljubavi prema bližnjemu; odatle izvire i licemjerna pobožnost, t.j. prema siromasima se samo glumi ljubav i dobrota, cf 2 4. R 18 se obično ovako shvaća: samo miroljubivi, jer žive pravedno i sveto, žanju u punoj mjeri plod svojih kreposti u vječnosti, a taj plod je vječno blaženstvo.

Ne popuštaj požudi! 4,1-12

1 Odakle ratovi (t.j. svadje) i borbe medju vama? Zar ne od vaših
strasti koje se bore u vašim udima? 2 Želite a nemate; ubijate i zavi-
djate, a ipak ne možete postići. Borite se i vojujete (t.j. prepirete
se), ali ne dobivate jer ne molite. 3 I kada molite, ne primate jer zlo
molite; (naime) da u svojim (grješnim) nasladama trošite.

4 Preljubočinci, ne znate li da je prijateljstvo ovoga svijeta ne-
prijateljstvo s Bogom? Tko dakle hoće da bude prijatelj svijetu,postaje
neprijatelj Božji.

5 Ili zar mislite da (Sveto) Pismo uzalud govori: ljubomorno čezne
(Bog) za našim duhom kojega nastani u nama? 6 No (tim) veću daje milost;
zato kaže Sveto Pismo: Bog se protivi oholima a poniznima daje milost.
7 Pokorite se dakle Bogu!

Usprotivite se djavlu i pobjeći će od vas! 8 Približite se Bogu i
on će se približiti vama!

Očistite (svoje) ruke, grješnici, i posvetite svoja srca vi (lju-
di) s dvije duše!

9 Priznajte svoju bijedu, jaučite i plačite; vaš smijeh neka se
pretvori u tugu, a radost u žalost!

10 Ponizite se pred Gospodinom i on će vas uzvisiti! 11 Ne klevećite
te jedan drugoga, braćo, jer tko kleveće brata ili ga sudi, taj(svojim
činom) grdi zakon i osudjuje ga. A ako osudjuješ zakon, nisi vršilac
zakona nego (njegov nepravedni) sudac. 12 (A samo) je jedan zakonodavac
i sudac koji može spasiti i upropastiti. A tko si ti da sudiš bližnje-
ga?

Tašto samopouzdanje 4,13-17

13 Deder čujte sada vi koji govorite: danas ili sjutra poći ćemo
u ovaj i ovaj grad i ostat ćemo ondje godinu dana i trgovat ćemo i pra-
vit ćemo dobitak; 14 vi koji ne znate što će biti sjutra! A što je vaš
život? Dim koji se zamalo pokaže, a zatim ga nestane! 15 Mjesto toga
recite: ako Gospodin htjedne, živjet ćemo i činit ćemo ovo ili ono.

16 Sada se hvalite svojim hvastanjem; (ali) svaka je takva hvala
zla. 17 Jer tko zna dobro činiti, a ne čini (ono što je dužan),griješi.

Tumač 4,1-12

U 4 1-3 govori apostol o pohlepi za zemaljskim dobrima. Uzrok težnje za prekomjernim bogatstvom su požude što "ratuju" u ljudskim udovima t.j. sjetilna žudnja dolazi iz nutrinje čovjeka. Ovdje se ne govori o Pavlovoj nauci prema kojoj se u čovjeku bori više i niže jastvo. To je zakon što ga nosimo u svojim udovima, rim 7 23. Izraz "vi ubijate" treba shvatiti slikovito: vi mrzite na one koji posjeduju, cf 2 11, 1 iv 3 15. Put do zemaljskih dobara je u tome da ih tražimo na pravi način t.j. po molitvi. U r 3 vidimo molitvu za zemaljska dobra koja se vrši sa zlom nakanom: traže se naime do-

bra s tom namjerom da ih se troši u sjetilnom uživanju; dakako da takva molitva neće biti uslišana.

U r 4 lo opominje nas Jakov da odbacimo svjetovno shvaćanje. Ovdje naziva apostol čitaoce "preljubnicama". To je simbolički govor proroka SZ, koji odnos Boga prema izabranom narodu prikazuju u slici braka, cf izai 57 3, jer 3 2o i t.d. Kad se narod Bogu iznevjerio, počinio je preljub. Tako i Jakov promatra sklonost k svijetu kao duhovni preljub. I Krist kaže da ne možemo dva gospodara služiti, mt 6 24. Riječi u r 5-6 ne nalaze se u bibliji SZ. Neki su mislili da Jakov nešto citira samo po smislu, ili da je uzeo neki citat iz neke izgubljene biblijske knjige, ili napokon da je tekst pokvaren. Rješenja ima više: prema jednima Jakov hoće da citira prič 3 34. Tu se kaže da je Bog protivan prijateljima ovoga svijeta, dok svojim prijateljima daje milost. Kako medjutim dosada nije govorio o milosti, prekida Jakov sam sebe i prije nego li će navesti citat, kaže - kao u parentezi - ovo: Bog ljubomorno žudi za dušom, koju je udahnuo čovjeku i kojoj je na taj način u tijelu pripravio u izvjesnom smislu "stan". Dakle se duša ne smije predati svijetu nego posve pripada Bogu. Što je duša Bogu vjernija, to više milosti prima. Nakon ovog objašnjenja navodi Jakov prije spomenuti citat. I u 4 14 nalazimo parentezu.

Drugi tumače ovako: pun zavisti žudi za zemaljskim dobrima naš duh, kojega Bog nastani u nama, ali kudikamo je vrednija milost što je Bog daje poniznima. Treći shvaćaju ovako: na zavist naginje duh koji je u nama. Ali veća je od te sklonosti milost koju nam Bog daje. To uči i Sv.Pismo, da naime Bog daje milost, kad kaže: Bog se protivi oholima a poniznima daje milost. Ima i drugih shvaćanja.

Prema r 7 Krist nam je dao primjer kako se treba oprijeti djavlu. "Čišćenje" ruku u r 8 je simbol za čišćenje srca. Sredstvo čišćenja je pokora.

Bog nas - prema r lo - definitivno "uzvisuje" u vječnom blaženstvu, a svaka primljena milost znači već ovdje na zemlji veliku utjehu i "uzvišenje" duše, cf mt 23 12.

Tko nemilosrdno sudi svoga brata, ogrješuje se o zakon Božji, cf mt 7 2, a tko svojim osudjivanjem "osudjuje" zakon, taj se diže iznad njega i dira Božja prava. Takav svojim zlim postupkom bar praktički "osudjuje" zakon kao nevaljan i ne samo da ne vrši zakona nego postaje njegovim sucem, t.j. postavlja novi "zakon neljubavi", mržnje. Tako se čovjek stavlja u opasnost da izgubi svoj vječni spas.

Tumač 4,13-17

Prema r 13 trgovci su pravili svoje planove bez Boga. Zato Jakov upozoruje na ništetnost čovjeka, koji ne zna što mu donosi sjutrašnji dan, prič 27 1: čovjek je sličan "pari" odnosno "dimu". I to je običajna biblijska slika, job 8 9.

Misao u r 16 nalazimo i kod plemenitijih pogana, a napose kod Pavla, rim 1 lo 1 kor 4 19, dap 18 21. Lijep je kršćanski običaj kazivati: ako Bog da , samo to ne smije postati običnom frazom. U r 17 je ovaj smisao: tko zna za svoju ovisnost o Bogu, a ne živi prema tome, griješi; ili: tko zna što je dužan činiti, a ne čini, griješi; ili: tko ne učini ono dobro koje je dužan učiniti, griješi.

Ne služimo mamoni! 5,1-6

1 Ajde vi bogataši, plačite sada i jaučite u svojim nevoljama koje
dolaze na vas! 2 Vaše bogatstvo istrunu, a vaše haljine izjedoše moljci.
3 Vaše zlato i srebro je kao zardjalo, i njihova rdja bit će svjedočan-
stvo proti vama na sudu Božjem i izjedat će vaša tjelesa poput ognja.

Nagomilaste sebi blaga u ove posljednje dane.

4 Gle plaća poslenika koji su želi vaše njive a vi im otkinuste, vi-
če, i vika žetelaca dodje do ušiju Gospodina četa. 5 Raskošno živjeste
na zemlji u nasladama i utoviste svoja srca za dan klanja (t.j. suda Bož-
jega). 6 Osudiste i (svojim postupkom) ubiste pravednika, i on vam se ne
usprotivi.

Razne opomene 5,7-2o

7 Ustrajte dakle, braćo, do dolaska Gospodnjega. Gle, poljodjelac
očekuje dragocjeni rod iz zemlje i strpljivo čeka dok ne padne kiša, rana
i kasna. 8 Tako i vi budite strpljivi, utvrdjujte (u dobru) svoja srca,
jer se dolazak Gospodnji približi.

9 Ne osudjujte braćo jedan drugoga, da ne budete sudjeni. Evo, sudac
stoji pred vratima!

1o Uzmite, braćo, kao primjer kako treba ustrajno i strpljivo podno-
siti nevolje, proroke koji su govorili u ime Gospodnje. 11 Evo, blaženi-
ma nazivamo one koji ustrajaše. Čuli ste za strpljivost Jobovu i kako je
Gospodin svršio (konačno postupio) s njime; tā Gospodin je vrlo milostiv
i milosrdan.

12 A prije svega, braćo moja, ne kunite se ni nebom, ni zemljom, ni
kakvom drugom zakletvom; nego vaš "da" neka bude (zaista) "da", a vaš
"ne" neka bude "ne", da ne padnete pod osudu (Božju).

13 Trpi li tko medju vama? Neka se moli. Je li tko veseo? Neka pje-
va hvalu (Bogu).

14 Boluje li tko medju vama? Neka dozove svećenike Crkve i neka mo-
le nad njim mažući ga uljem u ime Gospodnje(t.j. po naredbi Kristovoj).
15 Molitva vjere (t.j. molitva spojena s vjerom) spasit će bolesnika i po-
dignut će ga Gospodin (t.j. okrijepiti ga duševno a često i tjelesno);
ako je učinio grijehe, oprostit će mu se.

16 Ispovijedajte, dakle, jedan drugome (svoje) grijehe, i molite se
jedan za drugoga da ozdravite. Mnogo može ustrajna molitva pravednika.
17 Ilija je bio čovjek, podvržen istim bijedama kao i vi; on se vruće po-
molio da ne bude kiše, i nije padala kiša tri godine i šest mjeseci.
18 Opet se pomolio i nebo dade kišu a zemlja iznese svoj rod.

19 Braćo, ako tko medju vama zaluta od istine i obrati ga netko,
2o neka zna da će onaj koji obrati grješnika s krivoga puta njegova, spa-
siti njegovu dušu od smrti i pokriti mnoštvo (njegovih) grijeha.

Tumač 5,1-6 U r 1-2 stavlja se bogatašima pred oči njihova duševna bijeda i njihovi grijesi. I Spasitelj je često korio nepravedne bogataše, lk 6 24. Ovi "bogataši" vjerojatno nisu kršćani.

U r 3 se "rdja" personificira i nastupa na sudu Božjem kao "svjedok" protiv nepravednih bogataša i protiv zloporabe bogatstva. Ona se u neku ruku spaja sa "ognjem" suda Božjega što je takodjer slikovito rečeno. Bogataši su toliko slijepi, da se i u posljednjim t.j. mesijanskim vremenima bave skupljanjem blaga, cf mt 6 19. Već je Krist rekao da je radnik vrijedan svoje plaće, lk lo 7. U deut 24 14 čitamo da je sustezanje zaslužene plaće "u nebo vapijući" grijeh. Starozavjetna je slika Boga kao "gospodara nebeskih vojski", r 4. Prema r 5 nepravedni bogataši se formalno "tove" i plivaju u zemaljskim užicima kao i bogataš u evandjelju lk 16 19. "Posljednji dani" iz r 3 se ovdje zovu "dan klanja". Slika je značajna: kao što govedo bezbrižno jede "na dan klanja" tako i bogataši ne misle na sud Božji što predstoji. U r 6 Jakov vjerojatno ne govori o Kristu kojega su Židovi raspeli, nego o siromašnom kršćaninu kojega - u antitezi prema bogatašima - naziva "pravednim". Neki uzimaju riječ "ubiti" u prenesenom smislu. Vidi crkv 34 26, gdje se kaže: "ubija" bližnjega tko mu uzima hranu, i "prolijeva krv" tko radniku uskraćuje plaću.

Tumač 5,7-2o U 5 7-18 poziva Jakov kršćane da budu strpljivi i ustrajni u molitvi. I Pavao je mnogo opominjao kršćane da budu strpljivi do dolaska Gospodnjega, 1 sol 4 15. Sliku "plodne zemlje" nalazimo i u Kristovoj paraboli o usjevu što raste, mk 4 28. U Palestini odmah nakon sijanja pada u novembru rana kiša; koncem ožujka ili početkom travnja očekuje se kasna kiša, a potom dolazi ubrzo žetva. Za r 9 vidi mt 24 33. Poredba o sucu je česta. U r lo navode se još neki primjeri iz biblije SZ koji su čitaocima bili poznati još iz djetinjstva. Proroci su govorili u ime Božje t.j. Božjim ugledom, pa ipak su morali mnogo trpjeti, cf mt 5 12. Ustrajnost u nevoljama smatrala se uvijek heroizmom 1 12. Naročiti je primjer u tome dao patrijarha Job. "Svršetak Gospodnji" je već Augustin tumačio u smislu Isusove smrti. No ova misao ne pristaje posve u kontekst jer Kristovo uskrsnuće nije "djelo milosrdja" od strane Oca nebeskoga. "Svršetak Gospodnji" dakle znači ponovno bogatstvo i sreću Jobovu nakon pretrpljene nevolje. Opomena glede prisizanja u r 12 nije u strogoj vezi sa prijašnjim izlaganjima. Možda je često prisizanje bilo plod nestrpljivosti i zlovolje kao i čestih uzrujavanja. Poznato je da su u Kristovo doba Židovi često prisizali i za posve sitne stvari. Pritom se ime Božje samo opisivalo. Medjutim, Jakov zabacuje svako nepotrebno prisizanje. Slično govori i Krist mt 5 33-37.

Prema r 13 molitva nam je potrebna u svim životnim prilikama. Predstojnici crkvene zajednice u r 14 su svećenici, odnosno prezbiteri, dap 14 23, 1 tim 5 17, tit 1 5. Oni vrše dvije stvari kod bolesnika: mole "nad njim", t.j. molitva treba da specijalno njemu koristi, i mažu ga uljem. Mazanje uljem bio je običaj dobro poznat kako u židovstvu, mk 6 13, tako i u poganstvu: ulje se uopće smatralo lijekom. Jakov kaže da se bolesnika ima mazati "u ime" Gospodnje, cf 5 lo, dakle ugledom i jakošću Gospodinova; pritom se izrično spominjalo ime Isusovo.

Molitva svećenika, izrečena vjerom u Krista i pravim pouzdanjem u Boga, "spasit će" bolesnika; Gospodin će ga "podići", i ako je u grijesima, oprostit će mu se. Tek po molitvi dobiva mazanje pravu vrhunaravnu vrijednost. Pita se kako treba shvatiti glagole "spasiti" i "podići"?

Nema sumnje da pomenuti glagoli mogu značiti tjelesno ozdravljenje. I doista, po sakramentu pomazanja bolesnik čestoput dobiva i tjelesno zdravlje. Medjutim treba reći ovo: Jakovljeva poslanica je naputak za vjersko-ćudoredni život a ne za tjelesno zdravlje. Osim toga riječ "spasiti" nalazimo u 1 21, 2 14, 4 12 i u 5 2o u smislu vječnog spasenja. Ovdje je, doduše, govor o mazanju "tjelesno bolesnoga" vjernika i o njegovu ozdravljenju, ali je to zapravo "stvarni simbolički" govor, t.j. tjelesno ozdravljenje bolesnika je simbol duhovnog spasa njegova. Jer ono prvo moglo se zadobiti i putem karizme ozdravljivanja i nije trebalo svakiput uslijediti; dok je duhovno ozdravljenje, nakon ispunjenja svih uvjeta sakramenta bilo sigurno. U 4 2, 5 6 govori Jakov i o ubistvu, a u 4 4 o preljubu u prenesenom smislu; možemo dakle ovdje riječi "spasiti" i "podići" shvatiti prvenstveno u smislu vječnog spasenja kao i oslobodjenja iz potištenosti i zdvojnosti, a tek u drugom redu o eventualnom tjelesnom ozdravljenju. Oproštenje grijeha dobiva bolesnik nakon priznanja da je sagriješio. To se vidi iz daljnje opomene u r 16, da naime treba grijehe priznavati. Tu misao prihvaća i protestantska egzegeza.

U r 16 nije isključivo govor o ispovijedanju grijeha pred svećenikom. Velika se važnost polaže na činjenicu da molimo jedan za drugoga. I u židovstvu je bilo dobro poznato da je mnogo vrijedna ustrajna molitva pravednika. Za ovo iznosi nam Jakov primjer iz 1 kralj 17, gdje se pripovijeda o susretu kralja Ahaba sa prorokom Ilijom. Ondje se, doduše, ne kaže da se Ilija "molio za sušu", ali se to s pravom zaključuje. Vrijeme od tri i po godine poznato nam je iz židovske predaje, cf lk 4 25; u samom tekstu SZ govori se posve općenito od tri godine, pa je usmenoj predaji bilo prepušteno da točnije utvrdi vrijeme.

Jak 5 14-15 predstavlja važnu biblijsku podlogu sakramenta posljednjeg pomazanja. Tridentski sabor je u svojoj četrnaestoj sjednici naglasio da je Krist ustanovio taj sakramenat, a Jakov ga proglasio (promulgatum). To je definitivno i autentično protumačeno od Crkve. Time dakako nije rečeno da se u pomenutom tekstu sve nalazi što katolička dogmatika i moralka uče o posljednjem pomazanju. Tu se nalaze samo bitni momenti toga sakramenta. Ovdje nije govor o karizmatskom ozdravljenju, jer karizmata nisu bila vezana ni za koji stalež, a ovdje se izrično spominju "svećenici". Vidi se i vanjski znak sakramenta: molitva i mazanje uljem. Deprekativni karakter molitve se kasnije ustalio u Crkvi. I milosno djelovanje sakramenta takodjer je jasno iznešeno. Kristovu naredbu toga sakramenta pokazuju riječi: u ime Gospodnje. Ispunjeni su dakle svi uvjeti pravog sakramenta. U grčkom tekstu se očito vidi da se radi o "teškom" bolesniku koji je već došao k uporabi razuma. Jakov nigdje ne kaže da je ovo pomazanje strogo potrebno za spasenje. Isto tako je prepušteno kasnijoj praksi hoće li taj sakramenat dijeliti više svećenika ili samo jedan. Crkva redovno traži da se bolesnik prije pomazanja ispovjedi.

U 5 19-2o opominje nas apostol da nastojimo zabludjelu braću privesti k istini. Zabludjeli su oni koji krše Božji zakon, dakle u praksi zabacuju kršćansku životnu mudrost. Tko zabludjeloga privede ponovno k"istini" t.j. kreposti, taj je spasio njegovu dušu i "pokrio" njegove brojne grijehe. A "pokriti grijehe pred Bogom" znači zadobiti njihovo oproštenje.

==============

PRVA POSLANICA SVETOGA PETRA APOSTOLA

Uvod 1,1-2

1 Petar, apostol Isusa Krista, izabranim strancima (na zemlji) i
rasijanima po Pontu, Galaciji, Kapadociji, Aziji i Bitiniji; 2 (izabra-
nima) po preodredjenju Boga Oca posvećenjem Duha Svetoga da se pokore
vjeri i poškrope krvlju Isusa Krista. Milost vam i mir u obilju!

Preporod po Kristu 1,3-12

3 Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina našega Isusa Krista, koji nas
po velikom svojem milosrdju preporodi za živu nadu po uskrsnuću Isusa
Krista od mrtvih; 4 za neraspadljivu, neokaljanu i neuvelu baštinu koja
se čuva za vas na nebesima, 5 (za vas) koje sila Božja čuva po vjeri za
spasenje, pripravljeno da se objavi u posljednje vrijeme.

6 Tada ćete radosno klicati, premda ste sada malko - ukoliko je (to)
potrebno - rastuženi raznim kušnjama; 7 da se tako vaša vjera, koja je
mnogo dragocjenija od raspadljivoga zlata što se ognjem kuša, prokušana
nadje na hvalu, slavu i čast (Božju), (osobito) na dan dolaska Isusa
Krista.

8 Vi njega ljubite, premda ga niste vidjeli; u njega vjerujete iako
ga ne gledate; ali vjerujući u njega klicat ćete neiskazanom i slavnom
radošću 9 kad postignete nagradu svoje vjere, spasenje (naime) duša.

lo To su spasenje tražili i ispitivali proroci koji su unaprijed go-
vorili o vašoj milosti, 11 istražujući kakvo ili koje vrijeme javlja u
njima Kristov Duh koji unaprijed posvjedoči za Kristove patnje i za nje-
govu proslavu poslije toga. 12 Njima bi objavljeno da nisu sebi nego va-
ma služili ovime što vam se sada javilo po onima koji su vam propovijeda-
li evandjelje u Duhu Svetom poslanom s neba, u što i andjeli žele da za-
rone.

Provodite svet život! 1,13-25

13 Zato opašite bokove svoga uma i budite trijezni! Čvrsto se nadaj-
te milosti koja vam se pruža (u punoj mjeri) pri dolasku Isusa Krista.
14 Kao poslušna djeca (Božja) ne živite prema predjašnjim požudama kao u
vrijeme svoga neznanja, 15 nego kao što je svet koji vas pozva, i vi bu-
dite sveti u svem svom vladanju. 16 Pisano je naime: budite sveti, jer
sam ja svet.

17 Ako zovete Ocem onoga koji ne gleda tko je tko i sudi svakome po
njegovim djelima, onda provodite vrijeme svoga boravka (na zemlji kao) u
tudjini, u strahu Božjem; 18 znajte da niste otkupljeni raspadljivim sre-
brom ili zlatom iz vašega grješnog (načina) života koji vam je predan od
vaših otaca, 19 nego dragocjenom krvlju Krista kao nedužna i neokaljana
Jaganjca.

2o On bi preodredjen (za ovo) prije postanka svijeta, a javi se u
posljednje vrijeme radi vas. 21 Vi po njemu vjerujete u Boga koji ga us-
krisi od mrtvih i dade mu slavu da vaša vjera bude (ujedno) i ufanje u
Boga.

22 Jer očististe svoje duše za nehimbenu bratsku ljubav pokoravaju-
ći se istini. Čistim srcem žarko ljubite jedan drugoga. 23 Ta preporodje-
ni ste ne sjemenom (zemaljskim) koje trune nego onim koje ne trune (to
jest) riječju Božjom, živom i vječnom.

24 Svako je naime tijelo (t. j. sve zemaljsko je) kao trava i sva
njegova slava kao cvijet trave: trava se osuši i cvijet otpadne, 25 ali
riječ Gospodnja ostaje dovijeka. A to je riječ koja je kao evandjelje
vama naviještena.

Tumač 1,1-2 Iz r 1-2 vidimo da ovu poslanicu šalje apostol Petar iz Rima. Šalje je kršćanima "u dijaspori", t. j. vjernima iz poganstva i židovstva koji su živjeli izvan Palestine. Ti su vjernici boravili u maloj Aziji, a naročito u pokrajinama Pontu, Galaciji, Kapadociji, provinciji Aziji i Bitiniji. Te su pokrajine obuhvatale najveći dio današnje Male Azije. Ne zna se zašto se ne spominju pokrajine Likaonija, Pizidija, Pamfilija i Cilicija, u kojima je propovijedao Pavao na svom prvom misijskom putu. Isto tako ne znamo da li je Petar osobno bio poznat crkvama tih pokrajina kojima piše.

Petar kaže da su vjernici zapravo stranci na ovome svijetu, da su izabrani po "vječnoj odluci" Boga Oca i posvećeni Duhom Svetim. Tako se oni vjerom svojom posve podlažu Kristu i zadobivaju spasenje kao "po škropljenju" njegove krvi. Čini se da apostol ovdje pravi aluziju na eks 24 8, gdje se kaže da je prigodom sklapanja staroga zavjeta na gori Sinaju Mojsije "krvlju poškropio" narod i tako ga posvetio Bogu i učinio "izabranim" narodom.

Tumač 1,3-12 U r 3-12 apostol ponajprije hvali Bogu za spasenje kršćana. To čini u obliku doksologije. Nešto slično vidimo i u ef 1,3-14. Ovo su Petrove misli: neka je hvala Bogu Ocu, koji nas po svome milosrdju duhovno preporodi tako, da s pravom imamo živu nadu u vječni život; a to osobito zbog uskrsnuća Kristova. Po tom preporodu smijemo se nadati i nebeskoj baštini koja se za nas čuva na nebesima. Tu baštinu ne možemo sami po sebi postići, ali nas milost Božja po vjeri čuva da to postignemo. Ovo spasenje već nam je ovdje na zemlji pripravljeno, i u izvjesnoj mjeri već ga posjedujemo po milosti posvetnoj. Na sudnji dan postat će naše spasenje potpuno. Tada ćemo klicati od radosti premda nam ovdje valja još trpjeti. Tim trpljenjem "kuša" Bog našu vjeru što vrijedi više od zlata. Jer strpljivo podnesena nevolja bit će naša slava na sudnji dan, cf jak 1 2, rim 8 2o, mt 6 9 i t.d.

Vjernici u dijaspori ljube Krista premda ga nisu vidjeli tjelesnim očima kao Petar, plod njihove vjere bit će vječno blaženstvo, mt 25 34, 1 kor 2 9. Ovo spasenje, početno i konačno, brižno su istraživali proroci SZ. Oni su mnogo toga prorekli o milosti spasenja koje nam je obećano. Pomno su proučavali kada i u kakvim prilikama će se ispuniti ono što je "Kristov Duh" javljao po njima. Osobito su naviještali Kristovu muku, smrt, uskrsnuće i uzašašće cf dan 9 2, 1 kor lo 4, dap 2 33, 3 14, lk 24 25, 1 tim 2 11 i t.d. Prorocima je bilo od Boga objavljeno da neće doživjeti ispunjenje svojih vidjenja; nisu dakle sebi nego nama služili svojim proroštvima. U ovo ostvarivanje ljudskoga spasa žele i sami andjeli što dub-

lje zaroniti. Njih se doduše izravno ne tiče spasenje čovjeka, ali znanje o tome žele imati i zaista imaju, cf hebr 2 16, lk 2 14, mt 28 5, ef 3 lo i t.d.

Tumač 1,13-25

Od r 1,13 - 2,lo ide prvi odsjek poslanice: tu daje Petar općenite opomene kako treba sveto živjeti ako želimo zaista biti pravi kršćani i postići vječni spas.

U r 13-16 opominje nas apostol da budemo sveti. Njegov je govor slikovit: opašite "bokove" svoga uma t.j. krepostima uresite svoju nutrinu; budite "trijezni" čuvajući se svakoga grijeha, cf ef 6 14, lk 12 35. "Djeca poslušnosti" je hebraizam i znači poslušnu djecu t.j. vjernu Bogu. "Vrijeme neznanja" je život u poganstvu. Već u SZ je pisano: budite sveti, jer sam i ja svet, cf ef 5 8, lk 16 8, iv 12 36. Ovdje je očito da apostol ima pred očima etnikokršćane cf dap 17 3o, ef 4 18. Gdjekada se i Židovima predbacuje krivo poznavanje Boga, cf iv 8 19, dap 3 17, rim lo 3 i t.d. Vidi i lev 11 44, 19 2, 2o 7.

U r 17-2o opominje nas apostol da imamo strah Božji, cf gal 4 6. Bog sudi svakoga nepristrano po njegovim djelima, i zato treba da se bojimo grijeha. Nismo otkupljeni kakvim "propadljivim" dobrom nego krvlju Isusa Krista. Otkupljeni smo od grješna života, kakvom se naučismo od naših otaca. Ovo vrijedi za Židove i pogane: kod pogana nastalo je idolopoklonstvo a kod Židova kršenje pozitivnog i pisanog Božjeg zakona, cf dap 14 15, rim 1 21, ef 4 17, mt 15 3. Za Krista kao "Jaganjca" vidi izai 53 7, dap 8 32, iv 1 29, lev 22 21, eks 12 5, dap 2 23.

U r 22-25 poziva nas apostol da ljubimo bližnjega. "Čistiti" dušu svoju znači pokoriti se istini evandjelja. Tada će i ljubav prema braći kršćanima biti bez pretvaranja, 1 iv 3 18. Naravsko rodjenje biva po "propadljivom" sjemenu, dok duhovni preporod biva po živoj i vječnoj riječi Božjoj koja je "nepropadljivo" sjeme. O propasti trave i cvijeta trave vidi izai 4o 6-8. Zemaljska dobra nestaju poput trave i cvijeta dok riječ Gospodnja t.j. evandjelje ostaje dovijeka. Ovdje Petar citira proroka samo po smislu i posve slobodno.

Zajednica s Kristom 2,1-lo

1 Odbacite dakle svaku zlobu, svaku lukavštinu i himbu, svako klevetanje i zavist. 2 Kao novorodjena djeca tražite duhovnog i čistog mlijeka da u njemu uzrastete za spasenje; 3 okusiste naime da je blag Gospodin.

4 Pristupite k njemu, živome kamenu koji je doduše odbačen od ljudi, ali je kod Boga izabran i dragocjen.

5 Sami se kao živo kamenje nadozidjujte (u njemu) kao duhovna kuća

za sveto svećenstvo, da po Isusu Kristu prinosite žrtve duhovne i Bogu ugodne. 6 Zato se kaže u (Sv.) Pismu: Evo stavljam na Sionu ugaoni kamen, izabran i dragocjen, i koji vjeruje u njega, neće se postidjeti.

7 Vama je dakle, vjernicima, taj kamen na čast i spasenje, a nevjernicima je kamen koji odbaciše graditelji i koji postade kamen ugaoni, kamen spoticanja i pećina sablazni 8 na koji se oni spotiču, jer ne vjeruju riječi na što su i (svojom krivnjom) odredjeni.

9 A vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti narod, puk stečen Kristovom krvlju da naviješta slavna djela onoga koji vas pozva iz tame u svoje divno svijetlo, 10 koji nekoć niste bili narod, a sada ste Božji narod, niste bili pomilovani, a sada ste pomilovani.

Svijetlite poganima 2,11-12

11 Ljubljeni, opominjem vas kao strance i pridošlice da se uzdržite od tjelesnih želja koje vojuju na dušu. 12 Dobro se vladajte medju poganima, da bi - dok vas kleveću kao zločince - promatrajući vaša dobra djela slavili Boga u dan pohodjenja.

Podložnost vlastima 2,13-17

13 Pokoravajte se svakoj ljudskoj uredbi Boga radi: bilo kralju kao vrhovnom poglavaru, 14 bilo upraviteljima kao njegovim poslanicima da kazne zločince a pohvale dobre. 15 Ovo je naime volja Božja da dobrim djelima ušutkate neznanje bezumnih ljudi; 16 kao slobodni, a ne kao da imate slobodu za pokrivalo opačine, nego kao sluge Božje. 17 Sve poštujte, braću ljubite, Boga se bojte, kralja poštujte!

Staleške opomene 2,18-25

18 Sluge, pokoravajte se sa svim strahopočitanjem gospodarima, ne samo dobrima i krotkima nego i zlima. 19 Ovo je naime ugodno (Bogu) ako tko znajući da Bog to traži, podnosi nevolju i strada nepravedno. 20 Jer kakva je čast ako trpite kaznu za svoje grijehe? Ali ako trpite zbog dobrih djela, to je ugodno pred Bogom. 21 Ta na to ste i pozvani: i Krist je stradao za vas i ostavio vam primjer da idete njegovim tragom. 22 On ne učini grijeha i ne nadje se prevara u njegovim ustima. 23 Nije vraćao psovku za psovku, nije prijetio kad je stradao, nego se povjerio onome koji pravedno sudi. 24 Sam je iznio naše grijehe na svome tijelu na drvo (križa), da grijesima umremo a pravdi da živimo; njegovim ste modricama izliječeni. 25 Bijaste kao izgubljene ovce, ali sada se obratiste k pastiru i biskupu duša vaših.

Tumač 2,1-1o U r 1-1o apostol nas najprije opominje da brižno čuvamo vrhunaravnu životnu zajednicu s Kristom. Poput djece što"čeznu za mlijekom", treba da mi čeznemo za duhovnim mlijekom evandjelja, cf ef 4 13; da u njemu uzrastemo i ojačamo i tako zaslužimo konačno spasenje. I kao što djeca sve jače traže majčino mlijeko, kad su jednom okusila njegovu slatkoću, tako i kršćani treba da čeznu za riječju Božjom, ako su okusili Božju slatkoću. Ovdje Petar slobodno citira psal 34 9. Ovako duhovno izgradjujući sami sebe, treba da živimo u Kristu kojega ljudi kao "živi kamen" odbaciše, ali ga Bog izabra i veoma cijeni, cf psal 118 22, izai 28 16. Ovi se citati navode slobodno i po smislu.Petar nas poziva da se kao "živo kamenje" nadozidjujemo; da budemo prava "duhovna kuća" Božja, i "sveto svećenstvo" koje prinosi duhovne žrtve dobrih djela i hvale Bogu, cf 1 kor 3 16, 2 kor 6 16, ef 2 19, hebr 3 6, jak 1 27 i t.d. Ovu opomenu potkrepljuje apostol sa citatom izai 28 16, koji slobodno i po smislu navodi. Vjernicima je Krist kao "ugaoni kamen" na spas, a nevjernicima je "kamen spoticanja i pećina sablazni". Bog je odvijeka predvidio njihovu nevjeru i tako ih na neki način "odredio" za vječnu kaznu. Time dakako nije umanjena njihova lična krivnja. U r 7 spaja Petar psal 118 22 sa izai 8 14 i tumači te citate mesijanski, cf mt 21 42, dap 4 11, rim 9 33. Glede vječne muke kao kazne za nevjeru vidi mt 21 44, lk 2o 17-18.

U r 9 kaže apostol vjernicima da su oni "izabrani rod", izai 43 2o; da su "kraljevsko svećenstvo", (eks 19 6, gdje se kaže: "svećeničko kraljevstvo"). Kršćani su u punom smislu riječi "sveti narod", stečen Kristovom krvlju, cf mal 3 17, izai 43 21, iv 1 9, 1 iv 1 5. Dalje Petar slobodno citira proroka Ozeju 2 13 i kaže: vi, osobito etnikokršćani,nekoć ne bijaste pred Bogom narod, a sada ste narod Božji, s Bogom sjedinjeni.

Protestanti se rado pozivaju na r 5 i 9 da dokažu kako nema u NZ posebnog svećenstva. No to je shvaćanje krivo jer je i u SZ postojalo levitsko svećenstvo i svaki pokušaj promjene te Božje odredbe bio je strogo kažnjen. Vidi izvještaj o Kori, Datanu i Abironu, a za novozavjetno svećenstvo Djela apostolska i Pavlove poslanice 1-2 Tim i Tit.

Tumač 2,11-12 U r 11-12 počinju specijalne opomene: vjernici su "stranci i putnici" na ovom svijetu, i zato treba da se uzdržavaju od tjelesnih želja, koje vode čovjeka u propast, cf rim 7 23,gal 5 16, jak 4 1. Pogani su mislili da su kršćani zločinci, koji potajno čine razne nepodopštine. O tome nam govore i njihovi povjesničari Svetonije, Tacit i Plinije. Ako pogani budu vidjeli dobra djela kod kršćana, lako će se obratiti, i to će za njih biti "dan pohodjenja" Božjega, cf mt 5 16.

Tumač 2,13-17 U r 13-17 govori Petar slično kao i Pavao o kršćanskoj podložnosti oblastima: kršćani treba da se pokoravaju vlastima, jer je to volja Božja. Vlast je "čovječja" uredba ukoliko je odredjena da ravna ljudskom zajednicom. U rim 13 1-7 dokazuje Pavao da vlast potječe od Boga, i radi Boga treba da joj se podlažemo. Pod "kraljem" misli se ovdje na rimskoga cara. Tako ćemo dobrim djelima ušutkati klevetnike. Treba da se podlažemo kao "slobodni" ljudi t.j. Boga radi, a ne da nam sloboda služi kao "pokrivač" opačina. Premda smo slobodni od Mojsijeva zakona, ipak se u svemu pokažimo kao pravi sluge Božje, cf gal 5 13,2 petr 2 19. Sve ljude bez razlike treba da poštujemo, a osobito treba da ljubimo braću kršćane, cf gal 6 1o. Bojmo se Boga i svjetovnoj vlasti dajmo što joj pripada, mt 22 21.

Tumač 2,18-25 U r 18-25 Petar napose opominje sluge da budu pokorni svojim gospodarima: da štuju čak i "zle" gospodare, jer je ovo "Bogu ugodno" ako netko nedužan podnosi zlo iz ljubavi prema Bogu. Upravo smo na to pozvani da dobro čineći trpimo t.j. podnosimo zlo. I. Krist nam je dao u tome primjer. On grijeha nije učinio i prevara nije se našla u njegovim ustima, izai 53 9, iv 8 46. Krist nije vraćao psovku za psovku, nije prijetio kaznom svojim mučiteljima, već se povjerio svome Ocu kao pravednom sucu, izai 53 7. Krist je za naše grijehe zadovoljio na drvetu križa, izai 53 45. Zato treba da mi "grijesima umremo", a pravdi da živimo, rim 3 6. Krist je za nas bio bičevan i njegovim modricama mi smo "izliječeni" t.j. spaseni izai 53 6. Nekoć smo bili izgubljene ovce, ali sada, po svetom krštenju, postali smo Kristovi, cf iv lo 11, ezek 34 23.

Bračne dužnosti 3,1-7

1 Žene, pokoravajte se svojim muževima da se oni koji ne vjeruju propovijedanju evandjelja, predobiju bez propovijedanja ženskim vladanjem, 2 kad naime vide vaš bogobojazan i čist način života.

3 Ne kitite sebe (toliko) vanjskim pletenjem kose, zlatnim nakitom i sjajnim haljinama, 4 nego (vaš nakit) neka bude skriveni čovjek srca sa neraspadljivim (nakitom) krotka i mirna duha. Ovo je pred Bogom dragocjeno. 5 Tako su se nekoć kitile i svete žene koje su se uzdale u Boga i pokoravale svojim muževima; 6 tako je Sara slušala Abrahama i zvala ga gospodinom. Njezine ste kćeri, ako činite dobro i ne bojite se nikakve muževlje prijetnje.

7 Muževi, razborito živite zajedno sa svojim ženama kao slabijim spolom. Poštujte ih kao subaštinice milosna života, da se zbog njih ne spriječe vaše molitve.

Opomene za sve 3,8-17

8 Budite svi složni, milostivi, bratoljubivi, milosrdni i ponizni. 9 Ne vraćajte zla za zlo ni psovke za psovku nego nasuprot blagosiljajte, jer ste na to pozvani da baštinite blagoslov.

lo Tko hoće da živi i da vidi dobre dane, neka susteže jezik svoj i usne svoje od zla da ne govore prevare; 11 neka se uklanja od zla i čini dobro; neka traži mir i revno ide za njim. 12 Jer oči Gospodnje gledaju pravednike i njegove uši slušaju njihovu molitvu, a lice Gospodnje strašno je za one koji zlo čine,(kaže psalmista).

13 Tko će vam naškoditi ako ste revni u dobru? 14 Ali ako trpite pravde radi, blago vama!

Ne dajte se zastrašiti od njih (nekrštenih) niti uplašiti, 15 nego Gospodina Krista imajte u svojim srcima i budite spremni vazda na obranu pred svakim koji od vas traži račun o vašoj nadi; 16 ali (to činite) s krotkošću i strahom i imajte dobru savjest, da se oni koji grde vaš dobar način života u Kristu, postide u onome zbog čega vas klevećú.
17 Bolje je naime, - ako je (već) volja Božja-, da trpite kao kreposni (ljudi) negoli kao zločinci.

Kristova muka i proslava 3,18-22

18 I Krist je jedamput za (naše) grijehe umro, (i to) kao pravedan za nepravedne da nas privede Bogu; (bio je) doduše ubijen po tijelu ali oživljen po Duhu (Svetom). 19 U njemu je sašao u tamnicu (pretpakla) i ondje propovijedao dušama. 2o Ove nekoć nisu vjerovale kad ih je Božja strpljivost čekala u Nojevo doba, kada se gradio kovčeg u kojem se malo, to jest osmero duša, spasilo vodom (t.j. od potopa).
21 Slično i vas sada spašava krštenje, koje nije pranje tjelesne nečistoće nego (je spojeno) s molitvom Bogu za dobru savjest, i to po uskrsnuću Isusa Krista 22 koji uzašavši na nebo sjede o desnu Boga, gdje mu se pokoravaju andjeli, vlasti i sile.

Tumač 3,1-7 U r 1-7 apostol se u prvom redu obraća na žene koje su bile udate za poganske muževe. One treba da se "pokoravaju svojim muževima Boga radi, i da se tako vladaju kako bi muževe predobile za kršćanstvo. Ženski nakit nije po sebi zlo, ali mnogo je vredniji "nutarnji nakit" kreposti i mirne ćudi. U toj stvari neka se kršćanke ugledaju na žene SZ, koje su se ufale u Boga i pokoravale svojim muževima. U gen 18 12 naziva Sara Abrahama "gospodinom" i time pokazuje svoju podložnost. Kršćanke postaju "Sarine kćeri" ako vazda čine dobro. Tada se ne trebaju bojati nikakovih prijetnja ni zlih nagovaranja od strane svojih poganskih muževa cf gal 3 7.

U r 7 daje Petar opomenu kršćanskim muževima da razborito postupaju sa svojim ženama kao sa "slabim" spolom; da ih poštuju kao subaštinice u vječnom životu; u protivnom slučaju njihove "suze i uzdasi" mogli bi učiniti molitve muževa besplodnima.

Tumač 3,8-17 U r 8-17 apostol opominje sve kršćane bez razlike. "Blagoslov" koji treba baštiniti je spasenje po Kristu, rim 12 17, mt 5 44. U r lo citira apostol posve slobodno prema septuaginti psal 33 13-17. O suzdržavanju jezika od zla govori se u jak 1 26. Glede r 13 vidi mt 5 lo. Misao je ova: nitko vam ne može naškoditi ako činite dobro, jer ako ste progonjeni radi dobrih djela, ipak ćete biti blaženi u svojim patnjama. Progoni ne smiju zbuniti kršćane. Oni treba da još više slave Gospodina Isusa u svojim srcima, izai 8 13. Kršćani treba da budu spremni svakome kazati što je na stvari sa Kristovim do

laskom, cf dap 17 7. Jer vjera u dolazak Kristov mogla se od strane pogana shvatiti kao pobuna protiv vlasti, i doista se gdjekada tako shvaćala. Ipak raspravljanje sa poganima treba da bude krotko, puno straha Božjega i treba da je plod čiste savjesti. Dobrim djelima obaraju kršćani poganske klevete. Ako kršćani trpe, to neka trpe kao kreposni ljudi a ne kao zločinci.

Tumač 3,18-22. I Krist je, prema 18-22 nevin zbog naših grijeha umro. Bio je ubijen doduše "tijelom", ali je oživljen "duhom" t.j.tek poslije smrti zadobila je Kristova duša a i preobraženo,uskrslo tijelo svu slavu od božanstva, cf 1 kor 15 45, hebr 9.26.28.

U r 19 kaže Petar da je Kristova božanstvom proslavljena duša prije Kristova uskrsnuća otišla u pretpakao gdje su bile duše preminulih pravednika, i navijestila im spasenje i skori ulazak u nebo, cf psal 16 lo, dap 2 27.31.

Bogoslovi razlikuju četiri mjesta u starozavjetnom shvaćanju prekogrobnog života: limb djece, limb otaca, čistilište i pakao. T.zv. apokatastaza ili vječno spasenje svega stvorenja, osobito razumnoga, osudjena je na petom općem saboru u Carigradu g. 553, a učili su je Klement Aleksandrijski i Origen. Krist je sašao u "limb otaca" i svojom ga prisutnošću pretvorio u "paradiz" ili "raj", lk 23 43. dakako još uvijek bez gledanja Boga licem u lice. Ovamo su dolazili pravednici SZ nakon što bi pretrpjeli čistilišne muke. Neki tumači misle da je Krist sašao i u čistilište, da ondje izravno utješi duše. U svakom slučaju ih je neizravno utješio dajući im mnoge milosti.

U r 2o kaže Petar: medju pravednima u pretpaklu bilo je i takvih koji "nisu vjerovali" u Noino doba da će Bog kazniti svijet, ali se za vrijeme potopa obratiše Bogu. "Potopna voda" kao da im je donijela spasenje i tako je postala "tip" krsne vode, cf 4 6, mt 24 17.

Smisao u r 21 je ovaj: potopnoj vodi kao "tipu" odgovara krsna voda kao "antitip". Tom krsnom vodom mi se spasavamo. Sam sakramenat krštenja nije pranje tjelesne nečistoće, nego je za nj pretpostavka "molitva" odnosno "obećanje" Bogu da ćemo vjerno držati zakon Božji i tako vazda imati "čistu savjest". To je u stvari prvi preduvjet za primanje sakramenta krštenja koji ima moć i vrijednost osobito po uskrsnuću Kristovu, (rim 6 3, 1 kor 15 17, ef 2 1 i kol 2 12 gdje se govori o stvaranju "novoga" čovjeka.)

Prema r 22 Krist je i kao čovjek dionik moći i slave Božje. Njemu su podložni svi redovi i korovi andjeoski, cf lk 24 26.

Čuvajte se poganskih opačina 4,1-6

1 Kad je dakle Krist trpio tijelom, i vi se jednakim shvaćanjem naoružajte: tko god naime pretrpi (kaznu) tijelom, prestaje biti (krivac) grijeha; 2 tako i vi preostalo vrijeme zemaljskoga života ne živite više prema tjelesnim požudama nego prema volji Božjoj. 3 Dosta je naime da ste prošlo vrijeme živjeli na pogansku u razuzdanosti, (grješnim) požudama, pijanstvu, raspuštenim gozbama, pijankama i zlom idolopoklonstvu.

4 Zato se (pogani sada) čude, što se vi ne bacate (zajedno) s njima u istu baruštinu raspuštenosti i grde vas. 5 No oni će dati račun onomu koji je spreman da sudi žive i mrtve.

6 Zato je i mrtvima (u pretpaklu Krist) propovijedao evandjelje spasenja, da premda su bili za ljude (t.j. za obično ljudsko shvaćanje) osudjeni (u potopu) na smrt tijelom, ipak pred Bogom žive (sada) dušom (u vječnom blaženstvu).

Tumač 4,1-6 Smisao r 1 je ovaj: jer je Krist trpio, razumljivo je da i nama na ovom svijetu ne preostaje drugo nego put trpljenja. Krist je svojom mukom i smrću uništio grijeh, tako i svaki onaj koji trpi zajedno s Kristom i zajedno s njime mistički umire po krštenju, nužno prestaje griješiti. Sve vrijeme što preostaje iza krštenja, treba provesti u svladavanju grješnih požuda i u vršenju volje Božje.

Čitaoci su prema r 3 kao pogani nekoć živjeli na pogansku u gozbama, pijankama i t.d. Zato ih pogani sada klevetu što ne idu zajedno s njima u grijeh.

Prema r 6 Krist je pravednicima u pretpaklu donio radosnu vijest spasenja: premda su tjelesno umrli, njihove duše doskora će gledati Boga, 2 petr 1 4, 1 petr 3 19.

Bratska ljubav 4,7-11

7 Svemu se približi kraj. Budite dakle mudri i trijezni da uzmognete (dobro) moliti.

8 Prije svega srdačno ljubite jedan drugoga; ljubav naime pokriva mnoštvo (vlastitih) grijeha. 9 Budite gostoljubivi medjusobno bez mrmljanja. 10 Poslužujte jedan drugoga, svaki onim darom koji je primio,

kao dobri upravitelji različne milosti Božje. 11 Ako tko govori (da poučava vjernike), (neka govori kao) riječ Božju; ako tko služi (Crkvi) neka služi po jakosti koju mu dade Bog, da se u svemu slavi Bog po Isusu Kristu. Njemu neka je slava i moć u vijeke vjekova. Amen.

Božji sud 4,12-19

12 Ljubljeni, ne čudite se vatri (t.j. progonstvu i nevolji) koja
vas stiže za vaše kušanje, kao da vam se nešto neobično dogadja; 13 nego se (nasuprot) radujte što ste dionici Kristovih patnja; tada ćete se radovati i klicati kad se objavi njegova slava.

14 Ako vas grde zbog Kristova imena, blago vama; jer Duh slave (to jest) Duh Božji počiva na vama.

15 Samo neka nitko od vas ne trpi kao ubojica ili tat ili zločinac,
ili kao onaj koji se miješa u tudje poslove. 16 Ako trpi kao kršćanin,
neka se ne stidi nego neka slavi Boga u ovom imenu. 17 Vrijeme je naime
da se sud Božji počne od Božje kuće. Ako li najprije od nas, kakav će
biti svršetak onima koji se ne pokoravaju Božjem evandjelju? 18 Ako se
pravednik jedva (t.j. samo putem trpljenja) spasava, gdje će se bezbožnik i grješnik pokazati? 19 Zato oni koji trpe po Božjoj volji, neka svoje duše dobrim djelima preporučuju vjernom Stvoritelju.

Tumač 4,7-11 Prema r 7 nastupilo je "posljednje" t.j. mesijansko razdoblje svijeta. Apostol želi da Krist "što prije" dodje, ali vrijeme njegova dolaska ne zna. Kršćanima je potrebna razboritost i trijeznost za ustrajnu molitvu. Jer tko se podaje grijehu, brzo će zanemariti molitvu. O paruziji odnosno Kristovu dolasku govori se i u 1 kor 15 52, 1 sol 4 13, jak 5 8, 1 iv 2 18. Krist je svoje učenike namjerice ostavio u neizvjesnosti glede dana svoga drugog dolaska. Zato su se oni mogli nadati "skorom" dolasku Kristovu, pače su to i željeli, ali nisu vjernike mogli o tome pozitivno poučiti jer jednostavno nisu ništa o tome znali, cf mt 24 36, i dr.

Prema r 8 ljubav "pokriva" mnoštvo grijeha, t.j. ljubav rado oprašta, ne primjećuje i sakriva tudje grijehe, prič lo 12. U mt 6 14, lk 7 47, ljubav donosi oproštenje vlastitih grijeha, a u jak 5 2o pomaže obraćenje bližnjega.

Krepost gostoljubivosti bila je vrlo cijenjena na istoku; poteškoće spojene sa gostoprimstvom treba podnositi bez mrmljanja, r 12-13, hebr 13 2, 1 him 3 2, tit 1 8, mt 25 35.45.

U r lo Petar poziva vjernike da poslužuju jedan drugoga i posebnim darovima Duha Svetoga, t.zv. karizmatima, kao što su na pr. dar proroštva, dar čudesa, dar ozdravljivanja, dar jezika i t.d., rim 12 6-8, 1 kor 12 4-lo. Karizmatici primaju te darove u prvom redu za dobro bliž-

njega. Oni treba da budu dobri upravitelji različne milosti Božje, jer će jednom Bogu davati za to račun.

Smisao r 11: ako tko ima po Duhu Svetom dar proricanja, poučavanja i opominjanja, neka se zaista vidi da iz njega govori Božji Duh, rim 12 6-7. Ima li tko dar milosrdne ljubavi prema bližnjemu, neka se vidi da bližnjega ne pomaže vlastitom snagom i sredstvima nego samo po dobroti Božjoj, da tako sva dobra djela budu na slavu Božju po Isusu Kristu kao posredniku svih darova Božjih, rim 12 8.

Tumač 4,12-19 Petar opominje vjernike u r 12, neka se ne čude "žestini i veličini" raznih nevolja kojima ih Bog kuša. Nevolje su redovita pojava u kršćanskom životu. Podnoseći radosno nevolje nasljedujemo Krista, a kao nagradu primamo vječno blaženstvo. Blažen je onaj koji strpljivo sve podnosi radi Krista, jer već ovdje na zemlji uživa Božji mir. Bila bi sramota za kršćanina da trpi kao ubojica ili tat; ako trpi kao kršćanin, to je slava Božja i dobro kršćanina.

U r 17 uči Petar da u mesijansko doba započinje Božji sud od Crkve. U to doba se pravednik "jedva" spasava t.j. spasava se samo preko boli i križeva. Ovdje Petar slobodno navodi prema septuaginti prič 11 31.

Razne opomene 5, 1-14

1 Starješine koji su medju vama, opominjem ja koji sam i sam starješina i svjedok Kristovih stradanja, i koji sam ujedno dionik buduće slave koja se ima otkriti: 2 pasite Božje stado koje vam je povjereno; nadgledajte ga ne (kao) prisiljeni nego dragovoljno kako Bog zapovijeda; ne zbog niskoga dobitka nego spremno, 4 ne kao da (silom) vladate nad Crkvom nego kao uzori svome stadu. 4 A kad se pojavi vrhovni pastir, (Krist) primit ćete vijenac neuvele slave.

5 I vi mladji, pokoravajte se starješinama; a svi se opašite poniznošću, jer se Bog oholima protivi a poniznima daje milost. 6 Ponizite se dakle pod silnom rukom Božjom da vas uzvisi u svoje vrijeme.

7 Svu svoju brigu bacite na njega jer se on brine za vas.

8 Budite trijezni i bdijte, jer protivnik vaš djavao obilazi kao ričući lav i traži koga da proguta. 9 Njemu se oprite čvrsti u vjeri, i znajte da ista stradanja podnose vaša braća u svijetu.

lo A Bog svake milosti koji vas pozva na svoju vječnu slavu u Kristu Isusu, on će vas iza malih patnja usavršiti, utvrditi, okrijepiti i utemeljiti u dobru. 11 Njemu neka je slava i vlast u vijeke vjekova. Amen.

12 Po Silvanu koga cijenim kao vjernog brata, pišem vam ovo ukratko; opominjem vas i svjedočim vam da je ovo prava Božja milost u kojoj stojite.

13 Pozdravlja vas Crkva u Babilonu, s vama izabrana, i Marko moj (duhovni) sin.

14 Pozdravite jedan drugoga cjelovom ljubavi.

Mir svima vama koji ste u Kristu (Isusu).

Tumač 5,1-14 U r 1-5a Petar opominje starješine kao i djakone i druge crkvene službenike. Predstavnike crkve moli da ne nadgledaju stado Božje kao "silom" t.j. kao da nemaju volje za pastvu, nego s veseljem kako je volja Božja. Rukujući s crkvenim novcem neka ne idu za vlastitim dobitkom. U svemu neka svijetle vjernicima svojim primjerom. To isto vrijedi i za djakone i druge niže crkvene službenike koji se imaju crkvenim starješinama podlagati u svemu.

U r 5 b do 11 poziva apostol vjernike na poniznost i budnost; u tekstu se kaže: obucite se (enkombosasthe) u poniznost. I odijelo roba zvalo se enkomboma (od glag.enkombumai). Traži od njih da budu vjerom jaki u duhovnom boju. O poniznima i oholima govori Sv.Pismo SZ u prič 3 34. Poniznima Bog "daje milost", t.j. daje im utjehu i vječno blaženstvo u najzgodnijem času njihova života.

Treba da se brinemo za potrebe svagdanjeg života, ali kao prava djeca Božja to činimo s uvjerenjem da je Bog prvi koji se brine za nas, psal 55 23, mt 6 25, fil 4 6. Na "trijeznost" opominje nas Petar u 4 7. Treba bdjeti u molitvama, a djavlu se treba oprijeti vjerom. Ne smijemo zaboraviti da slične patnje podnose braća kršćani po čitavom svijetu, cf 4 12, 2 tim 3 12. Kada pretrpimo nevolje, Bog će nas usavršiti i ojačati u vjeri i u svakoj kreposti.

Petar piše ovu poslanicu "po Silvanu" koji je bio Pavlov pratilac i suradnik, a zove se i Sila, cf dap 15 22, i dr., 2 kor 1 19, 1 sol 1 1, 2 sol 1 1. Ovo je "prava" milost Božja što su čitaoci kršćani. U tome treba da ustraju.

Crkva "u Babilonu" ne može biti drugo nego Crkva u Rimu. To vidimo iz drugih suvremenih spisa. Petrov "sin" Marko je njegov učenik i evandjelista Marko. Petar ga naziva "sinom" jer ga je pokrstio; (cf dap 12 12 odakle se vidi da je Petar bio dobro poznat u Markovoj kući.)

"Cjelovom ljubavi" ili "svetim cjelovom" odnosno "cjelovom mira" pozdravljali su se istočnjaci vrlo često, cf 1 kor 16 20, 2 kor 13 12, 1 sol 5 26. Apostol želi svima mir na zemlji a osobito blaženi mir u vječnosti. Glede milosti i ljubavi cf 1 kor 16 23, ef 6 23, 1 sol 5 28.

= = = = = =

DRUGA POSLANICA SVETOGA PETRA APOSTOLA

Pozdrav 1, 1-2

1 Simon Petar, sluga i apostol Isusa Krista, onima koji (zajedno)
s nama postigoše istu dragocjenu vjeru po pravdi Boga našega i Spasi-
telja Isusa Krista; 2 milost vam i mir u obilju po spoznaji Boga i Isu-
sa Gospodina našega.

Dragocjeno je naše spasenje 1,3-15

3 Božanska njegova sila darovala nam je sve što nam služi za (vr-
hunaravni) život i pobožnost, (i to) po spoznaji onoga koji nas pozva
svojom slavom i moći. 4 Time nam je darovao dragocjena i prevelika obe-
ćanja, da po njima budete dionici božanske naravi, samo ako ste izmakli
pogubnoj požudi svijeta. 5 Zato iz sve snage poradite na tome da poka-
žete u svojoj vjeri krepost, a u kreposti (bolju) spoznaju (Božjih i-
stina), 6 u spoznaji uzdržljivost, u uzdržljivosti ustrajnost (u dobru),
u ustrajnosti pobožnost (t.j. revnost u službi Božjoj), 7 u pobožnosti
bratsku ljubav, a u bratskoj ljubavi ljubav (prema svima ljudima).
8 Ako je ovo u vama i množi se, ne ćete biti besposleni niti bez ploda
za spoznaju Gospodina našega Isusa Krista. 9 Tko nema ovoga, slijep je
u svojoj kratkovidnosti i zaboravio je na očišćenje svojih starih gri-
jeha. 10 Zato, braćo, nastojte još više da svoj poziv i izbor učvrsti-
te dobrim djelima; ako ovo činite, nećete nikada pasti. 11 Tako će vam
se naime obilno pružiti ulazak u vječno kraljevstvo našega Gospodina i
Spasitelja Isusa Krista.

12 Zato hoću da vas uvijek podsjećam na ovo, premda (to) znate i
utvrdjeni ste u ovoj istini. 13 Smatram da sam i dužan dokle god sam u
ovom šatoru (moga tijela) da vas držim budne opominjanjem; 14 znam na-
ime da će se doskora raspasti moj (tjelesni) šator, kao što mi objavi
naš Gospodin Isus Krist. 15 Revno ću nastojati da se vi vazda sjećate
toga i poslije moje smrti.

Evandjelje je božanskog porijekla 1, 16-21

16 Ne javismo vam (naime) silu i dolazak Gospodina našega Isusa
Krista idući za lukavo izmišljenim bajkama; ta sami smo gledali njegovo
veličanstvo. 17 On je primio od Boga Oca čast i slavu, kad mu dodje
glas od veličanstvene slave (Boga): Ovo je sin moj ljubezni koji je po
mojoj volji. 18 Mi smo čuli ovaj glas gdje sidje s neba, kad bijasmo
s njime na svetoj gori. 19 Tako postaje još čvršća proročka riječ i vi
činite dobro ako pazite na nju kao na svjetiljku što svijetli u tamnom
mjestu dok ne svane dan i Danica ne zasja u vašim srcima (t.j. dok ne
dodjete do vječnog blaženstva).

20 Ovo najprije znajte da se nijedno proroštvo (Svetoga) Pisma ne
smije tumačiti na svoju ruku. 21 Nikada naime nije bilo neko proroštvo

objavljeno po čovječjoj volji, nego su sveti Božji ljudi govorili nadahnuti Duhom Svetim.

Tumač 1,1-2 Petar se nazivao svojim ličnim imenom Simeon. Taj je oblik najbliži aramejskom, dok je helenistički oblik Simon. Čitatelji su bili pogani, ali imaju istu vjeru kao i apostoli i judeokršćani. Grčki glagol lanhano, ždrijebom zadobiti, pokazuje da je vjera nezasluženi dar Božji. R 2 je potpuno jednak r 2 u 1 petr. Spoznaja Boga i Krista donosi nam vječni život, i daje nam snage protiv krivih nauka, iv 17 3, 1 petr 2 1 sl. Ovu poslanicu piše Petar zato da utvrdi čitatelje u vjeri.

Tumač 1,3-15 U r 3-11 Petar najprije podsjeća čitatelje na veličinu dobara, koja nam pruža vjera. Krist nam je darovao sve što nam služi za naš vrhunaravni život. Božja dobrota darovala nam je "dragocjena i najveća obećanja" t.j. milost posvetnu, po kojoj postajemo dionici božanske naravi. Ali zato moramo bježati od "pogubne požude" svijeta t.j. čuvati se smrtnoga grijeha.

U r 5 poredane su kreposti tako da je svaka prethodna izvor slijedeće kreposti. Čitatelji treba da u svojoj vjeri pokažu "krepost", t.j. vjera mora biti praktična i mora se očitovati po dobrim djelima. Plod kreposti je "spoznaja" t.j. po njoj stičemo sve savršenije znanje božanskih istina. Spoznaja radja u nama "uzdržljivost" t.j. umjerenost u svemu i svladavanje požuda. "Uzdržljivost" daje nam snage da ustrajemo u dobru unatoč svim nevoljama. Ova ustrajnost donosi nam "pobožnost" t.j. nastojanje oko veće slave Božje. Pobožnost je izvor "bratoljublja" t.j. bratske ljubavi prema kršćanima. Ova se napokon pretvara u općenitu ljubav prema bližnjemu. Tako je vjera početak a ljubav svršetak kršćanskog savršenstva, i ona spaja sve kreposti u jednu cjelinu, cf kol 3 14, 1 kor 13 i t.d.

Prema r 8, ako u tim krepostima rastemo, bit ćemo i plodonosni u vrhunaravnom smislu, jer ćemo sve bolje poznavati Krista. Tko toga nema, taj je duhovno slijep i postupa kratkovidno jer je zaboravio na svoju krsnu milost i na svoje kršćanske dužnosti. Prema r lo-11, Petar opominje vjernike da milost krštenja utvrdjuju dobrim djelima i da se ne kolebaju u dobru. Tada će im zaista biti slavan njihov ulazak u nebesko kraljevstvo.

U r 12-15 Petar ponovno stavlja na srce vjernicima vježbanje u krepostima. Istine spasenja treba da budu njihova duševna svojina. Vrlo je lijepa slika o tijelu kao "šatoru" jer se tijelo umirući lomi i kida, i jer smo na zemlji samo putnici bez stalne domovine. U iv 21 18 govori Krist o Petrovoj mučeničkoj smrti, a ovdje Petar govori o svojoj "skoroj" smrti za koju je doznao jamačno po nekoj novoj objavi. Hegezip, Origen i Ambrozije propovijedaju da je na početku Neronova progonstva Petar otišao iz Rima po nagovoru svojih vjernika, ali je pred gradskim vratima na Apijskoj cesti susreo Gospodina. Na pitanje: quo vadis Domine, odgovori Isus: idem u Rim da ponovno budem raspet. Tako je Petar doznao da se približilo vrijeme njegove smrti.

Petar se pobrinuo da vjernici ustraju u vjeri i poslije njegove smrti, bilo preko svojih poslanica što ih je ostavio Crkvi bilo preko prepisa : poslanica, bilo preko Markova evandjelja koje je zapravo Petrovo, bilo preko službenika koje je on postavio, cf 2 t i 2 2.

Petar je dužan opominjati vjernike da idu za svojim vječnim spasenjem koje se konačno postizava na sudnji dan. Kristov dolazak na svršetku svijeta nijekali su lažni učitelji i protiv njih piše Petar ovu poslanicu. Oni zavode ljude i na razuzdan život, gl 2 3.

Tumač 1,16-21 Petar ističe da Kristov dolazak nije fikcija, jer je sam osobno doživio Kristovo preobraženje na gori Taboru. Štaviše, čuo je i Očeve riječi kojima je posvjedočena Kristova božanska slava. Tabor je "sveto brdo", nazvano tako upravo zbog preobraženja Kristova. Daljnji dokaz za Kristov dolazak pružaju nam mesijanska proroštva SZ. Njihova vjerodostojnost i nada u njihovo ispunjenje znatno je povećana time, što su apostoli svojim očima vidjeli preobraženoga Mesiju o kojem su proroci govorili. Proročka riječ je poput svjetiljke koja vjernicima svijetli u tami svijeta tako dugo, dok ne dodje Krist kao zvijezda Danica u sjaju svoje nebeske slave, cf lk 1 78, 1 petr 2 9.

Dva posljednja retka, r 2o-21, kažu nam zašto čitatelji treba da paze na proročku riječ. Ona naime nije neki ljudski pokušaj da se protumači budućnost, već potiče od samoga Boga, i proroci nisu po svojoj volji govorili nego su Duhom Svetim nadahnuti objavili budućnost. Pojam i narav nadahnuća tumači se podrobnije u katoličkoj dogmatici.

Lažni učitelji 2, 1-22

1 Bilo je i lažnih proroka u narodu, kao što će i medju vama biti
lažnih učitelja, koji će unijeti pogubna krivovjerja i zatajiti Gospodina koji ih je otkupio; oni će navući na sebe brzu propast. 2 Mnogi će
poći za njihovom razuzdanošću i zbog njih će se grditi put istine. 3 U
lakomosti tražit će od vas dobit varavim riječima. Njihov sud već odavna ne počiva i propast njihova ne drijema.

4 Bog nije poštedio ni andjela koji sagriješiše nego ih je strovalio u pakao, u mračnu tamnicu, i predao ih da se čuvaju za sud.

5 I staroga svijeta nije poštedio nego je Noju, propovjednika pravde sa sedam drugih duša sačuvao, kad posla potop na svijet bezbožnika.

6 Gradove Sodomu i Gomoru osudi na propast i spali i tako ih postavi za primjer budućim bezbožnicima; 7 ali izbavi pravednoga Lota
koga bezakonici izmoriše svojim razuzdanim životom. 8 Kad je naime
pravednik stanovao medju njima, gledao je i slušao njihova bezbožna djela
i trpio dan za danom u svojoj pravednoj duši. 9 Medjutim, zna Gospodin
pobožne izbaviti od napasti, a nepravedne sačuvati za dan suda da ih

kazni, lo osobito one koji idu za nečistom požudom tijela i preziru (Kri-
stovo) gospodstvo.

Ovi su drski i tvrdoglavi i ne žacaju se psovati (andjele) - slave,
11 dok (dobri) andjeli premda su veći snagom i silom (od ljudi), ne iz-
riču (protiv palih andjela) ni u ime Gospodnje pogrdna suda. 12 Ovi (na-
suprot) kao nerazumne životinje koje su od prirode stvorene za hvatanje
i ubijanje, psuju ono što ne razumiju i propadaju kao i životinje. 13 Ta-
ko primaju plaću za svoju nepravdu. Oni misle da je sva slast svakodnev-
no se častiti, a (zapravo) su sramota i ljaga vaša kad se goste s vama i
uživaju u svojim prevarama. 14 Njihove su oči pune preljuba i svagda
sklone na grijeh; zavode neutvrdjene duše i imaju srce naviklo na
lakomost; djeca su prokletstva. 15 Ostaviše pravi put, zalutaše i podjo-
še putem Baalaama, sina Beorova koji je zavolio nepravednu plaću, 16 ali
je primio ukor za svoje bezakonje. Nijema naime magarica progovori čo-
vječjim glasom i tako spriječi prorokovu ludost.

17 Ovi su bezbožnici bezvodni izvori i tmasti oblaci što ih bura
tjera; njih čeka najdublji mrak. 18 Oni govore ohole ali prazne riječi,
i tjelesnim željama i razuzdanošću predobivaju za sebe one ljude, koji
su se tek nedavno stali uklanjati od onih što žive u zabludi. 19 Obeća-
vaju im slobodu, a sami su robovi propasti; jer komu tko podlegne, onomu
i robuje.

2o Ako se oni koji su izmakli nečistoći svijeta spoznajom Gospodi-
na našega i Spasitelja Isusa Krista, opet zapletu (u grijehe) i budu nad-
vladani, bit će im posljednje stanje gore od prijašnjega. 21 Bolje bi
im bilo da nisu nikada ni spoznali puta pravde, nego da su se nakon to-
ga što su ga upoznali ponovno odvratili od predane im svete zapovijedi.
22 Za njih (zaista) vrijedi istinita poslovica: pas se vraća na svoju
bljuvotinu, i: svinja se kupa da se opet valja u kaljuži.

Tumač 2,1-22 Uvijek je bilo lažnih proroka, pa će ih biti i u Crkvi, a toga se Petar boji. On smatra najvećom zabludom nijekanje Krista jud 4. Ne samo teoretsko nijekanje nego i nekršćanski život je veliko zlo. Lažni učitelji preziru Krista koji ih je otkupio, i grijesima ga ponovno razapinju na križ, cf hebr 6 6. To ih vodi u propast.

Kao što Juda tako i Petar govori o antinomistima koji nauk o kršćanskoj slobodi pretvoriše u razuzdanost, r 18. 19 jud 4. Ove libertinistiničke ideje nalazimo dakle i u apostolsko doba. Ako pogani vide takvo vladanje kršćana, pomislit će da je to dozvoljeno, i predbacit će pravoj vjeri ono što je od nje zapravo najdalje.

Lažni učitelji nastoje da materijalno iskoriste bližnjega. Zato apostol ističe da će ih Bog strogo kazniti. Ta se kazna ostvaruje kroz svu ljudsku povjesnicu što nam dokazuju primjeri iz najstarijeg razdoblja SZ.

Petar ne kaže pobliže u r 4 11 u čemu se sastojao andjeoski grijeh. Juda veli da je to bio grijeh neposluha i oholosti. "Pakao" ovdje nije

carstvo mrtvih, hebrejski šeol nego boravište prokletih. I grčka mitologija shvaća "tartar" kao mjesto vječnih muka. Zli dusi imaju izvjesnu moć nad ljudima zbog istočnog grijeha, cf job 1 2 iv 16 11, ef 2 2. Sa drugim dolaskom Kristovim nestat će "prokletstva" nad stvorenjem, cf 3 13, rim 8 19 sl. Tada prestaje moć djavla nad ljudima i dolazi njegova definitivna osuda. Sud svijeta znači dakle i konačnu osudu palih andjela.

Pretpotopni svijet zove se "stari" za razliku od "novoga" svijeta, koji kao da je "izišao" iz potopa i komu je praotac Noa, cf 1 petr 3 2o. Kroz 12o godina pozivao Noa svoje suvremenike na pokoru i gradio kovčeg, u kojem se čovječanstvo imalo spasiti. Noa je bio jedan od osmero duša koje su se spasile. Juda ne spominje potopa ni izbavljenja Nojeva. Mjesto toga govori on o smrti nevjernih Izraelaca u pustinji.

Iz gen 19 25 i jud 7 vidi se da su gradovi Sodoma i Gomora propali zbog protuprirodnog bluda njihovih stanovnika. Njihova je sudbina stvarna opomena svim bezbožnicima koji muče Petrove čitaoce kao što su nekoć Sodomljani mučili Lota.

Prema r 7-8 Lot je podnio teške duševne muke gledajući Sodomljane kako provode raskalašen život, cf gen 19 4 sl. On nije htio da pristane na iskvarenost koju je oko sebe gledao, i zato ga je Gospodin izbavio. On je utješni primjer svima koji se boje Boga. Juda ne spominje Lotova spasenja.

Iz navedenih primjera Petar stvara u r 9 općeniti zaključak: Bog dobre spasava a zle kažnjava.

Kao što Juda tako i Petar karakteriše u r 1o-11 lažne učitelje kao razuzdane ljude koji preziru "gospodstvo" t.j. Krista, a zatim Crkvu i državu i napokon nebeske andjele. Ovi potonji nazivaju se "slave" zbog svoje savršene naravi i zbog svoga dioništva u slavi Božjoj. Ovi krivovjerci su vjerojatno zlorabili andjeoska imena u čarobnjačke svrhe i time ih pogrdjivali. A grditi zle andjele ne usudjiše se ni dobri andjeli nego sud nad njima prepustiše Bogu. Petar ne spominje arkandjela Mihaela jer piše za pokrštene pogane.

Krivovjerci premda grde dobre andjele svojim praznovjerjem, ipak nemaju pravog razumijevanja za duhovne stvari. Slični su životinjama i za kaznu propadaju poput životinja.

Prema r 13, krivovjerci uzalud teže za dobitkom, jer će ih doskora stići strašan Božji sud. Iz očiju im se čita preljub i nezasitna želja za grijehom. Neiskusni ljudi i nestalni u dobru postaju njihove žrtve. Vještim smicalicama dolaze oni do imetka, zavode žene, pljačkaju muževe. Oni su "djeca prokletstva", t.j. na njima počiva Božje prokletstvo cf ef 2 3. Slični su Balamu koji je znao za pravoga Boga, ali se za novac moapskoga kralja Balaka dao zavesti i protiv volje Božje htio da prokune Izraela. Ali na putu suprotstavio mu se andjeo Gospodnji sa golim mačem, i magarica na kojoj je jašio, skrenula je u polje. Kad ju je Balam tukao, progovori ona ljudskim glasom i predbaci mu zašto je bije. Tada prorok opazi Božjega andjela i upozna ludost svoje nakane te se htjede vratiti. No andjeo mu reče neka putuje dalje, i prorok mjesto prokletstva izreče blagoslov nad Izraelom, cf num 22 12 sl.

U r 17 iznosi Petar u snažnim slikama lik lažnih učitelja, cf

jud 12 13: oni su "bezvodni studenci" kod kojih putnik uzalud traži vode. Oni su "oblaci" od kojih badava očekujemo blagu kišu. Zato je njihov svršetak u krajnjoj tmini. Oni uvjeravaju ljude da je slobodno ići za tjelesnom pohotom, a sami su robovi tijela, cf 1 kor 6 12 sl, gal 5 13. Tjelesnu slobodu dopuštali su upravo onima koji su se tek nedavno obratili i oslobodili tjelesne požude. Medjutim, veli apostol, grijeh ne donosi slobode nego ropstvo.

Prema r 2o-22 treba se čuvati da ponovnim grijesima ne upadnemo u stanje gore nego prije obraćenja cf mt 12 45, lk 11 26. Jer tko je primio mnogo milosti, ima veću odgovornost ako s njima ne suradjuje, cf hebr 6 4-6, 1o 26 sl.

Dvije poslovice od kojih je prva uzeta iz prič 26,11, a druga je vjerojatno narodna, pokazuju svu rugobu razuzdanog života: kao što se pas vraća na svoju bljuvotinu, i kao što se ~~krmača~~ vraća nakon pranja ponovno valja u blatu, tako čini i kršćanin koji se poslije svoga krštenja u grijehe poganstva.

O drugom dolasku Kristovu 3,1-13

1 Ovo je, ljubljeni, druga poslanica koju vam pišem. U njoj (že-
lim da) opominjanjem probudim vaše bistro shvaćanje, 2 da se sjetite
riječi što ih unaprijed rekoše sveti proroci kao i zapovijedi Gospodi-
na i Spasitelja našega, predane vam od vaših apostola.

3 Ovo znajte ponajprije, da će u posljednje dane doći podrugljiv-
ci koji će živjeti po svojim pohotama 4 i podrugljivo govoriti: Gdje
je njegov obećani dolazak? Otkako oci naši usnuše, sve stoji tako ka-
ko je bilo od početka stvorenja. 5 Medjutim ovi hotimice neće da znadu
da su nebesa već odavna bila, a zemlja koja je iz vode (izašla) i (kao)
kroz vodu (nastala, da je) postojala riječju Božjom; 6 zato tadašnji
svijet i bi vodom potopljen i propade. 7 A sadašnja nebesa i zemlja su
tom istom riječju spremljena za oganj te se čuvaju za dan suda i propa-
sti bezbožnih ljudi.

8 Ali ovo, ljubljeni, neka vam ne bude nepoznato: pred Gospodinom
je jedan dan kao tisuću godina, a tisuću godina kao jedan dan. 9 Ne
kasni dakle Gospodin sa svojim obećanjem kao što neki misle da je spor,
nego vas velikodušno podnosi, jer neće da neki poginu nego da se svi
obrate.

1o A doći će dan Gospodnji kao tat u koji će nebo (t.j. svemirski
prostor) s velikom hukom proći, počela (t.j. svemirska tjelesa) će se
od vatre rastopiti (t.j. izgubiti svoj sadašnji oblik), a zemlja i dje-
la što su na njoj izgorjet će (t.j. u ognju će se zemlja preobraziti).

11 Kad će se tako sve ovo raspasti, kako treba da vi sveto i po-
božno živite, 12 čekajući i pospješujući dolazak Božjega dana, u koji

će se nebesa spaliti i raspasti a počela od vatre rastopiti. 13 Ali prema njegovu obećanju čekamo novo nebo (t.j. preobraženi svemir) i novu zemlju (t.j. preobraženu zemlju), u kojima stanuje pravednost.

Opomene 3, 14-18

14 Zato, ljubljeni, čekajte ovo i revno nastojte, da vas Gospodin u miru nadje čiste i neokaljane. 15 A strpljivost Gospodina našega smatrajte za spasenje, 16 kao što vam je i ljubljeni naš brat Pavao po danoj mu mudrosti pisao; (to čini on) i u svim (ostalim) poslanicama kada u njima o tome (t.j. o sudnjem danu) govori. U njima su neke stvari teško razumljive, koje neuki i nestalni ljudi izvrću na svoju vlastitu propast, kao što i ostalo (Sveto) Pismo.

17 Vi dakle, ljubljeni, pošto sve ovo unaprijed znate, čuvajte se da vas zabluda bezakonika ne odvuče s njima (u propast) i da ne izgubite tvrdog uvjerenja, 18 nego rastite u milosti i spoznaji Gospodina našega i Spasitelja Isusa Krista. Njemu neka je slava sada i u dan (dolaska njegova prije) vječnosti. Amen

---

Tumač 3,1-13 Lažni su učitelji govorili da ne će biti sudnjeg dana, i rugali se onima koji su kreposno živjeli. Nasuprot tome ističe apostol drugi Kristov dolazak i govori o budućoj preobrazbi svijeta. Upozoruje čitaoce da im je već prije o tome pisao u 1 petr, cf 1 3-12. I u SZ nalazimo proroštva o Kristovu dolasku ili paruziji, a i ostali apostoli upozoravali su ljude na to. To isto čini i Petar na početku i svršetku ove poslanice.

Ako čitaoci dobro prouče nauk proroka i apostola, vidjet će da su baš za posljednje dane, t.j. za vrijeme izmedju prvog i drugog dolaska Kristova prorečeni lažni učitelji, koji će zanijekati Kristov dolazak i opravdavati svoju pokvarenost time što Krist ne dolazi.

"Oci naši" su najstarija generacija ljudskoga roda, ili prema drugim tumačima - praoci izraelskog naroda odnosno proroci SZ. Opet drugi tumači drže da su "oci naši" prva kršćanska generacija. U apostolsko naime doba živo se očekivao dolazak Spasitelja kao suca živih i mrtvih. U solunskoj crkvi zavladao je strah i nemir zbog toga; cf 1 sol 4 17, 2 sol 1 1 sl.

U r 5 lo:pobija Petar prigovor što ga protivnici iznose protiv paruzije. Oni ne znaju da je potopom stari svijet potpuno bio izmijenjen, i da ne stoji sve "bez promjene" otpočetka svijeta dodanas. Stvaranje zemlje "iz vode" i "kroz vodu" treba razumjeti tako da je treći dan zemlja kao "izašla" iz vode, i "kroz vodu" koja se skupila u mora, dobila svoj konačan oblik. Riječ Božja i voda bila su dakle dva faktora koji su djelovali kod oblikovanja svijeta: ovi prouzročiše u potopu i propast svijeta odnosno propast prvotnog oblika njegova. Ne stoji dakle da se svijet "nije promijenio". Kao što je na Božju

zapovijed stari svijet bio uništen vodom, tako će i sadašnji svijet po Božjoj odredbi propasti u vatri. To će biti na dan Kristove paruzije.

Dan Gospodnji će sigurno doći i već se približio cf 1 petr 4 7. Sa psal. 9o 4 dokazuje apostol da ljudska vremenska mjerila ne vrijede za Boga. Bog ne kasni nego u svom milosrdju strpljivo čeka.

Dan Gospodnji doći će "nenadano" cf 1 sol 5 2, mt 24 43, lk 12 39. Tada će svijet propasti u vatri. Pod "nebesima" obično se razumijeva zemaljska atmosfera. "Počela" t.j. tvar od koje se svijet sastoji, bit će rastopljena i pročišćena. Mnogi stariji i noviji tumači razumijevaju pod "počelima" sunce, mjesec i zvijezde. Od njih će nastati "novo nebo i nova zemlja", t.j. na sudnjem danu preobrazit će se čitav vidljivi svijet. O načinu preobrazbe ne kaže apostol ništa. Već u SZ čitamo o "propasti" svijeta i njegovoj "preobrazbi" cf job 14 12, psal lo2 26 i t.d. U izaj 56 22 izrično se govori o "novom" nebu i "novoj" zemlji. U izaj 66 15 i dan 7 9 čitamo da će Gospodin doći na sud "u vatri" koja razara. U NZ drži Isus veliki eshatološki govor o "propasti" sadašnjeg neba i zemlje cf mt 24 35 lk 21 33. Sveti Pavao govori o "vatri" prigodom suda Božjega, cf 1 kor 3 13, 2 sol 1 8. Ivan govori u apk 21 1 o "novom" nebu i "novoj" zemlji. Da će svijet propasti upravo kroz vatru, nalazimo jasno izraženo samo ovdje u 2 petr.

U grčkom tekstu se kaže u r lo heurethesetai t.j. zemlja "bit će nadjena" odnosno "pogodjena" od suda Božjega (dijudicata a Domino).

I u poganskim predajama nalazimo sličnih misli. Perzijanci vjeruju da će na zemlju pasti komet i bregove će rastopiti vatra. Tada će i zli bog Ahriman izgorjeti, i svijet će se očistiti od svake nepravde. U zbirci pjesama zvanoj Edda iz 13.vijeka u kojoj se tumači staronordijska mitologija, kaže se da će se nebo na koncu svijeta rasprsnuti, zemlja izgorjeti, a iz mora "nova" lijepa zemlja podići. U Ovidijevim Metamorfozama čitamo kako se Jupiter sjeća da u sudbinskoj krizi piše: doći će vrijeme kada će zemlju i more i nebeski grad "zahvatiti vatra" i svekolika umjetna zgrada svijeta će se slomiti (Metam. I 265-8).

U kasnijem židovstvu je takodjer jasno izražen nauk o propasti svijeta kroz vatru, i to u sibilinskim knjigama. Jednako govori i Josip Flavije (Ant. I 2 3). I astronomija uči da svijet ne će trajno zadržati svoj sadašnji oblik. Katastrofa može uslijediti ne samo postepenim ohladjivanjem zemlje nego i sudarom zemlje s kojim nebeskim tijelom, na pr. kozmičkim oblakom, kometom i t.d.

Prema r 11 jedno je stalno: tko vrši zakon Božji, ostaje dovijeka, 1 iv 2 17. Svojim pobožnim životom mogu vjernici ubrzati Kristov dolazak. Što je Crkva svetija, to će se prije ostvariti svrha spasenja i Gospodin će doći. Prema r 13 svijet neće "propasti" nego će se "preobraziti". Zemlja je bila prokleta, i zato uzdiše za oslobodjenjem rim 8 21, a vidi i 1 kor 7 31 gdje apostol kaže: "prolazi obličje" ovoga svijeta. Na zemlji su se zbila najveća otajstva : utjelovljenje, muka i smrt Sina Božjega, silazak Duha Svetoga i t.d., pa je shvatljivo da neće propasti. Čovjek je na zemlji radio za Boga, pa je pravo da poslije uskrsnuća tijela preobražena zemlja bude čovjeku "stan pravde" gdje će sam Bog stanovati sa svojim svetima.

Tumač 3,14-18 Završna misao apostolova u r 14-18 nadovezuje se na njegove prijašnje razlaganja. Ona nije jednostavno ponavljanje misli iz r 11. U slavu preobraženoga svijeta možemo unići samo u "miru Božjem" t.j. u milosti posvetnoj. Tako se Petar vraća na opomenu koju je dao na početku ove poslanice, 1,5-11. U vezi sa r 9 dodaje da kršćani moraju za svoj spas iskoristiti vrijeme prije drugog dolaska Kristova.

Da ova opomena bude korisnija, poziva se Petar na Pavlovo svjedočanstvo. Naziva Pavla "ljubljenim bratom" ne samo kao kršćanina i prijatelja nego i kao suradnika u apostolatu.

Petar podsjeća čitaoce da im je Pavao pisao u jednom ili više pisama kako im valja provoditi kršćanski život i biti pripravni za dolazak Gospodnji. Petar hoće da kaže: ovaj veoma mudri nauk zaslužuje punu pažnju. Kako Petar svoje poslanice upravlja na maloazijske crkve, vjerojatno govori o onim Pavlovim poslanicama koje su bile namijenjene istim čitaocima. To je u prvom redu poslanica Efežanima u kojoj ima lijepih opomena za kršćanski život, cf 1 4, 4 14-3o, 5 5 i t.d. Te opomene su eshatološki obojene. I u poslanici Kološanima govori se o kršćanskom ufanju cf 1 22. Osim toga spominje Petar i druge Pavlove poslanice. (en pasais epistolais).

Petar je sigurno poznavao neke Pavlove poslanice, (na pr. rim, fil, filem, 1 i 2 kor, gal, 1 i 2 sol). A i Petrovi čitaoci mogli su to isto znati, jer su se Pavlove poslanice odmah ispočetka prepisivale i slale raznim crkvama.

Petar kaže da u Pavlovim poslanicama ima teško razumljivih mjesta. To su vjerojatno eshatološki problemi kao i odnos kršćanske slobode prema Mojsijevim propisima cf rim 2o 28, 4 15, 5 2o, 7 7, gal 3 1o, 1 kor 15 56 i t.d.

Petar nadalje kaže da osim Pavlovih poslanica libertinisti izvrću i "ostalo Sveto Pismo" (kai tas loipas grafas). Pod tim razumijeva vjerojatno sve knjige SZ kao i već napisane knjige NZ. Ima autora koji kažu da se izraz "ostala pisma" odnosi na eventualne nekanonske spise koji su se navodno čitali u prvoj Crkvi. Ne može se medjutim konkretno reći koji bi to spisi bili.

Čitaoci napokon treba da napreduju u spoznaji Boga i u milosti.

Doksologija je ovdje upravljena na Krista, a inače redovito na Boga cf 1 petr 5 11, jud 25. Kristu se dakle pridaje božanska čast.

= = = = = =

PRVA POSLANICA SVETOGA IVANA APOSTOLA

Uvod 1,1-4

1 Što bijaše u početku, što smo čuli i vidjeli svojim očima, što
razmotrismo i naše ruke opipaše, o riječi života - 2 a život se javi i
vidjesmo i svjedočimo, i javljamo vam život vječni koji bijaše kod Oca
a nama se javi - 3 što smo (dakle) vidjeli i čuli, to javljamo i vama
da i vi imate zajednicu s nama. A naša je zajednica s Ocem i sa Sinom
njegovim Isusom Kristom.

4 Ovo vam pišemo (da se radujete i) da naša radost bude potpuna.

B o g j e s v i j e t l o

Hodajmo u svjetlosti 1,5-lo

5 Ovo je navještenje koje smo čuli od njega i javljamo vama, da je
naime Bog svjetlost i tame u njemu nema nikakve.

6 Ako rečemo da imamo zajednicu s njime, a hodamo u tami, lažemo
i ne činimo istine (t.j. pravde). 7 Ako hodamo u svjetlosti, kao što je
on u svjetlosti, imamo medjusobno zajednicu i krv Isusa Krista Sina
njegova čisti nas od svakoga grijeha.

8 Ako kažemo da nemamo grijeha, varamo sami sebe i istine nema
u nama. 9 Ako priznajemo svoje grijehe, vjeran je Bog i pravedan da
nam oprosti naše grijehe i očisti nas od svake nepravde.

lo Ako rečemo da nismo sagriješili, pravimo ga lašcem i njegova
riječ nije u nama.

Tumač 1,1-4 — U uvodu Ivan se poziva na to da je sve što iznosi, sam vidio, i kaže da je svrha njegova pisanja učvrstiti našu zajednicu vjere i ljubavi s Bogom. Ono što bijaše "od početka", to je sam Krist. Njega su apostoli čuli i vidjeli svojim očima i rukama ga se doticali. Ivan zapravo hoće da posvjedoči božanstvo Kristovo, i odmah naglasuje da je zajedno s ostalima apostolima bio svjedok Kristova zemaljskoga života. Krist je "Logos" koji je odvijeka iv 1 1.14, lk 24 39, dap 4 2o, 17 27. Prva Ivanova poslanica nema natpisa ni Ivanova imena, i ne kaže se tko su čitaoci. Ipak je to prava poslanica premda djeluje kao religiozni traktat ili homilija. Prema r 2 Logos je bio prije svakog stvorenja kod Boga iv 1 1. Ipak su Krista kao Bogočovjeka apostoli gledali svojim očima, i oni nam svjedoče da je Krist naš vječni život, cf iv 1 14. Izreka u r 3 dovršava misao iz r 1: apostoli nam naviještaju utjelovljenu Riječ Božju da i mi vjerujemo u Sina Božjega, i tako imamo zajednicu sa Ocem i Sinom. Iz r 4 vidimo svrhu Ivanova pisanja, da se naime u vjeri radujemo i da naša radost po sjedinjenju s Ocem i Sinom bude potpuna.

Tumač 5,1-lo Prvi dio poslanice teče od 1 5 - 2 28.

Apostol najprije opominje vjerne da "hode u svjetlosti" po primjeru Boga koji je bivstvena svjetlost. U 1 5-7 govori se o tome kako treba da "živimo u svjetlosti", a u 1 8 - 2 2 kaže se da moramo priznavati svoje grijehe i izbjegavati ih.

Sam Isus naziva sebe "svjetlost svijeta" iv 8 12 i dr. O Bogu kao svjetlosti često se govori u SZ i NZ: psal 56 14, 9o 8, 1o4 2, 139 11-17 i t.d. "Svijetlo" je slika apsolutnog Božjeg savršenstva. Prema r 6 krv Kristova čisti nas od svakoga grijeha, cf hebr 9 14, 1 kor 15 3, rim 8 32. Osobito se čistimo od svakoga grijeha u sakramentu pokore iv 2o 23.

Prema r 8 ako rečemo da "grijeha nemamo" t.j. da smo moralno savršeni i utvrdjeni u dobru, onda sebe varamo i istine nema u nama, cf prič 2o 9. Ako pak priznamo svoje grijehe, osobito u sakramentu pokore, Gospodin je spreman da nam oprosti i očisti nas od svake nepravde, prič 28,13.

Ako rečemo da nismo sagriješili, onda prema r lo tvrdimo da Bog govori neistinu. Poznato je naime da je Bog objavio grješnost svih ljudi rim 3 lo-18, 1 iv 5 lo. U tom slučaju riječ Božja "nije u nama" t.j. mi ne živimo prema riječi Božjoj.

Prava ljubav Božja 2,1-6

1 Djeco moja, ovo vam pišem da ne griješite. Ali ako tko sagriješi, imamo branitelja kod Oca, Isusa Krista, pravednika. 2 On je pomirbena žrtva za naše grijehe, i ne samo naše nego i svega svijeta. 3 Po tome znamo da ga poznamo, ako njegove zapovijedi držimo. 4 Ako tko kaže: poznam ga, a ne drži njegovih zapovijedi, lažac je i u njemu istine nema. 5 A tko drži njegovu riječ, u njemu je zaista ljubav Božja savršena. Po tome znamo da smo u njemu. 6 Tko kaže da u njemu ostaje treba da tako živi kao što je on živio.

Nova i stara zapovijed 2, 7-17

7 Ljubljeni, ne pišem vam nove zapovijedi nego staru zapovijed koju ste imali od početka. Stara je zapovijed riječ koju čuste. Ali opet pišem vam novu zapovijed koja (postade) istinita u njemu i u vama, jer tama prolazi i pravo svijetlo već svijetli.

9 Tko kaže da je u svijetlu, a mrzi na svoga brata, još je i sada u tami. lo Tko ljubi svoga brata, ostaje u svjetlosti i spoti-

canja za njega nema. 11 A tko mrzi na svoga brata, u tami je i u tami
hoda; on ne zna kuda ide jer mu je tama zaslijepila oči.

12 Pišem vama, djeco, jer su vam oprošteni grijesi radi njegova i-
mena; 13 pišem vama oci, jer ste spoznali onoga koji je od početka. Pi-
šem vama, mladići, jer ste nadvladali onoga koji je zao.

Pisah vama, djeco, jer ste spoznali Oca. 14 Pisah vama, oci, jer
ste spoznali onoga koji je od početka. Pisah vama, mladići, jer ste ja-
ki i riječ Božja ostaje u vama; pobijedili ste onoga koji je zao.

15 Ne ljubite svijeta ni ono što je u svijetu. Ako tko ljubi svi-
jet, nema Očeve ljubavi u njemu. 16 Jer sve što je u svijetu, požuda
je tijela, požuda očiju i oholost života; a ovo nije od Oca nego od
svijeta. 17 Svijet prolazi i njegova požuda, a tko vrši volju Božju, o-
staje dovijeka.

Kristovi protivnici 2, 18-29

18 Djeco, posljednja je ura, i kao što čuste da će doći antikrist,
tako su već sada ustali mnogi antikristi. Po tome znamo da je posljed-
nja ura. 19 Od nas izadjoše, ali ne bijahu od nas. Jer kad bi bili od
nas, ostali bi s nama; nego ostaviše nas da se očituje kako nisu svi
naši.

20 Vi imate pomazanje (t.j. Duha Svetoga) od Svetoga (t.j. Krista)
i znate sve (potrebno za kršćanski život). 21 Ne pisah vam kao da ne
znate istinu nego jer je znate: (znadete i to) da nikakva laž nije od
istine.

22 Tko je lažac ako ne onaj koji poriče da je Isus Krist? Ovo je
antikrist koji se odriče Oca i Sina. 23 Tko se god odriče Sina, nema
ni Oca, a tko priznaje Sina, ima i Oca.

24 U vama neka ostane što čuste od početka. Ako u vama ostane (ovo)
što čuste od početka, ostat ćete u Sinu i u Ocu. 25 A ovo je obećanje
koje nam on dade: život vječni.

26 Pisah vam ovo o onima, koji vas zavode. 27 A što se vas tiče,
u vama ostaje pomazanje (t.j. Duh Sveti) što primiste od njega, i nije
potrebno da vas netko uči; nego kao što vas to samo pomazanje (naime
Duh Sveti) uči o svemu, tako je to i istina i nije laž; i kao što vas
je naučilo (pomazanje t.j. Duh Sveti) ostanite u njemu.

28 I sada, djeco, ostanite u njemu (Kristu), da imamo pouzdanje
kad se javi, i da se ne osramotimo pred njim u (vrijeme) njegova dolas-
ka.

29 Ako znate da je pravedan, znajte da je svaki koji čini pravdu,
od njega rodjen.

Tumač 2,1-6 Izraz "djeco moja" nalazimo u ovoj poslanici dosta često, 2 12. 28, 3 7. 18, 4 4, 5 21. U iv 13 13 vidimo da je Isus tako govorio, a u 2 13. 18 nalazimo riječ sličnu ovoj, cf iv 21 5 (paidia). Grčka riječ "parakletos" znači najprije tješitelja, a zatim zastupnika, odvjetnika na sudu, zagovornika, branitelja, pomoćnika i t. d. Naš branitelj odnosno pomoćnik kod Oca je Isus Krist koji je "Pravednik" u najuzvišenijem smislu riječi, cf lk 6 12, iv 17 9, lk 22 32, 23 34, hebr 7 24 28 i t.d. I sv. oci naglasuju Kristovu pravednost, cf 1 klem 36 1 i t.d.

Krist je prema r 2 "pomirenje" grijeha naših. Ovdje nije potrebno riječ odnosno pojam "pomirenja" uzimati metonimički tako da bi ta riječ značila isto što i "pomiritelj", jer je Krist sam u sebi naše pomirenje, naročito svojom žrtvom na križu i euharistijom.

Ne treba misliti da se u r 3 direktno pobijaju gnostičke zablude, jer su se ove pojavile mnogo kasnije iza Ivana. R 4 i r 5 su dvije antitetičke rečenice kojima se jače osvjetljuje misao u r 3. U r 5 "ljubav Božja" je naša ljubav prema Bogu. Iz r 6 vidimo, da je Isusov život uzor za svakoga kršćanina, cf iv 13 15.

Tumač 2,7-17 Stara zapovijed u r 7 je riječ koju su čitaoci već davno čuli, t.j. otkako postadoše Kristovi sljedbenici. Isus je dakako na posljednjoj večeri nazvao tu zapovijed "novom" jer ju je tada ustanovio i naredio u novom savršenijem i skroz produhovljenom smislu, iv 13 34, cf mt 5 17, 1 iv 2 24, 3 11. U SZ zapovijed ljubavi Boga i bližnjega bila je u praksi dobrim dijelom ograničena na vanjske bogoštovne čine i na dobrotvornost prema sunarodnjacima.

Opet, s druge strane, Ivan piše u r 8 o "novoj" zapovijedi koja se ostvaruje i "u Kristu" i "u čitaocima"; "u Kristu" zato, jer ju je on nazvao novom iv 13 34; "u čitaocima" utoliko što "tama" prolazi a "svjetlo" Božje već svijetli. "Tama" je ovdje poganski i židovski svijet ukoliko je Bogu protivan, a "svijetlo" je Krist.

Prema r 9 ne može nitko biti u zajednici s Bogom, ako mrzi na brata kršćanina. Takav ostaje u tami t.j. premda je kršten ipak po svojoj mržnji ostaje poganin, cf rim 1 29, tit 3 3, 2 tim 3 2-4, gal 5 20. "Sablazan" u r 10, (grčki "skandalon") značilo je isprva drvo u stupici, a metaforički znači spoticanje odnosno moralnu sablazan. Smisao je retka: tko je pun ljubavi prema Bogu i bližnjemu, neće se lako sablazniti zbog tudjih grijeha.

Tko mrzi na brata svoga, prema r 11, nalazi se "u tami" t.j. živi na pogansku. Ne zna kuda ide, jer ga strasti vuku u propast cf iv 3 8,12, 35. 40; tama grješnih strasti zasljepljuje oči njegove duše.

Ne može se sa sigurnošću kazati zašto Ivan svoje vjernike razlikuje kao "dječicu", "očeve" i "mladiće". Isto je tako teško ustanoviti pravi sadržaj i motiv navedenih pohvala: jer ste upoznali onoga koji je otpočetka t.j. Krista, i jer ste nadvladali zloga t.j. djavla. Možda Ivan govori tako jer je vjernike poučavao po grupama, a sadržaj pouke bilo je upravo ono što je kod pojedine grupe predmet hvale. Dobro kaže Ivan za očeve da su "spoznali" Krista, jer se starijoj dobi dolikuje spoznaja; perfekt "pobijedili ste", znači da su se mladići definitivno i energično odlučili za Boga i Krista, okanili se poganskog načina života i time svladali djavla. Razumije se samo sobom da borbu protiv

strasti i grijeha moraju nastaviti. Mladići su pobijedili djavla i time što su povjerovali u Krista no njihova vjera ne smije ostati samo teoretska nego mora biti i praktična.

Kako se vidi iz tekstovne kritike, trostruki "egrapsa" (pisah) ipak nije u ovom retku 14 posve zajamčen. "Paidia" je vjerojatno isto što i "teknia" u r 12 (dječica); to je nježni Ivanov naziv za njegovo duhovno stado, i lijepo se slaže sa pohvalom: upoznali ste Oca. Riječ Božja ostaje "u vama" t.j. mladići drže zapovijedi Božje. Ujedno je ta riječ Božja izvor jakosti mladića u duhovnom smislu.

"Svijet" u r 15 su ljudi ukoliko se odvratiše od Boga. Taj svijet tvori antitezu kraljevstvu Božjem. Izraz: ono što je u svijetu, nema nekog posebnog značenja nego je samo pojačanje prijašnje misli: nemojte ljubiti svijeta. To je dakle mala tautologija, razumljiva u semitskoj dikciji. U r 16 vidimo sadržaj izraza "ono što je u svijetu". U patrističkoj egzegezi to uopće nije bio problem, dok moderni autori prave mnoge distinkcije.

"Požuda tijela" je surova težnja za sjetilnim uživanjima, u prvom redu seksualnog karaktera; "požuda očiju" u r 16 je pohlepa za blagom i bogatstvom; to je požuda koja ima svoje sjedište u očima; "oholost života" stoji u tome što netko misli da je novac i bogatstvo sve, i prezire pritom ono što je vrhunaravno cf jak 4 16.

Prema r 17 "prolazi" svijet i njegova požuda, cf 1 kor 7 31, 1 petr 4 2, 2 petr 3 11. Oni koji vrše volju Božju posjeduju vječni život već ovdje na zemlji cf iv 3 16, 6 54; tjelesna smrt ne znači za njih neku propast nego prelaz u vječni život i u vječnu radost.

Tumač 2,18-29 : U r 18 Ivan ozbiljno ali s ljubavlju opominje vjernike. Izraz "posljednja ura" ili "posljednji čas" nalazimo samo kod Ivana. Ali sličnih izraza nalazimo i inače u Svetom Pismu, dap 2 17, 1 petr 1 2o, hebr 1 2, izaj 2 2 i t.d. Ura (hora) znači u Ivana često i vrijeme, pa bismo tako mogli i ovdje prevesti. Riječ "hora" stoji ovdje bez člana što dakako nema nekog posebnog značenja; cf iv 16 32 gdje takodjer nije govor o strogo odredjenom vremenu. Proročki govor ne pazi na kronologiju budućih dogadjaja; to vidimo i kod Krista u njegovom eshatološkom govoru cf mt 24, mk 13, lk 21; takva su i apostolska proroštva cf 1 petr 4 7, apk 22 6, 22 1o, 2 iv 7. Ivan dakle gleda u nastupu lažnih učitelja - ukoliko su oni preteče antikrista u strogom smislu riječi - početak "posljednje ure" t.j. sudnjeg dana. Ovakvo je shvaćanje i ovakav govor ispravan sa proročkog stanovišta. Da se uvjerimo kako se apostoli ipak nisu varali u kronološkom smislu, dovoljno je isporediti na pr. 1 petr 4 7, 2 petr 3 8. Glede osobe i djelatnosti antikrista u užem smislu riječi vidi 2 sol 2 3. "Antikristi" su ovdje vjerojatno judeokršćani koji su otpali od kršćanstva ili lažni proroci. Ove "antikriste" opisuje Ivan u r 22.

Antikristi su - prema r 19 - bili nekoć članovi crkvene zajednice, ali samo izvana; r 19b je vjerojatno semitski pleonazam koji ne unosi neko novo svijetlo u osnovnu misao. Sveti Augustin kaže: kada zli izadju iz Crkve, bude joj lakše.

R 2o je formalno koordiniran sa r 9, ali je ustvari njegova antiteza. "Pomazanje" (hrizma od gl. hriein) je u NZ naziv za Duha Svetoga i njegove darove što ih on daje u krštenju, potvrdi i sv. redu i uopće u sakramentima i molitvi; vidi r 27. Možda je riječ "hrisma", pomaza-

nje, odabrana kao antiteza riječi "antihristos". "Sveti" je Krist, što se vidi iz stilizacije r 27 i 28. Krist se više puta naziva "Svetim" (hagios) iv 6 69, dap 3 14, apk 3 7. Hrisma se ovdje može shvatiti i kao"dijeljenje", priopćivanje Duha Svetoga. To vrijedi i za r 27. Tumači se mnogo u tome razilate, treba li na kraju ovoga retka čitati svi, (pantes) ili sve, (panta). Neki misle da "znate svi" ostaje bez objekta, dok "znate sve" ne znači "sveznanje" nego samo da djelovanjem Duha Svetoga i kršćanskom poukom nastaje u duši vjernika dovoljna spoznaja vjerskih istina. Neki prevode ovo mjesto: znate svi odnosno: vi svi posjedujete znanje. Moderni autori prevode: vi znate sve. Krist naime sam kaže da će Duh Sveti učenicima priopćiti "svu" istinu iv 16 13.

"Ne pisah vam", u r 21, odnosi se samo na r 18 i 19 gdje je govor o antikristu, što zapravo Ivan hoće da kaže, vidimo iz r 22. Mjesto apstraktnoga "laž" (pseudos) stoji konkretno pseustes (lažac), ovdje antikrist. Iz ovoga retka vidimo da su antikristi Ivanova doba poricali Isusovo mesijanstvo kao i Židovi koje Ivan spominje u svom evandjelju cf iv 2o 31, 1 iv 5 1. Ivan pobija židovske nazore o političkom Mesiji, a ne bori se protiv gnosticizma u strogom smislu riječi koji je nastao tek u drugom stoljeću. Tko poriče atribute Boga Sina, poriče i atribute Boga Oca.

Smisao r 23 je ovaj: tko priznaje Sina, ima i Oca ne samo po vjeri i spoznaji nego osobito po ljubavi. U grčkom tekstu se osobito ističe praktično nijekanje odnosno priznavanje vjere. O tome izrekoše lijepih misli sv.oci kao Beda, Augustin i dr. Zanimljiva je ovdje rabinska paralela: tko prizna idole, poriče zakon Božji, a tko poriče idole, priznaje zakon.

"Što ste čuli "od početka": t.j. od početka vaše pouke u kršćanskim istinama cf 2 7, 3 11 glavna je pouka dakako bila o Kristovu mesijanitetu i božanstvu.

Obećanje vječnoga života daje nam Krist, iv lo 28; drugo je navještenje toga obećanja u r 5 u gl 1, što se vidi iz čitavog konteksta cf r 18. 28 i dr. Iz r 26 vidimo da su antikristi i dalje rovarili u crkvenoj zajednici premda su vjerojatno već formalno istupili iz crkve cf 2 19. I u r 27 "hrisma" znači Duha Svetoga i njegove milosti, cf 1 sam 16 13, izai 61 1, psal 44 8, dap lo 38, 2 kor 1 21 i t.d. To nam potvrdjuje i predaja o sakramentu krizme ili potvrde cf r 2o. "Sveti" je Krist koji je ujedno i "pomazanik" u najpotpunijem smislu riječi. Po svojoj čovječjoj naravi Krist je pomazanik osobito po svome uskrsnuću i uzašašću na nebo. Prema r 28 Krist bi nas morao osuditi i zauvijek odbaciti od sebe, ako ne bismo ostali u njemu. Protestanti znatno oslabljuju ovaj pregnatni smisao o posljednjem sudu.

Sa r 29 počinje stvarno drugi dio poslanice koji ide do 5 13.Ovdje Ivan opominje vjernike da budu u praktičnom životu prava djeca Božja, jer to zahtijeva i Božja pravednost i Božja ljubav prema nama. U r 29 Ivan ne govori kondicionalno nego pretpostavlja da vjernici to svakako znadu, da je naime Bog pravedan. U r 28 bio je govor o pravednom Kristu. Logično je, dakle, da je svaki koji čini pravdu "od Boga rodjen", odnosno da je dijete Božje po milosti i zajednici s Bogom cf 1 iv 3 7 i t.d.

Djela pravde 3, 1-12

1 Gledajte koliku nam ljubav dade Otac, da se naime zovemo i je-
smo djeca Božja. Zato nas svijet ne pozna jer ne pozna njega. 2 Ljub-
ljeni, sada smo djeca Božja, i još se ne pokaza što ćemo biti. A zna-
mo da kad se pokaže, bit ćemo njemu slični, jer ćemo ga gledati kao
što jest.

3 Svaki koji ima ovu nadu u njega, čisti se kao što je i on čist.
4 Tko god čini grijeh, čini i bezakonje (protiv zakona Božjega), jer
je grijeh bezakonje.

5 Vi znate, da se on (Krist) pojavi da oduzme grijehe naše, i gri-
jeha u njemu nema. 6 I tko god u njemu ostaje, ne griješi. A tko grije-
ši, nije ga vidio niti ga upoznao.

7 Djeco, neka vas nitko ne vara! Tko čini pravdu, pravednik je
kao što je i on pravedan. 8 A tko čini grijeh, od djavla je jer grije-
ši otpočetka. Zato se javi Sin Božji da razori djavolska djela. 9 Tko
je god rodjen od Boga, ne griješi, jer Božje sjeme ostaje u njemu i ne
može griješiti jer je rodjen od Boga. 10 Po tome se poznaju djeca Bož-
ja i djeca djavolska. Tko god ne čini pravde, nije od Boga; tako ni o-
naj koji ne ljubi svoga brata. 11 Jer ovo je navještenje koje čuste
ispočetka, da naime ljubimo jedan drugoa; 12 a ne kao Kain koji bijaše
od zloga i koji ubi brata svoga. I zašto ga je ubio? Jer njegova dje-
la bijahu zla a od brata mu pravedna.

Bratska ljubav 3,13-24

13 Ne čudite se, braćo, ako svijet mrzi na vas. 14 Mi znamo da
smo prešli iz smrti u život jer ljubimo braću; tko ne ljubi, ostaje u
smrti. 15 Tko god mrzi na svoga brata, taj je ubojica, a vi znate da
ni jedan ubojica nema u sebi vječnoga života. 16 Po tome smo upoznali
(pravu) ljubav, što je (Krist) za nas život svoj dao. I mi smo dužni
dati živote svoje za braću.

17 Tko ima blaga ovoga svijeta i vidi brata svoga u nevolji pa
zatvara pred njim svoje srce, kako ostaje ljubav Božja u njemu?

18 Djeco, ne ljubimo riječju ni jezikom nego djelom i istinom.
19 Po tome ćemo znati da smo od istine, i 20 - ako nas naše srce o-
sudjuje - umirit ćemo pred njim svoje srce (time) što je Bog veći od
srca našega i zna sve (pa i našu nutrinju).

21 Ljubljeni, ako nas naše srce ne osudjuje, onda pogotovo imamo
pouzdanje u Boga. 22 Tada što god molimo, primamo od njega, jer drži-
mo njegove zapovijedi i činimo što se Bogu svidja.

23 A ovo je njegova zapovijed da vjerujemo u ime njegova Sina I-
susa Krista, i da ljubimo jedan drugoga kao što nam zapovijedi. 24 I
tko drži njegove zapovijedi, ostaje u Bogu i Bog u njemu. Po tome zna-
mo da Bog ostaje u nama, naime po Duhu kojega nam dade.

Tumač 3,1-12 Uska je veza izmedju r 1 i 2 29; t.j. za postignuće vječnog blaženstva nije dosta samo vjera kao teoretsko priznavanje Božjih istina nego i praktično vršenje Božjeg zakona. Na tu misao Ivan nadovezuje: mi smo djeca Božja jer smo po dobroti Božjoj rodjeni od Boga. Beskrajna je vrijednost posinaštva Božjega. To je "plod" Božje ljubavi što ga apostol i čitaoci već uživaju. A jer smo djeca Božja svijet nas "ne pozna" cf 5 16, iv 12 39, 17 25, 15 18. 19.

Mi smo već sada djeca Božja, ali još ne znamo kako će nam biti u vječnosti. Jedno je sigurno: tada ćemo biti "Bogu slični" jer ćemo ga gledati licem u lice, poput andjela. A to gledanje pretpostavlja sličnost s Bogom cf mt 18 10; i preobraženo tijelo će kod toga sudjelovati - u izvjesnom smislu, cf 1 kor 15 42-44. fil 3 21, 2 kor 3 17, rim 6 5, 8 29.

Prema r 3 moramo se "čistiti" odnosno "posvećivati" po uzoru Kristovu hebr 5 8. Prema r 4 grijeh je prestupak Božje volje; on je ujedno po svome bivstvu protuzakonitost i nepravda. Ivan vjerojatno u r 4 pravi aluziju na antinomiste apostolskog doba.

Prema r 5 Krist je svojom smrću uništio grijeh, cf izaj 53 4,hebr 7 26, 1 petr 2 22. Za r 6 kaže sv.Augustin: ukoliko tko u Kristu ostaje, utoliko ne griješi. To je dakle smisao Ivanove izjave: tko ostaje u njemu, ne griješi. Perfekti pokazuju trajni učinak svršene radnje. Izraz "ne vidjeti" uzima se u duhovnom smislu.

R 7 nam pokazuje svrhu Ivanova pisma: nije dosta biti kršten nego treba i zapovijedi Božje vršiti. Sve je grijeh što se u našim djelima kosi s voljom Božjom. Sv.Augustin kaže: sav život dobra kršćanina stoji u "svetoj" želji t.j. u želji da se vrši volja Božja cf fil 3 14.

Prema r 8 djavao griješi ili od početka stvaranja svijeta, ili jer je prvi započeo grijeh na zemlji; njegova su djela grijesi cf r 5.

"Sjeme Božje" smatraju mnogi tumači istovetnim sa "riječju Božjom". Tako na pr. u 1 petr 1 23 i jak 1 18 riječ Božja smatra se sredstvom preporodjenja i naziva se "sjeme". Ipak se čini da ovdje ta riječ znači "krštenje vodom i Duhom Svetim" iv 3 1, odnosno milost posvetnu. "Sjeme" Božje dobiveno sakramentom krsta, raste u nama po euharistiji i potvrdi. Da čovjek "ne može" griješiti, dolazi odatle što je čovjek postao "novi" stvor, "dobro drvo" koje radja dobrim plodom. mt 7 17. I starija egzegeza prilično se razilazi u shvaćanju toga retka.

Prema r 10 biti "dijete djavla" znači biti "od djavla", r 8. Drugi dio ovog retka je vrlo važan: tko god ne čini pravde, nije od Boga. Pravda se očituje osobito u bratskoj ljubavi, jer je ljubav "ispunjenje" zakona rim 13 10. Lijepo kaže sv.Augustin: ljubav je najistinitija, najpunija i najsavršenija pravda.

"Navještenje" u r 11 služi kao sinonim za "zapovijed". "Čuste otpočetka" t.j. otkako postadoste kršćani.

U r 12 daje Ivan žalosnu sliku onih koji nemaju bratske ljubavi. Riječ "zaklati" (sfazein) pokazuje naročitu grdobu Kainova djela. Kakav je bio Kain prema Abelu, takvi su bili Židovi prema Isusu: mrzili su ga jer su njihova djela bila zla, a njegova pravedna. Sveti Ciprijan kaže: zavist je korijen sviju zala, izvor pokolja, rasadište zločina; po zavisti nastaje mržnja.

Tumač 3,13-24 Prema r 14 "prešli" smo iz duhovne smrti u milosni život, - i tako smo postali djeca Božja, a naša ljubav prema braći je dokaz i znak našega preporoda. Zato nas ne smeta mržnja ovoga svijeta. U r 15 se kaže zašto je onaj koji ne ljubi svoga brata u stanju smrti. Tko "mrzi" nije doduše formalni ubojica ljudski, ali je to čestoput bar voljom i nakanom svojom. I doista, duboka mržnja znači, manje-više, negaciju tudje egzistencije.

U r 16 apostol aplicira Isusove riječi iz iv lo 11. 17. 18, 15 13. Isus nam je primjerom pokazao pravu ljubav. Ovo je tipičan Ivanov izraz: Krist za nas položi svoju dušu. Tu misao nalazimo i u izaj 53 lo gdje se kaže da Mesija žrtvuje svoj život za nas. U iv lo 11 kaže Krist da svoj život "daje" za svoje ovce. Riječi: mi smo dužni polagati duše svoje za braću, pokazuju kakva mora biti naša dispozicija u nasljedovanju Krista. Moramo naime biti spremni - ako to Bog od nas zahtijeva, - da po Kristovu primjeru sve učinimo za svoga bližnjega.

Grčka riječ "bios" u r 17 ne znači ovdje "život" nego "sve što je potrebno za život"; znači dakle isto što i "biotos". Riječ "kosmu" (svijeta) pokazuje prolaznost i ništetnost zemaljskih dobara. Sv. Ambrozije veli: mnogo griješiš ako brat kršćanin oskudijeva, pogotovo onaj koji se stidi priznati svoju oskudicu, a ti znaš da nema i nećeš da mu pomogneš. "Ljubav Božja" je ovdje naša ljubav prema Bogu.

Prema r 18 ljubav riječima je samo prividna ljubav, i takav kršćanin je samo prividno dobar. Istinska ljubav dokazuje, prema r 19, da smo "od Boga". Po toj ljubavi spoznajemo naše podrijetlo od Boga. R 2o nema ovaj smisao: ako djelima vršite ljubav, možete biti mirni pa bili vaši grijesi ne znam kako veliki. Nasuprot je ovaj smisao: djelotvorna ljubav brani nas od očaja zbog naših prošlih i već okajanih grijeha. Sv. Augustin kaže: ako nas optužuje naše srce da nismo učinili sve onako kao što smo bili dužni učiniti, veći je Bog od našega srca i zna sve. Svoje srce možeš sakriti od ljudi, ali sakrij ga od Boga ako možeš!

U 21-22 ima apostol pred očima one koji su se vazda čuvali grijeha. U r 23 apostol spaja zapovijed ljubavi prema bližnjemu sa vjerom u Kristovo božanstvo. Ovo dvoje sačinjava nerazdruživu cjelinu. Tu je vrlo pregnantno izražena glavna svrha čitave poslanice. U drugom dijelu r 24 kaže apostol da je posjedovanje Duha Svetoga znak, da ostajemo u Bogu i da smo s njime u zajednici. Preko karizmata očitovao se Duh Sveti osobito u apostolsko doba. Tada je to većinom bivalo vidljivim načinom.

Lažni proroci 4, 1-6

1 Ljubljeni, ne vjerujte svakome duhu, nego kušajte duhove jesu li
od Boga; mnogi naime lažni proroci izadjoše u svijet. 2 Po ovome ćete
poznati Duha Božjega: 3 svaki duh koji priznaje da je Isus Krist došao
u tijelu, od Boga je; a duh koji ne priznaje Isusa nije od Boga. To je
duh antikristov, za kojega čuste da dolazi, i sada je već u svijetu.

4 Vi ste, djeco, od Boga i nadvladali ste ih, jer je veći onaj ko-
ji je u vama negoli onaj koji je u svijetu. 5 Oni su od svijeta, i za-
to govore kao svjetovni (ljudi) i svijet ih sluša. 6 Mi smo od Boga.
Tko Boga pozna, sluša nas, a tko nije od Boga ne sluša nas. Po tome po-
znamo duha istine i duha zablude.

Ljubav bližnjega 4, 7-10

7 Ljubljeni, ljubimo jedan drugoga, jer je ljubav od Boga i tko god
ljubi, od Boga je rodjen i pozna Boga. 8 Tko ne ljubi, ne pozna Boga jer
je Bog ljubav. 9 U tome se pokaza ljubav Božja prema nama, što je Bog
svoga jedinorodjenoga Sina poslao na svijet, da živimo po njemu. 10 I u
tome je ljubav, ne kao da smo mi (prije) ljubili Boga nego je on (prvi)
ljubio nas i poslao Sina svoga kao pomirbenu žrtvu za naše grijehe.

Prava ljubav Božja 4,11-21

11 Ljubljeni, ako je Bog nas ovako ljubio, i mi smo dužni ljubiti
jedan drugoga. 12 Boga nije nikada nitko vidio (svojim očima). Ali ako
ljubimo jedan drugoga, Bog ostaje u nama i njegova je ljubav u nama sa-
vršena. 13 Po tome znamo da ostajemo u njemu i on u nama, što nam je
dao svoga Duha (Svetoga). 14 I mi smo vidjeli i svjedočimo, da je Otac
poslao Sina kao Spasitelja svijeta.

15 Tko prizna da je Isus Sin Božji, Bog ostaje u njemu i on u Bo-
gu. 16 I mi smo ljubav koju Bog ima prema nama upoznali i povjerovali.
Bog je ljubav i tko ostaje u ljubavi, ostaje u Bogu i Bog u njemu.

17 U tome je naša ljubav savršena da imamo pouzdanje za sudnji dan;
jer kao što je on (sama ljubav) tako smo i mi (po ljubavi njemu slični)
na ovom svijetu.

18 U ljubavi nema straha, nego savršena ljubav izgoni strah; strah
naime donosi grješniku muku (t.j. kaznu), a tko se boji, nije savršen
u ljubavi.

19 Mi ljubimo Boga, jer je on nas prije ljubio. 20 Ako tko reče:
ljubim Boga, a mrzi na brata svoga, lažac je; jer tko ne ljubi brata
svoga koga vidi, ne može ljubiti Boga koga ne vidi. 21 Ovu zapovijed
imamo od njega, da tko ljubi Boga, treba da ljubi i brata svoga.

Tumač 4,1-6 Ovdje Ivan opominje vjernike da ne vjeruju svakomu koji im se nudi za učitelja i vodju. Treba najprije vidjeli da li ga vodi Duh Božji ili ne, cf 1 sol 5 21. Ova nam je opomena u r 1 shvatljiva zbog mnogih karizmata u prvo kršćansko doba. Mnogi su naime karizmatici bili pravi proroci koji su tumačili Božju objavu a često i proricali budućnost, cf ef 2 2o, 4 11, dap 11 27, 13 1, 21 9, 1o. No bilo je i lažnih proroka, većinom Židova, koji su poricali mesijanstvo Isusovo a priznavali samo Ivana Krstitelja. U doba cara Domicijana,oko g.85, izbila je buna u Judeji koja je ugušena od Rimljana u krvi. Historičari tvrde da je ova buna bila rezultat mesijanskog gibanja u tadašnjem židovstvu. Mnogi su palestinski Židovi došli u dijasporu, napose u Malu Aziju, i ondje agitirali medju tamošnjim judeokršćanima s riječima: dolazi Mesija! Isus iz Nazareta nije Mesija! Ta je agitacija imala prilično uspjeha. U r 2 je izvorno čitanje: tko "ne priznaje" Isusa. Čitanje: tko "rastavlja" Isusa vjerojatno je interpretacija koja je nastala u gnostičkim borbama. Vjera u Isusovo mesijanstvo je dokaz da je netko "od Boga" i da nije "od antikrista". Da je "duh antikristov" preko lažnih proroka već zavladao u svijetu, doznaše kršćani preko svoje redovite pouke. "Onaj koji je u svijetu", to je djavao, r 4. Lažni proroci koji potječu iz židovstva su prema r 5 "od svijeta" i govore "od svijeta" cf iv 3 31. "Svijet ih sluša. Taj "svijet" sačinjavaju ponajprije kršćani koji se još ne odrekoše krivih mesijanskih ideja a zatim ostali Židovi i pogani. "Mi" u r 6 su apostoli i drugi vjerovjesnici,u antitezi prema lažnim prorocima. "Duh istine" je Duh Božji t.j. Duh Sveti koji je po svojem bivstvu sama istina, 5 2. 6, 2 iv 2, 3 iv 12, iv 1 14. Budući da su lažni proroci mnoge judeokršćane naveli na otpad od vjere, kaže Ivan: otpali su zato jer su svojevoljno podlegli utjecaju djavla, i tako se pokolebali u vjeri premda su bili "rodjeni od Boga".

Tumač 4,7-1o U r 7 govori apostol o ljubavi prema Bogu a ne o naravskoj ljubavi čovjeka. Ljubav prema Bogu proizlazi iz spoznaje da je Bog dao svoga Sina za spasenje svijeta. Učinio je to iz ljubavi prema svijetu.

Bog je Duh iv 4 24, Bog je svijetlo 1 iv 1 5; ali ono što je u Bogu najuzvišenije, jest to da je "Bog ljubav". Narav se prosudjuje po djelima. Božju narav vidimo po djelima stvaranja, uzdržavanja i upravljanja svijeta kao beskrajnu ljubav. Povrh svega ta se ljubav osobito očituje u utjelovljenu Sina Božjega. Tko je pravo upoznao djela Božja, taj ljubi i "braću". A opet, tko ne ljubi brata, nije upoznao ni ljubavi Božje.

Za r 9 vidi 5 16 iv 9 3. Glede izraza "jedinorodjeni" vidi iv 1 14, 18, 3 16. Bog je poslao svoga Sina na svijet, i to je historijska činjenica koja je već pred nama sa svojim korisnim posljedicama. Mi živimo "kroz" Sina Božjega t.j. po njegovim zaslugama, po njegovoj milosti i ljubavi, cf iv 3 16.

Prvi dio izreke u r 1o ima konstrukciju po smislu: ljubav nije u tome da smo mi ljubili Boga, već u tome da je Bog ljubio nas, cf 1 tim 1 15. U drugom dijelu izreke nalazimo ovu misao: Sin Božji je izvršio "pomirenje" svijeta s Bogom, ali je to mogao učiniti samo kao čovjek cf iv 1 29, 1o 18, 6 51. Krist je "pomirenje" naših grijeha ne samo po svojoj smrti na križu nego i u sv.misi.

Tumač U r 11 pravi Ivan zaključak iz prethodnog razlaganja, cf iv 4,11-21 13 14. Mi bismo očekivali ovu misao: kad nas Bog toliko ljubi, treba da i mi njega ljubimo; medjutim, apostol ne pravi takav zaključak jer nema za to povoda budući da nitko nije napadao ljubav prema Bogu već samo ljubav prema bližnjemu cf 5 1. U r 12 apostol sa emfazom stavlja riječ Bog bez člana na početak rečenice, cf iv 1 18, 8 37, 6 46. Bog je po sebi nevidljiv za nas 1 tim 6 16; ali zašto to Ivan ovdje spominje? Možda zato što nam Bog postaje na neki način vidljiv ako ljubimo bližnjega premda je po sebi nevidljiv. Ako dakle živimo u medjusobnoj ljubavi, imamo zajednicu s Bogom i on stanuje u nama po svome Duhu. A ljubav prema Bogu postaje sve savršenija upravo po ljubavi prema bližnjemu.

R 13 ima ovaj smisao: Bog nas učini dionicima božanskoga Duha. Po tome znamo da smo u zajednici s njime. Za ovu puninu vidi iv 7 38 i apk 1 5. Izraz: "dade nam" pokazuje trajno djelovanje Duha Svetoga kojega smo primili rukopoloženjem u potvrdi, 2 2o. 27, 4 1, cf 1 13, 14, gal 4 6 i t.d.

Prema r 14 Ivan i njegovi suradnici u apostolatu su svjedoci od Boga odabrani za sve što su čuli i vidjeli, cf iv 2o 21, lk 24 47, dap 1 8. A oni su često čuli iz Isusovih usta: Bog Otac posla mene, svoga Sina za spasenje svijeta cf iv 5 37, 6 29, 38. 44, 28, 1o 15 i t.d. Apostoli vidješe Kristova djela koja mu Otac dade da ih izvrši, i u tome ujedno vidješe dokaz da ga je otac poslao cf iv 5 36. Do sličnog je zaključka došao i Nikodem gledajući Isusova čudesa, iv 3 2.

Tko je god kršten, dužan je prema r 15 kao dijete Božje priznati Isusa za Mesiju i Sina Božjega. Tako dolazi krštenik u zajednicu s Bogom. Ta je zajednica trajna ako se priznavanje Isusa pokazuje riječju i djelom u praktičnom životu čovjeka. Mi svi kao pravi kršćani stekosmo prema r 16 spoznaju i sigurnost glede ljubavi koju Bog ima prema nama. Jedno i drugo sada trajno posjedujemo. Riječima: "Bog je ljubav" ponavlja apostol misao iz r 8, i misli ovdje na ljubav kojom Bog posla svoga Sina na svijet. Završna misao ovoga retka je slijedeća: posinaštvo Božje i zajednica s Bogom ostvarena krštenjem postaje po kreposnom životu sve savršenija. Neki tumači spominju euharistiju kao hranu i izvor one ljubavi koju Ivan u ovoj poslanici hvali.

Tumačenje r 17 je ponešto teže. Neke drže da mu je smisao: u tome je savršena ljubav što se zbog kreposna života ne trebamo bojati sudnjega dana, cf mt 25 31. Drugi kažu ovako: time je naša ljubav postala savršena što je Krist ostao ovdje s nama i time nam dokazao svoju veliku ljubav. On je to učinio osobito po svojoj žrtvi na križu i po euharistiji. U iv 13 1 takodjer nalazimo ovu karakterističnu riječ "u svijetu". Napokon neki daju retku ovaj smisao: Kao što je Krist sveto živio na ovome svijetu, tako treba da žive i vjernici, i onda će s pouzdanjem moći očekivati sudnji dan.

Prema r 18 je "ropski" strah nespojiv sa ljubavlju. Takav ropski strah "ima kaznu", t.j. savjest naviješta zločincu kaznu. Takav strah ne pozna onaj koji ljubi Boga. I revan kršćanin podložan je strahu, ali to je "Božji strah" cf fil 2 12, 2 kor 7 5. Lijepo kaže Augustin: što je ljubav veća, to više "tjera" strah, ali gdje nema straha Božjega, ne može ući u čovjeka ljubav. Za r 19 kaže Augustin: Bog nas je prije ljubio i ljubeći nadahnuo nam ljubav.

U r 2o ima apostol pred očima lažne učitelje ćudoredja. Misao je ova: s pravom ljubavi prema Bogu vazda je spojena ljubav prema braći. U r 21 "od njega" odnosi se na Boga koji je tu zapovijed dao po Isusu Kristu cf 3 23. U ovom obliku tu zapovijed ne nalazimo u evandjelju, ali je ona posve razumljiva i kao izrasla iz duha kršćanske religije, cf iv 13 34, mt 22 37-4o, lk lo 27, ef 5 2.

Vjera pobjedjuje svijet 5, 1-4

1 Tko god vjeruje da je Isus Krist, od Boga je rodjen; i tko god
ljubi Roditelja, ljubi i Rodjenoga od njega. 2 Po tome znamo da ljubi-
mo Božju djecu, ako ljubimo Boga i vršimo njegove zapovijedi.
3 Ovo je naime ljubav
Božja da držimo njegove zapovijedi, i njegove zapovijedi nisu teške.
4 Jer sve što je rodjeno od Boga, pobjedjuje svijet; i ovo je pobjeda
koja pobjedjuje svijet: vjera naša.

Trostruko svjedočanstvo za Krista 5,5-12

5 Tko pobjedjuje svijet ako ne onaj koji vjeruje da je Isus Sin
Božji? 6 Ovo je onaj koji dodje vodom (pošto bi kršten u Jordanu) i
krvlju (jer umrije na križu) i (posvjedočen) Duhom Svetim, Isus Krist;
ne samo vodom nego vodom i krvlju; a Duh Sveti je onaj koji ovo svje-
doči, jer je Duh Sveti istina. 7 (Trojica su što svjedoče na nebu: Otac,
Riječ i Duh Sveti; i ova trojica su jedno.) 8 I troje je što svjedoči na
zemlji: Duh, voda i krv; i ovo troje je jedno (t.j. daju složno, jedno
svjedočanstvo).

9 Ako primamo ljudsko svjedočanstvo, veće je Božje svjedočanstvo;
a ovo je svjedočanstvo Božje kojim Otac posvjedoči za svoga Sina.

lo Tko vjeruje u Sina Božjega, ima (Božje) svjedočanstvo u sebi
(priznavajući ga). Tko ne vjeruje Bogu, čini ga lašcem jer nije povje-
rovao u svjedočanstvo kojim Bog posvjedoči za svoga Sina.

11 A ovo je (sadržaj) svjedočanstva, da nam je Bog dao vječni ži-
vot; ovaj život je u njegovu Sinu. 12 Tko ima Sina, ima život; tko ne-
ma Sina Božjega, nema ni života (vječnoga).

Opomene 5, 13-21

13 Ovo vam pišem da znate da imate život vječni, vi koji vjerujete u ime Sina Božjega. 14 A ovo je pouzdanje koje imamo prema njemu, da nas usliši ako što molimo po njegovoj volji. 15 I kad znamo da će nas uslišiti što god budemo molili, znamo (i to) da ćemo primiti što ga molimo.

16 Ako tko vidi svoga brata gdje čini grijeh koji ne donosi smrt, neka moli i dat će mu (Gospodin) život, - (to vrijedi za) one koji ne čine grijeha za smrt. Ima grijeh koji radja smrt; za taj ne kažem da tko moli.

17 Svaka nepravda je grijeh, ali ima i grijeh koji ne radja smrt.
18 Znamo da nijedan koji je rodjen od Boga, ne griješi, nego koji je rodjen od Boga čuva se i djavao ga se ne dotiče.

19 Znamo da smo od Boga, a sav svijet je u vlasti djavla.

20 Znamo da je Sin Božji došao i dao nam (duhovno) razumijevanje da spoznamo istinitoga Boga. Mi smo u istinitome t.j. u Sinu njegovu, Isusu Kristu. Ovaj je istiniti Bog i život vječni.

21 Djeco, čuvajte se od idola!

Tumač 5,1-4 U r 1 Ivan s emfazom ističe misao: od Boga je rodjen svaki onaj koji vjeruje da je Isus ujedno Krist t.j. obećani Mesija i Sin Božji, cf r 5. Time on ponovno naglasuje osnovnu misao iz 2 22: Isus je ujedno Krist. Dužnost medjusobne bratske ljubavi u najužoj je vezi s vrhunaravnim božanskim životom u nama kao i sa čitavom ekonomijom spasenja. Glavna je misao ovoga retka: tko ima praktičnu vjeru taj ljubi i Boga. Vezu izmedju vjere i bratske ljubavi čini rodjenje od Boga. Tko ljubi Boga kao svoga roditelja, taj ljubi i svoga brata koji je rodjen od Boga. Sv.Augustin i drugi neki tumači razumijevali su pod "rodjenim" Isusa, no ova misao manje pristaje u kontekst. Sličnu misao nalazimo i u ef 4 4-6.

U r 2 naglasuje Ivan da prava kršćanska bratska ljubav pretpostavlja ljubav prema Bogu. Ona počiva na vrhunaravnim motivima i proizlazi iz istinske religioznosti. Prava je dakle bratska ljubav utemeljena na ljubavi Božjoj, a s njom je nerazdruživo spojeno i vršenje Božjih zapovijedi.

Za r 3 vidi mudr 6 19. Ljubav se očituje vršenjem zapovijedi Božjih. Zapovijedi Božje u jednu ruku "nisu teške", a u drugu "su teške", mt 7 13, lk 9 23. Vršenje zapovijedi Božjih traži naime od nas moralno naprezanje, samozataju i t.d. U drugu pak ruku nisu te zapovijedi teške,

bar ne odviše, jer po Duhu Svetom nalazi se u našem srcu žar ljubavi Božje, rim 5 5. Po toj ljubavi lako vršimo zakon Božji, mt 11 29, 3o. Obratna misao u rim 7 14 tiče se nekrštenih. Povrh svega olakšava nam vršenje zakona Božjega i nada u buduću nagradu, rim 8 18 mt 5 12.

U r 4 sa neutralnim izrazom: "sve što je rodjeno" - jače se ističe općenitost navedene tvrdnje. Apostol kaže da je vjera sama po sebi "pobjeda", t.j. ona je tako snažno sredstvo protiv neprijatelja da je on već unaprijed njome poražen. Vjera je ovdje savršena "zajednica s Kristom i Bogom". To je djelotvorna vjera, puna ljubavi i dobrih djela. Moć ove vjere divno je opisana u hebr 11, cf ef 6 16. Pobjeda je vjere i u tome što je čovjeka preporodila i po zajednici s Bogom na neki način "odijelila" od svijeta.

Tumač 5,5-12 U pitanju r 5 nalazi se ujedno i glavni sadržaj vjere: Isus je zajedno Krist i Sin Božji, koga Bog iz ljubavi posla na svijet da svojom smrću na križu uništi grijehe svijeta 1 1, 2 1, 3 5, iv 2o 31.

Prema r 6 Sin Božji je nastupio kao Mesija. "Voda" je rijeka Jordan, odnosno "krštenje" Isusovo, a "krv" je njegova "smrt na križu". Ove dvije činjenice navodi apostol kao karakteristične oznake Isusova mesijanstva. Neki egzegete uzimaju "vodu i krv" u simboličko-mističkom smislu za sakramente krsta i euharistije. Drugi opet kažu da se te riječi odnose na iv 19 34: iz Kristove rane poteče "krv i voda". Duh koji svjedoči za Isusa kao Sina Božjega, jest Duh Sveti iv 15 26, dap 2 33. 36. "Svjedočanstvo" Duha Svetoga je neizmjerne vrijednosti jer je on Duh istine iv 14 17, 15 26 i t.d. Mjesto riječi: "koji dodje kroz vodu i krv", moglo bi stajati: "koji je posvjedočen vodom i krvlju" da je naime pravi Mesija i Sin Božji.

U r 7 navodi Ivan trojicu svjedoka: Duha Svetoga, vodu i krv. Redak ispred toga gdje se govori o svjedočanstvu i jedinstvu presv.Trojstva, t.zv. comma Joanneum po mišljenju većine modernih tumača ne predstavlja tekst Sv.Pisma, jer se ne nalazi u grčkim kodeksima ni u starim istočnim prijevodima. Rijetki tumači brane autenciju ovoga retka. Po židovskom zakonu svjedočanstvo dvojice ili trojice svjedoka pružalo je dokaz istine. Ta trojica su ovdje u sebi "jedno" t.j. njihova se svjedočanstva poklapaju glede Kristova mesijanstva i božanstva. Svjedoci su osobe: Duh Sveti, Otac koji se objavio kod Jordana (voda) i Sin koji je za nas umro na križu (krv). Inače se ne bi mogle razumjeti riječi u r 7: "trojica" su koji svjedoče i t.d. Pošto su u grčkom imenice pneuma, hydor, haima srednjega roda, trebalo bi da stoji "tria" mjesto "treis", radi se dakle o božanskim osobama kao i u iv 15 26. Što se Duh Sveti spominje ispred "vode" i "krvi", dakle ispred Oca i Sina, razlog je taj što je njegovo svjedočanstvo preko karizmatika u Crkvi još trajalo, dok su svjedočanstva Oca i Sina izvršena prije toga.

Ivan u r 9b kaže da je važnost Božjega svjedočanstva u tome što je Bog svjedočio za Isusa kao Sina Božjega. Ta se misao podudara sa iv 5 37: Otac koji me posla, svjedoči za me.

Za r 1o vidi iv 5 38 gdje Isus kaže: vi nemate riječi Božje u sebi, t.j. nemate svjedočanstva Boga Oca, jer ne vjerujete Bogu koji je poslao svoga Sina i svjedočio za nj.

U r 11 se kaže da nam je Bog "u Isusu" i "sa Isusom" darovao vječni život. To je zapravo bitni sadržaj Božjega svjedočanstva. "Imati Sina" znači vjerovati u Isusa kao Sina Božjega i biti s njime u zajednici po krštenju i euharistiji. Po toj zajednici već ovdje na zemlji imamo u izvjesnom smislu vječni život, cf iv 6 53.

Tumač 5,13-21 U r 13 nalazimo svrhu čitave poslanice: treba da vjerujemo u Isusa, Sina Božjega. Samo po toj vjeri možemo steći pravi i istiniti život u Bogu.

U r 14 "pouzdanje" se odnosi na Boga. Moliti po volji Božjoj znači moliti u ime Isusovo, moliti za ono što je za nas spasonosno iv 14 13. Bog nas "čuje" t.j. ujedno i uslišava iv 9 31, 11 41, jak 5 13. "Molbe" su zapravo stvari što ih molimo od Boga. Smisao r 15 jest: ono što od Boga molimo, - ako pravo molimo, - odmah dobivamo, odnosno "imamo" kako se u izvornom tekstu kaže.

"Smrt" u r 16 kao antiteza životu je duhovna, moralna smrt. Oni koji griješe "grijehom za smrt" t.j. smrtnim grijehom posvemašnjeg i konačnog otpada od vjere i Boga, to su kršćani koji se doduše preporodiše krsnom vodom i očistiše krvlju Kristovom, ali kasnije posvema napustiše zajednicu s Bogom; cf iv 8 24 gdje se kaže: vi ćete u svojim grijesima umrijeti, hebr 6 4 6, 10 26-31. Koji ne počiniše takvog smrtnog grijeha nego samo obične teške grijehe, oni su krivci grijeha koji "nije za smrt". Takvoga treba molitvom zagovarati kod Boga, i Bog će mu dati t.j. ponovno vratiti milosni život. Dakle kad god brat teško sagriješi, treba za nj moliti. Za onoga koji počini "grijeh za smrt" ne treba moliti, t.j. nitko nije dužan za takvoga moliti, ali to ne znači da se ne smije za nj moliti, cf jer 7 16, 11 14, 14 11.

Prema r 17 svaki je nepravedni čin grijeh, ali svaki grijeh ne vodi u duhovnu smrt. Prema r 18 tko je god rodjen od Boga, ne griješi jer ima u sebi pobjedonosnu snagu nad grijehom; ne ide zajedno grijeh i Božje posinaštvo, i zato se svaki onaj koji je "rodjen od Boga" čuva grijeha cf 1 iv 5 22, jak 1 27. Djavao doduše napada Božju djecu, ali bez uspjeha, cf 2 14, 3 1, 1 kor 10 13 i t.d.

"Zli" u r 19 je djavao. U "njegovu krilu" odnosno u njegovoj vlasti svijet kao da "leži" i bezbrižno "počiva". Grčka fraza je ovdje vrlo snažna.

R 20 naglasuje centralnu istinu kršćanske vjere: Bog posla svoga Sina na svijet, cf 4 7, 4 14.15. Sin Božji je došao t.j. pojavio se (3 6) i ostaje medju nama te nastavlja u Crkvi svoje djelo spasenja. Krist nam je dao vjersku spoznaju. "U Sinu njegovu Isusu Kristu" nije apozicija za "u Istinitome", već se tim riječima kaže: mi smo u zajednici s Bogom po zajednici s njegovim Sinom. Ovaj je istiniti Bog t.j. Krist Sin Božji. To je snažan Ivanov izraz. Kad bismo taj izraz protegnuli na Boga a ne na Krista, dobili bismo potpunu tautologiju. Taj izraz tumače za Krista i sv. oci kao Atanazije, Jeronim, Augustin i drugi. Ne smijemo zaboraviti da je Ivan apostol napisao i svoje evandjelje sa svrhom da dokaže božanstvo Kristovo.

Posljednji redak može se ovako shvatiti: odvraćanje od Krista je služba idolima; ali je bolje uzeti ovaj smisao: ne jedite mesa žrtvova-

na idolima! Na taj način opoganiše se kršćani u Pergamu oko g. 95, cf apk 2 2. 6. I drugdje bi se to dogodilo da nisu biskupi na to pazili. Sličnu opomenu nalazimo i u pismima drugih apostola, na pr. 1 petr 3 4, gal 5 2o, 1 kor 5 lo, ef 5 5, kol 3 5.

========

DRUGA POSLANICA SVETOGA IVANA APOSTOLA

Uvod 1-3

1 Starješina (Ivan apostol) izabranoj gospodji (Crkvi) i njezinoj
djeci koju ja ljubim u istini; ne samo ja nego svi koji spoznaše isti-
nu; 2 (a ljubim ih) radi istine koja ostaje u nama i bit će s nama do-
vijeka. 3 Neka bude s nama milost, milosrdje i mir od Boga Oca i Isusa
Krista, Sina Očeva, u istini i ljubavi.

Provodimo život u vjeri i ljubavi 4-13

4 Vrlo se obradovah, što sam medju tvojom djecom našao takve koji
žive u istini, kao što primismo zapovijed od Oca.

5 Sada te molim, gospodjo, ne kao da ti novu zapovijed pišem nego
koju smo imali već od početka: da naime ljubimo jedan drugoga. 6 U to-
me je ljubav da živimo po njegovim zapovijedima. A ovo je zapovijed kao
što čuste ispočetka, da u ljubavi živite. 7 Mnogi zavoditelji izadjoše
u svijet, koji ne priznaju da je Isus Krist došao u tijelu; (svaki) o-
vakav je zavoditelj i antikrist. 8 Čuvajte se da ne izgubite što ste
stekli, nego da primite potpunu plaću. 9 Tko se god odviše udaljuje od
nauke Kristove i ne ostaje u njoj, nema Boga. A tko ostaje u nauci Kri-

štovoj, ima Oca i Sina. 10 Ako tko dolazi k vama i ove nauke ne donosi, ne primajte ga u kuću i ne pozdravljajte ga. 11 Jer tko ga pozdravlja, sudjeluje u njegovim zlim djelima.

12 Mnogo bih vam imao pisati, ali ne htjedoh papirom i crnilom, nego se nadam da ću doći k vama i usmeno govoriti, da radost vaša bude potpuna.

13 Pozdravljaju te djeca tvoje izabrane sestre (Crkve).

Tumač 1-3 U natpisu ističe apostol svoju ljubav što je ima on i njegovi vjernici prema adresatima njegova pisma. Obzirom na svoju visoku dob i svoj auktoritativni položaj u maloazijskim crkvama, naziva se apostol "starješina", prezbiter, cf 3 iv 1. "Gospodja" vjerojatno nije neka žena nego izvjesna crkva u Maloj Aziji koja nam nije pobliže poznata. Bog je odabra i pozva k pravoj vjeri, i zato je "odabrana" za Isusa Krista. Sličan izraz nalazimo i u 1 petr 5 13. Članovi crkve su "djeca" koju crkva rodi po mističkoj zajednici s Kristom, ef 5 25, gal 4 26. Ivan ljubi crkvu zajedno sa svim pravim kršćanima koji spoznaše Kristovu istinu. Upravo ta spoznaja istine je prema r 2 osnov medjusobne ljubavi. Istina naime spaja, a laž i zabluda rastavlja ljudska srca. Ta božanska istine je trajna svojina i vjernika i apostola, a to isto je i ljubav. Možda Ivan ovdje pod riječju "istina" razumijeva Duha Svetoga, za koga kaže Spasitelj da će trajno ostati s nama, a prema nauci apostola se po Duhu Svetom ljubav Božja "razlijeva" u našim srcima, cf iv 14 17, 15 26, 16 7, 3 iv 12, rim 5 5.

Tumač 4-13 U r 3 želi apostol vjernicima Božji blagoslov u obliku obećanja. Zato stoji u grčkom tekstu futur. Ivan se naime nada da će on i vjernici primiti od Boga milost za svoj spas, zatim da će biti dionici Božjeg milosrdja i smilovanja, a kao krunu kreposnoga života primit će mir kojega svijet ne može dati. Uz Boga Oca, začetnika svake milosti, spominje Ivan i posrednika milosti Isusa Krista, koji se ovdje izrično naziva "Sin Boga Oca". Dodatak: u istini i ljubavi, pokazuje kako milost djeluje u vjernicima, i ujedno nam pruža dokaz da sadržaj čitavoga pisma ide za tim da uvidimo kako je potrebno živjeti u ljubavi a povrh svega ustrajati u pravoj vjeri.

U r 4 Ivan najprije ističe ono što ga veseli u crkvenoj zajednici, a na to nadovezuje svoju opomenu. Slično postupa i Pavao u rim 1 8, 1 kor 1 4, 2 kor 1 3 i t.d. Ivan hvali one koji žive prema duhu kršćanstva. Dakako, svi nisu takvi i zato apostol opominje crkvu.

U r 5 ističe se zapovijed ljubavi prema bližnjemu. Kaže se da ova zapovijed nije nova jer je vjernici već znadu i vrše od prvog časa svoga obraćenja cf 1 iv 2 7. Prema r 6 ljubav Boga i bližnjega ne da se rastaviti. Prava ljubav prema Bogu pozna se po vršenju zapovijedi Božje, a te se odnose i na bližnjega jer posljednjih sedam zapovijedi u dekalogu govori o našim dužnostima prema bližnjemu cf 1 iv 5 3.

Od r 7-11 opominje Ivan vjernike da se čuvaju krivovjeraca i zavodnika. On ih poziva da ustraju u pravoj vjeri koja se ne da rastaviti od

kršćanske ljubavi, cf 1 iv 5 1. Krivovjerci niječu da je Isus Mesija i Sin Božji i šire tu zabludu medju članovima crkve. U njima je "duh antikristov", cf 1 iv 4 1-3.

Od tih antikrista prema r 8 prijeti vjernicima velika opasnost. Većima njih je provodila valjan kršćanski život i stekla sebi velike zasluge pred Bogom. Bilo bi veoma žalosno kad bi sada otpali od vjere i tako izgubili vječnu nagradu za svoje duhovne napore.

Prema r 9 zavodnici su im obećavali neki napredak na vjerskom polju, i govorili da oni posjeduju neku naročito visoku spoznaju (gnosis); ali stvarno je njihov nauk i "napredak" pravi nazadak. Odstupanje naime od evandjelja znači kidanje zajednice s Bogom. Samo po vjeri u Isusa Krista postadosmo djeca Božja, iv 1 12. Tko dakle niječe Sina, niječe i Oca, cf 1 iv 2 23. U r lo apostol daje vjernicima uputu za praktičan kršćanski život; vjernici neka budu u saobraćaju sa krivovjercima što više suzdržljivi. Ako se k njima navrati takav čovjek i počne u razgovoru odstupati od evandjelja Kristova, neka mu uskrate gostoprimstvo i prekinu svaki intimniji saobraćaj s njime, cf 1 kor 9.

Prema r 11, svaki intimni saobraćaj sa krivovjercem i lažnim učiteljem znači podupiranje njihove stvari. Tom praktičnom uputom nije dakako povrijedjena kršćanska ljubav prema bližnjemu u svom universalnom karakteru. Apostol naime ovdje uopće ne govori o toj općenitoj našoj dužnosti ljubavi prema svakom čovjeku, nego zabranjuje prijateljski i intimni saobraćaj sa lažnim učiteljima i zavodnicima, i to jedino zbog opasnosti apostazije za vjernike. I sam Ivan postupao je prema tome pravilu kako nas izvješćuje Irenej (Adv.haer. 3 3 4). Ovaj je naime čuo od Polikarpa koji je osobno poznavao Ivana, da se Ivan jednom zgodom sastao sa krivovjercem Cerintom u javnom kupalištu. Ivan odmah izadje iz kupališta s riječima: bježimo, jer bi se mogla srušiti zgrada u kojoj se nalazi Cerint, neprijatelj istine.

Prema r 12 apostol ima još mnogo toga što bi htio reći čitaocima: ali on se nada da će doskora doći k njima i sve usmeno raspraviti. Ovaj sastanak značit će ispunjenje njihove obostrane radosti.

Na kraju u r 13 šalje Ivan pozdrave članova one crkve u kojoj je tada boravio. Možda je to bila efeška crkva. I ona dobiva naslov: odabrana "sestra". Oni tumači koji kažu da je to pismo doista upravljeno na neku gospodju i njezinu djecu, razumijevaju r 13 ovako: sestra je već umrla, i zato šalju pozdrave samo djeca.

= = = =

TREĆA POSLANICA SVETOGA IVANA APOSTOLA

S ljubavlju treba primati misijonare 1-8

1 Starješina (Ivan apostol) ljubljenome Gaju koga ljubim u istini.
2 Ljubljeni, želim ti da ti bude u svemu dobro i da budeš zdrav
kao što je tvojoj duši dobro. 3 Vrlo se obradovah kad dodjoše braća i
posvjedočiše za tvoju istinu (t.j. kršćansko vladanje) kao što doista
i živiš.

4 Nemam veće radosti od toga nego da čujem kako moja djeca prema
istini žive. 5 Ljubljeni, postupaš kao (pravi) vjernik u svemu što či-
niš braći, napose gostina. 6 Oni posvjedočiše tvoju ljubav pred crkvom,
i dobro ćeš učiniti, ako ih opremiš dostojno Boga. 7 Jer izadjoše radi
imena Božjega i ne primaju ništa od pogana. 8 Mi smo dakle dužni pri-
mati takve da budemo pomagači (Božje) istine.

Apostol kori Diotrefa i preporuča Demetrija 9-12

9 Pisao sam nešto crkvi, ali Diotref koji želi da bude prvi medju
njima, ne prima nas. 10 Zato kad dodjem, spomenut ću (t.j. predbacit
ću mu) njegova djela, jer nas sumnjiči zlim riječima. I nije mi to do-
sta: ni sam ne prima braću i zabranjuje onima koji to hoće, čak ih i-
zopćuje iz crkve.

11 Ljubljeni, ne ugledaj se na zlo nego na dobro. Tko dobro čini,
od Boga je, a tko zlo čini nije vidio (ni spoznao) Boga. 12 Demetriju
svjedoče svi i sama istina (t.j. njegov kršćanski život); a i mi svje-
dočimo, i znaš da je naše svjedočanstvo istinito.

Pozdrav 13-15

13 Mnogo kih imao da ti pišem, ali neću ti pisati crnilom i perom,
14 nego se nadam da ću te skoro vidjeti pa ćemo usmeno govoriti.

15 Mir tebi! Pozdravljaju te prijatelji! Pozdravi prijatelje po-
imence!

Tumač 1-8 I ovdje se Ivan naziva "starješina" kao i u 2 iv 1. Lič-
nost adresata nije nam pobliže poznata. Neki Gaj se spo-
minje i u dap 19 29, 2o 4, rim 16 23, 1 kor 1 14. Opet neki Gaj bio
je biskup u Pergamu. Postavio ga je, kako vidimo iz "Apostolskih kon-
stitucija" (XII 46) sv.Ivan. Ne znamo da li je ovaj Gaj istovjetan sa
adresatom naše poslanice. Iz pisma vidimo da Gaj nije crkveni službe-
nik, ali je u crkvi uživao velik ugled, i apostol ga je mnogo cijenio.
Na početku pisma Ivan očituje Gaju svoju ljubav, a i kasnije ga hvali
zbog njegovih mnogih zasluga za stvar evandjelja.

U r 2 Ivan izražava želju da bi Gaju u svemu bilo dobro. Čini se da je Gaj bio bolestan ili bar boležljiv kad mu Ivan napose želi tjelesno zdravlje. Krasna je pohvala za Gaja u ovom retku: želim da budeš zdrav kao što je zdrava tvoja duša.

U r 3 Ivan hvali Gaja zbog savršenog kršćanskog života. Braća koju je Gaj veoma lijepo primio, pripovijedali su Ivanu kakav je Gaj. Njihov je izvještaj bio tako povoljan da Ivan s pravom kaže: Gaj hoda "u istini".

Prema r 4 ovo je najveća radost apostola kad čuje da njegova duhovna djeca zaista žive "prema evandjelju". Gaj je dokazao svoje kršćanstvo djelotvornom ljubavi prema bližnjemu, napose gostoprimstvom prema putujućim misionarima r 5. Ti su misionari došli kasnije k Ivanu, i pričali mu o tome kako ih je Gaj lijepo primio. Opet se vraćaju do Gaja a odanle će produžiti svoj misijski put. Zato Ivan moli Gaja neka ih ponovno lijepo primi, i neka im dade sve što je potrebno za daljnje putovanje, r 6.

U r 7 Ivan obrazlaže svoju molbu: teška je zadaća misionara jer oni navješťaju ime Kristovo poganima, a za uzvrat ništa ne traže od njih, samo da se ne kaže kako evandjelje propovijedaju zbog dobitka. Tako je već postupao apostol Pavao koji se prehranjivao radom svojih ruku, da ne padne na teret crkvenim zajednicama, cf 1 kor 9 15, 2 kor 11 9, 1 sol 2 9. U r 8 Ivan veli: Mi smo dužni po mogućnosti pomagati rad misionara. Tako postajemo njihovi suradnici u širenju evandjelja. To vrijedi za čitavu crkvenu povijest.

Tumač 9-12 U r 9 iznosi apostol pravi povod svoga pisma. On je već prije poslao pismo crkvi. To je vjerojatno bilo neko preporučno pismo koje je dao misionarima na put. Ima autora koji drže da je to bila druga Ivanova poslanica. Biskup Diotref ne htjede primiti to pismo niti ga obznaniti crkvi, i zato piše Ivan treću poslanicu i upravlja je na Gaja. Nezgodno vladanje biskupovo potaklo ga je možda da napiše privatno pismo Gaju.

U r lo apostol javlja Gaju da će doskora doći, i Diotrefa prekoriti što ne priznaje njegova autoriteta kao metropolite maloazijskih crkvi. Diotref je ružno govorio o apostolu i nije htio da prima njegove misionare što mu je bila dužnost, 1 tim 3 2, tit 1 8, 1 petr 4 8. Čak je išao tako daleko da je članovima crkvene zajednice zabranjivao primati misionare, a one koji ga nisu u tome poslušali, isključio je iz crkve. Upravo na osnovu toga držimo da Diotref nije bio laik nego crkveni poglavar.

U r 11 Ivan opominje Gaja da se ne povodi za ovim lošim postupkom biskupovim. Samo onaj koji dobro čini, dijete je Božje; tko griješi, "ne pozna" Boga i nije u zajednici s njime. Tu misao nalazimo često kod Ivana, cf i iv 2 3, 3 6, lo.

Demetrije koga Ivan preporuča, nije nam pobliže poznat. "Apostolske konstitucije" spominju nekog Demetrija, kojega je Ivan postavio za biskupa u Filadelfiji. Demetrije je stanovao zajedno s Gajem u istom mjestu, ali se čini da Gaj nije imao pravog povjerenja u Demetrija. Ivan upozoruje Gaja da su braća pohvalila Demetrija, i da je sam život Demetrijev najbolji dokaz istinitosti svega onoga što su braća koja dodjoše k apostolu, kazivala. Tome svjedočanstvu Ivan dodaje svoje, i kaže da

je Gaju dobro poznato kako su Ivanova svjedočanstva istinita, cf iv 19 35, 21 24.

Ima autora koji misle da "istina" znači ovdje "Duha Svetoga", koji preko izvjesne karizme t.j. posebnog milosnog dara danog Demetriju, daje svjedočanstvo za Demetrija. Drugi opet kažu: u tom slučaju bilo bi čudno, da Ivan nakon Božjeg svjedočanstva dodaje još i svoje vlastito, i povrh toga ga naročito ističe.

Tuma 13-15 Svršetak pisma je vrlo sličan onome u 2 iv 12. Ivan se nada skorom dolasku u crkvenu zajednicu Gaja, i zato neće da opširnije piše, jer se sve ostalo dade usmeno bolje raspraviti.

U r 14-15 Ivan svršava pismo želeći Gaju Božji blagoslov, i pozdravlja razna lica, cf iv 20 19, 26, 1 petr 5 14. Pošto je pismo privatnog karaktera, nema pozdrava od crkve crkvi. Pozdrave šalju samo osobni prijatelji Gaja, a Ivan pozdravlja napose svoje prijatelje. Ivan traži da ih se pozdravi poimence. Time dokazuje svoju srdačnu ljubav prema njima.

= = = =

POSLANICA APOSTOLA JUDE TADEJA

Uvod 1-4 Čuvajte se krivovjeraca 3-23

1 Juda, sluga Isusa Krista a brat Jakobov, pozvanima (kršćanima) koji su ljubljeni u Bogu Ocu i čuvani za Isusa Krista: 2 milost vam i mir i ljubav (bila) u obilju.

3 Ljubljeni, kako imam (vazda) osobitu brigu da vam pišem o općem našem spasenju, držim (sada upravo) potrebnim da vas pismeno opomenem, da se borite za vjeru koja je jednom zauvijek predana svetima (kršćanima).

4 Ušuljaše se naime k vama neki ljudi koji su već odavna (kao) unaprijed napisani za ovo osudjenje; (to su) bezbožnici koji milost našega Boga pretvaraju u raspuštenost i odriču se jedinoga gospodara i Gospodina našega Isusa Krista.

5 (Samo) ću vam napomenuti - ta vi znate sve to jednom zauvijek -

da je Gospodin izbavio (svoj) narod iz Egipta, ali je zatim upropastio one koji nisu vjerovali.

6 I andjele koji ne održaše svoga gospodstva nego ostaviše svoj stan, sačuvao je u vječnim okovima pod mrakom za sud velikoga dana.

7 Isto tako Sodoma i Gomora kao i okolni gradovi, koji su grješili poput njih bludom i išli za neprirodnim grijehom nečistoće, stavljaju se za primjer i trpe kaznu vječnoga ognja.

8 Jednako i ovi sanjači kaljaju svoja tjelesa, preziru Kristovo gospodstvo i grde (andjele) slave.
9 Nasuprot tome, ni Mihael arkandjeo kad se prepirao s djavlom i borio za Mojsijevo tijelo, ne usudi se izreći protiv njega pogrdna suda nego (samo) reče: Gospodin neka te kazni.
10 Ovi medjutim grde ono što ne znaju, a u onome što znadu po prirodi kao nerazumne životinje, propadaju.

11 Jao njima jer podjoše Kainovim putem i strovališe se, lakomi za dobitkom, u prevaru Baalaamovu i (konačno) propadoše (kao) u buni Korinoj.
12 Ovi su prava ljaga vaših agapa (gozbi): s vama se bez stida goste i sami sebe pasu; (ovo su) oblaci bezvodni, koje vjetrovi gone, besplodna jesenska drveta što su dvaput umrla, iz korijena iščupana;
13 bijesni valovi morski što se pjene svojim sramotama, zvijezde lutalice, za koje se čuva najdublja tama dovijeka.

14 Za ove prorokova Henoh, sedmi (patrijarha) od Adama, govoreći: gle dolazi Gospodin s tisućama svojim svetaca
15 da sudi svima, i da kazni sve bezbožnike za njihova bezbožna djela što ih počiniše i za sve drske riječi što ih izgovoriše protiv njega.

16 Ovi neprestano mrmljaju i jadikuju nad svojom sudbinom: (oni) žive prema svojim požudama i njihova usta govore ohole riječi dok se ljudima laskaju zbog dobitka.

17 A vi, ljubljeni, sjetite se riječi što ih unaprijed kazaše apostoli našega Gospodina Isusa Krista.
18 Govorili su vam naime da će u posljednje vrijeme doći podrugljivci koji će živjeti prema svojim grješnim požudama.
19 To su oni koji čine raskole; puteni su i nemaju Duha Svetoga.

20 Vi, ljubljeni, izgradjujte se u presvetoj svojoj vjeri i molite se u Duhu Svetom.
21 Živite u ljubavi Božjoj i čekajte milost Gospodina našega Isusa Krista za život vječni.

22 Jedne koji sumnjaju uputite (na pravi put), a druge spasavajte (kao) da ih grabite iz ognja;
23 (opet) drugima se smilujte sa strahom mrzeći (pritom) i na samu haljinu okaljanu od tijela.

Proslava Boga 24-25

24 A onomu koji vas može sačuvati bez pada i postaviti neokaljane pred svoju slavu (na sudnjem danu) sa klicanjem od radosti,
25 jedinomu Bogu, našemu Spasitelju po Isusu Kristu Gospodinu našemu, neka je slava, veličanstvo, moć i vlast prije svakog vremena sada i u sve vijeke. Amen.

Tumač 1-3 U naslovu kaže pisac da je apostol. Iz rim 1 1, fil 1 1, jak 1 1 vidimo da izraz "sluga Isusa Krista" znači apostola. Juda kaže da je "brat Jakovljev", dakle da je Jakov bio dobro poznat čitaocima i imao je vrlo ugledan položaj. To je Jakov Mladji, prvi jeruzalemski biskup. Juda se iz poniznosti ne naziva Gospodinovim "bratom" t.j. rodjakom, a to isto ne čini ni Jakov u svojoj poslanici. Juda kaže za kršćane da su pozvani od Boga k milosti i spasenju te oslobodjeni od grijeha i vječne propasti, cf rim 1 6, 1 kor 1 2, 1 petr 1 1. Pozvane kršćane ljubi Bog Otac i njegova milosrdna ljubav je uzrok njihova poziva, dok ih vjera dovodi u najužu zajednicu s Bogom.

Svrha kršćanskog poziva je postati svojinom Isusa Krista. Kršćani se "čuvaju" za Isusa, jer ih je on svojom krvlju otkupio. Neki su od čitalaca dosada služili Kristu, ali drugi su ga, nažalost, odbacili i podali se grijesima. Apostol opominje vjernike da se čuvaju grijeha i krive nauke, i da ustraju u vjeri i kreposti.

Bog Otac treba da se smiluje vjernicima i ubuduće, kao što im se smilovao kad ih je pozvao k vjeri i učinio trajnim vlasništvom Kristovim. Tada će im Krist darovati svoj mir i izliti u njihova srca ljubav prema Bogu i bližnjemu.

Tumač 3-19 Juda je doznao da se pojaviše krivovjerci. Već je odavna mislio da im piše, ali sada je upravo osjetio potrebu da ih pozove u boj za svetu vjeru. Vjera mora da bude čista i nepokvarena. "Sveti" su kršćani cf apk 9 32, 1 kor 6 1, 1 petr 1 15. Oni primiše vjeru od apostola koja se nikada ne mijenja. Prema r 4 krivovjerci se potajno ušuljaše u crkvu, ali crkvi srcem ne pripadaju, cf iv 1o 1. Ovi su potpuno iskvarili nauk o milosti i kršćanskoj slobodi i podali se razvratu, cf rim 6 17, 2 petr 2 19, gal 5 13.

Juda predbacuje krivovjercima da su prezreli Krista - praksom nekršćanskog života. Dakle nije bila to srijedi neka kristološka zabluda. Krivovjerce čeka kazna slična onoj u SZ kojom je Bog udario grješnike,

U r 5-19 opominje apostol vjernike da se čuvaju krivih nauka. U protivnom naime slučaju čeka ih kazna slična onoj u SZ.

U r 5-7 navodi apostol tri primjera Božjega suda, i time podsjeća čitaoce na stvari, koje su im inače već odavna poznate. Prvi je primjer uzet iz num 14: svi Izraelci osim Jozue i Kaleba poginuše u pustinji koji pri izlasku iz Misira bijahu stari 2o godina. Gospodin je doduše izbavio svoj narod iz egipatskog sužanjstva, ali ga je kasnije, zbog nevjere, kaznio smrću u pustinji. Nešto slično moglo bi se dogoditi i čitaocima; zato treba da se boje za svoje spasenje i ustraju u vjeri. Mnogi kodeksi mjesto riječi "Gospodin" imaju riječ "Isus". Krist se i inače u NZ spominje kao "vodja" Izraelaca u SZ, cf 1 kor 1o 4.9, 1 petr 1 1o.

Drugi primjer su andjeli koji se pobuniše protiv Boga i biše bačeni u pakao, cf 2 petr 2 4, apk 6 17, 16 14, dap 2 2o. Njih čeka na sudnjem danu konačna osuda. Pali su andjeli snažna opomena vjernicima da se boje Boga. Velika je čast "djece Božje", ali poslije pada i grijeha ništa im ne koristi njihova veličina i slava. To vrijedi i za andjele i za ljude.

Treći je primjer Sodoma i Gomora cf 2 petr 2-6. Grčki veznik "hos možemo smatrati običnim veznikom, tako da r 7 nije paralela za r 6, već

se sva tri primjera stavljaju koordinirano. Okolni gradovi Sodome i Gomore su Adama i Zeboin, cf deut 29 23. Segor, peti grad Pentapolisa, bio je na Lotovu molbu pošteđjen. Glede protuprirodnog bluda Sodmoljana cf gen 19 5, rim 1 27. U r 7 apostol možda aludira i na mnoge pojave koje se opažaju na površini Mrtvog mora još i danas, kao na pr. stvaranje asfalta, sumpornih para i t.d. a koje pojave su vjerojatno posljedica neprestanih erupcija na morskom dnu. I u mudr lo 7 kaže se: za svjedočanstvo njihove zloće još i danas zemlja je ondje pusta i dimi se. Vidi i 2 petr 2 5-7, gdje se donose još dva primjera iz povijesti općeg potopa i iz Lotova života, koje primjere Juda ne spominje.

Badava Gospodin opominje grješnike primjerima kazne u SZ: krivovjerci ostaju nepopravljivi. Oni žive u neprestanoj opojnosti grijeha, skvrne svoja tjelesa, preziru Gospodina Krista kao i andjele koji su po naravi mnogo jači od ljudi, 2 petr 2 lo. Zbog svoje uzvišene naravi nazivaju se andjeli "slave" (doksai). Prezirući andjele prisvajaju krivovjerci sebi nešto što se nije usudio učiniti ni arkandjeo Mihael. On je naime u sotoni toliko cijenio njegovo nekadašnje dostojanstvo da ga nije "osudio" premda je bio na to ovlašten, već je sud prepustio Bogu, cf apk 12 7. Mihaelova prepirka sa sotonom ne spominje se u Bibliji SZ. Arkandjelove riječi: neka ti zapovjedi Gospodin, čitamo kod zahar 3 1, gdje andjeo odbija sotonu, koji optužuje pred Bogom velikog svećenika Jozuu.

Klement Aleksandrijski, Dionizije Aleksandrijski i drugi, misle da je Juda svoj izvještaj o Mojsiju uzeo iz apokrifne knjige "Uzašašće Mojsijevo". Medjutim, Juda je mogao to znati iz židovske usmene predaje. Slične primjere vidi u dap 7, 1 kor lo 4, 2 tim 3 8, hebr 11 37. Ovdje se vjerojatno radi o tradicionalnom tumačenju deut 34 5. Gospodin je naime dao pokopati Mojsija po arkandjelu Mihaelu. Sotona je tražio da se Mojsije pokopa na nekom pristupačnom mjestu, jer se nadao da će Izraelci s vremenom štovati Mojsija kao boga. Ekumenije kaže da se djavao protivio časnom pogrebu Mojsija, jer je Mojsije ubio Egipćanina eks 2 12. Mnogi noviji tumači drže da je Gospodin sačuvao od trulosti Mojsijevo tijelo jer je Mojsije bio posrednik SZ i tip Krista te se pojavio zajedno s Ilijom prigodom preobraženja Kristova. Tomu se protivio sotona i tražio da Mojsije okusi sve posljedice smrti pošto je ionako bio kažnjen smrću zbog svoje sumnje, num 2o 12, cf hebr 2 14.

Iznoseći taj događjaj ima Juda pred očima judeokršćane kojima je taj događjaj bio poznat iz predaje. U 2 petr 2 11 nasuprot vidimo da Petar toga ne spominje jer piše etnikokršćanima.

Lažni učitelji ugadjali su svojim nagonima, i u tome prevršili svaku mjeru. Slični su Kainu ne zbog bratoubistva ili zavisti premda su i oni ubojice duše i zavidjaju bližnjemu milost Božju, nego je poredba u tome: kao što je Kain unato Božjoj opomeni slijedio svoje zle sklonosti, tako i bezbožnici bez obzira na zakon Božji ugadjaju svojim strastima, cf gen 4 7. I kao što je Balaam, zaveden pohlepom za dobitkom, protiv volje Božje pokušao na molbu Balakovu prokletstvom upropastiti izraelski narod, tako i lažni učitelji idu samo za svojom koristi, 2 petr 2 15 num 31 16. Oni se dižu protiv Boga i Crkve poput Kore i njegovih pristaša koji se pobuniše protiv Mojsija i Arona, ali bijedno poginuše, num 15.

U 12-13 opisuje Juda lažne učitelje slikovitim govorom: oni su kao sramotne "mrlje" u crkvenoj zajednici; obeščašćuju njihove gozbe ljubavi ili agape; njihov duh je poput "bezvodnih oblaka", prič 25 14; oni .

su drveta "dvaput umrla": "prva" njihova smrt je njihov poganski život, a "druga" smrt je njihov grješan život nakon krštenja, cf izaj 57 2o.

U r 14-16 spominje Juda sud nad lažnim učiteljima što ga je izrekao već patrijarha Henoh. Taj se patrijarha u apokrifnoj "Knjizi Henohovoj" naziva "sedmi" od Adama, cf gen 5 1-18. Ima i jedan drugi Henoh, Kainov sin gen 4 17. Radi broja 7 misle neki da je Henoh naročito važan u ekonomiji spasenja. Drugi opet vele da broj 7 simbolizira "vječnu subotu", odnosno "vječni mir" koji će nakon "6 radnih dana" ljudske povjesnice nastupiti poslije sudnjega dana, o kojemu govori Henoh. Sveto Pismo kaže da je Bog bez smrti "odnio" Henoha, pa se možda ova potonja tumačenja oslanjaju na ovu činjenicu, cf gen 5 24, sir 44 16, hebr 11 5, apk 11 3 i t.d.

Henohovo proroštvo što se ovdje spominje, gotovo se doslovno nalazi i u pomenutoj "Knjizi Henohovoj" iz prvog kršćanskog vijeka. Klement Aleksandrijski, Tertulijan, Augustin, Jeronim i gotovo svi protestantski tumači drže da Juda citira Henohovu knjigu. Isto misle i mnogi katolički tumači. No opet mnogi drugi drže da je to proroštvo uzeto iz usmene predaje, a kad bi i bilo uzeto iz Henohove knjige, ne znači da je ona kanonska ili inspirirana, već samo da je proroštvo istinito.

Juda potom opisuje lažne učitelje kao ljude nezadovoljne sa svojom sudbinom i željne grijeha. Puni su oholosti, a ipak puzaju pred ljudima iz koristoljublja i zato nemaju mira.

Vladanje bezbožnika, kaže Juda u r 17-19 neka ne slabi vjeru čitalaca. Već su apostoli naviještali dolazak takvih grješnika prije sudnjega dana, jak 5 3, 1 iv 2 18, 1 petr 1 2o. Juda ne citira apostolskih riječi već samo kaže da su apostoli propovijedali prije nego je nastala potreba da on piše. U r 19 riječi "puteni" (psychikoi) i "duh" (pneuma) stoje antitetički kao i inače u NZ, osobito kod Pavla cf 1 kor 2 13-3 3, 15 44-46, 1 sol 5 23. Psyche (duša) znači kod Pavla niži princip čovjeka, dakle njegovu sjetilnu narav; pneuma (duh) je vrhunaravni životni elemenat duše, dobiven milošću Duha Svetoga. Te izraze nalazimo kasnije i kod gnostika, ali u posve drugom značenju.

Tumač 2o-25. Od 2o-25 ide svršetak poslanice. Tu nalazimo nekoliko opomena za pravi kršćanski život i doksologiju.

Prema r 2o-21 vjernici treba da ustraju u vjeri na kojoj se temelji čitava zgrada kršćanstva. Ustrajnost u vjeri primit će od Duha Svetoga po molitvi cf rim 8 28. Time će se utvrditi u ljubavi Božjoj kao i u ufanju da će im Krist biti milostiv na posljednjem sudu.

U r 22-25 najprije se iznosi naputak kako treba postupati sa zavedenima. Grčki tekst dopušta raznoliko prevodjenje i tumačenje. Vjerojatno Juda razlikuje tri vrste zavedenih pa prema težini njihove zablude odredjuje i postupak prema njima. Prvi su oni koji "sumnjaju" o vjeri. Njih treba dobrim razlozima razuvjeriti i tako spasiti. Drugi su već na rubu propasti te ih se može samo energičnim zahvatom spasiti kao iz goruće vatre. Treći su oni kod kojih je izgubljena svaka nada za spasenje. S ovima treba postupati oprezno da čovjek i sam ne upadne u grijeh. I premda treba svaki grijeh izbjegavati i mrziti, za samog grješnika treba se uvijek moliti Bogu.

Poslanica svršava doksologijom koja je slična onoj u rim 16 25.

= = = =

OTKRIVENJE SVETOGA IVANA APOSTOLA

Uvod 1,1-3

1 Otkrivenje Isusa Krista koje mu dade Bog da pokaže svojim slugama što treba da se doskora zbude i objavi ga po svojem andjelu slugi (svojemu) Ivanu 2 koji posvjedoči riječ Božju i svjedočanstvo Isusa Krista, (to jest) sve što je vidio.

3 Blago onomu koji čita i onima koji slušaju riječi proroštva ovoga i drže (sve) što je napisano u njemu, jer je vrijeme blizu.

Na sedam crkvi 1,4-8

4 Od Ivana na sedam crkvi u Aziji: milost vam i mir (bili) od onoga koji jest, koji bijaše i koji će doći; i od sedam duhova koji su pred njegovim prijestoljem (t.j. od Duha Svetoga), 5 i od Isusa Krista koji je vjerni svjedok, prvenac od mrtvih i vladar nad zemaljskim kraljevima.

6 Onome koji nas je ljubio i otkupio krvlju svojom od naših grijeha 6 i učinio nas kraljevima i svećenicima svojemu Bogu i Ocu, neka je slava i moć u vijeke vjekova. Amen.

7 Eno, dolazi u oblacima i vidjet će ga svačije oko, (pače) i oni koji ga probodoše, i proplakat će nad njim sva zemaljska plemena.

Da, amen, 8 ja sam alfa i omega, govori Gospodin Bog koji jest, koji bijaše i koji će doći, svemogući.

Sin čovječji 1, 9-2o

9 Ja Ivan, vaš brat i sudionik u nevolji i u kraljevstvu Božjem i u strpljivom očekivanju Isusa, bijah na otoku koji se zove Patmos; (bijah ondje) radi riječi Božje i radi svjedočanstva Isusova (t.j.radi propovijedanja evandjelja).

lo Zanesoh se u dan Gospodnji i čuo sam za sobom jaki glas kao zvuk trublje, 11 koji je govorio: Što vidiš, napiši u knjigu i pošalji na sedam crkvi: u Efez, Smirnu, Pergam, Tiatiru, Sard, Filadelfiju i Laodiceju.

12 Obazreh se da pogledam prema glasu koji mi je govorio i vidjeh sedam zlatnih svijećnjaka, 13 a usred svijećnjaka kao Sina Čovječjega, obučena u dugačku haljinu i opasana po prsima zlatnim pojasom. 14 Njegova glava i kosa (bijaše) kao bijela vuna i bijela poput snijega; njegove oči bijahu kao ognjeni plamen, 15 njegove noge kao mjed rastopljena u peći, a njegov glas poput šuma mnogih voda. 16 U svojoj desnoj ruci imao je sedam zvijezda, a iz njegovih usta izlazio je dvosjekli mač. Njegovo lice bilo je (sjajno) kao što sunce sja u jakosti svojoj.

17 Kad ga vidjeh, padoh k njegovim nogama kao mrtav. On stavi svoju desnicu na me i reče: Ne boj se, ja sam prvi i posljednji, 18 i

živim. Bio sam mrtav ali sada živim u vijeke vjekova, i imam ključeve od smrti i podzemlja!

19 Napiši dakle što si vidio, što je sada i što će biti po tome.

2o (Glede) tajne sedam zvijezda što si ih vidio u mojoj desnici i glede sedam zlatnih svijećnjaka (znaj): sedam zvijezda andjeli (t.j. biskupi) su sedam crkvi, a sedam svijećnjaka jesu sedam crkvi.

Tumač 1,1-3 R 1-3 možemo smatrati natpisom Otkrivenja. Tu kao da gledamo Božje tajne koje apostol Pavao spominje u gal 1 12. 16. Ove "tajne" doznajemo po Ocu, zatim po Isusu Kristu i napokon po andjelu. Ivan apostol kao Božji "sluga i svjedok" prima ove tajne od Krista. Uostalom, i Krist je "svjedok" odnosno "prvi mučenik" NZ. Otkrivenje je riječ Božja, odnosno "svjedočanstvo" Kristovo koje nam se očituje u vidjenjima. Oni koji ta vidjenja ponizno primaju, postaju sretni i blaženi. U 22 6. 7. lo ponavlja Ivan gotovo iste misli što ih ovdje nalazimo. Time se jasno očituje jedinstvo Otkrivenja.

Tumač 1,4-8 R 4-6 možemo smatrati "uvodom" u Otkrivenja ili apokalipsu (apk). U duhu tadašnje stilizacije pisama, Ivan najprije spominje adresate, a zatim dodaje svoj pozdrav i želju za blagoslovom. Riječima milost i mir veoma se zgodno spaja u jednu cjelinu hebrejski i grčki način pozdravljanja. Tim spajanjem kao da je istaknuta univerzalna misija kršćanstva.

"Sedam duhova" još se dvaput spominju: u 4 3 kao "7 žižaka" pred prijestoljem Božjim, a u 5 7 kao "7 očiju Janjeta". "Sedam duhova" znači, kako neki misle, Duha Svetoga. I "sedam darova" Duha Svetoga je simbolički prikazano ovom vizijom "sedam duhova" odnosno "sedam žižaka" i "sedam očiju". Duh Sveti se nalazi pred prijestoljem Boga Oca. Time se simbolički kaže da je "poslan Crkvi".

Tri su božanske osobe ona sila koja sudi sav svijet. Ovaj uvodni odlomak upravo je liturgijski svečan: tu je Bog Otac koji vlada; Duh Sveti šalje se da posveti ljude; a Isus Krist, Božji svjedok, uskrsnuo je i vlada nad kraljevima zemaljskim. On nas je otkupio svojom krvlju od grijeha, i zove nas da budemo u duhovnom smislu kraljevi i svećenici nebeskoga Oca.

U r 7-8 nalazi se sam predmet ili tema apk. Kristova ljubav radja u nama zahvalnost Bogu. U 6a spominje se što je Sin Božji učinio za nas za svoga života na zemlji; r 7 navodi njegov budući dolazak na sudnji dan. Tada će sav svijet biti pod snažnim utiskom njegove veličine, ili - kako Ivan veli -: radi njega "proplakat će" sva plemena na zemlji. Došla dakle vremena ne znam kako teška, Božjim odabranicima uvijek preostaje utjeha da s pouzdanjem mogu gledati u Kristovo spasenje. Ovdje se spominje Krist iza Duha Svetoga. Tome je razlog u 7-8 gdje je napose govor o Kristu.

Tumač 1,9-3o U r 9-2o nalazimo uvodno vidjenje. Ivan se ne naziva ovdje apostol nego samo ističe da trpi zajedno s vjernicima. Poput proroka SZ spominje kako ga je Bog pozvao za svoga glasnika. Ivan se nalazi na otoku Patmosu koji leži pred Malom Azijom. Ovamo je prognan radi riječi Božje i svjedočanstva za Krista. Tim progonstvom porastao je njegov ugled.

Ivan prima vidjenje u nedjelju, "dan Gospodnji", kada je Krist uskrsnuo i svojoj Crkvi poslao Duha Svetoga. Po Duhu Svetom dolazi Ivan u ekstazu, i prima zapovijed da napiše božanske opomene na 7 maloazijskih crkvi, koje su simbol cijele Crkve Kristove. Zašto Ivan spominje upravo tih 7 crkvi? Odgovori su različni: možda su one najviše trebale tih opomena, ili su možda sačinjavale Ivanovu crkvenu provinciju; ili su to bila središta za druge manje crkve u njihovoj okolini.

Ivan najprije "čuje" glas a zatim "vidi" onoga koji ga zove: gleda najprije simbole crkvi, a zatim doznaje njihovo značenje. Tako se veoma zgodno pobudjuje pozornost. Sedam svijećnjaka podsjeća nas na sedmerokraki svijećnjak u hramu i na sedam svjetiljki u Zaharijinu proroštvu 4 2. lo. Svjetiljke kod Zaharije znače sedam očiju Božjih koje prolaze cijelim svijetom, dakle su simbol providnosti Božje. "Sedam svijećnjaka", kako kaže sam Krist, znače "sedam crkvi".

U r 14-16 opisuje se Krist Sin čovječji. Krist je u apk veliki svećenik. Njegova dugačka haljina spominje se u eks 28 4. 31. Pojas oko grudiju spominje Josip Flavije, Ant.Jud. 3 7. Krist je i kralj, cf 1 mak lo 89. Bijela kosa podsjeća nas na starca iz Danijelova proroštva te znači vječni bitak Sina Božjega, cf dan 7 9, iv 8 58.

R 16 prikazuje Isusa kao suca, i to u slikama što ih donekle nalazimo i u dan lo 6 i ezek 1 4. Mjed u r 15 bila je u starih naroda veoma cijenjena kovina. Ivan kaže da je čuo glas jak poput "šuma mnogih voda", dok u Danijela čitamo da je glas bio jak kao "glas mnoštva". Jedno i drugo označuje snagu božanske nauke. Krist drži u ruci "sedam zvijezda", a "mač dvorezac" izlazi iz njegovih usta dok mu lice sja poput sunca: on je dakle vladar i sudac. Ta je slika jača od preobraženja Kristova na gori Taboru i nadmašuje vizije proroka SZ; cf mt 7 5, izaj 6 5, ezek 1 28 i t.d. Krist je "prvi i posljednji", jer on odlučuje o sudbini svega stvorenja, cf izaj 44 6. U r 18 spaja se u skladnu cjelinu Isusov vremenski i vječni bitak. Za "ključeve smrti i podzemlja" nalazimo neku analogiju u "ključevima" nebeskoga kraljevstva, što ih prima Petar od Krista, mt 16 19. "Sedam andjela" u r 2o razlikuju se od "sedam crkvi", i prema tome ne mogu biti njihove personifikacije. Jer su pristupačni i pogrješkama, ne mogu biti ni andjeli čuvari tih crkvi. Najvjerojatnije je mišljenje da su to biskupi kao predstavnici tih crkvi.

Pismo crkvi u Efezu 2, 1-7

1 Andjelu crkve u Efezu napiši: tako govori onaj koji drži u svojoj
desnici sedam zvijezda i hoda posred sedam zlatnih svijećnjaka:

2 Znam tvoja djela, tvoj trud i tvoju postojanost; (znam) da ne mo-
žeš podnositi onih koji su zli i iskušao si one koji kažu da su aposto-
li a nisu, i pronašao si ih lašcima. 3 Imaš ustrajnost i podnio si mno-
go radi moga imena i nisi smalaksao.

4 No imam protiv tebe (to) što si prvu ljubav ostavio. 5 Sjeti se
dakle otkuda si pao, obrati se i čini prva djela.

Ako li ne, doći ću i dignut ću tvoj svijećnjak s njegova mjesta, a-
ko se ne obratiš.

6 Ali ovo imaš što mrziš na djela nikolaita, na koja i ja mrzim.

7 Tko ima uši da čuje, neka čuje što Duh (Sveti) govori crkvama:
tko pobijedi, dat ću mu da jede od drveta života koje je u Božjem raju.

Pismo crkvi u Smirni 2, 8-11

8 Andjelu crkve u Smirni napiši: tako govori prvi i posljednji ko-
ji je bio mrtav i oživio:

9 Znam tvoju nevolju i siromaštvo, ali ti si bogat; (znam) i za po-
grdu onih koji kažu da su Židovi, a nisu nego su zbornica sotone.

10 Ništa se ne boj što treba da još pretrpiš.

Gle, djavao će neke od vas baciti u tamnicu da se iskušate i imat
ćete nevolju kroz deset dana. Budi vjeran do smrti i dat ću ti vijenac
života.

11 Tko ima uši da čuje, neka čuje što Duh govori crkvama: tko po-
bijedi, neće mu naškoditi druga smrt.

Pismo crkvi u Pergamu 2, 2-17

12 Andjelu crkve u Pergamu napiši: tako govori onaj koji ima dvo-
sjekli mač: 13 Znam gdje stanuješ, (ondje) gdje je prijestolje sotoni-
no. Ipak držiš moje ime i nisi se odrekao vjere u mene ni u one dane
kada je vjerni moj svjedok Antipa kod vas ubijen, gdje stanuje sotona.

14 No imam ovo malo protiv tebe, što držiš ondje one koji nauča-
vaju Balamov nauk; taj je poučio Balaka da stavi sablazan sinovima iz-
raelskim, da naime jedu idolske žrtve i da nečisto griješe. 15 Tako
isto imaš i ti one koji drže nauku nikolaita.

16 Pokaj se dakle! Ako li ne, doći ću ti brzo i vojevat ću s nji-
ma mačem svojih usta.

17 Tko ima uši da čuje, neka čuje što govori Duh crkvama: tko po-
bijedi, dat ću mu od sakrivene mane i dat ću mu bijeli kamen, a na kame-
nu napisano novo ime, koje nitko ne zna osim onoga koji ga prima.

Pismo crkvi u Tiatiri 2, 18-29

18 Andjelu crkve u Tiatiri napiši: tako govori Sin Božji koji ima
oči kao plamen ognjeni i njegove su noge kao žarka mjed:

19 Znam tvoja djela, tvoju ljubav, vjeru i službu svetima (t.j.
kršćanima); tvoju ustrajnost kao i tvoja posljednja djela kojih ima vi-
še od prijašnjih. 20 Ali imam protiv tebe (to) što dopuštaš ženi Jeza-
beli koja se naziva proročicom, da uči sluge moje i zavodi ih da blud-
no griješe i jedu idolske žrtve. 21 Dao sam joj vremena da se obrati,
ali neće da se ostavi svoje bludnosti.

22 Evo bacit ću je na bolesničku postelju; a one koji čine s njom
preljubu, u veliku nevolju ako se ne pokaju od svojih djela; 23 njezinu
djecu ubit ću kugom i sve crkve znat će da sam ja onaj koji ispitujem
bubrege i srca; i dat ću svakome od vas po djelima njegovim.

24 A vama, ostalima u Tiatiri kao i svima onima koji nemaju ove
nauke i koji ne upoznaše sotonskih dubina kako ih nazivaju, kažem: Ne
stavljam na vas drugog tereta, 25 ali što imate, držite, dok ne dodjem.

26 Tko pobijedi i održi moja djela dokraja, dat ću mu vlast nad
poganima; 27 i vladat će nad njima željeznim žezlom (t.j. razbit će
ih) kao što se razbija lončarsko posudje, kao što sam i ja tu vlast pri-
mio od Oca; 28 dat ću mu i zvijezdu Danicu.

29 Tko ima uši da čuje, neka čuje što Duh govori crkvama.

Tumač 2,1-7

Sedam poslanica imaju jednaku razdiobu: najprije dolazi natpis u kojem se spominje ime crkve i jedan od počasnih naslova Kristovih koji su navedeni u prvoj glavi apk. Zatim dolazi glavni predmet pisma: Gospodin ističe da dobro pozna stanje dotične crkve, a iza toga je hvali, kori ili opominje. Na kraju pisma nalazimo opomenu i obećanje nagrade. U pismima se iznose prilike i činjenice kakve su doista bile u onim crkvama; ali se slične prilike vraćaju u Crkvi kroz sva vremena do sudnjega dana.

U 2 1-7 nalazi se pismo efeškoj crkvi. Efez je bio najznatniji grad Male Azije.
Tu je bilo prošteništе božice Dijane i naročito središte kulta rimskih careva. Efez je bio i jaki trgovački grad onoga vremena. Tu je dolazilo često do svadje izmedju Židova i pogana. Grad je doskora postao privlačna točka za mlado kršćanstvo. Ovamo dolaze veliki muževi i apostoli kao Pavao, Timotej, Filip, Ivan i drugi. U Efezu je živjela i blažena Djevica Marija. U Efezu je nastao i krivovjerni gnosticizam. U Efezu je vjerojatno pokopan i apostol Ivan (grčki: sveti teolog, hagios theologos), na što nas podsjeća naziv neznatnog sela na teritoriju starog Efeza, Ajasoluk.

Na početku pisma iznose se vrhovnička prava Kristova: Krist drži u desnici "sedam zvijezda" i hoda posred sedam svijećnjaka. Zatim se iznose dobra svojstva crkve, cf 1 sol 1 3. Crkva se bori protiv lažnih proroka i strpljivo podnosi nevolje Bogu za ljubav. U vjeri je nepoko-

lebiva, ali je njezina "prva ljubav" oslabila, t.j. nema više prave revnosti u vjerskom životu. Izraz: "d gnut ću tvoj svijećnjak", može značiti: ili će Efez biti brisan iz broja kršćanskih crkvi, ili će se njegov ugled toliko smanjiti da neće više biti svijetlo drugim crkvama. Sve ovo može se u izvjesnom smislu primijeniti i na biskupa u Efezu.

Tko su nikolaite? Jedni drže da su to pristaše djakona Nikole cf dap 6 5. Drugi ih smatraju sljedbenicima Cerinta a opet drugi Simona Maga. Neki ih povezuju sa izvjesnim sektama u Korintu. Mnogi vide sličnost izmedju nikolaita i proroka Balama koji je zaveo židovski narod 4 mojs 22. Neki napokon tvrde da su nikolaite bili laksisti u Tijatiri.

"Pobjedniku dat ću jesti": ne samo za pobjedu nad nikolaitima nego i za uspješnu borbu protiv lažnih učitelja. Čitav život je boj,osobito život dobra kršćanina. Ta misao poznata je ne samo u biblijskoj religiji nego i u svim poganskim religijama. Poslanicu kazuje Krist, a obećanje daje Duh Sveti. Riječi: "otkuda si ispao" u r 5, podsjećaju nas bar izdaleka na istočni grijeh. U tom slučaju je veoma zgodno obećanje da će pobjednik jesti sa drveta života. Istu misao nalazimo i u apk 22 2. 14. 19, cf 1 mojs 2 9, ezek 31 8. Sličnih misli nalazimo i u apokrifnim apk.

Tumač 2,8-11 U 2 8-11 nalazi se pismo crkvi u Smirni. Smirna je bila trgovački i lučki grad, udaljen oko 5o km. sjeverno od Efeza. Poslije propasti Jeruzalema dodjoše mnogi Židovi u Smirnu. Crkvu u Smirni osnovao je možda sam Pavao, a u doba apk vjerojatno je bio njezin biskup Polikarpo. Židovi su tu crkvu progonili zato jer se većinom sastojala od judeokršćana. Crkva je uslijed toga potpuno osiromašila. Optužbe protiv te crkve vidi u dap 16 2o. Židovi su znali da su izabrani narod, i progonili su crkvu misleći da time "Bogu službu čine"; ustvari bila je to "služba sotoni". Iz pisma se vidi da je veliko dobro kršćanska vjera. U njoj treba u trajati i izdržati progonstvo i tamnicu koja neće dugo trajati, u slici rečeno: "deset dana". U vjeri treba ustrajati do smrti, cf dap 14 18. "Vijenac života" je vječno blaženstvo. Slika vijenca lijepo pristaje ovoj crkvi, jer je Smirna bila glasovita zbog športskih utakmica. Slična obećanja nalazimo i u drugim spisima NZ. Ne trebamo dakle tražiti njihove uzore u mandejskim vrelima. "Druga smrt" je isto što i "ognjeno jezero" t.j. pakao, cf apk 2o 14.

Tumač 2,12-17 U 2 12-17 nalazi se pismo pergamskoj crkvi. Pergam mizijski grad, oko 7o km. sjeverno od Smirne. bio je stara prijestolnica Atalovića. Kasnije je tu bilo sjedište rimske uprave, i rimski carevi voljeli su taj grad osobito zbog carskog kulta (t.j. obožavanja careva). U Pergamu se nalazio glasoviti hram i oltar boga Eskulapa koji drži zmiju (za kršćane slika djavla!) u ruci. Pismo spominje Božji "mač" ali priznaje teško stanje crkve u "sjedištu sotone". Neki kršćanin imenom Antipa svojom je krvlju zapečatio vjeru u Krista. Nikolaiti se ovdje zovu balamiti što vjerojatno znači: narodni zavodnici. Balamiti su bili vrlo slobodnih nazora u pogledu idolskih žrtava i drugih djela. Pismo poziva vjernike na pokoru i pobjednicima obećaje nagradu. Već u Baruhovoj apk očekuje se mana kao kruh s neba koji služi za hranu ljudima na svršetku svijeta, cf iv 6 31. "Bijeli kamen" sa urezanim novim, nepoznatim imenom ima se shvatiti kao zaštitno sredstvo protiv napasti.

Neki vide u tom kamenu neku analogiju za kamen kod pogana, koji je služio kao neki amulet pomoću kojega se moglo bogove na nešto prisiliti, a dobivalo se i pravo ne nebeske radosti. Amulet je gdjekada jamčio svome vlasniku da će na sudu biti riješen krivnje. Uopće se tada bijelim kamenčićem glasalo za odrešenje krivca, a crnim za kaznu. Za "novo ime" cf izaj 62 2 65 15.

Tumač 2,18-19 U 2 18-29 nalazi se pismo crkvi u Tijatiri. Grad Tijatira udaljen je oko 65 km. jugoistočno od Pergama na cesti što vodi prema Sardu. Grad je bio poznat zbog svoje znatne trgovine i obrta. Kasnije je postao središte montanizma. Crkveni je život bio divan, pun vjere i ljubavi te dobrih djela i strpljivosti. Ipak je neka zavodnica pod krinkom proročkih darova zavodila vjernike na nečistoću i jedenje poganskog žrtvenog mesa. Zvala se Jezabela obzirom na svoj tip u SZ. Nije bila poganska svećenica jer je članica crkvene općine. Upravo u Tijatiri javljaju se u doba montanizma kršćanke sa karizmom proroštva. Bog je Jezabelu kaznio za njezin grijeh: njezin ležaj raskoši i grješne naslade postaje bolesničkom posteljom; a njezina djeca umiru. Neki noviji tumači smatraju ovu Jezabelu samo simbolom nikolaitizma. "Sotonske dubine" nisu nauk kasnijih gnostičkih pneumatika, nego je to možda neka lozinka kojom su Jezabelini pristaše uljepšavali svoja nedjela. A možda je to kršćanski naziv pogansko-nikolaitske vjerske svečanosti. Poslanica opominje vjernike da ustraju u dobru do dolaska Gospodnjega. Za plaću sudjelovat će u Kristovoj borbi protiv pogana, cf psal 2 8, 9. Zvijezda Danica nije ovdje sotona nego naše preobraženje u vječnosti, ili pak Kristov dolazak u naša srca, cf izaj 14 12, dan 12 3, mt 13 43, 2 petr 1 19.

Pismo crkvi u Sardu 3, 1-6

1 Andjelu crkve u Sardu napiši: Tako govori onaj koji ima sedam duhova Božjih i sedam zvijezda:

Znam tvoja djela; imaš ime da si živ, a mrtav si. 2 Bdij i utvrdjuj sve što hoće da umre, jer ne nadjoh tvojih djela savršenih pred svojim Bogom.

3 Sjeti se dakle kako si primio evandjelje i čuo; (to) drži i pokaj se! Ako li ne budeš bdio, doći ću kao tat i nećeš znati u koji ću čas doći na tebe.

4 Imaš ipak malo imena u Sardu koja ne uskvrniše svojih haljina (grijehom); oni će hodati sa mnom u bijelim (haljinama) jer su dostojni.

5 Tko pobijedi, on će se obući u bijele haljine i neću izbrisati njegova imena iz knjige života; priznat ću njegovo ime pred svojim Ocem i pred andjelima njegovim.

Tko ima uši da čuje, neka čuje što Duh govori crkvama.

Pismo crkvi u Filadelfiji 3, 7-13

7 Andjelu crkve u Filadelfiji napiši: tako govori sveti, istiniti, koji ima ključ Davidov, koji otvara i nitko ne zatvara, koji zatvara i nitko ne otvara.

8 Znam tvoja djela: gle stavih pred tebe otvorena vrata, koja nitko ne može zatvoriti jer imaš malo snage. Ipak si održao moju riječ i nisi se odrekao moga imena.

9 Evo dajem one iz zbornice sotonine koji govore da su Židovi, a nisu nego lažu: evo učinit ću da dodju i da se poklone pred tvojim nogama, i spoznat će da te ja ljubim.

lo Jer si održao moju riječ da strpljivo čekaš (moj dolazak), ja ću tebe sačuvati od časa kušnje što će doći na sav svijet da iskuša one koji stanuju na zemlji.

11 Dolazim brzo! Drži što imaš, da nitko ne uzme tvoga vijenca.

12 Tko pobijedi, učinit ću da bude stup u hramu mojega Boga. Više neće izaći napolje. Napisat ću na njemu ime Boga mojega, zatim ime grada Boga mojega, novoga Jeruzalema, koji silazi s neba od Boga mojega kao i moje novo ime.

13 Tko ima uši da čuje, neka čuje što Duh govori crkvama.

Pismo crkvi u Laodiceji 3, 14-22

14 Andjelu crkve u Laodiceji napiši: Tako govori Amen (t.j. koji ispunja sva Božja obećanja), vjerni i istiniti svjedok, počelo Božjega stvorenja (po kojem je sve stvoreno):

15 Znam tvoja djela da nisi ni studen ni vruć. O da si bar studen ili vruć! 16 Ali jer si mlak te nisi ni studen ni vruć, izbacit ću te iz usta svojih.

17 Ti govoriš: bogat sam i obogatio sam se te ništa ne trebam; a ne znaš da si bijedan i kukavan, siromah i slijep i gol.

18 Savjetujem ti da kupiš od mene zlata očišćenoga u vatri, da se obogatiš; (kupi od mene) i bijele haljine da se obučeš i da se ne vidi tvoja sramotna golotinja; (nabavi u mene) i masti da pomažeš svoje oči da vidiš.

19 Koga god ja ljubim onoga i karam i kažnjavam. Budi dakle revan i obrati se.

20 Evo stojim na vratima i kucam. Ako tko čuje moj glas i otvori vrata, uńići ću k njemu i večerat ću s njime i on sa mnom.

21 Tko pobijedi, dat ću mu da sjedne sa mnom na mojem prijestolju kao što i ja pobijedih i sjedoh sa svojim Ocem na njegovu prijestolju.

22 Tko ima uši da čuje, neka čuje što Duh govori crkvama.

Tumač 3,1-6 Pismo crkvi u Sardu nalazi se u 3 1-6. Sard je bio nekada glavni grad Libije. Leži kojih 5o km. jugoistočno od Tijatire. God. 17. poslije Krista bio je razoren potresom, ali ga car Tiberije ponovno sagradi. Pojam bdijenja nalazimo često u NZ i ne trebamo ga tražiti u mandeizmu, cf mt 25 13, lk 12 37, 1 sol 5 6. lo, kol 4 2 i t.d. Za riječi: "utvrdjuj ostalo", vidi ezek 34 4 gdje je takodjer govor o pastiru. U sardskoj crkvi bilo je dobrih elemenata, ali su oni već bili pokolebani. Duhovni pastir treba da prednjači svojim primjerom, cf iv 16 24, 17 13 i t.d. Krist naziva Boga Oca "svojim Bogom" jer je istobitan s njime. Crkva treba, nadalje, da se duhovno obnovi i vrati u svoje početno dobro stanje. Kao u mt 24 43 Gospodin "opominje crkvi da bdije, inače on dolazi kao "tat u noći". Imaš "malo imena" u Sardu t.j. samo su neki kršćani ostali kreposni. Ovi će za nagradu ići za Gospodinom u bijelim, triumfalnim haljinama, cf 1 mojs 5 22. Bit će njegova pratnja i u njegovoj slavi. Ime im je upisano i u knjizi života, a Gospodin ih priznaje pred svojim Ocem i pred andjelima, cf dan 7 lo, 12 1, mt lo 32.

Tumač 3,7-13 U 3 7-13 nalazi se pismo filadelfijskoj crkvi. Grad Filadelfija nalazi se u Libiji oko 45 km. jugoistočno od Sarda. Osnovao ga je Atal II. Filadelfo (159-138). Još u doba sv.Ignacija Antiohijskoga bila je filadelfijska crkva vrlo ugledna. Gospodin je hvali jer je nastojala oko svetosti. Za "ključ Davidov" vidi izaj 22 22, a spominje se i u 1 18, 3 3. 12 i služi kao uvod u r 8. "Postavih pred tobom otvorena vrata", t.j. ili će se crkva veoma rasprostraniti ili joj se osigurava ulazak u "Božji grad". Crkva je mnogo trpjela od Židova koji su bili prava "zbornica sotonina". No i oni će morati priznati svoju nemoć pred crkvom, cf izaj 45 14, 49 23, 6o 14 i t.d. Crkva je održala riječ Gospodina, i zato će je Gospodin sačuvati od posljednje bure koja će doći na zemaljske stanovnike. "Učinit ću ga stupom" t.j. bit će velik u kraljevstvu Božjem, cf prič 9 1, gal 2 9, 1 tim 1 5, 1 klem 5 3."Ime napisano na stupu" znači da vjernik pripada crkvi i nebeskom Jeruzalemu, cf fil 3 2o, gal 4 26, hebr 12 22. Nebeski Jeruzalem bio je ideal za kojim su čeznuli pravednici u SZ i NZ, cf ezek 6 2, apk 21 lo. "Moje novo ime" znači novo uredjenje svijeta, cf izaj 62 6. Zanimljivo je da je tada bio običaj glavnih svećenika pojedine rimske provincije, kad bi svršili svoju službu u kultu careva, stavljali bi pokraj hrama svoje kipove sa naznakom svoje godine službe kao i ime svoga oca i svoje domovine.

Tumač 3,14-22 U 3 14-22 iznosi se pismo laodicejskoj crkvi. Frigijski grad Laodiceju utemeljio je Antioh II. Ime nosi od njegove žene. Leži izmedju Hijerapolisa i Kolose a udaljen je oko 65 km jugoistočno od Filadelfije. God. 6o. poslije Krista potres gotovo uništi čitav grad, ali se on brzo podiže iz svojih ruševina i posta važno središte tekstilne trgovine, bankarstva i liječništva. Tu se na pr. proizvodio lijek za oči zvan kolirij (cf r 18). Glede počasnih naslova Gospodinovih cf prič 8 22, crkv 24 9 i t.d. Laodicejski biskup nije bio vjeran ni Bogu ni sebi, i kolebao se izmedju dobra i zla. U duhovnom pogledu bio je "mlak". Zanimljivo je da su se upravo u Hijerapolisu, nedaleko Laodiceje, nalazila mlačna vrela. U r 18 kao da se pravi aluzija na bogatstvo grada: zlato, platno, pomasti. Gospodin se dakle služi slikama koje se nalaze u samoj okolini grješnika. Svoje

ljubimce Bog takodjer raznim kaznama čisti, lk 13 2. Sliku u r 2o nalazimo u lk 12 35 a donekle i u kntik 5 2. I za r 21 vidi lk 2o 3o. Zalog naše pobjede je Kristova pobjeda.

Vidjenje veličanstva Božjega 4, 1-11

1 Potom vidjeh, i gle: otvorena (bijahu) vrata na nebu i prvi glas koji sam čuo gdje poput trublje govori sa mnom, reče (mi): popni se amo, i pokazat ću ti što treba da bude za ovime.

2 Odmah se zanesoh duhom, i gle: prijestolje je stajalo na nebu, a na prijestolju je sjedio (netko), (t.j. Bog). 3 I taj što je sjedio bijaše po vidjenju kao kamen jaspis i sard; oko prijestolja bijaše duga po izgledu kao smaragd. 4 Oko prijestolja bila su dvadeset i četiri prijestolja, a na prijestoljima sjedjele su dvadeset i četiri starješine. Bili su obučeni u bijele haljine i imali zlatne krune na svojim glavama.

5 Od prijestolja izlazile su munje i glasovi i gromovi; sedam baklji gorjelo je pred prijestoljem: to su sedam duhova Božjih.

6 Pred prijestoljem bijaše kao stakleno more, slično kristalu. U sredini pred prijestoljem i oko prijestolja bijahu četiri bića, puna očiju sprijeda i straga. 7 Prvo biće bijaše slično lavu, drugo juncu, treće je imalo lice kao čovjek, a četvrto biće bijaše kao orao kad leti. Svako od četiri bića imalo je po šest krila, koja bijahu unaokolo i iznutra puna očiju.

Bića nisu imala počinka dan ni noć govoreći: svet, svet, svet, Gospodin Bog svemogući, koji bijaše, koji jest i koji će doći.

9 Kad su god bića dala slavu, čast i hvalu onome što sjedi na prijestolju i koji živi u vijeke vjekova, lo padoše dvadeset i četiri starješine pred onim što sjedi na prijestolju i pokloniše se onomu koji živi u vijeke vjekova, i metnuše svoje krune pred prijestolje govoreći: Dostojan si, Gospodine i Bože naš, da primiš slavu, čast i silu, jer si ti sve stvorio i po tvojoj je volji bilo i stvoreno je.

Tumač 4,1-11 Pošto je Ivan primio pisma na sedam crkvi, kao da se mijenja nebeska pozornica. Riječima "poslije toga vidjeh", počinje nova vizija. To nije početak neke nove apk, jer i starozavjetni proroci tako govore; cf ezek lo 1. Kod Ezekijela nalazimo neke elemente ovoga vidjenja, ali je ipak ovdje čitava slika mnogo veličansvenija. Glas u r 1 je isti kao i u r 1 lo. "Jaspis" nije naš običan kamen jaspis nego dragi kamen sličan dijamantu, cf ezek 28 13. "Sardion" ili "karneol" je tamno crvene boje, dok je duga boje zelene odnosno smaragdne, cf ezek 1 28.

Dvadeset četiri starješine čine krug oko prijestolja, a unutar kruga gori "sedam svjetiljaka" i stoje 4 bića. Starješine su vjerojatno predstavnici crkve SZ i NZ,. Neki tumači gledaju u njima andjele koji vrše svećeničku službu. Njihove krune znače da i oni upravljaju svijetom. Već su stari Babilonci znali za 24 zvijezde izvan zodijaka i smatrali ih za 24 suca nad mrtvima i živima. Dakako da eventualna sličnost nekih elemenata apk sa babilonskom mitologijom ne uništava njihovu nadnaravnu i objektivnu istinitost. Ivan naime iznosi ovdje nešto posve drugo nego odnos zvijezda prema ljudima. Religijsko-povjesna znanost može eventualno pokazati kako su nastali izvjesni religijski pojmovi, ali se ne bavi njihovim sadržajem. Tako je na pr. velika razlika izmedju"krštenja" u sinkretističkim religijama i kršćanskog sakramenta krsta. Treba svagdje točno ustanoviti sadržaj pojedinog vjerskog pojma u kršćanstvu i poganstvu, a ne jednostavno ih pomiješati ili im čak izvrnuti smisao. "Zbor sudaca" oko Božjeg prijestolja vidi u izaj 24 23. I u apokrifnim apk nalazimo "24 svećenika" koji vrše razne čine zajedno s arkandjelima. I svećenstvo SZ dijelilo se na "24 razreda". Ivan dakle nije trebao da posiže za elementima babilonske religije.

"Gromovi" u r 5 imaju svoj uzor u ezek 1 13, zajedno s munjom i grmljavinom označuju Božju moć stvaranja i vanjskog djelovanja, cf 2 mojs 19,16. Isto tako i "7 baklja" u 25 37. Već smo prije kazali da neki auktori smatraju "7 žižaka" simbolom Duha Svetoga. Sedam duhova Božjih tumače neki kao andjele što "stoje pred Bogom". Religijsko-povjesna znanost dovodi ih u vezu sa "7 planeta".

"Stakleno more" podsjeća nas na "zračno nebo" u 1 mojs 1 7. "Četiri bića" odnosno "četiri životinje", kako stoji u tekstu, nose u sebi elemente iz izaj 6 2, ezek 1 5. Ova bića vjerojatno stoje po sredini sa svake strane. To su vjerojatno "kerubi" koji se javljaju u slici četiriju najviših stvorova na zemlji te su gospodari tvarnog svijeta. Ujedno su simboli Božje svemoći, pravde, mudrosti i dobrote. Protestantska egzegeza gleda u četiri bića "nosioce zemlje" koja se u starini pomišljala kao "četvero-uglata", cf 7 1. Trokratni "svet" nalazimo u proroka Izaije. Dvadesetčetiri starješine klanjaju se Bogu "trokratnim" poklonom. U poklonu ističu "trostruku" slavu Božju i navode "trostruki" motiv zašto treba Boga slaviti.

Knjiga sa sedam pečata 5,1-4

1 I vidjeh u desnici onoga koji je sjedio na prijestolju knjigu ispisanu izvana i iznutra, zapečaćenu sa sedam pečata.

2 Vidjeh (zatim) silnoga andjela gdje povika jakim glasom: Tko je dostojan da otvori knjigu i razlomi njezine pečate? 3 I nitko nije mogao na nebu ni na zemlji ni pod zemljom da otvori knjigu niti da u nju zagleda.

4 Ja sam mnogo plakao što se nitko ne nadje dostojan da otvori knjigu i da zagleda u nju.

Božje Janje 5,5-14

5 Tada mi reče jedan od starješina: ne plači, evo pobijedio je lav iz plemena Judina, korijen Davidov: on će otvoriti knjigu i njezinih sedam pečata.

6 Tada vidjeh u sredini ispred prijestolja i četiri bića kao i u sredini ispred starješina Janje što je stajalo kao zaklano; imalo je sedam rogova i sedam očiju, a to je sedam duhova Božjih, poslanih po svem svijetu.

7 I dodje (Janje) i uze knjigu iz desnice onoga koji je sjedio na prijestolju.

8 Kad Janje uze knjigu, četiri bića i dvadeset četiri starješine padoše pred Janjetom. Svi su imali citare i zlatne čaše, pune tamjana, što su molitve svetih.

9 Pjevali su novu pjesmu govoreći: Dostojan si da uzmeš knjigu i otvoriš njezine pečate; jer si bio zaklan i otkupio si ljude za Boga svojom krvlju, od svakoga plemena i jezika i puka i naroda; lo učinio si ih kraljevima i svećenicima Bogu našemu i kraljevat će na zemlji.

11 Tada sam vidio i čuo glas mnogih andjela oko prijestolja i bića i starješina. Njihov broj bijaše mirijade mirijada i tisuće tisuća;
12 jakim glasom su govorili: Dostojno je Janje koje je zaklano da primi vlast i bogatstvo, mudrost i moć, čast i slavu i hvalospjev!

13 Sve stvorenje što je na nebu, na zemlji, pod zemljom, na moru i sve što je u njemu, čuo sam gdje govori: Onome što sjedi na prijestolju i Janjetu neka je hvalospjev i čast i slava i moć u vijeke vjekova.

14 Četiri bića rekoše: amen, starješine padoše i pokloniše se.

Tumač 5,1-5 U 5 1-5 iznosi nam Ivan vidjenje o "knjizi sudbine". Ta je knjiga "zapečaćena". I običan rimski testamenat trebalo je zapečatiti sa "7 pečata". Židovi su pečatili oporuku da nepozvani ne doznaju njezin sadržaj. "Otvaranje pečata" znači, da tako kažemo, "ostvarenje Božje oporuke" t.j. Božjeg obećanja da ćemo postići vječno blaženstvo cf 1 petr 1 4, 1 kor 6 lo, rim 8 17 i t.d.

Svi su pravednici čeznuli za Božjom baštinom, i radi toga Ivanov "plač" u r 4 hoće da istakne onoga koji tu baštinu daje, a to je Krist. On otvara "7 pečata" sudbinske knjige. Glede "lava iz pkemena Judina" cf 1 mojs 49 9, a za "korijen Davidov" vidi izaj 11 1. lo.

Janje dolazi na pozornicu nebesku bez ikakva uvoda. Već u izaj 53 čitamo: kao janje na zaklanje vodjen bi, i kao ovca nijema pred onim koji je striže, ne otvori usta svojih. Janje je dakle simbol strpljivosti u nevolji. U jer 11 19 čitamo: bijah kao janje i tele koje se vodi na klanje. Ivan Krstitelj takodjer kaže za Isusa: gle Jaganjac Božji koji uzima grijehe svijeta, iv 1 29. Sliku Krista kao jaganjca i njegovo djelo otkupljenja vidi u 1 kor 5 7, 1 petr 1 19 i t.d. "Knjiga Heno-

hova" takodjer govori o Janjetu što ga neprijatelji pobijaju, i kaže da je to Janje izraelski narod. Tu je Janje simbol odabranja naroda. U"Josipovu testamentu" 19 1-11 nalazimo Janje rodjeno od Djevice. To Janje je Mesija. Dokazano je da su u aramejskom jeziku riječi janje, dijete i sluga jezično istovetne (talja). U septuaginti riječ "sluga" prevodi se sa "dječak" (pais). Zbog rogova ne treba se ideja mesijanskog Jaganjca povezivati sa zviježdjem "jarca", jer "sedam rogova" simbolički označuju savršenu (božansku) snagu Kristovu.

Tumač 5,6-14 U 5 6-14 govori nam Ivan o Jaganjcu i njegovoj slavi. Jaganjac se nalazi na počasnom mjestu nastupa kao "zaklan" t.j. kao žrtvovan za nas, i tom je žrtvom pobijedio. Janje "stoji" jer je Krist uskrsnuo. Da je taj Jaganjac "lav" iz plemena Judina, dokazuje to što ima "7 rogova" kao simbol snage i "7 očiju" kao simbol Duha Svetoga, koji pripada Kristu i Ocu te se šalje Crkvi, cf 3 1.4.5. Ujedno je "7 očiju" simbol punine Kristove mudrosti. Kako je Crkva simbolizirana sa 7 crkvenih općina kojima Ivan šalje pisma, govori apk o "7 rogova" Jaganjca.

Jaganjac uzima u ruke sudbinsku knjigu, i u taj čas počinje sve stvorenje hvalu i slavu davati Bogu. "Citare" i "kadionice" pokazuju liturgijski karakter vizije. Riječi: "ovo su molitve svetaca", pokazuju da i mnogi sveti odnosno svi kršćani na zemlji slave Boga zajedno sa starješinama. "Nova" pjesma je pjesma iz mesijanskog doba, analogna onoj u 1 6: najprije dolazi hvala, zatim njezin motiv: otkupljenje stvorova. Jaganjac je bio "zaklan", čime se slikovito prikazuje način kako je spasenje izvršeno. Jaganjac nas je otkupio "od svakog plemena" što dokazuje univerzalni značaj spasenja. Posljedicu otkupljenja kazuju riječi:učinio si nas kraljevstvom.

Pohvale se sve više množe, i napokon sve stvorenje slavi Boga radi spasenja. I Pavao veli da sve stvorenje uzdiše pod teretom grijeha i očekuje spasenje rim 8 22. Još jednom se ponavlja hvalospjev starješina kao u 4 11, i napokon svršava scena sa amen što ga kazuju 4 bića, a starješine se još jednom klanjaju Bogu.

Četiri jahača 6,1-8. - Peti i šesti pečat 6,9-17

1 Potom vidjeh: kad Janje otvori prvi od sedam pečata, začuh jedno od četiri bića gdje reče kao glasom groma: Dodji! 2 pogledah, i evo konj bijelac: onaj što je sjedio na njemu imao je luk. Dade mu se vijenac i izadje kao pobjednik da pobijedi.

3 I kad otvori Janje drugi pečat, začuh drugo biće gdje reče:Dodji!
4 I izadje konj ridjan. Onome što je sjedio na njemu bi dopušteno da uzme mir sa zemlje, i da ljudi zakolju jedan drugoga, i dade mu se veliki mač.

5 Kad Janje otvori treći pečat, začuh treće biće gdje kaže:Dodji! Pogledam, i evo konj vranac: onaj što je sjedio na njemu imao je vagu u ruci. 6 Čuo sam kao glas usred četiri bića gdje kaže: mjerica pšenice za dinar, tri mjerice ječma za dinar, a ulju i vinu ne naškodi.

7 Kad Janje otvori četvrti pečat, začuh glas četvrtog bića gdje
reče: Dodji! 8 Pogledam, i evo konj lisast: onome što je sjedio na nje-
mu bijaše ime smrt i po zemlje ga je pratilo; njemu se dade vlast nad
četvrtim dijelom zemlje da ubija mačem i gladju i kugom i zvijerima
zemaljskim.

9 Kad Janje otvori peti pečat, vidjeh pod oltarom duše onih što
su bili zaklani radi riječi Božje i radi svjedočanstva što ga dadoše.
10 Vikali su jakim glasom: Dokle, Gospodine sveti i istiniti, ne sudiš
i ne osvećuješ naše krvi na onima što stanuju na zemlji. 11 I dane su
svakome od njih bijele haljine, i bilo im je rečeno neka se strpe još
malo vremena, dok se ispuni broj njihovih drugara i njihove braće,koji
valja da budu ubijeni kao i oni.

12 Kad Janje otvori šesti pečat, vidjeh (ovo): zemlja se vrlo za-
trese, sunce posta crno kao vreća od kostrijeti i mjesec posta krvav;
13 nebeske zvijezde padoše na zemlju kao kada smokva odbacuje svoje ne-
zrele plodove kad je jak vjetar zaljulja. 14 Nebo se izmače kao knji-
ga kad se smota;, sve gore i otoci pomaknuše se sa svojih mjesta. 15 Kra-
ljevi zemaljski, velikaši i vojvode, bogataši i silnici, robovi i slo-
bodnjaci sakriše se po spiljama i gorskim pećinama; 16 govorili su go-
rama i pećinama: padnite na nas i sakrijte nas od lica onoga što sjedi
na prijestolju i od srdžbe Janjeta; 17 jer dodje veliki dan njihove
srdžbe, i tko se može održati?

Tumač 6,1-8. U 6 1-8 govori apk o 4 jahača. U gl 5 slavilo se vječno Bož-
je gospodstvo. Ali najprije će zemljom prohujati zla koja
znače prelaz u Božje kraljevstvo, cf izaj 13, jer 15 21-24,
joel 2 a vidi i mt 24. Tu se nalazi čitava apokaliptička tradicija
koja je dobrim dijelom objavljena u proroštvima SZ i osobito istaknuta
od Krista u NZ.

Prva 4 zla sačinjavaju izvjesnu cjelinu. "Konji" s neba spominju se i u 2 mak 10 29, 3 25. "Boje" konja vidi zah 1 8, 6 1. Boje odgovaraju karakteru pojedinog jahača. Neki su kušali te jahače svesti na 4 strane svijeta u smislu stare babilonske mitologije.

Slične slike u SZ dokazuju da isti Duh Sveti nadahnjuje pisce u oba zavjeta. Dokazano je da se pečati sa knjige koja ima oblik smotka, mogu pojedinačno skidati bez povrede ostalih pečata. Skidanje pečata u apk znači da je nadošlo vrijeme ispunjenja. Poznato je nadalje da su luk i strelica bili omiljelo oružje Parćana. To su ujedno bili simboli asirsko-babilonskih i egipatskih kraljeva. Parćanski kraljevi išli su u boj na bijelim konjima. Parćani su bili drugom polovicom II. vijeka poslije Krista opasni neprijatelji Rimljana. Neki tumači drže da su Parćani služili ovdje kao uzor za apokaliptičke slike.

U prvom jahaču simbolizirane su, prema nekim tumačima, osvajačke namjere svjetskih carstava. Drugi kažu da je značenje prvih dvaju jahača posve isto, jedino što prvi jahač prikazuje rat kao nešto pobjedničko, dok drugi jahač prikazuje to isto kao krvoproliće. Starija, osobito otačka egzegeza drži, da prvi jahač znači pobjedničko širenje evandjelja cf mt 24 14. Nije vjerojatno da bi prvi jahač mogao biti Krist,jer

Janje i dalje otvara pečate. "Kruna" je simbol pobjede evandjelja, a "luk" znači brzo njegovo širenje. Neki opet tumači kažu da su ti sporedni elementi samo literarni ukras. Poziv "dodji" upravljen je konjaniku, a ne Ivanu.

Drugi jahač znači rat uopće; na to nas upućuje vatrena boja njegova konja i mač. Oni tumači koji kažu da i prvi jahač znači rat, tvrde da drugi jahač znači gradjanske ratove. Zanimljivo je ovdje spomenuti da bijela boja u religijsko-povjesnom smislu ne može značiti nešto zlo.

Za ratom dolazi glad. Njegovi su simboli "vaga" i "visoke cijene". Normalna je cijena bila za 12 mjerica (oko 12 litara) pšenice 1 dinar, a za 12 mjerica ječma pola dinara.

Ulju i vinu ne škodi: prema nekim tumačima hoće se kazati da će kraj gladnih ljudi biti i sitih. Drugi vele: u sušnim godinama obično stradaju žitarice dok vinogradi i maslinici lijepo rode. Opet neki pomišljaju ovdje na Domicijanov edikt da se uništi polovina svih maloazijskih vinograda; opet neki drugi govore o 12 godišnjem ciklusu koji u godini vage kao zvijezde vladarice uništava žito, a daje ulje i vino. Neki stariji tumači kažu da će neka viša sila sačuvati ulje i vino za vjernike koji se tim stvarima služe u sakramentalne svrhe. Medjutim, liturgijska upotreba ulja i vina nije jedino kršćanski običaj. Sigurno je da su u zabludi oni koji misle, da ovo Ivanovo vidjenje pada u godinu 7o. zato što je rimski car Tito u židovskom ratu za opsade Jeruzalema isprva štedio vinograde i maslinike.

Četvrtom konjaniku prepušta se 4. dio svijeta na uništenje, t.j. zlo je još nepotpuno, tek u početnom stadiju, cf ezek 14 15-22.

Prva 4 pečata sačinjavaju jednu cjelinu jer se prigodom njihova otvaranja javljaju alegorijski likovi, čega nema kod posljednja 3 pečata. Osim toga su prva 4 pečata u posebnom odnosu sa 4 bića jer kad se god otvara koji pečat, jedno biće kazuje Ivanu odnosno konjaniku: dodji.

Gospodnji vjesnici: pobjeda evandjelja, rat, glad i smrt dolaze kao preteče strašnog suda Božjega i obuhvataju svu zemlju. U prva 4 pečata slikovito je prikazano stanje svijeta na početku sudnjeg dana, ali samo ukoliko po providnosti Božjoj služi to stanje Božjem kraljevstvu. Dogadjaji, prikazani u "7 pečata", razvijaju se u vremenu tako da bar nekoji od njih mogu biti i istovremeni. Ništa se nadalje ne kaže kako dugo traje radnja prikazana pojedinim pečatom.

Tumač 6,9-11 Peti pečat u 6 9-11 prikazuje mučenike Neronova doba kao simbol mučenika svih vremena. Kadioni oltar je pojam uzet iz SZ, cf 2 mojs 25 9.4o, 4 mojs 8 4. Taj se oltar spominje u apk 7 puta. Molitva mučenika podsjeća nas na psalme u SZ, u kojima se vapi za Božjom osvetom. Simbolička radnja kojom mučenici dobivaju bijele haljine, znak je duhovnog preobraženja i blaženstva njihova. Ništa se ne kaže o broju mučenika, i zato je posve suvišno pitanje da li je na prelazu I. stoljeća u II. moglo biti toliko mučenika koliko ih se u vidjenju pretpostavlja. Na temelju ove vizije - kako misle mnogi stariji i noviji tumači - nastao je običaj da se u oltar odnosno ispod oltara stavljaju moći svetaca, i da se vjernim mrtvima želi pokoj vječni. Ujedno se vidi da preminuli imaju izvjesne veze sa ovim svijetom. Mučenici nemaju kruna poput starješina što znači da njihovo blaženstvo još nije potpuno.

Tumač 6,12-17 U 6 12-17 iznose se prvi predznaci sudnjega dana. Glede zvijezda što padaju na zem u vidi mk 13 24, izaj 13 1o, 34 4. Mogućnike spopada strah, ezek 39 17-2o. Sve se pita tko se može održati. Odgovor dobivamo u slijedećem poglavlju apk.

Što je zapravo vidjenje 6.pečata: 2 su odgovora na ovo pitanje: ili je to čudesni zahvat Božje svemogućnosti u tok prirodnih zbivanja, i to neposredno prije sudnjega dana; ili će se Gospodin poslužiti kakvom nepredvidjenom kozmičkom katastrofom da uništi odnosno preobrazi sadašnji svijet, cf 2 petr 3 1-13. Ovo potonje mišljenje zastupaju mnogi tumači Sv.Pisma. I poganski su narodi mislili da će svijet propasti u kozmičkoj katastrofi. Kasnije židovstvo govori o tome da će zemlja izgorjeti. Ta se misao osobito nalazi u Sibilinskim proroštvima, 4, 172-182; 5, 155-161, 2o6-213, 274 sl, 512-531. Josip Flavije jednako govori, Ant. jud 1 2 3.

Bilješka. Astronomija nas uči da je t.zv. "kozmička prašina" sastavljena bilo od malih meteora u zemljinoj atmosferi bilo od sitne materije u svemiru, koja upliva na kretanje nebeskih tjelesa. Kozmička prašina obično potamnjuje zvijezde pred kojima se nalazi. Kozmički "oblaci" su goleme količine kozmičke prašine. Može ih se vidjeti i na fotografijama. Kozmički oblak na pr. u zviježdju Labuda udaljen je od nas 1.5oo god.svjetlosti a dugačak je 5oo g. svjetlosti. Jedna godina svjetlosti je oko 9o bilijuna kilometara. Ovdje uzimamo bilijun u smislu: milijun milijuna; u Francuskoj i USA je bilijun = tisuću milijuna.

"Meteori" su mala nebeska tjelesa koja lutaju po svemiru. Ako dodju u gravitacionu sferu zemlje, prolaze atmosferom u velikoj visini. Veći meteori, t.zv. "bolidi", mogu se i po danu vidjeti. Meteori su brži od zvjezdanih krijesnica, te se u visini od 3o-5o km u stanovitom času raspadaju u meteorite ili meteorolite te padaju na zemlju. Prigodom raspadanja čuje se jak prasak. Astronomi drže da je na pr. u Arizoni pao na zemlju jedan ovakav golemi meteorit od oko milijun tona težine. Meteori se kreću u hiperbolama, dakle dolaze iz ogromnih svemirskih daljina.

"Kometi" se gibaju po Keplerovim zakonima oko sunca kao i planeti. Jedan dio elipse koji je vrlo blizu sunca zahvaća i zemljinu ekliptiku t.j. ravninu u kojoj se giba zemlja oko sunca, pa tako zemlja gdjekada prolazi kroz rep kometa. Od tisuću kometa koji su dosada primjećeni, samo polovini njih točnije poznamo put.

Kometi se dijele ovako: 1) kometi sa eliptičkom putanjom: rep im je slab, a vrijeme ophodnje traje 3-1o god.; poznamo ih oko 5o. 2)kometi sa dugom ophodnjom od 1o do deset tisuća god. Od ovih je najpoznatiji Hally-jev komet sa ophodnjom od kakvih 77 god. On je primjećen već 2o puta, a rep mu je jak. 19.V.191o. došao je u blizinu zemlje, a njegov se povratak očekuje g. 1986. 3)kometi sa paraboličkom ophodnjom, koja je možda ipak eliptička samo je elipsa strahovita velika. Ovi se kometi javljaju samo jedamput. Neki astronomi misle da ipak svi kometi pripadaju našem sunčanom sustavu. 4)kometi sa hiperboličkom ophodnjom. I to su kometi sa bivšom eliptičkom stazom, ali su uslijed djelovanja velikih planeta, na pr. Jupitra i dr., izbačeni iz sunčanog sustava. Oko 25 kometa približi se svake godine suncu na udaljenost manju od Jupitrove. Od njih se otkrije tek jedna četvrtina. Učenjaci misle da svih kometa uopće ima oko deset tisuća. Kometi se sastoje od vrlo sitnih meteornih čestica.

Veoma su laki, obično nekoliko desetaka tisuća metričkih centi. Gustoća im je mala: 1/1oo.ooo zraka. Glava kometa ima veličinu Marsa, Zemlje,a gdjekada i sunca. Zvijezde stajačice se dobro vide kroz glavu kometa. Njihov rep je uvijek okrenut od sunca. Ta pojava nije dodanas protumačena. Spektar kometa pokazuje da u njemu ima ugljičnih spojeva, napose ugljičnog oksida, cijana i dr. Poznato je da je cijan kao spoj ugljika s dušikom vrlo otrovan i bezbojan plin koji gori plavim plamenom i miriše po gorkom bademu. Na osnovu tih fizikalno-astronomskih činjenica kušaju neki tumači shvatiti neke pojedinosti u vizijama apk na prirodoznanstveni način. Dakako da nitko ne može stalno predvidjeti kako i kada će se zbiti posljednji dogadjaji svijeta. Isto tako ne može se ni približno znati kakva će se fizikalno-astronomska shvatanja pojaviti uslijed stalnog napretka prirodnih znanosti, osobito atomske fizike.

Utvrdjeni Izrael 7, 1-8

1 Potom vidjeh četiri andjela gdje stoje na četiri ugla zemlje i drže četiri zemaljska vjetra, da nikakav vjetar ne duva na zemlju ni na more ni na kakvo drvo.

2 Vidjeh i drugoga andjela gdje uzlazi od sunčanog istoka; imao je pečat Boga živoga. Viknu jakim glasom na četiri andjela kojima je bilo dano da naškode zemlji i moru: 3 ne škodite zemlji ni moru ni drveću dok ne zapečatimo sluge Boga našega na njihovim čelima.

4 Čuo sam broj zapečaćenih: sto četrdeset i četiri tisuće zapečaćenih od svih plemena sinova Izraelovih:

5 Od plemena Judina dvanaesttisuća zapečaćenih;
Od plemena Rubenova dvanaest tisuća;
Od plemena Gadova dvanaest tisuća;
6 Od plemena Aserova dvanaest tisuća;
Od plemena Nieftalijeva dvanaest tisuća;
Od plemena Manasijeva dvanaest tisuća;
7 Od plemenova Simeonova dvanaest tisuća;
Od plemena Levijeva dvanaest tisuća;
Od plemena Izaharova dvanaest tisuća;
8 Od plemena Zabulonova dvanaest tisuća;
Od plemena Josipova dvanaest tisuća;
Od plemena Benjaminova dvanaest tisuća zapečaćenih.

Veliko mnoštvo 7, 9-17

9 Potom vidjeh, i gle veliko mnoštvo kojega nitko nije mogao izbrojiti, od svakoga naroda i plemena i puka i jezika, stajali su pred prijestoljem i pred Janjetom, obučeni u bijele haljine i palme u njihovim rukama, 10 Vikali su jakim glasom: Spasenje (nam) je od Boga našega koji sjedi na prijestolju, i Janjeta.

11 Svi andjeli stajali su oko prijestolja i starješina i četiri bića; oni padoše na lice pred prijestoljem i pokloniše se Bogu 12 govoreći: amen, hvalospjev i slava, mudrost i hvala, čast i moć i jakost neka je Bogu našemu u vijeke vjekova. Amen.

13 Tada progovori jedan od starješina i upita me: Tko su ovi što su obučeni u bijele haljine i otkuda dodjoše? 14 Odgovorih mu: Gospodine moj, ti znaš. Reče mi: Ovo su oni koji dodjoše od velike nevolje i opraše haljine svoje i očistiše ih u krvi Jaganjca; 15 zato su pred Božjim prijestoljem i služe Bogu u njegovu hramu dan i noć; onaj što sjedi na prijestolju, razapet će kod njih šator. 16 Više neće ogladnjeti ni ožednjeti; neće ih paliti sunce ni ikakva vrućina. 17 Janje što stoji u sredini ispred prijestolja past će ih i vodit će ih na izvore žive vode, i Bog će otrti svaku suzu s očiju njihovih.

Tumač 7,1 - 8

Otvaranju sedmoga i posljednjega pečata prethode dvije samostalne vizije: 7 1-8 i 7 9-17; prva se zbiva na zemlji, a druga na nebu, Obje vizije su uvod u otvaranje sedmoga pečata.

Zemlja se pomišlja kao "ploha" na 4 ugla. "Duvanje" vjetra znači sud, a "4 vjetra" znače općeniti sud Božji. "Četiri andjela" koji upravljaju sa "4 vjetra", kao i "4 jahača" nalazimo u SZ, zahar 6 1. Mir što nastaje na zemlji nakon vizije u gl. 6. samo je prividan. To je mir pred buru, a svrha mu je da se Božji odabranici osiguraju protiv zla, cf ezek 9 4.6. Broj 144,000 = 12x12x1.000. To su odabranici Božji iz 12 plemena Izraelovih. Veliko "mnoštvo" su odabranici iz poganstva. Broj "144.000" je simbolički jer svako pleme ima jednaki broj odabranika, a pleme Danovo je ispušteno. Božje odabranje kao takvo razabire se iz imena "Izrael" a ne "Židov" ili "Jakov". Danovo pleme ne spominje se niti u 1 kron 4 8. Postoji predaja da će antikrist doći "iz plemena Danova" cf jer 8 16.

Tumač 7,9-17

U 7 9-17 prikazuje nam Ivan "mnoštvo svetih". To nije nikakav etnikokršćanski umetak u apk, kao što ni "odabranici Izraela" ne dokazuju židovski karakter apk. Dogmatska je činjenica da su Izraelci bili od Boga izabrani narod, i da tek iza njih dolaze odabranici iz poganstva.

Odabranici pjevaju pjesmu hvale koju pjevaju 4 bića i 24 starješine u 5 99. Sva mesijanska proroštva kao i evandjelje Kristovo te nauk

sv.apostola dokazuju da će mesijansko kraljevstvo obuhvatiti sve narode, cf 1 kor 1 24, gal 3 28, rim 3 24. Ivan otklanja odgovor na pitanje starješine i time pokazuje svoju poniznost. Slike u r 15-16 nalazimo i u SZ, izaj 25, 8, 49 lo, jer 2 13, psal 22 1. Izvore "žive vode" nalazimo u SZ i NZ te u apokrifima kao i u mandejskoj literaturi. Ti "izvori" su simbol besmrtnosti.

Sedmi pečat i sedam trublja 8, 1-6

1 Kad Janje otvori sedmi pečat, nastade tišina na nebu oko pola sata.
2 Tada vidjeh sedam andjela što stoje pred Bogom i dade im se sedam trublji.

3 Drugi andjeo dodje i stade pred oltarom: imao je zlatnu kadionicu. Njemu bijaše dano mnogo tamjana da ga stavi zajedno s molitvama svetih na zlatni žrtvenik pred prijestoljem. 4 Dim od kadjenja sa molitvama svetih uzadje pred Boga iz andjelove ruke.

5 Tada andjeo uze kadionicu, napuni je vatrom sa oltara i baci je na zemlju. Nasta tutanj i gromovi, sijevanje munja i potres.

6 Sedam andjela sa sedam trublji pripraviše se da zatrube.

Prve četiri trublje 8,7-13

7 Kada prvi andjeo zatrubi, nastade tuča i oganj, pomiješan sa krvlju, i pade na zemlju. Trećina zemlje izgorje i trećina drveća, izgorje i sva zelena trava.

8 Kada drugi andjeo zatrubi, kao velika gora ognjem zapaljena bačena bi u more; trećina mora posta krv; 9 pogine trećina stvorenja što živi u moru i propade trećina ladji.

1o Kad zatrubi treći andjeo, pade s neba velika zvijezda koja je gorjela kao baklja, pala je na trećinu rijeka i na izvore vodene. 11 Ime je zvijezdi Pelin. Trećina voda posta pelin i mnogi ljudi pomriješe od voda jer postadoše gorke.

12 Kad četvrti andjeo zatrubi, udarena bi trećina sunca, trećina mjeseca i trećina zvijezda tako, da je pomrčala njihova trećina, trećina dana kao i noći nije više svijetlila.

13 Tada vidjeh jednog orla gdje leti posred neba i čuo sam gdje viče jakim glasom: jao, jao, jao, onima što stanuju na zemlji zbog ostalih glasova trublji trojice andjela koji će(tek) trubiti.

Tumač 8,1-6 U 8 1-6 prikazuje nam Ivan uvodne dogadjaje sedmoga pečata. Nadolazi "dan srdžbe", I-lje toga nada i strah obuzima ljudska srca, a zatim nastaje tišina oko pola sata". Ona je izraz beskrajnog počitanja nebeskih stanovnika pred Bogom.

Andjeli sa "7 trublji" nisu sedmorica što stoje pred Gospodinom, tob 12 15, lk 1 19, izaj 6-3 9. I u mt 24 31 spominje se andjeoska "trublja". Ona znači početak Božjega suda. Liturgijska služba u r 3-5 ispunjava tišinu u r 1 i ona je dokaz harmonije izmedju neba i zemlje. Simbol te harmonije je "dim" od tamjana, cf psal 14o 2. Njime je prikazan miomiris svetačkih molitava, cf tob 12 15, izaj 63 9. No isti andjeo baca iz kadionice i užareno ugljevlje na grješni svijet, i u taj čas gromovi i potresi najavljuju opću nevolju i skori svršetak svijeta.

"Sedmi pečat" razvija se u "sedam trublji" koje iznose niz sudova Božjih. Svi sudovi zajedno daju sliku sudnjega dana. U 7 1 spomenut je sud Božji kao "bura", odnosno kao "vjetar". U 8 1 i dalje prikazuje se - po mišljenju starijih tumača - taj isti sud u nekim svojim pojedinostima. U 7 9-17 spominje Ivan "veliku nevolju" u kojoj mnogi vjernici nalaze svoju smrt. Tu nevolju zatim slikovito iznosi Ivan u 8 1-lo 11. Po svemu se čini da apokaliptičke nevolje fizički pogadjaju sve ljude bez razlike ali je njihov učinak različit: za pravednike znače one moralno usavršenje, a za nepravednike osvetničku kaznu.

Tumač 8,7-13 U 8 7-12 prikazuju se prve "4 trublje". Prikaz u r 7-lo sličan je vidjenju prvih 4 pečata. I ovdje se opaža povezanost dogadjaja medju sobom, kao i njihova sve veća strahota. Prve 4 trublje prikazuju zla na nerazumnim stvorenjima, dok posljednje 3 trublje iznose ljudske nevolje. Zla prvih 4 trublji su predznak za nevolje posljednjih triju trublji. Sva zla podsjećaju nas na lo egipatskih zala u SZ. Ima mjesta gdje se ovi izvještaji gotovo doslovce slažu. I inače se upotrebljavaju kod tih vidjenja motivi iz SZ. Tako na pr. za djelovanje "pelina" vidi 5 mojs 29 17, jer 9 14, 23 15 i t.d. Dogadjaji prvih četiriju trublji podsjećaju nas nadalje na evandjeoski prikaz sudnjega dana u lk 21 25. Možda je ovaj tradicijom bio ustaljen te je bar donekle služio za uzor apokaliptičkom prikazu.

Ako se pitamo što bi konkretno mogle značiti slike u pojedinim trubljama, onda bismo se mogli poslužiti onim što smo rekli o kozmičkoj prašini, meteorima i t.d. Dakako da ovo tumačenje ima posve hipotetsku vrijednost, i mnogi, naročito noviji tumači, gledaju u svim apokaliptičkim prikazima eshatoloških nevolja samo slike konkretnih dogadjaja; njihovo razumijevanje bit će vjernicima u apokaliptička vremena vjerojatno lakše nego nama. Nadalje, kao što u starozavjetnih proroka nalazimo mnoštvo hiperboličkih izričaja, pjesničkih ukrasa i t.d., tako i u vizijama apk; t.j. neka nama nepoznata i daleka stvarnost iznosi se u apk na istiniti ali pjesničko-slikoviti način. Napokon, ne smije se zaboraviti da je apk <u>religiozni</u> prikaz sudnjeg dana, da je prelaz sadašnjeg svijeta u vječnost <u>vjerska istina</u>, i da se kao takva <u>samo vjerom</u> može spoznati i prihvatiti. Profana znanost govori o "svršetku svijeta" samo u fizikalno-astronomskom smislu riječi.

Prva trublja: na zemlji se zbiva "djelomično zlo" t.j. zemlju zahvaća kozmički oblak i otvaraju se novi vulkani. To donosi smrt mnogim ljudima, a osobito velika šteta nastaje u biljnom svijetu.

Druga trublja: djelomično zlo zbiva se na moru. "Oblak" pun užarenih plinova približava se oceanima, ili kako drugi misle: ogroman "meteor" pada u more. Tom zgodom otvaraju se mnogi podmorski vulkani i prouzrokuju teška razaranja u svjetskim mornaricama te smrt velikog broja riba i ljudi. More poprima eventualno neku crvenu boju uslijed spuštanja oblaka odnosno pada meteora u more kao i uslijed djelatnosti podmorskih vulkana.

Treća trublja: nastupa zlo u slatkim, kontinentalnim vodama. Možda dolaze na zemlju neke "otrovne pare" kao gusti ogromni oblak; te se pare na zemlji razilaze, spajaju se s vodama i donekle ih truju. Vode postaju opasne po ljudski život. Taj "oblak" zove se simbolički "pelin" što znači da djeluje smrtonosno. Pošto se u tekstu kaže da je "velika zvijezda" poput goruće "baklje" pala na zemlju odnosno na trećinu rijeka i t.d. shvaćaju mnogi tumači i treću trublju kao golemi "meteor" koji svojim padom na zemlju prouzrokuje opisana zla.

Četvrta trublja: javlja se "zlo" u svemiru. Sve je nebo prekriveno koz-mičkim oblacima i vidljivost je prilično smanjena. U tekstu se simbolički kaže: "za jednu trećinu".

U 8 13 nalazimo vidjenje "orla". Posljednje 3 trublje kao da su odijeljene od prvih 4. Zato zgodno ovamo pristaje vidjenje orla. "Orao" je glasnik nevolje, cf 5 mojs 28 49, ozej 8 1. Istu misao nalazimo i u apokrifnim apokalipsama, cf baruh 2 77, 19-22. Ovdje možemo orla smatrati personifikacijom jednoga od "glasova" apk, odnošno andjelom.

Peta trublja 9, 1-12

1 Kad peti andjeo zatrubi, vidjeh zvijezdu gdje pade s neba na zemlju. Dade joj se ključ od studenca ponora: 2 otvori studenac ponora i uzadje dim iz studenca kao dim iz velike peći tako da je potamnilo sunce i zrak od dima iz studenca.

3 Iz dima izadjoše na zemlju skakavci i dade im se vlast kao što je imaju zemaljski škorpijoni. 4 Rečeno im bi da ne škode zemaljskoj travi ni ikakvom zelenilu ni drveću nego samo ljudima koji nemaju Božjeg pečata na svojim čelima.

5 I dade im se da ih ne ubijaju nego da ljude muče pet mjeseci: njihovo mučenje bilo je kao mučenje škorpijona kad ubode čovjeka.

6 U one dane tražit će ljudi smrt i neće je naći; željet će umrijeti, ali će smrt bježati od njih.

7 Skakavci su izgledali kao konji spremni za boj: na svojim glavama imali su kao zlatne krune, a njihova lica bila su kao čovječja lica; 8 imali su kosu kao žensku kosu, a njihovi zubi bili kao zubi lavlji;

9 imali su i oklope poput gvozdenih oklopa i šum njihovih krila bio je
kao štropot kola kada mnogi konji trče u boj. 1o Imali su repove sa žal-
cima kao škorpijoni; u njihovim repovima je bila snaga da škode ljudima
pet mjeseci.

11 Nad sobom su imali kao kralja andjela ponora, kojemu je hebrej-
ski ime Abadon, a grčki Apolion.

12 Jedno zlo prodje, evo idu još dva zla za njim.

Šesta trublja 9, 13-21

13 Kad šesti andjeo zatrubi, začuh jedan glas od četiri roga zlat-
noga oltara što stoji pred Bogom, 14 (glas) je govorio šestome andjelu
koji je imao trublju: odveži četiri andjela koji su svezani kod velike
rijeke Eufrata.

15 I odvezana su bila četiri andjela koji su pripravljeni za sat i
dan i mjesec i godinu da ubiju trećinu ljudi.

16 Broj konjanika u vojsci bijaše dvadeset tisuća puta deset tisuća;
tako sam čuo njihov broj.

17 A ovako sam vidio u vidjenju konje i one što su sjedili na nji-
ma: imali su ognjene, plavetne i sumporne oklope; glave konja bile su
kao glave lavova, a iz njihovih usta izlazio je oganj i sumpor i dim.
18 Od ovih triju nevolja poginu trećina ljudi, naime od ognja, dima i
sumpora, što je izlazio iz njihovih gubica.

19 Snaga konja bijaše u njihovoj gubici i u njihovim repovima, jer
su njihovi repovi bili kao zmije i imali su glave i njima su činili zlo.

2o Ostali ljudi koji nisu bili ubijeni ovim nevoljama, ne pokajaše
se za djela svojih ruku nego su se i dalje klanjali djavlima, (kao i)
zlatnim, srebrnim, mjedenim, kamenim i drvenim idolima, koji ne mogu
vidjeti ni čuti ni hodati; 21 i ne pokajaše se za svoja ubistva ni za
svoja čaranja ni za svoj blud ni za svoje kradje.

Tumač 9,1-12

U 9 1-12 iznosi nam Ivan vidjenje pete trublje. Zvijezda pada s neba t.j. zli andjeo po Božjem dopuštenju započinje svoju djelatnost. Vjerojatno dakle sam Lucifer otvara bezdan ili pakao kao sjedište zlih duhova, cf 2o 3, lk 8 31. Bezdan je pun vatre i zato se iz njega diže dim. Odanle dolaze "skakavci". U Palestini i uopće na istoku su skakavci stara pokora stanovništva, cf 2 mojs lo 13, joel 11 2. Skakavci što dolaze iz bezdana muče ljude. Ljudi "čeznu za smrću", ali uzalud. Ljudska muka traje "5 mjeseci". Zanimljivo je da po prilici toliko vremena živi i obični skakavac. Biljni svijet je začudo poštedjen. Prorok Joel govori o 2 zla: o "skakavcima" i o "vojsci". Ovdje su oba zla spojena u jedno t.j. skakavci su ujedno "vojska" iz bezdana. Postoji neka arapska poslovica o skakavcima koja kaže: skakavac je glavom konj, grudima lav, nogama deva, tijelom zmija a ticala su mu kao ženska kosa. Na ovu nas poslovicu podsjeća opis skakavaca kako

ga ovdje nalazimo. Medjutim, skakavci apk su demoni i imaju za vodju Lucifera. Kao apelativna imenica "Abadon" znači "propast", a kao vlastito ime znači "pakao". Grčku riječ "Apollyon" smatraju neki aluzijom na boga Apolona koji je bio bog "oslobodjenja" i bog "propasti". U grčkom jeziku glagol "apolyo" znači odrješujem, oslobadjam, dok glagol "apollyo" znači upropaštavam.

Neki tumači shvaćaju "skakavce" kao simbolički prikaz nekih veneričkih bolesti. Drugi se oslanjaju na proroka Joela te kažu da su skakavci ogromne vojske demonskog podrijetla i pod demonskim vodstvom. Te vojske bit će prava pokora za stanovnike zemlje koji se budu klanjali djavlu. Skrajna mekoputnost spojena okrutnošću i nepravdom dovest će doskora do rasula tih vojski. Medjutim, ne mora se svaka crta vizije, kako neki misle, tumačiti alegorijski nego se može uzeti i kao čisto pjesnički ukras.

Tumač 9,13-21 U 9 13-21 vidimo "šestu trublju". Ona donosi smrt za kojom ljudi čeznu. Zlo šestoga pečata i šeste trublje je slično. Ipak nije šesta trublja neki "dodatak" apk kako misle liberalni tumači, nego je vrlo snažno izvedena gradacija dogadjaja. Nadolazi "smrt" i u njezinoj pratnji nalazi se "sud". Sa sudom nastupa nakon dugog uvoda od 5 trublji glavni čin. Njegovi su sastavni dijelovi: otvorena knjižica i njene tajne, povijest dvaju svjedoka i dogadjaji sedme trublje, što sve tvori sadržaj od nekoliko daljnjih poglavlja. Šestu trublju takodjer neki shvaćaju kao bolest koja donosi brojno umiranje ljudi. Drugi opet kažu da je i tu govor o golemim vojskama. Rijeka Eufrat spominje se jamačno "šematski" t.j. kao simboličko mjesto odakle dolaze neprijateljske vojske. Prema ovim potonjim tumačima nadovezuje se šesta trublja na petu ovako: nakon rasula vojski "pete trublje" dolazi po Božjem dopuštenju do stvaranja novih vojski u ogromnim razmjerima ("2oo milijuna"). U r 17 Ivan veoma slikovito opisuje snagu tih vojski. Od te vojske stradava golem broj ljudi, dok se ostali ipak ne popravljaju. R 14 daje naslućivati da su vodje tih vojski "zli dusi"; i da je prema tome ta vojska demonsko djelo, a sve se zbiva po Božjem dopuštenju. Parćani koji su na prekretnici I. stoljeća bili strah i trepet Rimljana, možda su donekle služili kao uzor za ove vojske. "Sumpor" se spominje i u job 41 1o. I avestijska literatura zna za "demonske vojske" koje navaljuju "sa istoka". "Repove" slične "zmijama" neki tumače kao nemani zmijolikih nogu ili kao dvoživce staroga svijeta. No vjerojatno su repovi spomenuti samo u svrhu snažnijeg pjesničkog prikaza. Poznato je da su Parćani običavali podvezivati repove svojim konjima kad su išli u voj. U r 2o počinje prikaz grijeha u poganskom svijetu cf 6 1o. Sličnih misli nalazimo u SZ i NZ, 5 mojs 4 28, psal 134, 15, dan 5 4, rim 1 23.

Andjeo s knjižicom lo, 1-11

1 Vidjeh zatim drugoga jakog andjela gdje silazi s neba i bješe
obučen u oblak, duga je bila nad glavom njegovom; i njegovo lice (sja-
lo je) poput sunca, a njegove noge (bile su) poput ognjenih stupova.
2 U svojoj ruci imao je otvorenu knjižicu. Svoju desnu nogu metnu na
more a lijevu na zemlju 3 i povika jakim glasom kao lav kada riče. I
kad viknu, zaoriše i glasovi sedam gromova. 4 I kad progovoriše sedam
gromova, htjedoh pisati, ali začuh s neba glas koji mi reče: zapečati
(ovo) što rekoše sedam gromova i to ne piši!

5 Andjeo kojega vidjeh gdje stoji na moru i na zemlji, podiže svo-
ju desnu ruku prema nebu 6 i zakle se onim koji živi u vijeke vjekova,
koji stvori nebo i sve što je na njemu, zemlju i sve što je na njoj, more
i sve što je u njemu, da vremena više neće biti, 7 nego u one dane, ka-
da zatrubi sedmi andjeo, svršit će se Božja tajna, kao što je Bog objа-
vio po prorocima, svojim slugama.

8 Glas koji sam čuo s neba, opet progovori sa mnom i reče mi: Idi
uzmi otvorenu knjižicu iz ruke andjela što stoji na moru i na zemlji.
9 Otidoh k andjelu i rekoh mu: daj mi knjižicu! Reče mi: uzmi je i
progutaj, bit će doduše gorka u tvojoj utrobi, ali u ustima bit će ti
slatka kao med.

lo Uzeh knjižicu iz ruke andjela i progutah je: u mojim ustima bi-
jaše kao med slatka, ali kad je progutah, nastade gorčina u utrobi mo-
joj.
11 I reče mi: Opet ti valja prorokovati o mnogim pucima i narodi-
ma, jezicima i kraljevima.

Tumač lo,1-11 Vidjenja u gl lo i 11 tvore jednu cjelinu tako da je gl lo uvod u gl 11. Obje su glave dio vidjenja "šeste trublje". Ovaj dio možda teče istovremeno sa dogadjajima svih šest trublji. Unatoč Božjoj kazni ljudi ostaju nepokorni. Zato nadolaze nove nevolje.

Jaki andjeo javlja se i u 5 2 i 7 2. Ivan prima ovo vidjenje na zemlji. U 4 1 zvao je "glas" Ivana u nebo. Ova promjena dolazi iznenada kao i vizija oltara u 6 9 i t.d. Andjeo se opisuje slično kao Krist u 1 14. Viziji "knjižice" odgovara vizija "knjige" u 5 1. Nebo i zemlja kao "podnožje" andjelovih nogu znak je njegove moći. Neki misle da je apozicija "jak" isto što i hebrejski "jak" (gibbor). Zato vele da je ovdje govor o andjelu Gabrijelu. Andjeo je bio "obučen u oblak", psal lo3 2, dan 7 13. U mandejskoj literaturi odijelo andjela služi sakrivanju njegova sjaja, cf Litzbarski, Ginza. "Knjižicu" i "knjigu" u 5 2 nalazimo i u ezek 2 9. "More i zemlja" označuju cijeli svijet, cf eks 2o 4. 11, psal 68 35. "Viku andjela" nalazimo još u ozej 11 lo, amos 1 2, 3 8, joel 3 16, a "gromove" spominje psal 28 3 - 9.

Ivan dobiva nalog da "zapečati" riječi "7 gromova" i da ih ne piše. Ova vizija ne ide zatim da poveća interes za sadržaj gromova, pošto

to ne će biti objavljeno, nego upozoruje na činjenicu da će neke stvari biti objavljene tek pred sudnji dan. Vidi obratan slučaj u gl 5 4. Drugi opet vele da je "sadržaj" gromova namijenjen samo Ivanu. Nešto slična vidimo u 2 kor 12 2.

Andjeo se zaklinje vrlo svečano: najprije se iznose djela Božje svemoći, cf dan 12 7; a zatim andjeo kao da odgovara na pitanje: dokle će vjernici uzalud vapiti ka Gospodinu? Neće dugo, odgovara andjeo, jer "vremena više neće biti", nego k ad zatrubi sedmi andjeo, ispunit će se "Božja tajna" t.j. svršit će se sve što je Bog objavio o sudnjem danu.

Ivan uzima iz ruku andjela "knjižicu" sudbine da je "proguta", cf ezek 3 1. Ovo je simbolička radnja i znači: počela se ispunjavati "Božja tajna" o sudbini svijeta. Knjižica je u ustima slatka a u utrobi gorka, to znači: sud Božji je strašan za grješnike, a blag za pravednike.

U r 11 širi se Ivanov vidokrug: on propovijeda svemu svijetu jer sav svijet treba da doživi Božji sud.

Knjižica u r 2 je prema mišljenju nekih tumača "dio" knjige iz 5 2. i sadržava za razliku od "opće sudbine" svijeta samo "sudbinu slugu Božjih". "Duga" u r 1 je znak "milosrdja" Božjega, a "ognjeni stupovi" znak strahote Božjeg suda. "Sedam gromova" u r 3 je glas Božji, jer se nekoć na Sinaju Bog javio uz tutnjavu gromova. Neki tumači misle da će "knjižica" biti "gorka" u utrobi zbog gorkog sadržaja za Božji narod, dok će u ustima biti "slatka" zbog svoga božanskoga karaktera. "Gutanjem" knjižice je simbolički prikazano shvaćanje njezinog sadržaja. Ivan ima dužnost da prorokuje sve što slijedi u gl 11 pa do kraja apk. "Prvo proroštvo" o narodima nalazi se u gl 6-9, gdje je govor o otvaranju pečata i o andjeoskim trubljama.

Dva svjedoka 11,1-14

1 Dade mi se (zatim) trska slična palici i rečeno mi bi: Ustani, izmjeri Božji hram i oltar kao i one što se klanjaju u njemu. 2 Izvanje predvorje hrama izuzmi i ne mjeri ga, jer je predano poganima; oni će gaziti sveti grad četrdeset i dva mjeseca.

3 Dat ću dvojici svojih svjedoka, da obučeni u kostrijet proriču tisuću dvjesta i šezdeset dana. 4 Ovo su dvije masline i dvije svjetiljke što stoje pred Gospodarom zemlje. 5 Ako im tko hoće učiniti krivo, oganj izlazi iz njihovih usta i sažiže njihove neprijatelje. Ako tko htjedne da im učini što na žao, treba da bude ubijen. 6 Oni imaju vlast da zatvore nebo da ne padne kiša u dane njihova proricanja; imaju vlast i nad vodama da ih pretvore u krv i da udare zemlju svakom nevoljom kad god budu htjeli.

7 Kada svrše svoje svjedočanstvo, zvijer koja izlazi iz ponora, ratovat će s njima, pobijedit će i ubit će ih.

8 Njihova tjelesa ležat će na ulici velikoga grada koji se duhovno zove Sodoma i Egipat, gdje i njihov Gospodin bijaše raspet.

9 Mnogi od pukova i plemena i jezika i naroda gledat će njihova tjelesa tri i po dana, i neće dopustiti da se polože u grob. 10 Stanovnici zemlje radovat će se zbog njih i veseliti, slat će darove jedan drugome, jer ova dva proroka mučiše zemaljske stanovnike.

11 Poslije tri i po dana duh života unići će u njih od Boga i oni će stati na svoje noge. Velik strah obuzet će one koji su ih vidjeli.

12 Dva svjedoka čut će jaki glas s neba, koji će im govoriti: uzidjite ovamo. I uzaći će na nebo u oblaku i vidjet će ih neprijatelji njihovi.

13 U onaj čas nastade velik potres: deseti dio grada pade, a potres zemlje pobi sedam tisuća ljudi. Ostali se uplašiše i dadjoše slavu Bogu nebeskomu.

14 Drugo zlo prodje, evo treće zlo dolazi brzo!

Sedma trublja 11,15-19

15 Kad sedmi andjeo zatrubi, zaoriše jaki glasovi na nebu: Božje gospodstvom nad svijetom pripada (sada) Gospodinu Bogu našemu i Kristu njegovu, i kraljevat će u vijeke vjekova.

16 Dvadeset i četiri starješine što su sjedjeli pred Bogom na svojim prijestoljima, padoše na svoja lica i pokloniše se Bogu 17 s riječima: zahvaljujemo ti, Gospodine Bože svemogući koji jesi i koji si bio, što si preuzeo svoju veliku moć i gospodstvo. 18 Kad se pogani rasrdiše, dodje tvoja srdžba i vrijeme da se sudi mrtvima i da se dade plaća tvojim slugama, prorocima i svetima kao i onima što se boje tvoga imena, malima i velikima; i da se pogube oni koji kvare zemlju.

19 I otvori se hram Božji na nebu i vidje se kovčeg njegova zavjeta u hramu.

I nastade sijevanje munja, tutanj gromova, potres i velika tuča.

Tumač 11,1-14 U 11 1-14 gledamo vidjenja o "sv.gradu" i o "dvojici svjedoka". "Mjerenje hrama" vidi ezek 40 3. Simbolička radnja djelomičnog mjerenja hrama naviješta da će hram privremeno biti predan neznabošcima. Ovaj opis nije aluzija na vrijeme kada je Pompej djelomice zaposjeo jeruzalemski grad i hram. Jer su kasnije Rimljani konačno razorili Jeruzalem, nebi ovakva aluzija na Pompejevo doba imala nikakvog smisla. Ovdje je nasuprot govor o slici koja je tipična za budućnost t.j. kraljevstvo Božje trpjet će progonstvo ali će ostati vjerno Kristu, dok će predvorje hrama t.j. mlaki kršćani postati "plijen zvije-

ri". Nevolja u sv. gradu pada u vrijeme pokorničke propovijedi "dvojice Božjih svjedoka", Ilije i Henoha. T. dvojica su željno očekivani vjesnici sudnjega dna. Neki pomišljaju radije na Mojsija mjesto Henoha, ali tome se protivi mišljenje većine sv. otaca.

"42 mjeseca" t.j. tri i po godine odnosno 1260 dana, znače "drugu polovinu" svjetske sedmice. To su dani posljednje trublje, dakle vrijeme što neposredno dolazi prije sudnjeg dana. Dakako da ove brojke 42, 1260 i t.d. imaju samo simboličku vrijednost.

Od dvojice svjedoka nalazimo Iliju u mal 4 5. Oni su prikazani kao "dvije masline" i "2 svijećnjaka", zah 4 11. Dakle su "Božje orudje" jer su pomazani i "Božje oko" jer svijetle. Tko njima učini zlo, bit će kažnjen od Boga cf jer 5 14.

Dva svjedoka vrše vlast nad zemaljskim vodama kao nekoć Ilija i Mojsije u SZ, 3 kralj 17 1, 4 kralj 1 10, 2 mojs 7 19, 4 mojs 16 35.

"Zvijer" što izlazi iz ponora je antikrist. Njegovo je sjedište u Jeruzalemu kojega već proroci SZ nazivaju "Sodoma", izaj 1 9, ezek 16 46, 49. Ovdje se misli na Jeruzalem bilo u pravom bilo u tipičkom smislu riječi. "Egipat" je simbolički predstavnik bezbožnih sila.

"Nepokapanje tjelesa" smatralo se kod starih naroda najvećom sramotom. Psal 78 3, izaj 14 19, jer 22 19. Radost zbog smrti svjedoka očituje se "darivanjem", ester 9 19. Duh Gospodnji uskrisuje svjedoke, ezek 37 10, i oni "odlaze na nebo", cf 4 kralj 2 11. Na svijet dolazi jaki potres: ruši se deseti dio grada i pogiba 7.000 ljudi. To znači: Crkva će biti sudjena u sredini posljednje sedmice svijeta, a sav ostali svijet bit će sudjen na kraju te sedmice. Obraćenje ljudi nije ovdje stalno kao ni obraćenje faraona u doba "10 egipatskih zala".

Tumač 11,15-19 — U 11 15-19 dolazi vidjenje "sedme trublje". Ona proleptički iznosi potpunu obnovu Božjega gospodstva na zemlji. Po svomu se dakle čini da će se povijesni proces ljudskog roda svršiti na onom istom tlu gdje je i započeo t.j. "na istoku".

"Drugi jao" iz 8 13 je prošao. Sa sedmom trubljom nastupa treći i posljednji "jao". Već se vidi tko će biti pobjednik. To najavljuju nebeski glasovi: Gospodin vojuje i pobjedjuje! Ovo potvrdjuje i znak na nebu: javlja se "kovčeg zavjetni" u "otvorenom hramu" na nebu. Poslije razorenja Salamonova hrama nestalo je kovčega zavjetnoga iz židovske sredine ali ne iz srca Židova. I kasnije židovstvo drži da je kovčeg zavjetni odnosno njegova ponovna pojava glasnik mesijanskih vremena. "Sijevanje munje" i "tutanj gromova" je znak Božje blizine, 4 5.

Bilješka. "Mjerenje hrama" je simbolički označena Božja zaštita Crkve. "Oltar" označuje božanski elemenat Crkve, a oni koji se klanjaju u hramu, dobri su vjernici. Sv. grad gazit će neznabošci 42 mjeseca; to znači: Crkva će trpjeti od antikrista kroz odredjeno vrijeme. Ilija će propovijedati Židovima a Henoh poganima. Oni stoje "pred Gospodarom zemlje" što je znak njihova dostojanstva. I u SZ je oganj uništavao neprijatelje proroka Ilije na njegovu riječ. "Kiša neće padati" kao ni u doba prvog djelovanja Ilijina. Voda će se "pretvarati u krv" t.j. postat će nepitka, analogno egipatskim nevoljama. Oni će moći praviti veća čudesa nego u SZ. Zvijer izlazi iz "ponora paklenoga", a njezino početno djelovanje vidimo u "skakavcima" i "konjanicima" četvrte i pete trublje.

Jeruzalem se napokon zove "Sodoma" zbog velikog razvrata što će vladati u njemu, i "Egipat" zbog velike ra[illegible]oši i bezboštva.

Žena i zmaj 12, 1-18

.1 Velik znak pokaza se (potom) na nebu: žena obučena u sunce i mjesec pod njezinim nogama; na njezinoj glavi bijaše kruna od dvanaest zvijezda. 2 Žena je bila trudna i vikala je od bola: mučila se da rodi.

3 Pokaza se na nebu i drugi znak: i gle veliki vatrenoridji zmaj; imao je sedam glava i deset rogova, a na glavama sedam kruna. 4 Njegov rep odvuče trećinu nebeskih zvijezda i baci ih na zemlju.

Zmaj je stajao pred ženom koja je imala da rodi, da joj proguta dijete kad rodi.

5 I rodi žena muško dijete koje ima vladati nad svim narodima sa gvozdenim žezlom. Njezino dijete bi uzeto k Bogu i njegovu prijestolju.

6 Žena pobježe u pustinju gdje ima mjesto pripravljeno od Boga, da je ondje hrane tisuću dvjesta i šezdeset dana.

7 Nastade rat na nebu: Mihajlo i njegovi andjeli ratovahu sa zmajem. Zmaj je ratovao sa svojim andjelima 8 ali ne nadvladaše i više im se ne nadje mjesta na nebu.

9 Zbačen bi veliki zmaj, stara zmija koja se zove djavao i sotona, i koji zavodi sav svijet: zbačen bi na zemlju i njegovi andjeli biše zbačeni s njime.

1o Tada začuh jaki glas na nebu koji je govorio: sada nastade spasenje, moć i kraljevstvo Boga našega kao i vlast Krista njegova, jer je zbačen tužitelj naše braće koji ih je tužio pred Bogom našim dan i noć. 11 Oni ga pobijediše krvlju Jaganjca i riječju svoga svjedočanstva; nisu marili za svoj život sve do smrti.

12 Zato se radujte nebesa i vi stanovnici na nebu! Jao zemlji i moru! Jer djavao sidje k vama i vrlo se rasrdio, jer zna da ima malo vremena.

13 Kad je zmaj vidio da je zbačen na zemlju, poče progoniti ženu koja je rodila muško dijete. 14 Ali ženi su bila dana dva krila velikoga orla da leti u pustinju na svoje mjesto, gdje će se hraniti - daleko od zmije - vrijeme i vremena i polovinu vremena. 15 Zmija ispusti iz svojih usta vodu kao rijeku za ženom, da je rijeka odnese. 16 Ali zemlja pomože ženi: otvori naime svoja usta i proguta rijeku koju je zmaj ispusti iz svojih usta.

17 Sada se zmaj rasrdi na ženu i odidje da zametne rat s njezinim ostalim potomstvom koje drži zapovijedi Božje i ima Isusovo svjedočanstvo.

18 I zmaj stade na morskome žalu.

Tumač 12,1-8 "Bunu naroda" protiv Boga vidimo već u 11 9, ali mnogo opširnije u 13 1o, 16 6, 17 6 i 18 24. "Božja srdžba" iznosi se u gl 16-18, a u 19 1 i dalje, slavi nebo Boga zbog njegove pravde. "Uskrsnuće" i "sud" spominju se u gl 2o, a "vječna plaća" u gl 21-22. Od 12 1-14 5 imamo 5 raznih vizija. Njima se opširnije prikazuje kako se ostvarilo Božje gospodstvo koje je izneseno u sedmoj trublji. Prva 4 vidjenja u gl 12 1-13 18 čine 2 para. Prva 2 vidjenja prikazuju prilike kraljevstva Božjega na zemlji u II. polovini posljednje sedmice svijeta, (12 1-6 i 12 7-17). Treće i četvrto vidjenje iznosi prilike antikristova imperija za isto vrijeme, (12 18-13 1o i 13 11-18.) Peto vidjenje prikazuje kraljevstvo Božje na svršetku posljednje sedmice svijeta, 14 1-5.

U 12 1-17 vidimo predigru na nebu. Tu gledamo sile koje vode boj medju sobom. Zmajev neuspjeh tipičan je i za borbu u gl 13.

Simbol "žene" je zahvalni motiv za slikare koji njime prikazuju Majku Božju. Ipak se taj simbol izravno odnosi na Izraela kao odabrani narod Božji, a neizravno odnosi se na Mariju. Žena je "obučena u sunce", cf psal 1o3 2. "Zvijezde" znače u Josipovu snu njegovu braću, dakle i ovdje znače poglavice 12 plemena Izraelovih, cf 1 mojs 37 9. "Mjesec pod nogama njezinim" spominje se i u Neftalijevu testamentu 5. U čitavoj slici nema ništa što ne bi Ivan kao Židov mogao iznijeti. Neprijateljstvo izmedju zmaja i ženina potomstva podsjeća nas na protoevandjelje u 1 mojs 3 15. "Deset rogova" spominju se i u dan 7 7. 24.

Premda je misao o "božanskom djetetu što spašava svijet" manje više svojina svega starog kulturnog svijeta, ipak se ova vizija sastoji od posve židovskih elemenata. Uostalom, religijsko-povijesnim putem utvrdjena je istinitost i univerzalnost mesijanske ideje. Ta ideja potječe zapravo iz praobjave u raju zemaljskom, a podržavali su je proroci SZ, dok se konačno nije ostvarila u Kristu i u Crkvi.

Ivan gleda ženu gdje "bježi", i to gleda je u "znaku" na nebu. Dakle se scena ne pomiče s neba na zemlju. "126o dana" znači da je od Boga odredjeno vrijeme kratko, i da se Božjim svjedocima ne uskraćuje Božja zaštita.

Za znakom "na nebu" slijedi znak "u nebu": arkandjeo Mihael bori se sa zmajem cf dan gl 1o i 12 kao i kasnije židovske apokrife. Njegova "borba sa zmajem" je poznata istina u SZ. Za nju nalazimo analogije i u grčkoj i egipatskoj mitologiji što dokazuje univerzalnost te istine, t.j. njezino podrijetlo iz praobjave.

"Pobjednička pjesma" je opširnija od one u 11 15. Božja prevlast počinje Kristovom smrću na križu i dolazi do vrhunca na sudnjem danu. Sotona se pobjedjuje krvlju Jaganjca i priznavanjem evandjelja. "Borba sa zmajem" odigrala se stvarno medju andjelima na početku stvorenja svijeta, a spominje se, po shvaćanju nekih tumača, kao "sadašnja" borba zato da se poraz sotone - koji je u početnom stadiju nastao smrću Kristovom a definitivno će se dovršiti sa drugim dolaskom Kristovim - ti-

pički poveže s njegovim prvim porazom na nebu. Zato se i kaže: "bačen bi na zemlju".

U grčkoj mitologiji čitamo kako je Zeusov "vjetar" prebacio božicu Letu na otok Delos. Razlika je ipak u tome što žena apk bježi tek nakon porodjaja. I kod Grka je "orao" posvećen Zeusu, a žena u apk prima 2 krila "velikoga orla" t.j. osobitu pomoć i zaštitu od Boga. Kad bi i postojala neka sličnost apokaliptičkih vizija sa izvjesnim mitovima, ne može se dokazati da bi mit bio uzor za apk. Mitovi koji pokazuju neku čežnju za spasiteljem možda su samo neki blijedi ostaci praobjave.

U r 14 spominje se "veliki orao" a da se ne kaže odakle dolazi. To je stilska osobina apk. Isto vidimo kod vizije andjela, kovčega zavjetnog i pravednika pod oltarom. Takva stilizacija ne dokazuje da su dotična mjesta interpolirana. Ima autora koji misle da "žena na nebu" znači "Božju mudrost" koju ljudi odbijaju i ona se pred njima skriva. "Radjanje djeteta" je u smislu Filonove filozofije "radjanje svijeta" odnosno Logosa.

Obično se daje ovaj smisao znaku na nebu: Božja Crkva SZ nakon mnogih patnja "radja" u punini vremena Mesiju. Sotona hoće da ga uništi, ali on ipak smrću svojom na križu dovršava djelo spasenja i odlazi k Bogu. Crkva NZ nastavlja s trpljenjem, ali pod naročitom zaštitom Božjom njena je pobjeda sigurna.

Bilješka. "Veliki zmaj" je po shvaćanju mnogih tumača sotona odnosno Lucifer. On je "ridje boje" koja je simbol osvete i zla. Lucifer je ujedno i prototip antikristova kraljevstva u gl 13 i 17. Djavao je "vrhovni gospodar" sebi podredjenjih kraljevstava (zato ima "7 glava" sa "7 kruna"); ujedno mu stoji na raspolaganje sva moć svijeta uopće, zato nosi "lo rogova". Zvijer u gl 13 ima ovaj poredak emblema: "7 glava", "lo rogova", "lo kruna" a na glavama "imena blasfemije". "Rep" zmaja oborit će "trećinu zvijezda" t.j. - po shvaćanju nekih tumača, - antikrist će upropastiti najsjajnije muževe kraljevstva Božjega; dok drugi opet kažu da je time slikovito prikazana mržnja djavla na pravedne duše koje su vjerne Bogu. "Rijeka" u r 15 uzeta je kao simbol "opasnosti" iz SZ. R 16 znači: svi su nasrtaji sotone na Božje kraljevstvo uzaludni. R 18 znači: sotona stade na morskome žalu t.j. razvi svoju djelatnost medju narodima pred sudnji dan, i to kao začetnik nevolja u kraljevstvu Božjem.

Zvijer iz mora 13,1-lo

1 Potom vidjeh zvijer gdje izlazi iz mora koja je imala deset rogova i sedam glava; na njezinim rogovima bijaše deset kruna, a na glavama psovačka imena.

2 Zvijer koju vidjeh bijaše kao leopard a noge joj kao u medvjeda; njezina gubica bijaše kao gubica lava. Zmaj joj dade svoju silu, svoje prijestolje i veliku vlast. 3 Jednu od njezinih glava vidjeh kao na smrt

ranjenu, ali se njezina smrtonosna rana izliječi. I sva zemlja pristajući uz zvijer začudi se. 4 Ljudi se pokloniše zmaju što je dao vlast zvijeri i pokloniše se zvijeri govoreći: tko je kao zvijer i tko može ratovati s njom?

5 I zvijeri su dana usta da govori ohole riječi i psovke i dana joj je vlast da to čini četrdeset i dva mjeseca.

6 I otvori zvijer svoja usta da psuje Boga, da psuje njegovo ime, njegov šator i stanovnike neba.

7 Bi joj dano da zametne rat sa svetima i da ih pobijedi; i dade joj se vlast nad svakim plemenom, pukom, jezikom i narodom.

8 Zvijeri će se pokloniti svi stanovnici zemlje, čija imena nisu zapisana u knjizi života Jaganjca, koji je žrtvovan od postanka svijeta.

9 Tko ima uši da čuje neka čuje: lo tko vodi u ropstvo, i sam će ići u ropstvo; tko ubija mačem, treba da i sam bude ubijen mačem. Ovdje je potrebna svetima ustrajnost i vjera!

Zvijer iz zemlje 13, 11-18

11 Vidjeh i drugu zvijer gdje izlazi iz zemlje: imala je dva roga kao Jaganjac, a govorila je kao zmaj. 12 Vršila je svu vlast prve zvijeri pred njom. Učini (i to) da se zemlja i njezini stanovnici poklone prvoj zvijeri, čija se smrtonosna rana izliječi.

13 I zvijer učini velika čudesa tako da i oganj siđje s neba na zemlju pred ljudima. 14 Zavede stanovnike zemaljske znacima koji su joj bili dani da ih čini pred zvijeri. Pozva zemaljske stanovnike da načine sliku zvijeri koja bijaše ranjena mačem ali je ipak živjela.

15 Drugoj zvijeri bi dano da udahne život slici prve zvijeri tako da je progovorila slika zvijeri; učini (i to) da se ubiju svi oni koji se ne pokloniše zvijerinoj slici. 16 Učini da se svima, malima i velikima, bogatima i siromašnima, slobodnima i robovima dade žig na desnoj njihovoj ruci ili na njihovom čelu; 17 i da nitko ne može ništa kupiti ni prodati, osim tko ima žig (to jest) ime zvijeri ili broj njezina imena.

18 Ovdje je (potrebna) mudrost. Tko ima (pravo) razumijevanje, neka izračuna broj zvijeri, jer je broj čovjeka. Njezin broj je šest stotina šezdeset i šest.

Tumač 13,1-lo — U 13 1-lo prikazuje nam Ivan "zvijer iz mora". Iznijet ćemo najprije suvremeno-povijesno tumačenje ovoga vidjenja.

Zvijer izlazi iz mora: to je rimsko carstvo, jer za istočnjaka ono kao da "izlazi iz mora", 4 ezdr 11 1. Slika zvijeri nalazi se u dan 7 3: od pantere ima zvijer apk svoje obličje, od medvjeda ima šape, od lava usta a od zmaja odnosno djavla moć. U dan 4,17 znače "zvijeri" kraljevstva. To isto znači zvijer i u apk.

"Sedam glava" zvijeri je "7 careva". U gl 17 lo vidimo to još jasnije. "Glava sa smrtnom ranom" je car Neron. On je bio ubijen, ali je puk vjerovao da živi skriveno na istoku, i njegov se povratak očekivao. I doista, god. 68 pojavio se neki lažni Neron. "Imena blasfemije" su rimski carski nazivi kao sebastos, augustus i t.d. Ovi naslovi bili su za kršćane blasfemija jer se njima davala caru božanska čast.

Nepobjedivost zvijeri u r 5-6 je simbol uspješnih rimskih ratova. "Hula" na Boga znači progon Crkve i kult cara. No to sve ima svoje od Boga odredjeno vrijeme. Ivan slikovito kaže: "42 mjeseca" (3 i pol godine). Borba protiv "svetaca" je borba rimskoga carstva protiv kršćana. Zvijeri se klanjaju samo onim koji se neće spasiti, cf 1 petr 1 18, ef 1 4 i t.d. "Ropstvo" će se kazniti ropstvom a ubistvo ubistvom, cf jer 15 2, mt 5 38. U svakom slučaju je opravdana kršćanska strpljivost, cf 6 lo.

Ima i drugo t.zv. eshatološko tumačenje zvijeri, koje zastupaju mnogi stariji i noviji tumači. Oni drže da "zvijeri" apk prikazuju antikristov imperij kojemu je historijski tip bilo rimsko carstvo.

Njihovo je tumačenje slijedeće: Danijel 7 3 opisuje 4 zvijeri koje izlaze iz mora i tumači ih kao 4 kraljevstva: babilonsko kao lava, medoperzijsko kao medvjeda, macedonsko kao leoparda i rimsko kao neku bezličnu "sivu" zvijer. Posljednja zvijer ima "lo rogova" t.j. nastaje savez kraljevstava, iz kojega konačno proizlazi kao jedan "mali rog", antikrist i njegov imperij. Ali, dok Danijel prikazuje svjetska kraljevstva kao "4 zvijeri", dotle ih Ivan iznosi kao dijelove jedne te iste zvijeri. I dok Danijel govori o 4 glave, Ivan ih nabraja 7. Danijel spominje "rogove" kao prelazni oblik izmedju "četvrte zvijeri" i antikrista, a Ivan navodi "okrunjene rogove". Iz 11 7, zatim iz oblika zvijeri te njezinog izlaženja iz mora i nakon poredbe sa dan 7 3, očito slijedi da je "zvijer" apk antikristov imperij koji nastaje u "moru naroda" i bori se protiv Božjih slugu. "Rogovi" su simboli moći i sile. "Deset rogova" što ih nosi zvijer znače "lo kraljeva" odnosno "lo kraljevstava", cf 17 12. Ovdje se "lo rogova" ne pripisuje "šestoj glavi" što bi odgovaralo "četvrtoj" kod Danijela, već se pripisuju samoj zvijeri, a da se pobliže ne kaže gdje stoje rogovi. "Deset kraljeva" pod antikristom znače "posljednju fazu" njegova carstva, zatim "sedmu glavu" i napokon "samu zvijer", 17 12. Ne kaže se u čemu se sastoje blasfemna imena. Svakako je "hula" na Boga bivstvo zvijeri. I u dan 7 8 "mali rog" huli na Boga, a taj rog predstavlja antikrista i njegov imperij.

U r 2b vidimo da zmaj daje svoju silu i prijestol i vlast zvijeri. Tako postaje antikristov imperij sredstvo sotone u borbi protiv kraljevstva Božjega. Iz 16 lo vidimo da je prijestol zmaja ujedno prijestol zvijeri. "Smrtna rana" spominje se u r 3 da zvijer bude donekle slična Božjem Jaganjcu. "Ranjena glava" je rimsko carstvo. Ono će se uspostaviti u posljednje doba ne doduše u svom povijesnom obliku, već po svojoj protimbi prema kraljevstvu Božjem. U dan 7 21 vidimo da "mali rog" t.j. antikrist vodi rat sa "svetima", dakle je i u apk zvijer antikrist.

Tumač 13,11-18

U 13 11-18 prikazuje nam Ivan drugu "zvijer koja izlazi iz zemlje". Vanjštinom nalik je na Jaganjca ali govori "kao zmaj", cf mt 7 15. Neki vide u toj zvijeri mudrost ovoga svijeta koja je "duša" antikristova imperija.

U 16 13, 19 2o i 2o lo naziva se ta zvijer i "lažni prorok". Ovo joj ime takodjer dobro pristaje. Ona zvijer uživa ugled zvijeri iz mora i zavodi ljude da se klanjaju prvoj zvijeri, pošto se iscijeli njezina smrtna rana. Djavolski znaci i čudesa što ih čini druga zvijer služi njihovim pristalicama kao dokaz njezinog "božanskog" poslanja.

Nastupom ove zvijeri počinje se ispunjati riječ sv.Pavla o "čovjeku grijeha", cf 2 sol 2 3. Kult zvijeri prelazi sa osobe na "sliku" te se pretvara u idolopoklonstvo. Svećenici "lažnog proroka" tvore prividna čudesa. Ponovno nastupaju vremena egipatskih čarobnjaka iz doba Mojsija. Oživljuju ponovno misterijski kultovi i proročišta kao na pr. u Delfima i drugdje. Obožavaoci zvijeri bit će možda kao robovi na živom tijelu žigosani.

U r 18 daje se naputak kako se može pomoću gematrije dokučiti ime zvijeri: mjesto navedenog broja 666 treba potražiti odgovarajuća slova i tako doći do imena zvijeri. Na taj način dobili su neki ime Neron Kesar i ovo se tumačenje smatra danas vrlo vjerojatnim. To bi se ime moglo odnositi i na tadašnjega cara Domicijana, jer je progonio vjernike i on se zvao takodjer Neron (Domicijan Flavije Neron). Ima tumača koji su pomoću gematrije pročitali druga imena kao na pr. Lateinos, Napoleon, Trajan, Boulanger i t.d.

Postoji napokon i posve "simboličko" tumačenje broja 666. Ovo se temelji na dan 3 1. Tu se spominje lik što ga je kralj Nebukadnezar podigao za štovanje svojim narodima. Lik je bio visok 6o stopa a širok 6 stopa. Broj lo je uopće znak općenitosti, a broj 6 znači sve ono što svijet daje i dati može. U 3 kralj lo 14 i 2 kron 9 13 kaže se da je množina Salamonova zlata iznosila "666 talenata". I kao što "6" dana stvaranja stoje nasuprot "sedmom" danu kao danu Gospodnjeg počinka, tako i br "6" simbolički znači antitezu broju "7"; br 6 ne dolazi do Božjeg savršenstva koje je izraženo brojem 7. I u 5 mojs 2o lo čitamo da je bilo 6 kanaanskih plemena koja su pogano živjela. Dakle su br 6 i br lo karakteristični za "moć ovoga svijeta" uopće. Uzima se dakle da je brojem 666 označena trostruka t.j. "vrlo velika zloća" zvijeri. Sv.Irenej a kasnije Andrija Cezarejski dobro kažu: s vremenom ćemo doznati čije se ime ovdje krije. Da je bilo potrebno ime objaviti, Ivan to ne bi bio propustio.

Jaganjac sa svetima 14,1-5

1 Gledao sam, i gle Jaganjac je stajao na gori Sionskoj, a s njime sto četrdeset i četiri tisuće, koji su imali njegovo ime i ime njegova Oca napisano na svojim čelima.

2 Začuh glas s neba kao šum mnogih voda i kao glas silnoga groma; glas koji začuh bijaše kao glas svirača što sviraju na svojim citarama. 3 Pjevali su novu pjesmu pred prijestoljem i pred četiri bića i

pred starješinama. Nitko nije mogao da nauči pjesmu osim onih što četrdeset i četiri tisuće što su otkupljeni sa zemlje.
4 Ovi se ne okaljaše sa ženama jer su djevice. Oni prate Jaganjca kud on god podje. Otkupljeni su od ljudi kao prvenci Bogu i Jaganjcu.
5 U njihovim ustima ne nadje se laž, oni su bez mane.

Tri andjela 14,6-13

6 Tada vidjeh drugoga andjela gdje leti posred neba: imao je da navijesti vječno evandjelje zemaljskim stanovnicima i svakom narodu, plemenu, jeziku i puku.
7 Govorio je jakim glasom: Bojte se Boga i dajte mu slavu, jer dodje čas njegova suda; poklonite se onomu koji stvori nebo i zemlju, more i vodene izvore.

8 Drugi andjeo podje za njim i reče: Pade, pade Babilon veliki, koji žestokim vinom svoga bluda napoji sve narode!

9 Treći andjeo podje za njim i progovori jakim glasom: tko se pokloni zvijeri i njezinoj slici i primi žig na svoje čelo ili na svoju ruku, lo taj će piti od vina Božje srdžbe, što je nepomiješano natočeno u čašu njegove srdžbe, i bit će mučen ognjem i sumporom pred andjelima i pred Jaganjcem.
11 Dim njihovih muka dizat će se u vijeke vjekova; neće imati počinka dan i noć (oni) koji se klanjaju zvijeri i njezinoj slici i koji prime žig njezina imena.

12 Ovdje je (potrebna) strpljivost svetima koji drže Božje zapovijedi i vjeru Isusovu.

13 I začuh glas s neba koji reče: Napiši: blago mrtvima koji odsada umiru u Gospodinu. Da, govori Duh Sveti, počinut ću od muka svojih, jer ih prate djela njihova.

Sin čovječji i andjelu 14,14-2o

14 Gledao sam, i gle bijeli oblak, a na oblaku je sjedio (netko) kao Sin Čovječji: imao je na svojoj glavi zlatnu krunu a u svojoj ruci oštar srp.

15 Tada izadje iz hrama drugi andjeo i viknu jakim glasom onome što je sjedio na oblaku: Zamahni svojim srpom i žanji, došao je čas da se žanje jer je sazrela žetva zemlje.

16 Onaj što je sjedio na oblaku baci svoj srp na zemlju i zemlja bi požeta.

17 Drugi andjeo izadje iz hrama nebeskoga; i on je imao oštar srp.

18 Opet drugi andjeo izadje iz oltara. Taj je imao vlast nad ognjem i viknu jakim glasom onome što je imao oštar srp: Zamahni svojim oštrim srpom i odreži grozdje od trsa zemlje, jer već dozreše njegove jagode.
19 Andjeo baci svoj srp na zemlju i obra trs zemlje i stavi

groždje u veliki tijesak gnjeva Božjega. 2o Tijesak bi zgažen izvan grada i iz tijeska izadje krv sve do uzda konjima na daljinu od tisuću šest stotina stadija.

Tumač 14,1-5 Bolna je slika budućnosti u gl 13 i 11. Zato je tim ljepša slika što je vidimo u gl 14.

U r 1-5 govori Ivan o Božjim borcima. Pristalicama zvijeri suprotstavlja se Janje Božje na brdu Sionu sa svojim sljedbenicima. Mesija je došao na Sion, cf joel 3 5. Borci iz 7 4, njih 144.ooo na broj, pobijediše i pjevahu pjesmu koja je u isti čas snažna i umiljata. Oni pobijediše tjelesne požude i postadoše osobiti odabranici Božji, mt 19 11, 1 kor 7 32. Oni idu za Janjetom kud god ono podje, t.j. njihova volja je u naročitom skladu s voljom Božjom, mk 2 14, iv 2 43. Oni su "prvenci Božji" po časti jer ustrajaše u istini, cf izaj 53 9, psal 14 1, iv 1 47, 1 petr 2 23.

Tumač 14,6-13 U 14 6-13 nalazimo Božju opomenu i utjehu. Od 14 6 - 22 5 prikazuje se propast svijeta i prelaz u vječnost. "Posljednji sud" iznosi nam apostol u 14 6-2o u najkrupnijim crtama, a u 15 1 - 22 5 prikazuje se taj isti sud u nizu vidjenja. U 14 6-2o prikazan je sud svijeta u 7 vidjenja. Sam drugi dolazak Kristov iznosi se u četvrtom vidjenju. Dakle, prva 3 vidjenja naviještaju dolazak Gospodnji a 3 posljednja prikazuju posljedice toga dolaska. Raspored je vidjenja ovaj: 3, 1, 3. To isto vidjet ćemo i kod andjela sa čašama.

Drugi andjeo spaja proroštva SZ i navješta kao gotovu činjenicu što ima tek da dodje: pad Babilona koji zavodi narode cf izaj 21 9, dan 4 27, izaj 28 7. Muke u "ognju i sumporu" podsjećaju nas na Božju kaznu u Sodomi kao i na proroštva SZ u izaj 3o 33, 34 9 sl. psal 74 9. Ljudi su se veselili smrti dvojice svjedoka 11 8, a sada su andjeli svjedoci vječnih ljudskih muka. Božji "glas" govori o umiranju u Gospodinu cf rim 2 5, mt 25 34, iv 5 28, 1 tim 6 7.

Tumač 14,14-2o U 14 14-2o gledamo predigru na nebu. Tu se iznosi priprava za sud. Već u Danijelu čitamo o Sinu čovječjem i o njegovu prijestolu od oblaka 7 13. Isus svagda upotrebljava ovaj izraz u mesijanskom smislu. "Vijenac" na glavi dokazuje da je Krist pobjednik. "Srp" i "žetva" kao i "berba vinograda" spominju se u joel 3 13. "Žetva" i "berba" su slike suda Božjega nad Židovima i poganima. Neki akatolički autori smatraju spomenutih 6 redaka svršetkom "stare" apk, dok ih drugi smatraju početkom "nove" apk. Medjutim, ti su reci zgodan prelaz ka glavnoj radnji apk.

Od r 17 dalje opisuje se "berba" vinograda t.j. sud nad Izraelom. Andjeo koji ima "vlast nad ognjem" dolazi od oltara gdje se nalaze duše mučenika 6 9, i kao da upozoruje da će se svijetu suditi ognjem, cf 1 kor 3 13, joel 4 13, jer 49 9. Kao mjesto Božjega suda spominju stariji tumači Jozafatsku dolinu, a drugi Maslinsku goru, cf joel 3 2-12, zahar 4 14. Oba se mjesta spominju vjerojatno samo šematski. U ovoj se viziji mnogo govori o krvi. To nas podsjeća na opis u Henohovoj knjizi loo, 2 sl. "Rijeke krvi" spominju se u izaj 63 3 i još jasnije u Baruhovoj apk

4o 1; "16oo stadija" kao i "krv" slikovito prikazuju strahotu Božjeg suda. Posve sličnih misli nalazimo i u Henohovoj knjizi na prije pomenutom mjestu. Broj "16oo" vjerojatno je simbolički broj: 4x4xloo. To znači: Božji sud izvršiti će se po čitavom svijetu.

Sedam čaša 15, 1-8

1 Potom vidjeh drugi veliki i divni znak na nebu: sedam andjela
koji su imali sedam posljednjih zala; njima se potpuno izvrši srdžba
Božja.
2 Vidjeh (zatim) kao stakleno more pomiješano s ognjem, i one koji pobijediše zvijer i njezinu sliku i broj njezina imena : vidjeh ih gdje stoje na staklenom moru i imaju Božje citare (u rukama.)
3 Pjevali su pjesmu Mojsija Božjega sluge i pjesmu Jaganjca govoreći: Velika su i divna djela tvoja, Gospodine Bože svemogući! Pravedni su istiniti putovi tvoji, kralju naroda!
4 Tko da se tebe ne boji, Gospodine, i ne proslavi ime tvoje? Ti si jedini svet! Svi će narodi doći i pokloniti se pred tobom, jer tvoji pravedni sudovi postadoše očiti.

5 Iza toga vidjeh: otvori s hram šatora svjedočanstva na nebu
6 i sedam andjela izidjoše iz hrama, koji su imali sedam zala; bijahu obučeni u čiste i sjajno platno, a oko grudiju opasani zlatnim pojasima.

7 Jedno od četiri bića dade sedmorici andjela sedam zlatnih čaša, punih srdžbe Boga koji živi u vijeke vjekova.

8 I hram se napuni dima od Božje slave i njegove moći. Nitko nije mogao unići u hram dok se ne svrši sedam zala sedmorice andjela.

Tumač 15,1-8 15 1 i 17 1 počinju koncem II.polovine posljednje sedmice svijeta. Gl 2o-22 prikazuju dogadjaje koji slijede iza toga. Popratne pak pojave Kristova dolaska i sudnjeg dana prikazuju se u 7 vizija izmedju 17 1 i 22 5.

Vizije "7 čaša" dijelimo na 4 i 3, kao i vidjenja 7 pečata i 7 trublji. Broj "4" znači da zla zahvaćaju sav svijet, odnosno - slikovito govoreći - sve 4 strane svijeta. Broj "3" pokazuje da Božja providnost bdije nad dogadjajima. I ove nas nevolje "7 čaša" sjećaju na lo egipatskih zala iz Mojsijeva doba.

U gl 15 prikazuje se Božji sud. Pobjednici započinju pjesmu, a ne andjeli niti starješine. Njihova je pjesma slična onoj u 2 mojs 15, i zato se zove "Mojsijeva" pjesma. Crvenomu moru odgovara "stakleno" more apk. Izlazak iz Egipta je simbol izbavljenja pravednika. To je bilo

shvaćanje i kasnijeg Židovstva. Mojsijeva pjesma ujedno je "i pjesma Jaganjca", jer je oslobodjenje iz Egipta tip Kristove pobjede na sudnjem danu. Dakle, pjesma Jaganjca nije nikakav kasniji dodatak. Ovo vidjenje gleda Ivan "na nebu", i to kako dolazi iz hrama šatora svjedočanstva. Nekatolički tumači drže da je vizija "7 čaša" obična paralela za "7 pečata" i "7 trublji", i da potječe iz neke druge apk. Oni misle da "7 čaša" ne iznosi najgora zla, i da u prijašnjim vidjenjima ima još i težih nevolja. Dim u hramu nalazi se navodno na zemlji, i zato nas vidjenje, tobože u protuslovlju sa r 5, prenosi u Jeruzalem. Medjutim, ovi se prigovori ne mogu održati: "7 čaša", uzevši u cijelosti, predstavlja znatno veće zlo negoli 7 pečata i 7 trublji. Riječi:"napuni se hram dima od slave Božje", ne znače pomicanje nebeske pozornice na zemlju. To je vizionarno opisivanje slave Božje. A "hramski dim" se oduvijek smatrao slikom Božjega veličanstva i slave. Vidjenje uopće mora sadržavati neke elemente uzete iz naravskog reda stvari. Tako je na pr. u 5 6 Jaganjac "kao zaklan" premda je on već u nebeskoj slavi. Ova oznaka ("zaklan") upozoruje dakle da je nebeski Jaganjac isto što i Gospodin Isus koji je umro na križu.

Drugi opet prigovaraju što Ivan u 15 1 "gleda andjele" a u 15 6 kaže da "iz hrama izlaze". Taj se prigovor rješava ovako: ili je 15 1 "natpis" odlomka koji govori o 7 čaša, ili su to 2 vidjenja; jer u 15 1 se veli: vidjeh "znak", naime 7 andjela i t.d. a u r 5 se kaže: poslije toga vidjeh, i otvori se hram... i izadjoše 7 andjela. Ovdje dakle gleda Ivan andjele ne u znaku (semeion) već kako izidjoše iz hrama.

Andjeli su obučeni kao svećenici cf ezek 9 2. Za scenu u hramu cf ezek 10 4, 2 mojs 40 34. Gospodin boravi u hramu dok traju zla, i zbog njegove veličine, slikovito rečeno, nitko se ne može približiti hramu.

Sedam andjela izlijevaju čaše 16,1-21

1 Tada začuh jaki glas iz hrama koji reče sedmorici andjela: Idite i izlijte sedam čaša Božjega gnjeva na zemlju!

2 Prvi andjeo otide i izli svoju čašu na zemlju, i na ljudima koji su imali zvijerin žig i koji su se klanjali njezinoj slici nasta zli i ljuti čir.

3 Drugi andjeo izli svoju čašu u more, i more posta kao krv od mrtvaca i u moru umrije svako živo biće.

4 Treći andjeo izli svoju čašu na rijeke i vodene izvore, i voda
posta krv. 5 Tada začuh andjela voda gdje govori: Pravedan si, Bože, koji jesi i koji bijaše, sveti, što si ovako sudio. 6 Proliše krv svetaca i proroka, i zato si im dao da piju krv; to zaslužiše. 7 Čuo sam gdje i oltar govori: Da, Gospodine Bože svemogući, istiniti su i pravedni sudovi tvoji!

8 Četvrti andjeo izli svoju čašu na sunce, i dano bi suncu da pali
ljude vatrom. 9 Opališe se ljudi od velike žege i psovahu ime Boga ko-
ji ima vlast nad ovim zlima i ne obratiše se, da bi dali slavu Bogu.

lo Peti andjeo izli svoju čašu na zvijerino prijestolje, i potamni
njezino kraljevstvo; ljudi su grizli svoje jezike od bola 11 i psovali
Boga nebeskoga zbog svojih bolova i svojih čirova i ne pokajaše se za
svoja djela.

12 Šesti andjeo izli svoju čašu na veliku rijeku Eufrat, i njezina
voda presahnu da se pripravi put kraljevima od sunčanoga istoka. 13 Iz
gubice zmaja i iz gubice zvijeri, i iz usta lažnoga proroka vidjeh gdje
izlaze tri nečista duha kao žabe. 14 To su djavolski dusi koji čine zna-
ke i izlaze ka kraljevima svega svijeta da ih skupe na boj za veliki
dan svemogućega Boga.

15 Evo dolazim kao tat: blago onomu koji je budan i koji čuva svo-
je haljine da ne hoda gol i da se ne vidi njegova sramota.

16 I sabraše ih nečisti dusi na mjesto koje se hebrejski zove Har-
magedon.

17 Sedmi andjeo izli svoju čašu u zrak, i iz hrama, od prijestolja
izadje jaki glas koji reče: Svršeno je! 18 I nasta sijevanje munja, grm-
ljavina i gromovi i velik potres zemlje kakav ne bijaše otkada su ljudi
na zemlji, tako jak potres i tako velik. 19 Veliki grad razdijeli se na
tri dijela i poganski gradovi padoše. Veliki Babilon spomenu se pred
Bogom, da mu dade čašu ljutoga vina svoje srdžbe. 2o Svi otoci iščeznu-
še i gore se ne nadješe. 21 Tuča teška kao talenti pado s neba na lju-
de, i ljudi su psovali Boga radi zla od tuče, jer je njezino zlo bilo
vrlo veliko.

Tumač 16,1-21 Sud nad Babilonom započinje, i Božja kazna obara se na razna mjesta. Tek u gl 17 i dalje stiže Božja kazna i sam Babilon. Ovdje vidimo da zemlja, more, rijeke i t.d. imaju svako svoga posebnoga andjela.

"Veliki glas" u r 1 je Božji glas. Prve "4 nevolje" uperene su protiv prirode premda trpe i ljudi. Ostale 3 uperene su protiv ljudi premda kod toga strada i priroda. Neke se misli ponavljaju kod pečata, trublji i čaša; to je posve razumljivo jer sva vidjenja prikazuju manje više iste nevolje samo u sve većem stepenu.

Zlo "prve čaše" dolazi ili od burnog stanja na zemlji, ili je to neka zarazna bolest, cf 2 mojs 9 lo. Drugi opet kažu da je zlo prve čaše grižnja savjesti.

Zlo "druge čaše" je pojačanje zla druge trublje. Eventualna djelatnost kozmičkih faktora (raznih plinova) i vulkansko razaranje morskog dna moglo bi uništiti većim dijelom život u moru; simbolički se kaže ovdje: more postaje kao krv od mrtvaca.

"Treća čaša" znači takodjer pojačanje prema "trećoj trublji". Od "jedne trećine" o kojoj je govor u "trećoj trublji" postaje zlo "treće čaše" općenito iako se ne veli da je zlo zahvatilo sve rijeke. Voda "postaje krv" t.j. gotovo neuporabiva za piće. Druga i treća čaša sjeća nas na 2 mojs 7 17. Grješnici koji proliše krv svetaca i mučenika NZ moraju "piti krv" iz rijeka cf 6 9.

I kod "četvrte trublje" kao i "četvrte čaše" javlja se zlo u svemiru. Ali u četvrtoj trublji sunce počinje slabije svijetliti dok ovdje nastaje silni žar sunca. Možda se sunce sukobilo sa golemim kozmičkim oblakom. Od god. 157o.-192o. primijećeno je 27 sukoba raznih zvijezda s kozmičkim oblacima, uslijed čega nastaju nove sjajne zvijezde.

Tminu "pete čaše" tumače neki kozmičkom prašinom koja se nalazi izmedju sunca i zemlje. Ljudi su užasno patili, ili kako Ivan slikovito kaže: grizli su jezike svoje od bola! Ta bol potječe ili od čirova i rana prve čaše ili od djelovanja kozmičke prašine na zemlji. Moralne posljedice pete i četvrte čaše su jednake, cf 2 mojs lo 21.

Rijeka Eufrat spominje se u "šestoj čaši" kao i u "šestoj trublji" po mišljenju nekih tumača eshatološkog smjera samo šematski t.j. odanle su gotovo uvijek dolazili kraljevi da se bore protiv izabranog naroda. Ti su kraljevi istovetni sa onima u r 14 kao i sa "lo kraljeva" u 17 12. Kao što se u 11 7 proleptički kaže da zvijer izlazi iz bezdana, premda ona tek u gl 13 počinje djelovati, tako se i ovdje govori o "kraljevima" dok se istom u 17 12 vidi njihov odnos prema "zvijeri". Njihovu sudbinu vidimo u r 16 i napose u 19 19. Nevolja "šeste čaše" je u tome što se kraljevi skupiše da budu uništeni, cf 2 mojs 8 3. Od nevolja u prirodi prelazi se dakle na ratne nevolje. Suvremena analogija ovoj nevolji mogla bi biti opasnost od Parćana.

Nečisti dusi u slici "žaba" tvore prividna čudesa te podsjećaju na faraonove vrače koji su nastojali oslabiti vrijednost Mojsijevih čudesa. Ovi su dusi imali zadaću da slože svjetske kraljeve za boj protiv Boga. Oni dolaze u slici "žaba" da se time upozori na demonsko podrijetlo njihove djelatnosti medju kraljevima. Djavla inače gleda Ivan kao zmaja u apk.

Zbog pogibli u kojoj se nalaze Božji odabranici, govori Ivan riječ utjehe cf 7 14, 11 17, 14 8. Gospodin dakle odredjuje dan i mjesto svoga suda, i jedino krepostan život osigurava pobjedu, cf 3 18, 7 14.

"Harmagedon" t.j. brijeg Megido leži na jugoistoku Karmela. Tu je Barak pobijedio kralja Jabina i njegova vojskovodju Sisaru, jud 4 2. Sam Bog natjera Sisaru u bijeg, pa tako posta taj dogadjaj tip demonske borbe protiv Boga 16 14. I Židovi su vjerovali da je brdo Karmel tip zla.

"Sedma čaša" znači udarac protiv sjedišta zla. Božji "glas" javlja od prijestolja da je "sve svršeno", cf 15 1, 2o 1. 6. Nadolaze strahovite pojave u prirodi, osobito potres kakva još nije bilo na zemlji. "Raspad" Babilona je početak njegove propasti. Otoci "tonu" a bregovi "nestaju", cf izaj 4o 4, baruh 5 5 i t.d. Ipak je posljedica svega: okorjelost ljudi u grijehu.

Ove kazne ne znače konačni Božji sud niti potpuno uništenje Babilona, i zato gl 16-18 potječu od istog pisca.

Iz gl 13-16 vidimo da je "veliki grad" isto što i "veliki Babilon" u gl 14 8. Babilon je mnogo teže kažnjen od Jeruzalema. Ondje se ljudi bar privremeno kaju, dok je Babilon tvrdokoran u zlu.

"Kozmičko tumačenje" sedme čaše je ovo: uslijed približavanja novog kozmičkog oblaka nastaje potres i tuča meteorita pada na zemlju. Pojedine grude velike su kao talenti, dakle do 6o kg težine. Njima su doline gotovo zatrpane. Kod šestog pečata se veli da su se bregovi i doline samo pomakle sa svojih mjesta što označuje manje zlo.

Bilješka. "Sedam čaša" pokazuje kakav će biti svršetak svijeta, koji je ukratko prikazan već u 14 6-2o. Ono što je proročeno u lo 6,7 i u 11 15-19 i što je u 14 6-2o prikazano kao cjelina, to ponavljaju - prema nekim tumačima - vizije čaša rastavljajući sve u "7 slika". Pad Babilona iz 14 8 vidimo u 16 19 kao svršen. Propast ljudi koji služe antikristu, proleptički je prorečena u 14 9, a zatim se ponovno iznosi u 16 2. 5-7. 9. lo. 21. Isto tako se Kristov dolazak u 14 14 ponovno opisuje u 16 15. Spasenje pravednika u 14 15. 16 opet se pripovijeda u 16 15. Božji sud iz 14 17-2o opet gledamo u 16 14. 16. U vidjenjima čaša se jasno opaža kako sam Bog preko andjela kazni svijet. U 14 6-2o nije to posve očito. Premda dakle vidjenja 14 6-2o i 7 čaša prikazuju - prema nekim tumačima - iste dogadjaje, ipak je njihov redoslijed različit. Tako se na pr. u viziji 14 6-2o spominje pad Babilona na prvom mjestu, dok se kod 7 čaša spominje tek u sedmoj viziji, i to samo kao "simbol" propasti naroda. "Sedam čaša", dakle, nema tu svrhu da sudnji dan prikaže u cijelosti nego samo ističe nekoje njegove popratne pojave.

Sud nad Babilonom 17,1-18

1 Potom dodje jedan od sedmorice andjela koji su imali sedam čaša
i reče mi: Hodi da ti pokažem sud velike bludnice što sjedi na mnogim
vodama; 2 s njome bludno griješiše zemaljski kraljevi i stanovnici zem-
lje opiše se njezinim bludnim vinom.

3 Tada me andjeo odvede u duhu u pustinju, i vidjeh ženu gdje sje-
di na skrletnoj zvijeri koja bijaše puna psovačkih imena: imala je se-
dam glava i deset rogova. 4 Žena bijaše obučena u grimiz i skrlet i u-
krašena zlatom, dragim kamenjem i biserjem; u svojoj ruci imala je
zlatnu čašu punu gadnog i mrskog bluda svojega. 5 Na njezinom čelu bi-
jaše napisano ime: Tajna, veliki Babilon, mati bludnicama i zemaljskim
gadovima.

6 I vidjeh ženu pijanu od krvi svetaca i od krvi Isusovih svjedo-
ka. Kad je vidjeh, vrlo se začudih. 7 Andjeo mi reče: Što se čudiš? Ja
ću ti kazati tajnu žene i zvijeri što je nosi i ima sedam glava i deset
rogova:

8 Zvijer koju si vidio bijaše i nije, izaći će iz ponora i otići
će u propast i zadivit će se stanovnici zemlje čija imena nisu upisana
u knjizi života od postanka svijeta; zadivit će se kad vide da zvijer
bijaše ali više nije i opet će doći.

9 Ovdje je potrebno mudro shvaćanje: sedam glava je sedam gora na
kojima žena sjedi; lo to je sedam kraljeva. Pet je njih palo, jedan
jest, a drugi još nije došao: kad dodje treba da ostane samo kratko vri-
jeme. 11 Zvijer koja bijaše i nije je sama osmi (kralj), ali je i od
sedmorice i u propast ide. 12 Deset rogova što si vidio, deset je kra-

ljeva koji još ne primiše kraljevstva nego će kao kraljevi primiti vlast zajedno sa zvijeri na jednu uru (kratko vrijeme). 13 Oni su jednakog mišljenja i svoju silu i vlast daju zvijeri. 14 Oni će ratovati s Jaganjcem i Jaganjac će ih pobijediti, jer je Gospodar gospodara i Kralj kraljeva. S njime će pobijediti od Boga pozvani, izabrani i vjerni.

15 Andjeo mi reče: Vode koje si vidio gdje sjedi bludnica, to su puci, plemena, narodi i jezici. 16 Deset rogova što si vidio i zvijer, zamrzit će na bludnicu, učinit će je pustom i golom, njezino će meso pojesti i spaliti je ognjem. 17 Bog je naime dao u njihova srca da jednodušno postupaju i izvrše njegovu odluku; i da svoju vlast dadu zvijeri dok se ne ispune Božje riječi. 18 Žena koju si vidio jest veliki grad koji ima gospodstvo nad kraljevima zemaljskim.

Tumač 17,1-18 — Vidjenja koja slijede, produbljuju dogadjaje koji sačinjavaju "sudnji dan". Time se popunjuju vidjenja u 14 6-2o i 16 1-21. Redom nastupa 6 andjela: 17 1, 18 1, 18 21, 19 17, 2o 1, 21 9. Kao "četvrti andjeo" dolazi "Spasitelj" u 19 1 da još detaljnije prikaže sadržaj vidjenja u gl 14 i 16. Tako opet nastaje "7 odlomaka" kao i u 14 6-2o. Povezanost svih tih dijelova vidi se po tome što u 17 1 i u 21 9 nastupaju oni isti andjeli koji su izlijevali čaše.

Počevši od gl 12 vidimo neprijatelje Božje: zmaja, zvijer iz mora i lažnog proroka. Oni propadaju ovim redom: najprije nestaje Babilona, zatim se sudi zvijeri iz mora i zemlje i napokon se zmaj obara u propast.

Žena što sjedi na zvijeri je antikristovo carstvo. Opis zvijeri vidi u gl 12 i 13. Zvijer je "pokrivena" imenima hule na Boga t.j. njezino protivljenje Bogu raste. Ženin zločin je dvostruk: raskošan život i prolijevanje svetačke krvi.

U r 7-18 iznosi nam Ivan "tajnu" žene i zvijeri. Njemu tu tajnu kazuje andjeo. On zapravo otkriva samo njezinu sudbinu.

Suvremeno-povijesno tumačenje žene i zvijeri je ovo: zvijer koja "bijaše i nije i doći će" podsjeća nas na smrtno ranjenu glavu u 13 3 koja je iscijelila, dakle na Nerona koji je "ponovno oživio" u Domicijanu. Ako pri brojenju glava ispustimo careve Galbu, Otona i Vitelija, preostaju nam sedmorica: August, Tiberije, Kaligula, Klaudije, Neron, Vespazijan, Tito. Domicijan kao "osmi" bitno je istovetan s jednim od prijašnjih careva, naime s Neronom, dakle se ne broji posebno. Zvijer se upravo počinje dizati iz bezdana i razvijati svoju djelatnost, ali ubrzo propada.

"Sedam glava" je "7 bregova" na kojima žena sjedi, a ujedno je to "7 kraljeva". To je dakle Rim i njegovih 7 brežuljaka. Identificiranje glava sa brežuljcima i kraljevima ne znači da je taj tekst kasnije dodan apk. Takvih primjera nalazimo i u SZ: Danijel na pr. poistovetuje "kralja" i "kraljevstvo" u 2 36. 39.

Tumači se znatno razilaze u pitanju koji kraljevi bi to bili.

"Deset kraljeva" u r 12 su vjerojatno vazali ili saveznici glavne vlasti. Možda su to "namjesnici" ri. kih provincija. Oni znače pojačanu opasnost za Božje sluge.

Sada ćemo izložiti eshatološko shvaćanje žene i zvijeri.

U r 1 kaže se da žena "sjedi na vodama"m a u r 3 da "sjedi na zvijeri", dok se u r 9 kaže da "sjedi na 7 brežuljaka". Prema tome je u r 9 izražena ista misao kao u r 1 i 3. Smijemo dakle brežuljka shvatiti "simbolički".

"Sedam glava" su "7 kraljeva" odnosno "7 kraljevstava". Ta kraljevstva nastaju"jedno za drugim" kako to vidimo iz r 1o. Prema tomu se i antikristovo carstvo razvija preko 7 minulih svjetskih carstava. U Svetom Pismu često je "brdo" simbol kraljevstva Božjega ali i svjetovnih carstava, cf jer 51 25, zahar 4 7, 6 1-8.

"Sedam kraljevstava" odnose se prema "gradu" kao temelj prema zgradi cf r 1. 3. 7. 15. Zato je "sedma glava" zvijeri isto što i "7 bregova" t.j. "7 carstava".

Antikristovo carstvo znači reprodukciju svih prijašnjih carstava, "Glavni grad" njegova carstva diže se takodjer kao sinteza svih prijašnjih carskih prijestolnica. Glavni grad zahvaljuje dakle svoju egzistenciju i moć najprije svim narodima svijeta, zatim antikristovu carstvu i napokon bivšim svjetovnim carstvima. Antikristovo carstvo stvara i podržava svoju prijestolnicu, ali ujedno i samo nastaje njezinom pomoći.

U r 1o ne govori se o zvijeri kao u r 8 nego o njezinih "7 glava". Dakle, to nije jedno carstvo nego niz carstava kako su postojala u povijesti. I kada se kaže: "pet" ih je palo, jedan jest, a drugi još nije došao, tada to znači da se "šesto carstvo" navodi kao postojeće. Broj "7" ne uzima se ovdje simbolički nego u običnom smislu. Prema tome je "šesto carstvo" rimsko koje je postojalo u Ivanovo doba. Prije rimskoga carstva postojala su ova: Egipat, Asirija, Babilonija, Medoperzija i Macedonija. Time se ne misli reći da nije bilo i drugih kraljevstava na svijetu, ali ona ne učestvuju u izravnom stvaranju antikristova carstva cf 2o 8.

Kad nastupi "sedmo carstvo", ili, kako kaže apk, "1o kraljeva",postojat će oni prema Božjoj odluci tako dugo dok ne proizadje iz njih antikrist. Potom će brzo nestati, cf 12 12, 13 5.

"Sedam glava" znači dakle niz svjetskih carstava od prvoga do posljednjega. "Sedma glava" znači najprije "1o kraljeva", a zatim antikristovo carstvo. Dakle je "sedma glava" isto što i "zvijer". Prema tome antikrist sa svojim carstvom proizlazi iz sedam prošlih carstava, i utoliko ih sve u sebi sadržava. Ali, antikristovo carstvo ukoliko svoj opstanak naročito duguje antikristu, nešto je "drugo" negoli 7 bivših carstava. Ne stavlja se dakle u isti red s njima. Antikristovo carstvo proizlazi iz "1o kraljeva" i na taj način se historijski neposredno s njima povezuje. Utoliko ga možemo staviti u red 7 glava. Medjutim, čim se u njemu pojavi antikrist, smatra se kao posebno carstvo koje je slikovito predočeno kao zvijer. Iz prošlih pak svjetskih carstava t.j. iz kontinuiteta njihova duha i nastojanja stvara se "veliki grad" posljednjega doba.

Iz 13 1 i 17 3 vidimo da "rogovi" znače "1o kraljeva". Ovi će pre-

ma dan 7 3 oboriti rimsko carstvo. Broj lo treba ovdje uzeti simbolički, dakle, "lo rogova" znači "mnoštvo" kraljevstava.

Antikristovo carstvo prikazuje se dakle u apk u 3 slike: kao "sedma glava", kao "lo rogova" i kao "zvijer".

Nakon svega toga tješi Ivan čitatelje: moć Bogu protivnih kraljevstava je kratkotrajna dok Krist, Jaganjac Božji, vlada uvijeke, 1 18 5 13. Pače, ta kraljevstva protiv svoje volje služe Jaganjcu. Oni koji ustraju uz Krista, bit će dionici njegove pobjede.

"Vode" su slike naroda i plemena, cf izaj 8 7, jer 47 2.

Pita se odakle toliki protivnici žene na zvijeri kad se veli u apk da joj se klanja "sav svijet".? Njezini pristalice postaju naime njezini neprijatelji. Štovanje pretvara se u mržnju. U apk slikovito se kaže: "jest će" njezino meso i "spaliti" je, cf ezek 23 29, mih 3 3. Protivnici su pristajali uz ženu dok se nisu ispunile riječi Božje. Bili su dakle sredstvo u ruci Božjoj čak i protiv svoje volje. Antikristovo carstvo zamrzit će prema tome na svoju prijestolnicu, i ne će je samo poniziti nego i dokraja razoriti. Razlog toj mržnji ne navodi se u apk, ali nam povijest često pokazuje primjere raspadanja pojedinih carstava uslijed gradjanskih ratova. Vidi osobito grčku i rimsku povijest.

Pobijedit će dakle antikrist, dok će "prijestolnica" propasti, cf ezek 38 21, zahar 14, 13.

Poslije propasti prijestolnice započinje antikrist borbu protiv Božjih slugu cf 16 13-16, ali doskora slijedi i njegova propast.

Zbog r 18 misle neki tumači da je u čitavom 17.poglavlju govor samo o Rimu. Medjutim, za Rim ne vrijedi misao da kraljevi zemlje predaju poslije razorenja prijestolnice vlast antikristu, nakon čega slijedi sudnji dan". Ipak je Rim po shvaćanju većine tumača tip antikristova carstva o kojemu govori apk.

Pad Babilona 18, 1-24

1 Po tom vidjeh drugoga andjela gdje silazi s neba: imao je veliku vlast i zemlja se rasvijetli od njegove slave.

2 On viknu jakim glasom: Pade, pade veliki Babilon i posta stan djavlima, tamnica svim nečistim dusima i boravište svih nečistih i mrskih ptica. Od žestokog vina njezine bludnosti pili su svi narodi, 3 i kraljevi zemaljski s njome bludno griješiše, zemaljski trgovci obogatiše se od njezine silne raskoši.

4 Začuh i drugi glas s neba koji reče: Izadjite iz nje, narode moj, da ne budete dionici njezinih grijeha i da vas ne stigne nešto od njezinih zala. 5 Njezini grijesi dopriješe čak do neba i Bog se opomenu njezinih nepravda.

6 Platite joj kao što je ona platila vama i uzvratite joj dvostruko za njezina djela. U čašu u koju je vama zlo ulijevala, ulijte joj dvostruko onoliko. 7 Koliko se proslavila i nasladjivala, toliko joj podajte tuge i muke.

Ona govori u svom srcu: sjedim ovdje kao kraljica, nisam udovica i tuge neću vidjeti. 8 Zato će u jedan dan doći njezina zla: smrt, tuga i glad; spalit će se ognjem jer je jak Gospodin koji joj sudi.

9 Za njom će plakati i jadikovati zemaljski kraljevi koji s njome bludiše i raskošno živješe, kad opaze dim njezina požara. 10 Od straha pred njezinim mukama stajat će izdaleka i govoriti: jao, jao, grade veliki Babilone, grade jaki, jer u jedan čas dodje sud tvoj.

11 Zemaljski trgovci plakat će i jaukati za njom, što njihovih tovara nitko više ne kupuje: 12 tovara zlata, srebra, dragoga kamenja i biserja, beza i grimiza, svile i skrleta, svakog mirisnog drveta, svakog orudja od slonove kosti, svakog orudja od najdragocjenijega drveta i mjedi, od željeza i mramora. 13 (Nitko više ne kupuje) cimeta i amoma, kada i mira, tamjana i vina, ulja i bijelog brašna, pšenice, marve i ovaca, konja, kola i robova kao i duša ljudskih. 14 Sve voće kojim se nasladjivala tvoja duša, otide od tebe, sve što bijaše dragocjeno i sjajno propade tebi i više to nećeš naći.

15 Trgovci ovih stvari, koji se time obogatiše, stajat će izdaleka od straha pred njezinom mukom, plačući i jaučući 16 govorit će: Jao, jao grade veliki, bio si obučen u bez i grimiz i skrlet, nakićen zlatom, dragim kamenjem i biserom. 17 U jedan čas propade toliko bogatstvo.

Svi kormilari, svi koji plove od mjesta do mjesta, mornari i koji god rade na moru, stadoše izdaleka 18 i vikahu gledajući dim njezina požara: tko je bio jednak ovom velikom gradu?

19 Svoje glave posuše prahom i vikahu plačući i tugujući: Jao, jao grade veliki, u kojem se obogatiše svi koji imaju ladje na moru njegovim dragocjenostima, kako si opustošen u jedan čas!

20 Veseli se nad njime nebo i sveti apostoli i proroci, jer Bog na njemu osveti vas.

21 Jedan jaki andjeo uze velik kamen poput mlinskog kamena i baci ga u more s riječima: Takvom će silom biti bačen Babilon, veliki grad, i neće se više naći. 22 Glas citaraša i pjevača, svirača i trubljača neće se više čuti u tebi, nikakav umjetnik ni od koje umjetnosti neće se više naći u tebi, štropot mlina neće se više čuti u tebi, 23 svjetlo svjetiljke neće više svijetliti u tebi, glas zaručnika i zaručnice neće se više čuti u tebi. Tvoji trgovci bijahu zemaljski velikaši i tvojim čaranjem biše zavedeni svi narodi. 24 U njemu je nadjena krv proroka i svetaca kao i sviju koji su zaklani na zemlji.

Tumač 18,1-24 — Andjeo je obećao Ivanu da će mu napose pokazati "sud" nad "velikom bludnicom" t.j. nad prijestolnicom antikristovom. Ovo obećanje andjeo sada ispunja od 18 1-20 i 18 21 - 19 10.

U 18 4-8 gledamo dogadjaje koji znače "pripremanje" suda a u 18 9-2o vidimo "izvršenje" suda. U 19 1-lo padaju dogadjaji poslije suda. Pad Babilona opisuje se dakle u 17 1 - 19 lo.

Ovdje se"pad" Babilona upravo kao i u 14 8 spominje proleptički. Formalno se opis pada naslanja na iz-aj 21 9, 13 21, jer 27 39 i t.d. Čak se i životinje nabrajaju slično kao u izaj 34 11.

Drugi "glas" u r 4 naviješta Božju zaštitu svome narodu cf lo 4. 8, 14 12, jer.51 45. Opis krivnje i kazne takodjer nalazimo u SZ, jer 51 9, 5o 15, 29, 16 18. Oholo samopouzdanje Babilona vidi u izaj 47 5. 8, a njegov nagli pad iz bogatstva u "glad i smrt" vidi ezek 28 18, izaj 47 9, jer 5o 32 i t.d. Božju snagu slično opisuje i prorok Jeremija 5o 34, dok prorok Ezekijel slično prikazuje zaprepaštenje pristalica Babilona 26 12.

Popis robe u r 11 dokazuje najveći raskoš u gradu. U ezek 27 nalazimo nešto slično. "Ljudske duše" ili su robovi, ili bludnice. Nisu to "gladijatori" nego bijedni i zapušteni ljudi uopće. Pod "sjajnim i obilnim" treba možda razumijevati "poljski prirod" cf izaj 3o 23. Time se zgodno nadopunja smisao izraza "voće radosti" što može značiti "finije zemaljske plodove". Amon je indijska mirodija za mazanje kose.

Što je zornija slika babilonskih trgovaca i što je veće njihovo bogatstvo, to je strašnije uništenje toga bogatstva u jedan čas.

Nad propašću grada kao posljednji uzdišu ladjari i mornari cf ezek 27 33.

U 18 21-24 nalazimo predigru kazne, cf 2 ezdr 9 11, jer 51 63, mt 18 6. U gradu nestaje svake radosti, i svijetlo se gasi, cf ezek 26 13, jer 25 lo i t.d. Za r 24 vidi nahum 3 4 i izaj 23 8.

Aleluja na nebu 19,1-21

1 Poslije toga začuh jaki glas velikoga mnoštva na nebu: aleluja! Hvalospjev i slava i moć Bogu našemu, 2 istiniti su i pravedni njegovi sudovi; (Gospod) osudi veliku bludnicu koja svojim bludom pokvari zemlju; zatraži je Gospod krv svojih sluguiz njezine ruke.

3 I drugiput rekoše: Aleluja! A njezin dim diže se u vijeke vjekova.

4 Tada padoše ničice dvadeset i četiri starješine i četiri bića i pokloniše se Bogu koji je sjedio na prijestolju govoreći: Amen,aleluja!

5 Glas izadje iz prijestolja i reče: hvalite našega Boga sve njegove sluge i koji ga se bojite, mali i veliki.

6 Tada začuh glas velikog mnoštva, kao šum mnogih voda i kao glas jakih gromova koji su govorili: Aleluja! zavlada Gospodin Bog naš sve-

mogući. 7 Radujmo se i kličimo, dajmo slavu njemu jer dodje svadba Jaganjca i njegova se zaručnica pr.p.. vi. 8 Dade joj se da se obuče u sjajno čisto platno; u platno, što su pravedna djela svetih.

9 Reče mi: Napiši: blago onima koji su pozvani na svadbenu gozbu Jaganjca! I nastavi: ovo su istinite Božje riječi. lo Tada padoh pred njegove noge da mu se poklonim, ali mi reče: Nemoj, ja sam sluga kao i ti i tvoja braća proroci koji imaju svjedočanstvo Isusovo. Bogu se klanjaj; svjedočanstvo je naime Isusovo duh proroštva (t.j. po Duhu Svetom proroci navješćaju Krista).

11 Zatim vidjeh otvoreno nebo, i gle konj bijelac, i onaj koji je sjedio na njemu zove se Vjeran i Istinit i sudi po pravdi i vojuje.
12 Oči su mu kao plamen ognjeni; na njegovoj glavi su mnoge krune, i ima ime napisano, kojega nitko ne zna do on sam. 13 Obučen je u haljinu umočenu u krv, a njegovo je ime Riječ Božja. 14 Pratile su ga nebeske vojske na bijelim konjima, obučene u bijelo čisto platno. 15 Iz njegovih usta izlazio je oštar mač da njime pobije narode. On će njima vladati sa gvozdenim žezlom; on gazi tijesak žestokog vina gnjeva svemogućega Boga. 16 Na svojoj haljini i na svome bedru ima napisano ime: kralj kraljeva i gospodar gospodara.

17 Tada vidjeh jednoga andjela gdje stoji na suncu. Ovaj viknu jakim glasom svim pticama što lete posred neba: Dodjite i skupite se na veliku Božju gozbu, 18 da jedete mesa od kraljeva i mesa od vojvoda, mesa od silnika i mesa od konja i konjanika, mesa od sviju slobodnjaka i robova, od malih i velikih.

19 Vidjeh i zvijer i zemaljske kraljeve i njihove vojske sabrane da zametnu boj s onim što sjedi na konju i s njegovom vojskom.

2o Tada bi uhvaćena zvijer i s njome lažni prorok koji je činio pred njom znake kojima zavede one koji primiše zvijerin žig i klanjahu se njezinoj slici. Živi su bili oboje bačeni u jezero ognjeno, što gori sumporom.

21 Ostali su bili ubijeni mačem koji izadje iz usta onoga što sjedi na konju.

I sve ptice nasitiše se njihovim mesom.

Tumač 19,1-21 Nakon izvršene Božje kazne, stanovnici nebeski slave Božju moć i pravednost cf 4 8-11, 5 8-14, 11 15-19 i 12 lo-12.
Svi ovi hvalospjevi čine zapravo jednu cjelinu. Riječ "aleluja" nalazimo samo ovdje u spisima NZ. Riječ je bila običajna u židovskim sinagogama već u helenističko doba, i znači: hvalite Boga.

Riječi starješina vidi u psal 1o5; "glas" od prijestola nalazimo u psal 134 1.2o. U r 6 ponovno se kaže da se ovom himnom slavi Božje gospodstvo a uzvisuje se i svadba Jaganjca koja se u gl 21 iznosi opširnije. Odnos izmedju Boga i naroda često se naime u Sv.Pismu prikazuje u slici braka, cf ozej 2 19, izaj 64 6, ezek 16 7. I Krist se služi tom slikom mt 22 lo, 25 1, mk 2 19, iv 3 29. Pavao povezuje ljubav Krista i Crkve sa ljubavlju medju bračnim drugovima, ef 5 25.

Dok je bludnica "sjajno obučen , dotle zaručnica Jaganjca nosi "obično platno". Tim platnom simbolički su prikazana pravedna djela svetaca.

U 19 9-1o prikazuje nam Ivan blaženstvo uzvanika na nebesku gozbu. U r 1o Ivan se "klanja" andjelu ne kao Bogu nego da mu iskaže svoje poštovanje, jer stoji pod utiskom radosnih dogadjaja. Tako tumači Toma Akvinski. Andjeo prenosi to štovanje na Boga i kaže misao: andjeli i proroci odnosno apostoli su jednaki ukoliko daju "jednako svjedočanstvo" za sudnji dan. "Svjedočanstvo Isusovo" je objava o sudu Božjem koju daje Krist. Braća su vjernici, i oni imaju to svjedočanstvo.

U 19 11-16 gledamo pobjednika na bijelom konju. Počinje posljednji čin Božjega suda. Nebo je otvoreno cf 4 2. Javlja se "bijeli konj" kao i u 6 2. Jahač sa svojim imenom bitno se razlikuje od protivnika, cf 3 14, psal 95 13, dap 17 31. Jahač je mladica iz korijena Jesejeva: njegove oči znače pravedni sud cf 1 14, a mnoštvo kruna na njegovoj glavi dokazuje njegovu golemu premoć nad neprijateljima. Ime koje "samo on zna" je simbol nedokučivosti njegova bića. Haljina "krvlju" natopljena dokazuje njegovu brzu pobjedu. Njegovo ime: "Riječ Božja", dokazuje da je jahač Krist, Sin Božji kojega je Ivan opisao u četvrtom evandjelju, cf iv 1 1.

Krista suca prate andjeli da budu svjedoci njegove slave i pobjede. Mač dvorezac (romfaia) izlazi iz njegovih usta, izaj 11 3, hebr 4 13. Mač izlazi "iz usta", dakle Krist ne ostvaruje svoje kraljevstvo na sudnjem danu borbom ni prolijevanjem krvi, cf izaj 11 4. Zaista je opravdano ime na haljini i bedru konjanika: Kralj kraljeva i Gospodar gospodara. Slično su naslove nosili i svjetovni vladari kako nam svjedoče natpisi iz tadašnjeg doba.

U 19 17-21 nalazimo sliku kako su svladane zvijeri: najprije se javlja andjeo "na suncu" t.j. u sjaju kao što se dolikuje vjesniku Božje pobjede, cf 1o 1. "Gozbu ptica" vidi u ezek 39 17. To je jaki kontrast Božjoj "gozbi" na koju su pozvani vjernici, cf 2 17. Kazna stiže najprije kolovodje: živi su bačeni u "ognjeno jezero", izaj 3o 33, dan 7 11 i t.d. Iz 2o 14 i 21 8 vidimo da je "ognjeno jezero" pakao.

Neki protestantski autori gledaju u 19 11-21 samo slikoviti prikaz goleme snage što je riječ evandjelja ima u sebi. Tko ne prima evandjelja, postaje "plijenom ptica" t.j. isključuje se iz crkvene zajednice. Medjutim, ne samo ovdje nego i u iv 15 29 vidimo mnogo više: tko ne priznaje Kristove nauke, bit će osudjen na vječne muke.

Tako je nestalo antikristova carstva, ali još nisu uništeni svi neprijatelji kraljevstva Božjega.

Sve ove apokaliptičke dogadjaje gledao je Ivan iz "proročke perspektive", dakle kao sadašnje ili čak prošle.

Tisućgodišnje kraljevstvo 2o, 1-6

1 Tada vidjeh andjela gdje silazi s neba koji je imao ključ od po-
nora i velike verige u svojoj ruci. 2 On uhvati zmaja, staru zmiju koja
je djavao i sotona i sveza ga na tisuću godina. 3 Baci ga u ponor, za-
ključa i zapečati nad njim da više ne zavodi naroda dok se ne navrši
tisuću godina. Potom treba da bude odvezan na kratko vrijeme.

4 Tada vidjeh prijestolja: (starješine) sjedoše na njih i dade im
se sud; zatim vidjeh duše pogubljenih radi svjedočanstva Isusova i ra-
di riječi Božje, koji se ne pokloniše zvijeri ni njezinoj slici i ne pri-
miše žiga na svome čelu i na svojoj ruci. Oni oživješe i kraljevahu s
Kristom tisuću godina. 5 Ostali mrtvaci ne oživješe dok se ne navrši ti-
suću godina. Ovo je prvo uskrsnuće.

6 Blažen i svet koji ima dijela u prvom uskrsnuću. Nad ovima druga
smrt nema vlasti nego će biti Božji i Kristovi svećenici i kraljevat će
s njime tisuću godina.

Posljednja borba i sud 2o,7-15

7 Kad se navrši tisuću godina, pustit će se sotona iz svoje tamni-
ce. 8 Izaći će da vara narode na sva četiri kraja zemlje, (narode) Goga
i Magoga, da ih skupi na boj. Njihov je broj kao morski pijesak. 9 Oni
izadjoše na površinu zemaljsku i opkoliše tabor svetih i grad ljubljeni.
Ali oganj sidje s neba i proguta ih. 1o Djavao koji ih je zavodio bi
bačen u ognjeno i sumporno jezero, gdje se (već) nalaze zvijer i lažni
prorok; i mučit će se dan i noć u vijeke vjekova.

11 Tada vidjeh veliko bijelo prijestolje i onoga što sjedi na njemu,
od čijega je lica pobjegla zemlja i nebo i mjesto im se ne nadje.

12 Vidjeh i mrtvace, velike i male gdje stoje pred prijestoljem.
Otvoriše se knjige, a otvori se i druga knjiga, (knjiga) života. Mrtva-
ci bijahu sudjeni po onome što je napisano u knjigama, po njihovim dje-
lima.

13 Tada more dade svoje mrtvace, a smrt i podzemlje dadoše takodjer
svoje mrtvace. Svatko je bio sudjen po svojim djelima.

14 Smrt i pakao biše bačeni u ognjeno jezero. Ovo je druga smrt,
(naime) ognjeno jezero. 15 Tko se ne nadje upisan u knjizi života, bi
bačen u ognjeno jezero.

Tumač 2o,1-6 U ovom se vidjenju posebno pokazuje kako je kažnjen "zmaj", početnik svega zla. Kaznu izvršuje andjeo, a ne Krist. To ipak ne znači da pisac apk nije sebi dosljedan. Zmaj = sotona veže se samo privremeno, cf r 4, izaj 24 22. Primjera za to vezanje imamo i u raznim mitologijama. Osim toga i prvo svladavanje sotone takodjer vrši andjeo (Mihael).

Tamnovanje sotone traje izvjesno vrijeme. Većina tumača drži da

"tisuću godina" simbolički označuje svekoliko mesijansko doba t.j. sve vrijeme izmedju prvog i drugog dolaska Kristova. To se vrijeme ujedno smatralo "danom Gospodnjeg počinka", cf hebr 4 9, psal 89 4. Ima dakako i drugih tumačenja: slika je slave mučenika u vječnom blaženstvu, slika nebeskih radosti kroz sve vrijeme Novoga Zavjeta do sudnjeg dana i t.d. Neki sv.Oci shvaćali su 1ooo god. kraljevstvo posve doslovno.

"Utamničenje" Božjih neprijatelja kao i njihovu ponovnu "pobunu" pri koncu svijeta nalazimo i u parsizmu, zatim u vjeri starih Germana kao i u kasnijem židovstvu, na pr. u prvoj Henohovoj knjizi, trećoj židovskoj Sibili, četvrtoj knjizi Ezdrinoj, i drugoj knjizi Baruhovoj. Samo "tamnovanje" traje 4o, 4oo, 1ooo i 2ooo godina.

Sveti Toma kaže: "vezanje" djavla ne znači da su svezani svi nečiesti dusi već samo njihov "vodja". To "vezanje" zbilo se osobito kod Kristove smrti, i sastoji se u tome što djavao nema više pune vlasti nad ljudima. Pače, mnogi vjernici imaju moć izgoniti djavla. U doba antikristovo ponovno će se "odvezati" sotona t.j. njegova moć nad ljudima će porasti. Tako misli većina sv.otaca, osobito Augustin, Jeronim, Kasiodor, Primazij i dr.

U 2o 4-1o prikazuje se sud Božji, posljednja borba i pobjeda.

Za "sud" u r 4 nalazimo analogije u dan 7 9. 22, 1 sol 4 17, 1 kor 15 21 kao i u nekim apokrifima.

"Vidjeh prijestolja i sjedoše na njih": to vjerojatno nisu sjeli mučenici NZ nego 24 starješine. Iz r 4 neki zaključiše da će neposredno prije sudnjeg dana Krist "vidljivo kraljevati" na zemlji kroz "1ooo godina". Cerint, Ebionićani, Mormoni, Irvingijanci i dr. shvaćali su to kraljevstvo posve materijalno, dok su ga neki sv.oci kao Papija, Irenej, Justin te crkveni pisci kao Tertulijan, Laktancije i dr.uzimali u duhovnom smislu. I Augustin dči da bi se to mišljenje moglo dopustiti uz pretpostavku da se kao jedini izvor radosti blaženih na zemlji uzme Kristova prisutnost.

Medjutim se iz mt 16 27, 25 32 i iv 5 27 vidi da će biti samo jedan općeniti sudnji dan; zato blaženi život Kristov kroz 1ooo godina shvaćaju neki kao Kristov život zajedno sa dušama vjernika u nebeskom blaženstvu "prije" uskrsnuća tijela. A što se kaže u r 5: ostali mrtvaci ne oživješe dok se ne ispuni 1ooo godina, znači da oni nemaju u tom blaženstvu udjela. Veznik "dok" ne znači da su kasnije postali blaženi, jer su to prokletnici u paklu, cf mt 1 25.

Krist u iv 5 24 spominje dva uskrsnuća: "uskrsnuće duše" i "uskrsnuće duše i tijela". A pošto se u 2o 14 propast duše i tijela u paklu naziva "druga smrt", to se onda i ulazak duše u vječno blaženstvo može nazvati "prvo uskrsnuće". Vječno blaženstvo duše i tijela je "drugo uskrsnuće".

Tumač 2o,7-15 — Sotona dobiva nakon oslobodjenja iz tamnice kratkotrajnu moć da zavodi ljude i da ih skupi na boj protiv kraljevstva Božjega koje se ponovno pojavilo nakon antikristova poraza. Neki su narodi stajali možda izvan dohvata antikristove vlasti, i zato ih "sam sotona" t.j. pojačanom i naročitom svojom djelatnošću zavodi na zlo, cf 16 4, dakako preko ljudi.

"Goga i Magoga" vidi u 4 mojs 11 26-29, ezek 38 2 - 39 16. I u rabinskoj literaturi govori se mnogo o njima. Gog, zapravo Skićani. kao i Magog uzimaju se ovdje tipički za predstavnike najdaljeg poganskog življa. Ovi će narodi učiniti "posljednji pokušaj" da svladaju Kristovo kraljevstvo na zemlji. No protiv njih ne nastupa ni Krist ni andjeli, već ih "oganj s neba" proždire cf 19 2o, 2 petr 3 lo-12. Taj "oganj" možemo shvatiti slično kao i kozmičke katastrofe u vizijama "7 trublji" i "7 pečata". Ova kazna zahvaća na neki način i djavla i traje zauvijek, t.j. svršava u "vječnom ognju".

I sibilinska proroštva slično opisuju "konačnu borbu" dobra i zla, III 663.

U 2o 11-15 opisuje se "uskrsnuće" i "sud". Taj je opis posve kratak. Bog postaje neosporni Gospodar svega stvorenja. Njegov prijestol podsjeća nas na izaj 6 1. O "propasti" svijeta cf mt 23 24, 1 i 2 sol, 2 petr 3. "Knjige" simbolički označuju "Božje poznavanje ljudskih čina", dan 7 lo, mal 3 16. "Knjiga života" sadrži popis Božjih odabranika 13 8, 17 8, lk lo 2o, cf dan 12 1. Snažna je slika Božjega suda u r 13. Ivan gleda "smrt" i "kraljevstvo smrti" personificirano kao demonska bića. Pošto nastupa svršetak svijeta i ljudi se više "ne radjaju" i "ne umiru", postaje "smrt suvišna". Ona je "došla" na svijet zbog grijeha i zato "odlazi" onamo gdje vlada grijeh - u pakao.

Novo nebo i nova zemlja 21, 1-8

1 Potom vidjeh novo nebo i novu zemlju; jer prvo nebo i prva zemlja prodjoše i mora više nema.

2 Vidjeh i sveti grad, novi Jeruzalem gdje silazi od Boga s neba; (bijaše) pripravljen kao zaručnica ukrašena svome zaručniku.

3 I začuh jaki glas od prijestolja gdje govori: Evo šatora Božjega
medju ljudima: (Bog) će stanovati medju njima i oni će biti njegov na-
rod; sam Bog bit će s njima. 4 I Gospod će otrti svaku suzu s njihovih
očiju; smrti više neće biti, ni tuge ni vike ni boli neće više biti, jer prvo prodje.

5 Tada reče onaj što je sjedio na prijestolju: Evo sve činim novo.
Još mi reče: Napiši (sve ovo) jer su ove riječi vjerne i istinite. 6
Zatim nastavi: Svršeno je. Ja sam alfa i omega, početak i svršetak. Ja
ću žednome dati iz izvora žive vode badava. 7 Tko pobijedi, ovo će baštiniti: bit ću mu Bog, a on će biti moj sin. 8 A strašljivima, nevjernima, nečistima, ubojicama, bludnicima, vračarima, idolopoklonicima i svima lašcima je dio u jezeru što gori ognjem i sumporom. To je druga smrt.

Nebeski Jeruzalem 21,9-27

9 Zatim dodje jedan od sedmorice andjela koji su imali sedam čaša punih posljednjih sedam zala i reče mi: Dodji, pokazat ću ti nevjestu, ženu Jaganjca.

lo I odvede me u duhu na veliku i visoku goru i pokaza mi sveti grad Jeruzalem gdje silazi s neba od Boga u Božjoj ljepoti. 11 Njegova svjetlost bijaše kao predragi kamen, kao kamen jaspis što se sja kao kristal. 12 Grad je imao velik i visok zid i dvanaestero vrata. Na vratima stajahu dvanaestorica andjela, a imena bijahu napisana, imena (naime) dvanaest plemena sinova Izraelovih. 13 Od istoka bijahu troja vrata, od sjevera troja vrata, od juga troja vrata i od zapada troja vrata. 14 Gradski zid imao je dvanaest temelja, a na njima dvanaest imena dvanaest apostola Jaganjca.

15 Onaj što je govorio samnom imao je zlatnu trsku kao mjeru da izmjeri grad, njegova vrata i njegove zidove: 16 grad stoji na četiri ugla; a njegova dužina je kolika i širina.

17 Andjeo izmjeri grad trskom na dvanaest hiljada stadija. Njegova dužina, širina i visina su jednake. Izmjeri i njegov zid na sto četrdeset i četiri lakta prema ljudskoj mjeri, koja je (ovdje) andjelova.

18 Gradski zid bijaše sagradjen od jaspisa: sam grad bijaše čisto zlato kao čisto staklo.

19 Temelji gradskog zida bijahu ukrašeni svakovrsnim dragim kamenjem. Prvi temelj bijaše jaspis, drugi safir, treći kalcedon, četvrti smaragd, 2o peti sardoniks, šesti sard, sedmi hrizolit, osmi beril, deveti topaz, deseti hrizopras, jedanaesti hijacint, dvanaesti ametist.

21 Dvanaest vrata bijaše dvanaest bisera. Svaka vrata bijahu od jednog bisera. Gradska ulica bijaše čisto zlatno prozirno kao staklo.

22 Hrama ne vidjeh u gradu: njegov je hram Gospodin Bog svemogući i Jaganjac. 23 Grad ne treba sunca ni mjeseca da svijetle u njemu, jer ga Božja slava obasja i njegova je svjetiljka Jaganjac. 24 U njegovu svijetlu hodit će narodi i zemaljski kraljevi donijet će u njega svoju slavu. 25 Njegova vrata neće se (trebati) zatvarati danju, i ondje noći neće biti. 26 Unijet će se u nj i slava i čast (svih) naroda. 27 U njega neće unići ništa nečisto, nijedan zlotvor ni lažac, nego samo oni koji su upisani u životnu knjigu Jaganjca.

Tumač 21,1-8 U gl 21 i 22 slikovito se prikazuje vječno blaženstvo pravednika. Oni su pobijedili svijet i djavla i ustrajali uz Boga. Ono što su Petar i Pavao kazali posve ukratko, to prikazuje Ivan opširno u čarobnoj slici, cf kol 1 2o, 2 petr 3 13, izaj 62, hebr 12 22, gal 4 26. Dolazi "novi Jeruzalem" sa novim "zavjetnim šatorom" u kome je Bog sjedinjen s ljudima. Ispunila se riječ proroka, ezek 37 27. Prerogative staroga hrama na zemlji prenose se na "nebeski Jeruzalem", lev 26 11, 2 kron 7 1. Zla na zemlji nestaje i svijet s obnavlja, izaj 43 18. Bog je jamac da će se sve ispuniti što je prorečе-

no. Bog je "alfa i omega", početak i svršetak svega. To su Božji atributi kako u Filonovoj aleksandrijskoj filozofiji tako i u Talmudu i kod sv. otaca. Svuda je njihov smisao isti kao i u 1 18: Bog je onaj koji jest, koji bješe i koji će doći. Sliku o napajanju žednih nalazimo i u izaj 55 1, cf apk 7 17. Tko god je pobijedio grijeh, prima "baštinu Božju" t.j. nebesko blaženstvo kao plod Božjeg posinaštva i kao dar božanske ljubavi, cf 2 kralj 7 14, psal 88 27, rim 8 17, gal 47. Isporedi nabrajanje grijeha u rim 1 8 sa apk 21 8.

Tumač 21,9-27 U 21 9-27 prikazuje nam Ivan "zaručnicu" Jaganjca i "novi Jeruzalem". U r 9 nastupa još jednom jedan od andjela koji su imali 7 čaša, premda je njihova misija već završena, cf 17 1. On pokazuje Ivanu zaručnicu Jaganjca t.j. "sveti grad", premda ga Ivan već u r 2 gleda gdje "silazi s neba". To nije dokaz da je apk na ovom mjestu od druge ruke preradjivana. Jer se i ovdje mogu primijeniti slična načela kao i u 15 1. 6: kao što se "sud nad Babilonom" u 17 1 "navješta", a u 17 3 "opisuje", i tek u 18 2 "dolazi" pad Babilona, tako se i u viziji "sv.grada" jednako postupa: u 21 2 gleda se "silazak" grada, a u r 9 počinje opširnije "opisivanje" njegove ljepote i sjaja. Ispoređi opise Božjeg prijestola i njegove okoline u gl 1 i 4. Opis sv.grada nalazimo već u ezek 4o i 48. "Grad" znači ovdje "Crkvu SZ i NZ u nebeskoj slavi".

Andjele kod vratiju vidimo u izaj 62 6. Visina zida odgovara onome u ezek 43 16. "Gradja zida" je analogna onoj u 4 3. "Drago kamenje" u temeljima je gotovo isto kao ono u naprsniku velikog svećenika SZ, cf 2 mojs 28 17, 39 1o, ef 2 2o, hebr 11 1o. Tim dragim kamenjem simbolički je označena sva ljepota neba.

I u suvremenim apokalipsama nalazimo dimenzije sv.grada izražene velikim brojevima. Grad se javlja u slici goleme kocke. "Kocka" je simbol sklada i savršenstva. "Mjerenje" grada po andjelu jače ističe njegovu ljepotu. Sve brojke treba uzeti simbolički kao znak savršenstva: 12x1ox1ox1ox1o. Visina grada prikazana je sa 3oo milja ili, kako neki kažu, 3.ooo stadija. Sam bedem oko grada razmjerno je vrlo nizak što simbolički znači da ništa nečisto ne bi moglo unići u grad kad i ne bi bilo zida.

"Čovječja" mjera koja je ovdje ujedno andjeoska znači da mjeru treba ovdje shvatiti simbolički.

Neki nalaze u tim brojkama babilonskih utjecaja, ali time nisu protumačene Ivanove intencije niti se što doznaje o značenju samog vidjenja. Osim toga, i samo babilonsko poimanje, na pr. kubična gradnja babilonskog tornja, jest opće-ljudskog karaktera i takvim se refleksijama ništa ne dobiva za razumijevanje apk.

Drugi opet dovode 12 vrata svetoga grada u vezu sa 12 zvijezda zodijaka. No to bi značilo upozoriti na eventualno kozmičko podrijetlo izvjesnih ljudskih shvatanja i time pokazati sklad i jedinstvo izmedju čovjeka i svemira (mikro - i makro - kozmosa).

Sv. je grad "bez hrama", ali samo prividno jer je hram sam Gospodin Bog. To nije u protimbi sa pojmovima SZ: već se u izaj 3o 26, 6o 19 predvidja, da će zvijezde biti zamijenjene Božjom slavom. "Svjetiljka" je grada Jaganjac Božji, Spasitelj ljudi. Kao što proroštva SZ opisuju konačnu slavu Siona tako biva i ovdje, cf izaj 6o 3, jer 3 16. To je antiteza uplivu zvijeri i Babilona na narode svijeta, gl 18. "Mnoštvo" iz 7 9 konačno je ušlo u sv.grad.

R 25 prekida vezu izmedju r 24 i 26 i upozoruje na vječni mir. Iz r 27 se vidi da sv. grad sačinjavaju samo odabranici Božji.

Bilješka.: Zodijek, "životinjski krug" je oko 2o stupnjeva široki nebeski pojas koji je ekliptikom razdijeljen u dvije pole, i unutar njega se kreću gotovo svi planeti. Dijeli se u 12 jednakih dijelova po 3o stupnjeva, i zvijezde koje leže unutar pojedinog odsjeka sačinjavaju "zviježdja", nazvana većinom životinjskim imenima. Broje se od zapada prema istoku: jarac, bik, dvojci, rak, lav, djevica, vaga, skorpijon, strijelac, divokoza, vodenjak, ribe. Sunce prodje kroz godinu dana sva ova zviježdja i ostaje u svakome oko mjesec dana. Početkom proljeća javlja se sunce u zviježdju jarca. Prvih 6 zviježdja nalazi se nad ekvatorom, a drugih 6 pod njime.

Nebeski Jeruzalem (nastavak) 22,1-5

1 Potom mi andjeo pokaza rijeku žive vode, bistru kao kristal, što
je izlazila od prijestolja Božjega i Jaganjca. 2 Posred njegove ulice
i s obje strane rijeke (stoji) drvo života koje radja dvanaest plodova.
Svakog mjeseca daje (drvo) svoj rod; a lišće od drveta je lijek za narode.
3 I više neće biti nikakva prokletstva. Prijestolje Božje i Jaganjčevo bit će u njemu: njegove sluge klanjat će mu se. 4 Gledat će njegovo lice i njegovo ime bit će na njihovim čelima. 5 Noći više neće biti;
neće trebati svijetla od svjetiljke ni sunčanog svijetla jer će ih Gospodin Bog obasjavati i kraljevat će u vijeke vjekova.

Opomene 22,6-21

6 Tada mi reče andjeo: Ovo su riječi vjerne i istinite. Gospodin Bog proročkih duhova posla svoga andjela da pokaže svojim slugama što treba da se doskora zbude. 7 Evo dolazim brzo! Blago onomu koji drži proročke riječi ove knjige.

8 Ja Ivan čuo sam i vidio ovo. I kad sam (sve ovo) čuo i vidio,
padoh pred noge andjelu koji mi ovo pokaza da mu se poklonim. 9 Ali on
mi reče: Nemoj, jer i ja sam samo sluga kao i ti, i sluga sam tvoj i tvoje braće proroka kao i onih koji drže riječi ove knjige. Bogu se klanjaj!
lo I reče mi: Ne zapečati riječi ove proročke knjige, jer je vrijeme blizu. 11 Tko čini nepravdu može (i dalje) da čini nepravdu, i tko
je nečist, može (još neko vrijeme) da se kalja; ali tko je pravedan, neka još (više) čini pravdu, i tko je svet, neka se još (većma) posvećuje.

12 Evo dolazim brzo, i moja je plaća sa mnom da dadem svakome po njegovim
djelima. 13 Ja sam alfa i omega, prvi i posljednji, početak i svršetak.
14 Blago onima koji peru svoje haljine u krvi Jaganjca, da imaju pravo
na drvo života i da udju kroz vrata u grad.

15 Vani su psi i vračari, bludnici i ubojice, idolopoklonici i svi
koji ljube i čine laž.

16 Ja, Isus, poslah svoga andjela da vam ovo posvjedoči i saopći za
crkve. Ja sam korijen i rod Davidov, sjajna zvijezda Danica. 17 Duh i za-
ručnica govore: Dodji. Tko (to) čuje neka kaže: Dodji! Tko je žedan neka
dodje, tko hoće, neka uzme žive vode zabadava.

18 Svjedočim svakome koji sluša riječi ove proročke knjige: ako tko
što (lažna) dometne ovome, Bog će poslati na njega zla napisana u ovoj
knjizi. 19 Ako tko oduzme (nešto zlonamjerno) od riječi ove proročke knji-
ge, Bog će oduzeti njegov dio od drveta života i od svetoga grada, o ko-
jima je pisano u ovoj knjizi.

2o Onaj koji svjedoči ovo, kaže: Da, dolazim brzo!
Amen, dodji, Gospodine Isuse!

21 Milost Gospodina Isusa Krista neka je sa svima svetima (t.j.kršća-
nima). Amen.

Tumač
22,1-5 Kao što se nekoć u raju zemaljskom nalazio "izvor žive vode", ovdje izlazi iz Božjeg prijestolja "rijeka žive vode", cf 1 mojs 2 6, iv 7 38, ezek 47 1, joel 3 18 i t.d. "Drvo života" stoji ovdje kolektivno jer se nalazi s obje strane rijeke. Izreka u r 2b ne dokazuje da je tu govor o poganima koji stanuju "oko zemaljskog Jeruzalema", jer ni "otiranje suza" u 21 4 ne znači da će patnje svetih i nadalje trajati, cf ezek 47 12. I u zah 14 11 vidimo da u svetom gradu neće biti ništa prokleto. U r 5 još se jednom ponavlja misao iz 21 23.

Tumač
22,6-21 Istinitost apk svjedoče isti svjedoci kao i na početku: andjeo, Krist, Ivan, a Gospodin Bog je početnik svih objava apk. U r 7 prelazi Ivan na glavnu misao, naime na skori dolazak Kristov. Papa Grgur Veliki kaže: svekoliko novo-zavjetno doba je kratko: ono je kao pupoljak što će se brzo rascvjetati.

Riječi: "evo dolazim brzo", kao i one u 1 1 te u 22 1o. 13. 2o valja uzeti u apokaliptičko-proročkom smislu. Tako govori i Krist u mt 24, mk 13, lk 21. I apokaliptička proroštva se u tome slažu s Kristom. S pravom veli apostol Petar u 2 petr 3 8: ovo znajte da je jedan dan pred Gospodinom kao tisuću godina, i tisuću godina kao jedan dan. Ne kasni Gospodin s obećanjem kao što neki misle... već će doći dan Gospodnji kao tat u noći.

Akoli se uvaži tipički karakter Otkrivenja, t.j. da u izvjesnom smislu neprekidna borba izmedju dobra i zla znači postepeno ispunjavanje vizija apk, tada je izreka "evo dolazim brzo", ili: "vrijeme je blizu", svakako opravdana.

Ovakvo shvaćanje nalazimo i u ostalim spisima SZ i NZ, osobito u Pavlovim poslanicama u kojima se apostol dotiče eshatoloških pitanja.

U r 8 Ivan ponovno stoji pod jakim dojmom svojih vizija i klanja se andjelu, cf 19 1o. Andjeo otklanja Ivanovo štovanje; no to ne znači da andjele i svete uopće ne treba štovati.

Ispunjenje apk se približava, i zato se ona "ne smije zapečatiti". Duhovi treba da se definitivno razluče; cf ezek 3 27, dan 12 1o; Gospodin dolazi i njegova plaća s njime, izaj 4o 1o. U njegovoj je ruci sudbina sviju, 7 14 i 21 8. "Psi" su ili otpadnici ili bludnici ili grješnici uopće ili pak neznabošci cf fil 3 2, mt 7 6, 2 petr 2 22.

Krist svjedoči objavu apk kao "mladica iz korijena Davidova" 5 5, za kojom su čeznuli prošli naraštaji. Krist je ujedno "sjajna zvijezda Danica", vjesnica novoga doba 2 28.

Kristova se izjava u r 17 isprepliče molbom Duha Svetoga kao i molbom Crkve 22 12, da Krist što prije dodje.

Krist ponavlja obećanje iz 21 6, i tvrdi da je sadržaj apk svet i nepromjenljiv te za svakoga dovoljan, cf 5 mojs 4 2, 12 32, prič 24 29 i t.d. No to ne znači da u sadržaj Otkrivenja ne treba sve dublje ulaziti, ili da je sve ispravnije shvaćanje Otkrivenja nemoguće.

Glede Ivanovih riječi: "dodji Gospodine Isuse" vidi 1 kor 16 22, fil 4 5.

Glede pozdrava: milost i t.d. vidi 2 kor 13 3, apk 1 4.

xxxxxxxxx

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]